CAMIL PETRESCU

Act veneţian *

Danton *

Bălcescu.

(Teatru, vol. II)

1964

bibioteca pentru toţi ediiura fântru literatură

Textele din volumul de faţă sunt reproduse după: Camil Petrescu, *Teatru*, vol. II, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957 (*Act veneţian* şi *Danton*), şi *Teatru*, *vo*, IV, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1959 (*Bălcescu*).

ACT VENEŢIAN

PERSOANELE

ALTA NICOLA

PIETRO GRALLA O SERVITOARE

MARCELLO MARIANI

ACTUL I

Sala cea mare, în stil Renaştere uşor modificat, a palatului Pietro Gralla, la Veneţia, în ultimii ei ani de republică independentă. Aspect monumental. Ferestre cu tendinţa ogivală în fund, între ele o uşă duce spre *loggia*[1] palatului, deschisă spre Canale Grande, alte două uşi în dreapta, acestea masive, cu frontoane bogat sculptate, cu blazoane colorate, duc spre apartamente, iar în stânga o singură uşă, la mijloc, mai mare, duce spre intrare... Pereţii au chenare mari de lemn, sculptate, care încadrează picturi din şcolile veneţiene... La fel tavanul sculptat, împărţit în pătrate numeroase, e pictat. Pardoseala este de marmoră albă, aşternută în parte cu somptuoase covoare orientale... De altfel, după obiceiul veneţian, mobilele şi accesoriile sunt mai curând orientale şi bogate, cu excepţia unei mese mari masive şi două jilţuri

1 în sens de terasă (ital.).

din şcoala lui Palladio, adică linii simple cu râuri bogat sculptate, formă dulap… O femeie de marmoră, încadrată în colţul stâng al sălii… Pe maca-tot ceea ce este necesar scrisului şi un gong frumos lucrat… Spre vecernie, soarele cade spre apus, incendiind sus ferestrele şi toată Veneţia privită din loggia; jos în sală, îns*ă, e m*ai curând o lumină egală şi liniştită… La ridicarea cortinei, mobila a fost dată puţin la o parte, ca să se aşeze pe jos vreo şaptesprezece corăbii în miniatură-opt albastre, nouă roşii… Două paravane scunde de tot, verzi, închipuiesc ţărmurile unei strâmtori în care sunt cuprinse navele… într-un jilţ.

Pietro, concentrat, judecă situaţia. Are la îndemână un baston lung, subţire, cu care dă indicaţii lui Nicola… Acesta, în genunchi, alături, aşteaptă mişcările poruncite… Pietro e*ste un* bărbat ca de patruzeci, patruzeci şi cinci de ani, înalt, nas puternic, gura mare, nervozitate bărbătească, impulsiv. Dă o impresie de loialitate, de profundă şi aspră bunătate, poruncitoare. Nici el, ca şi Alta, nu poartă peruca epocii. Trecutul lui de fost sclav şi pirat îi e acum întipărit pe faţă, care pare să fi fost angelică în adolescenţă. Are un fel de sinceritate moale în vocerapidă, gândită, care încurajează uneori pe partener. O teribilă detentă nervoasă, spontană ca o hotărâre irevocabilă, face din el un om în luptă, copleşitor. Atunci privirea lui devine de oţel. Faţa lui paralizează prin paloarea ei însăşi pe adversar. Pare mult mai mare la trup decât e, fiind proporţionat şi cu autoritate. Aparent foarte calm şi echilibrat, dar numaidecât se ghiceşte în el o fierbere interioară fără egal. Gândeşte, lucid până şi în clipele de febră. Alta – f*emei*e de o frumuseţe neliniştitoare, voinică dar mlădioasă, cu mişcările senzuale. Are ochii mari, în cearcăne vinete, care-i dau un aer de profundă melancolie când priveşte stăruitor, fără să vorbească. Fiecare frază o precede eu privirea, aşa că pare că vorba nu repetă decât ce au spus întâi ochii…

Nicola e un fel de uriaş tăcut, parcă mereu încruntat. Vorbeşte numai cât este nevoie, rar de tot se iluminează la faţă, ca un copil, dar numaidecât apoi se întunecă şi devine din nou acelaşi uriaş tăcut.

SCENA i

PIETRO, ALTA, NICOLA

PIETRO (*către Nicola, după un timp de reflexie*): Schimbă, apropie ţărmurile... Roşiile pe o coloană, albastrele pe două coloane...

NICOLA (*sobru, în genunchi*): La ce depărtare?...

PIETRO: Opt leghe depărtare...

NICOLA: Opt leghe, *signor*? Dar atunci mai este de folos una din coloane? PIETRO (*potrivind încărtăvile cu bastonul*): Nicola, nu câştigă pe mare decât cei îndrăzneţi... Cei care fac pe dos decât se aşteaptă, după încercarea trecută, duşmanul... Acum suntem înspre amurg. Coloana din stânga trece între soare şi navele duşmane, în timp ce coloana din dreapta începe foarte prudentă lupta, pentru ca să dea timp navelor învăluitoare să ajungă în poziţie de tragere... Apoi, imediat, virează şi ea. (Face semn cu *bastonul şi aşteaptă ca Nicola să execute ceea ce îi spune*), NICOLA: Dacă Ali-Reis face greşeala asta... înseamnă, signor, că aţi avut un mare noroc... PIETRO: Norocul ar fi al Veneţiei, Nicola... ALTA (într-o rochie de casă, s*e întrerupe din* b*roda*t *şi priveşte, zâmbind, jocul*)*: Se întâmplă vreodată,* Pietro, să se petreacă lucrurile aidoma aşa cum le calculezi la acest joc...? PIETRO: Vrei să spui... vrei să întrebi dacă vreunul din planurile de acasă se brodesc pentru situaţii reale...? (Surâde melancolic.) Foarte rar, Alta... *Numai când îndura*rea Domnului adie ca un zvon şi stă ca o tăcere între corăbiile tale... Rar... Atunci folosul e însă atât de mare, încât merită să faci ore întregi acasă astfel de presupuneri... Mi s-a întâmplat de trei ori în viaţă acest lucru, şi atunci au fost cele mai mari biruinţe ale mele...

(Face semn să strângă, şi după ce servitorul a strâns navele:) *Nicola, pune două roşii lângă ţărm...* (*După ce Nicola face întocmai, el aruncă o eşarfă neagr a paralel cu ţărmul, vasele fiind în lungimea lor lipite de eşarfă şi astfel cuprinse între ea şi ţărm.*) Unsprezece *nave albastre în coloană, cinci vase roşii împotriva* lor, tot în coloană...

NICOLA (*execută şi priveşte cu ochi strălucitori, surâde beat de amintire*): Isola Nera...?

PIETRO (*surâzând liniştit*): Isola Nera, Nicola... (Către *Alta:*) Acest plan mi-a reuşit întocmai. A fost cea mai îndrăzneaţă, cea mai sângeroasă şi cea mai bine răsplătită dintre biruinţele mele... Întâia pe care am câştigât-6 pentru ordinul cavalerilor de Malta... Acum doisprezece ani... Eram foarte tânăr, nu împlinisem treizeci de ani şi foarte greu Consiliul ordinului aprobase să mi se dea comanda acelei mici escadre... Keir-Paşa se întorcea din Gibraltar cu unsprezece corăbii de linie şi paisprezece nave capturate... Am făcut planul în cabina mea, mai întâi cu acest servitor credincios al meu Nicola, de care nu m-am despărţit nicicând, am căzut sclav împreună cu el, la Barbaresci... Am pus două vase lipite de insulă, bine ascunse cu verdeaţă... (Le arată.) Am trimis cea mai repede *navă* a mea înaintea lor, prefăcută cu iscusinţă în corabie de negoţ, cu tunurile toate ascunse... Când i-a văzut, ea s-a întors, speriată credeau ei, şi ei s-au luat grăbiţi după ea... întreaga lor coloană a defilat pe lângă Isola Nera... Atunci s-au descărcat dintr-odată cele şaizeci de tunuri de la tribord... În timpul acesta, noi am atacat capul coloanei care trecuse de insulă... A fost un măcel pe care nu-l poate uita nimeni.

NICOLA (*uriaş naiv*): Pe paşă l-aţi ucis cu mâna vioastrăj şi-olv?... şi asta a supărat pe cava Ieri.).

PIETRO; Aveam cu el o veche socoteală, de când eram sclav la Alger... ucisese trei sute de femei şi copii, când cu asediul cetăţii, ca represalii...

NICOLA (*încălzit, dar copilăros*): Ce a fost când ne-am întors cu toată prada şi cu o mie patru sute de sclavi, eliberaţi, acasă… Ardeau focurile şi chiuiau oamenii de-a lungul Maltei ca la nuntă când treceam încet pe lângă ei… S-şu făcut slujbe în toate bisericile… Marele maestru al ordinului v-a îmbrăţişat plângând în portul Lavallette… V – au mai dat vreo două cordoane… PIETRO (îl priveşte *lung): N*ic*o*la, ce* s-*a în*tâmplat, de vorbeşti atât astăzi? (Bagatelizând:) Atunc*i m-a făcut* Papa conte roman. (Aruncând bastonul şi *luându*-i *mâinile*:*)* D*ar Alta, iartă-m*ă, îţi vorbim de lucruri atât de puţin femeieşti… Ce te pot interesa aceste planuri de luptă, care din nenorocire în Veneţia de azi nu mai interesează nici pe marinari?… ALTA (cu un surâs feminin): Nu, Pi*e*t*r*o, nu* vo*r*bi aşa… M*ă jigneşti… Asemenea explicaţii mă prind cum nu poţi să-ţi închipui… Tot ceea ce priveşte viaţa ta e pentru mine ca o carte pe care aş citi-o de zeci de ori… Sunt foarte mândră că sunt soţia ta… iar încrederea pe care mi-o arăţi ma măguleşte şi mai mult… Mai ales acum, când te pregăteşti să dai o nouă bătălie… întâia ta bătălie pentru Veneţia…

PIETRO (*mirat*): Dar am mai luptat pentru Veneţia, Alta… ALTA: Da, ştiu: „ca băiat tânăr, simplu marinar… Nu, vorbesc de când ai revenit aici, chemat la comanda flotei… De când ai părăsit Malta…

Chiar voiam să te întreb un lucru pe care nu-l înţeleg… Mi-ai vorbit totdeauna cu foarte multă prietenie de Keir-Bey, şi acum aflu că l-ai ucis cu propria ta mină. (Aşte*aptă un* r*ăs*p*uns…)*

NICOLA (*râzând naiv*): Numai pe Keir l-a omorât?… Când se înfurie nu mai ţine socoteală de nimic… De câte ori ajungeam câte o corabie străină, sărea cel dintâi pe puntea ei, împreună cu noi… Puţini scăpau cu viaţă dintre cei de pe ea… (Alta ascultă cu g*roază şi ad*m*i*r*a*ţie.)* A*m* î*nvăţat am*ândoi de la necredincioşi să lucrăm cu paloşul… Dar pe când eram la cavaleri, a fost rănit la braţul drept…

era atins osul şi s-a vindecat greu… Atunci a învăţat să lupte şi cu mâna stângă, dar numai cu spada… Şi pe urmă a ajuns să lupte cu amândouă mâinile, de i s-a dus vestea peste toată marea cea de jos, şi vorbeau toţi cu spaimă, ca de o minunăţie…

PIETRO: Văd, Nicola, care vorbeşti atât de rar, că vorbeşti acum ceea ce nu trebuie şi nu spui tocmai ceea ce s-ar fi cuvenit să-i spui *signorei*… Am ucis eu cu mâna mea pe bunul nostru prieten Keir-Bey?…

NICOLA: Iertare, *signor*, dar mintea mea zăpăcită e mai cu luare-aminte la altele decât e în stare să dea o lămurire cinstită…

PIETRO: Nu. Alta, e mare păcat să-i confunzi… Keir din Alger era un creştin renegat, un olandez care se turcise după ce fusese cel mai sângeros corsar, şi intrase în pirateria barbarească numai ca apoi să fie făcut paşă de către sultan…

ALTA (*candidă*): Dar ce deosebire este între corsari şi piraţi?…

PIETRO: E foarte mare, Alta, corsarii sunt… piraţi creştini… care luptă şi pradă corăbiile necredincioşilor… cum sunt de pildă cavalerii ordinului Sf. Ion de la Malta…

ALTA (*uimită*): Dar atunci, Pietro, ai fost şi tu puţin pirat…

NICOLA (*cu umeri voinici* şi *cumsecade*): Corăbii am jefuit noi destule, că o dată am mers până aproape de Bosfor… dar n-am luat cu noi bărbaţi, femei şi copii… decât ca să pu* tem face apoi schimb cu sclavii creştini…

PIETRO (*lămureşte încurcat*): Era necesar ca să putem face apoi schimb cu sclavii creştini.

ALTA (*cu o voce moale ca un surâs*): Ai fost pirat, Pietro,(*râzând*) ai fost un groaznic pirat… Dar cum se deosebeau cei doi Keir?…

PIETRO (*cu oarecare duioşie*): Keir-Bey era un bătrân arab din Damasc, de foarte mare neam şi mare cărturar…

Dar ce om de omenie! Din primul ceas, ca să nu mă despart de Nicola, i-am spus că suntem fraţi... să-l cumpere şi pe el... S-a uitat cu ochii buni la noi şi l-a cumpărat şi pe el... A fost ca un părinte pentru noi... patru ani şi jumătate, cât am stat la el... Am învăţat multe de la acest om... Să dezleg probleme de algebră, să spun pe de rost poemele lui Zohair[2]. Îi transcriam cărţile de algebră şi îi ajutam la cazanele şi oalele lui de alchimist... Dacă nu murea luând din greşeală otravă în loc de medicament, ne elibera desigur... Aşa, urmaşul lui ne-a vândut lui Keir de la Alger, şef de piraţi, care ne-a suit pe galeră...

ALTA: Mai sunt galere şi acum?...

PIETRO: Se mai găsesc desigur destule... Keir folosea şi pânze, şi rame. Când scădea vântul pe mare, atunci el cu ramele lui era stăpân. Am stat sub corabie, aproape înlănţuit de scândură, gol, alături de Nicola şi alţi patruzeci, timp de şase luni, aproape zi şi noapte... Ne bătea vătaful cu bicele pe pielea goală... Mai târziu a descoperit că sunt un bun pilot şi m-a dezlegat de la rame... Dar tot în lanţuri mă ţinea, şi tot mă biciuia... Din câine nu mă scotea... Mi-a ajutat însă faima de pilot bun... Nişte sclavi care ochiseră o barcă mare trasă la iernat m-au chemat să fug cu ei, căci altfel le era frică pe mare... L-am luat fireşte şi pe Nicola... După patru zile de furtună am ajuns la Malta... Vremea era prea rea şi n-au avut curajul să ne caute... Mai ales că la început stăpânul bărcii a crezut că i-o furaseră valurile şi n-a vestit pe nimeni... ALTA (cu ochii mari): Totul pare d*oa*r *înch*i*puit*... Şi cum au avut încredere cavalerii în tine... Pietro? Asta m-a mirat totdeauna... PIETRO: Totul a fost apoi nespus de uşor... Ştiam limba barbarească, eram un bun pilot, mă pricepeam bine la pânze, ştiam şi multă carte... A fost greu până când mi-au încredinţat întâia... corabie, fiindcă nu eram decât frate laic. Cu această corabie, am intrat în

---

2 Poet arab din a doua jumătate iţ secolului al VI-Ica.

Tunis, am incendiat şase nave şi am capturat galera care s-a luat după mine, pitindu-mă după o stâncă la Pantelâria... NICOLA: N-a fost chiar aşa de simplu, signor... În cei paisprezece ani cât am fost la Malta, d*e vreo* două ori ne-au. luat comanda... ALTA: Cum asta, de ce?...

NICOLA: Fără motiv... Găseau că sign*or Pie*tro este prea aspru cu echipajul. Nu admite neascultarea... O dată a pus în fiare şaizeci de oameni din echipaj şi a retezat mâna cu paloşul, el însuşi, secundului, care scosese sabia... Atunci i s-a luat comanda întâia dată... A doua oară nu i s-a luat comanda, ca să zic aşa, dar o parte din echipaj, ştiindu-l atât de aspru la orândureli, nu a vrut să se îmbarce, cerând alt comandant...

PIETRO: Ostaşii care nu sunt disciplinaţi sunt cauză de mari pierderi de vieţi omeneşti... Mai ales marinarii trebuie să fie ascultători şi să îndeplinească fără şovăire porunci le... Altfel, tot echipajul e în primejdie, şi corăbiile sunt pierdute în flăcări şi sânge... înţelept e să fii tare atunci când nevoia porunceşte... Din păcate, ordinul Sf. Ioan de la Malta şi-a pierdut toate virtuţile care i-au făcut marea lui faimă... Mi s-a întâmplat, când am atacat într-un an, ca marinarii care căutau pradă prin oraş să se îmbete şi să nu execute ordinul de a veni pe corăbii. A trebuit să împuşc zece inşi drept pildă pentru ceilalţi. Aşa s-au strâns în grabă toţi cei împrăştiaţi... După câte ştiu, în marina engleză, care este cea mai bună din lume, neascultarea marinarilor se pedepseşte fără milă şi fără şovăire. Cei aduşi în fiare sunt de regulă spânzuraţi de catarg... Pe aci prin părţile noastre asemenea străşnicie ar speria. (Cu t*ris*te*ţe:) A*ci, la Veneţia...

NICOLA: Veneţia, *signor*? (*Are o strâmbătură de dezgust*.)

ALTA: Nu-ţi place de loc Veneţia, Nicola?...

NICOLA: Nu...

ALTA: De ce, Nicola?...

NICOLA: Miroase urât...

PIETRO: Nu poate să sufere Veneţia... Mereu îmi spune că-i e dor de mare.

ALTA: Dar aci nu e mare, Nicola?...

NICOLA (*cu dezgust, ridică din umeri şi surâde*).

PIETRO: Nicola vrea să spuie că marea canalurilor nu e mare, iar gondolierii nu sunt marinari...

ALTA: Dar atunci, cum vei lupta dacă nu ai încredere în marinarii noştri?

PIETRO: La asta mă gândesc şi eu toată ziua... şi...

ALTA (*îl întregeşte surâzător*): Şi toată noaptea, aş putea spune... Fiindcă de atâtea ori când mă trezesc noaptea te văd umblând încruntat prin încăpere sau stând gânditor în jilţ.r.

PIETRO: Dacă înving două greutăţi, aş putea nădăjdui să izbândesc... Dacă voi obţine ascultarea fără şovăire în cele mai grele clipe şi dacă tunarii veneţieni vor şti să tragă şi altfel decât pe mare calmă... În ceea ce priveşte atacul pe puntea inamică, asta depinde de modul în care se dă iureşul... Cei buni târăsc şi pe cei răi... Iar e drept că n-am încredere în iscusinţa piloţilor noştri de a naviga împotriva vântului.

ALTA: N-am ştiut cum eşti atunci când te pregăteşti de o bătălie... În aceşti trei ani de când sunt soţia ta, n-am avut încă acest prilej... Dar nu pricep cum poţi fi atât de neliniştit...

NICOLA: Dacă *signor* Pietro îmi îngăduie să spun, atunci voi spune eu...

PIETRO (*nedumerit*): Ce, Nicola?...

NICOLA: înainte de bătălie, parcă nu mai este om... Ai zice că e cel mai fricos comandant... Mă trimite de câte două-trei ori în spionaj... Schimbă de zece ori planurile... Dar când lupta a început, nu-l mai recunoşti... E hotărât ca moartea însăşi...

PIETRO: O bătălie trebuie pregătită cu grija... E o

răspundere copleşitoare. Câştigi cu mintea dacă e trează în tine, nu cu mintea beată... Ceea ce mă face să deznădăjduiesc aproape, e însă că de data aceasta nu-mi pot pregăti eu însumi lupta... Toate vasele sunt în revizuire şi reparaţie la Arsenal... Predarea lor întârzie mereu. Danielo mă tot asigură că vor fi gata la timp... dar pare iritat când îi cer să vizitez Arsenalul şi să văd de aproape cum sporeşte lucrul... Are aerul că vede în asta o neîncredere în el, se pretinde jignit... O înclinare proprie mie mă face însă bănuitor cu toţi cei care apelează la încrederea altora... Toţi oamenii aceştia care ocolesc orice control şi-ţi spun la fiece pas „ai încredere în mine" sunt de regulă nişte şarlatani şi mi-e teamă că Danielo vrea să-mi predea flota în ultima clipă, ca să nu mai poată fi o recepţie reglementară... Trebuie să închizi ochii şi să pleci cu ce ai, în clipa când inamicul a fost semnalat...

ALTA: Dar mi se pare că de două luni piraţii se mişca în toate părţile în Adriatica şi prin arhipelag... Nu-i aşa, Nicola?...

PIETRO: întocmai, ar trebui să fim gata să plecăm chiar şi la noapte...

ALTA: La noapte?...

PIETRO: La noapte, Alta, căci ar fi nevoie să-i surprindem... Dar fireşte că nu vom putea fi gata... Dacă însă mâine de dimineaţă luăm în primire navele, vom pleca mâine noapte de la Chioggia, anunţând o falsă plecare pentru poimâine seară.

ALTA (*profund tulburată*): Cum? E cu putinţă să pleci aşa?... La luptă?

PIETRO: Desigur, Alta, cum vrei să fie altfel?...

ALTA (*uimită, înspăimântată*): Ştiam că vei pleca... dar nu ştiu cum... chiar clipa acestei plecări nu mi-am închipuit-o până acum... N-am să mai pot dormi o singură noapte până când te întorci. (Şi încă mai *îngrozită, neputând să creadă:*) *S-ar putea* să nu te mai întorci,

Pietro?...

PIETRO (*tace*).

NICOLA: Viaţa de marinar nu-i viaţă de om, *signor a*... O corabie în luptă uneori se scufundă foarte uşor... cu tot ce este pe ea...

PIETRO: Alta, nu te mai gândi la a-sta...

ALTA (*mereu tulburată*; *înspăimântată*): Acum abia parcă văd adevărul întreg... Vei pleca la luptă, Pietro? Mâine sau poimâine...

PIETRO: Dar ai ştiut că voi pleca, Alta... Toată această luptă a fost pregătită aci, lângă tine... aproape cu tine... Nu?...

ALTA (*straniu dezmeticită*): Dar o vedeam de departe... Eram mândra că sunt lângă tine... Că eram puţin amestecată în gândirea şi în planurile tale... Te priveam adeseori şi îmi spuneam în sinea mea... Va fi o mare bătălie, în scurtă vreme, care va uimi lumea şi va cutremura Veneţia... iar eu am văzut, din întâia clipă, cum s-a urzit această bătălie...; pentru că bărbatul meu avea încredere în mine... Am văzut de aproape cum se aleg firele întâmplării, care nu va mai fi niciodată pe lume aşa cum a fost, în timp ce lucram aci la dantelă... Pentru că bărbatul meu a avut încredere în mine. Dar acum, plecarea ta adevărată mă înspăimântă...

PIETRO (*foarte mişcat*): Da, Alta, lângă tine a fost gândită bătălia care va fi... Nu ştiu care

O „*

va fi norocul nostru de marinari, dar pot să ţ spun că niciodată nu am simţit încă, în adâncul meu, atâta uşurinţă de lucru... Parcă puteri noii neştiute, au fost chemate liniştit dintr-un adânc nebănuit până acum... E în tine o lumină uşoară, care sporeşte viaţa în jurul tău... De aceea lângă tine se trăieşte mai plăcut şi se gândeşte mai uşor... chiar când brodezi fără să spui o vt>rbă... Obiceiul tău de a lucra lângă mine aceste dantele gingaşe m-a deprins cu

bucurii pe care nu le-am bănuit niciodată înainte de a te cunoaşte pe tine. (Se îndreaptă.) Sau p*oa*t*e le-am b*ănuit numai. (Copleşit de amintire*.) Bunul me*u *Keir îm*i spusese că miile de aştri, în mişcare perfectă în spaţiile cereşti, produc o muzică atât de armonioasă cum nu poate fi vreuna pe lume... Această muzică nu poate fi auzită însă niciodată, din pricina zgomotelor pământeşti... Când eram pilot, şi vegheam, învăluit în singurătate, pe corabie, în nopţi spuzite de stele, îmi încordam auzul şi pândeam să surprind armonia sferelor cereşti în mişcare... Rămâneam aşa ore întregi... Acum gândesc la fel... ore întregi lângă tine, şi armonia mişcărilor tale tăcute îmi dă o idee despre armonia celestă care mă întovărăşea ca pilot, fără să o aud...

ALTA: Nu... nu, eu sunt cea câştigată... Tu m-ai învăţat să văd lucrurile pe care eu înainte nu le vedeam... Tu mi-ai descoperit această plăcere de a şti cauzele şi legăturile... Acum patru ani nu eram decât o actriţă frivolă, zăpăcită de glorie, care credea că la douăzeci şi cinci de ani ştii toate şi poţi să ai păreri despre toate... (Cu o umbră în privir*e:)* A*h, ce bi*a*tă desp*erată eram în vremea aceea... Când la balul

Procuraţiei, «ude te-am întâlnit întâia oară, bătrânul profesor mi-a spus: „Divino – aşa îmi zicea, glumind, pe atunci –, te-am văzut stând de vorbă cu îărbatul cel mai inteligent din această republică”. I-am răspuns ca o toantă: „Era contele Pietro Gralla...” „întocmai... Ce gânduri ai?” „Ei bine, i-am spus râzând, vreau să dorm o noapte întreagă eu cel mai inteligent bărbat din Veneţia”. A zâmbit şi el, dar a trebuit să treacă încă un an de zile până să ajung să-ţi fiu soţie. Suferisem prea mult şi eram hotărâtă să fiu în viaţa ta... O asemenea inteligenţă face bine, ca soarele celor bolnavi. Azi sunt soţia ta, şi

9 7 J

lumea îmi pare alta...

PIETRO: Ce noroc fără seamăn este prezenţa de toată ziua într-o casă, a unei femei frumoase… (O priv*eşte îndelung, fericit, apoi se întoarce către Nicola, care rămăsese ca un stei, tăcut.)* Nicola, de ce nu vrei să ai şi tu un cămin al tău?… Ar fi timpul să te însori din nou…

NICOLA (*încruntat, se întoarce în el însuşi*): Nu…

PIETRO (*prietenos*): Nu e un motiv că dacă nu *şi* avut noroc întâia dată să renunţi pentru totdeauna…

NICOLA (*tot mai încruntat, un uriaş răsucit din toate rădăcinile lui*): Nu…

ALTA: Dar eu n-am ştiut că Nicola a fost însurat. Când ai fost însurat, Nicola?…

NICOLA (*nu ştie ce să răspundă, apoi, cu o voce moale, adâncă, venită parcă dintr-o noapte grea îndepărtată*): Am fost într-adevăr însurat, *signora*… Aveam douăzeci de ani… Am iubit o fată din satul nostru… Avea optsprezece ani…

ALTA: O, atât de tineri amâiidoi… Era frumoasă şi erai desigur tot atât de voinic ca acum şi tot atât de credincios cât eşti… Ce binecuvântat lucru este dragostea tinereţii! Ce a devenit o 1

această femeie…?

NICOLA (*cu umerii crispaţi, totul e încleştat în el*): E moartă, *signora*…

ALTA (*încremeneşte, cu fior nelămurit*): Oh… A fost bolnavă? De ce a murit?

NICOLA (*şovăie, parcă l-ar stingheri mâinile lui grele de uriaş, cuvântul cade cu întârziere…*): Am ucis-o eu, sign*ora…*

ALTA (*îngrozită, îşi strânge braţele la piept*): Nicola, tu?… (Se u*ită, copleşită, întrebătoare, la* Pi*etro.)*

NICOLA (*încleştat şi trist, totul vine în el ca de la capătul lumii*): De şaptesprezece ori am înfipt cuţitul în ea… Am prins-o cu iubitul ei. (Simp*lu:)* Întâi l-am omorât pe el…

ALTA (*năucită, nu se poate regăsi*): Nicola, cum ai să afli har înaintea Preasfintei? De aceea eşti fugar?...

NICOLA (*senin ca un strigoi*): N-am fugit. M-am dus în faţa judecătorilor. Ei au găsit că nu trebuie să fiu pedepsit. Ei m-au iertat, dar eu nu m-am putut ierta. (*Cu o durere întoarsă*:) Era frumoasă. (Îi *cade capul în piept.*) Am plecat din sat. Am vrut să intru la galere. Să vâslesc zi şi noapte. Am devenit marinar. Şi acum sunt aci. (*Se frânge din umeri, din tot trupul lui de uriaş, uşor ca o plantă ce se închide.*) Au trecut de atunci optsprezece ani, şapte luni şi douăzeci şi trei de zile.

*9**

ALTA (*rămâne adânc îngândurată, nu se regăseşte*): N-am crezut... n-am bănuit.

PIETRO: E timpul să găseşti împăcare, Nicola. Ai plătit ce era de plătit, pentru greşeala făptuită. Erai prea tânăr, deci nu destul de priceput ca

să-ţi alegi o femeie potrivită. Acum, la patruzeci de ani, ai alţi ochi... Uită-te la cer.

NICOLA (*mereu încruntat sub apăsarea unei sentinţe pentru trei vieţi*): Nu, *signor*... Cerul e înjunghiat. (Urme*ază o în*de*lungă tăcere stri*vitoare...)

ALTA (*cu un ţipăt uşor de spaimă*): Nu, Pietro, nu sta acolo...

PIETRO (*priveşte şi constată că e chiar sub Un greu lustru florentin de fier, bătut cu multă frumuseţe*; *surâde*): Iar spaimele tale? Dar am adus meşteri care l-au verificat. Cu toată vechimea lui, este sigur că ţine...

ALTA (*nervoasă*): Nu ştiu... poate că e aşa, dar nu pot îndura să te ştiu chiar sub el... Când mă uit şi-l văd deasupra capului tău, îmi dă un fel de ameţeală... Trebuie înlocuit cu altceva.

NICOLA (*iese cu braţele încărcate de nave*).

PIETRO: Am vorbit despre lucruri prea grave, Alta...

Nu uita că astă-seară ai o cină foarte importantă. Ai invitat la masă pe Spallazini şi toată Universitatea de la Paduav. Trebuie să ai grijă de musafirii tăi...

ALTA (*dezamăgită*): Nu va veni niciun profesor de la Padua... Au primiţ ordin de la senatori să plece numaidecât înapoi toţi cei veniţi în Veneţia, fiindcă săptămâna asta au fost mari dezordini studenţeşti. Au devastat unele cafenele din cauza unui conflict cu zbirii şi au asediat localul poliţiei... Dogele este foarte supărat...

PIETRO: Dar atunci ce faci?...

ALTA: Nu ştiu ce să fac... Nu mai am la ixi-aâă decât pe Spallazini şi pe acel tânăr savant Volta... E nevoie să invităm altă lume... Şi trebuie o lume în care cei doi să se simtă bine...

PIETRO: în privinţa asta n-avea nicio grijă... Dacă eşti tu de faţă se vor simţi desigur nespus de bine... N-ai văzut ce a fost alaltăseară la Garani...? Erau toţi în jurul tău ca în jurul unei lămpi. Bătrânul meu profesor m-a luat deoparte... Era fericit... „Am dat cina asta ca să-l onorez pe Spallazini, care este azi cel mai mare naturalist al lumii, alături de Buffon, şi care ne-a primit foarte frumos când am fost la el, la Pavia... Avem şi pe acest Volta, care de pe acum este celebru prin experienţele lui în domeniul electricităţii... Nevasta mea era foarte îngrijorată că se vor plictisi la noi... Din pricina carnavalului nu avem decât câţiva bătrâni camarazi de ai mei de la Padua, cu nevestele lor... Fiecare nu ştie decât de ale lui... Eram sigur că Delatti avea să vorbească toată seara despre monadele lui Leibniz... Mărturisesc că v-am făcut invitaţia aşa,[3] într-o doară... Nevastă-mea îmi spunea: Cum crezi că o femeie de douăzeci şi şapte de ani o să vie între moşnegii tăi plictisitori? îţi mulţumesc, dragul meu elev, că aţi venit...

---

3 Monadă — termen filozofic (iii filozofia premarxistă) pentru desemnarea celci mâi simple unităţi indivizibile. în sistemul filozofului gerinan Leibniz monadele constituie baza a tot ce .exista.

Sunt în seara asta de carnaval, în palatele veneţiene, două mii de supeuri strălucite, unde cea mai frumoasă femeie din Veneţia şi cea mai mare actriţă a Italiei ar fi fost primită ca o regină... Ea a preferat să vie la o masă modestă de savanţi maniaci şi plictisitori Uită-te la ei... Bieţii oameni sunt nebuni de bucurie... Fiecare vrea să arate tot ce ştie, şi priveşte cu câtă convingere şi seriozitate ascultă contesa. Volta se roşeşte ca un şcolar de cele ori ea îi pune câte o întrebare. Uite Spallazini cum se cheltuieşte şi se agită. Contesa a arbitrat între noi şi restul Veneţiei... Un veac de aci încolo, ştiinţa îi va fi recunoscătoare...

ALTA: Dar nu i-ai spus bunei noastre Garani că nu mă plictiseam de loc? Că de când am renunţat la teatru nu caut decât să mă instruiesc?... Că mă interesează asemenea lucruri nespus?...

PIETRO: Parcă nu ne-a văzut la cursuri ca pe nişte cuminţi studenţi... Totuşi, nu-i vine să creadă că într-o seară de carnaval preferi asemenea dizertaţii...

ALTA (*râde amuzată*): Dar ştii despre ce ne vorbea marele Spallazini când tu erai în colţ cu profesorul Garani? ... O certa pe bătrâna Garani că n-a gătit cartofii pe care i-a adus el... El susţine că această buruiană are un fel de fruct în pământ care se poate mânca şi că, bine gătite, aceste fructe ar fi delicioase şi foarte hrănitoare... Cei mai mulţi de la masă susţineau însă că acest cartof este otrăvitor... că nu se mănâncă nicăieri în Europa şi că de când buruiana a fost adusă din America, din greşeală, creşte aşa, în neştire, pe marginea drumurilor... I-am făgăduit lui Spallazini ca la masa de astă-seară, dacă îmi trimite cartofi, (surâzând) că-i poart*ă cu el* în cufăr în scop de propagandă, vom mânca, amândoi, cartofii, chiar dacă toţi ceilalţi vor refuza. Era încântat şi mi-a spus că vine mai devreme, ca să-mi arate cum să-i pregătesc... Mă duc să dau ordine la bucătărie...

PIETRO: Cu alte cuvinte, vei mânca o plantă care se bănuieşte otrăvitoare, fără să mă inviţi şi pe mine? Asta este iubirea ta?...

ALTA (*surâzând*): Tocmai de aceea... tocmai de aceea... (Iese, da*r se reîn*to*ar*ce.*) Şi nu* uitata după cină, după ce pleacă musafirii, mergerii un ceas cu gondola pe mare, să dormim în chioşcul nostru ca într-un cuib înconjurat de ape...

SCENA 2

PIETRO, CELLINO

PIETRO (*s-a aşezat la masa cea mare de lucru*).

NICOLA (*care ieşise şi el, revine şi anunţă*): A venit acel cavaler. (*Pietro îi face semn cu mâna că poate să intre.*)

CELLINO (*intră, înzorzonat cu maniere de cavaler de curte. Face un salut graţios şi sigur de el*): Am plăcerea să vă salut, *signor proveditore*[4].

PIETRO: Nu mă interesează plăcerea dumitale. Cine eşti dumneata?...

CELLINO: Excelentă, m-aţi chemat...

— / i

PIETRO (*nervos, iritat, bate cu pumnul în masă*): Cine eşti dumneata?...

CELLINO (*intimidat, şi-a pierdut alura de graţie*): Sunt cavalerul Mareello Mariani, din familia Mariani, înscrisă în cartea de aur de la 1214, iar de la 1534 – baroni ai Sfântului Imperiu...

PIETRO: Nu mă interesează familia dumitale. Mă interesează să-mi spui cine eşti dumneata...

CELLINO (*scuzându-se*): Am crezut că, de vreme ce m-aţi chemat, ştiţi cine sunt...

7» i

PIETRO: Dacă nu mi-ai părea prost ca un păun, aş

---

4 Proveditore — administrator, inspector (ital.). în Republica Veneţiană: demnitate militară — amiral.

putea lua asta drept obrăznicie... Dar s-ar putea să fie amândouă...

CELLINO (*consternat*): *Signor*...

PIETRO: Din nefericire, eşti şi comandantul fregatei Velloeitta...

CELLINO; Da, signor...

PIETRO: Asta e mai mult decât să fii rămăşiţa unui neam ilustru... În orice caz, ar fi trebuit să ştii că acesta-i titlul pe care trebuie să ţi-l dai când eşti chemat în interes de serviciu... Te rog deci să-mi spui cine eşti...

CELLINO (*nesigur de el*): Sunt căpitanul Marcello Mariani, comandantul fregatei Velloeitta...

PIETRO: Bună ziua, te rog stai jos...

CELLINO (*are un aer cu totul buimac*. *Se vede că nu e obişnuit să fie tratat astfel, se aşază*): Dar, excelenţă...

PIETRO (*sever*): Câte vele, câte tunuri şi ce echipaj are Velloeitta?...

CELLINO (*interzis, nu ştie ce să spună*): Nu m-am interesat încă... (Şovă*ie.) N*-am văzut-o încă...

PIETRO: De când eşti comandantul ei?... r.

CELLINO: De şase ani... *

PIETRO: De şase ani, şi n-ai văzut-o niciodată?...

y

CELLINO: Trei ani am fost pe lângă ambasada noastră din Franţa... De doi ani sunt ataşat pe lângă persoana dogelui.

PIETRO: Şi în aceşti doi ani n-ai găsit niciodată

1 7 O.

timpul şi n-ai avut curiozitatea să vezi această corabie şi să cunoşti oamenii pe care îi comanzi? i...

CELLINO: Aşa cum e obiceiul, echipajul mi-a făcut vizite de Anul nou, în fiecare an. Atunci am împărţit bani trupei şi daruri ofiţerilor...

PIETRO: Şi acum cine se ocupă de vas?

CELLINO: Secundul ei... locotenentul... (Caută şi *nu*

găseşte.) *Ştiu* că toată flota este însă în revizuire şi reparaţie, fiindcă este în mare parte avariată. Ţi

PIETRO: Da, flota este în reparaţie… Dar aceasta nu ne-a împiedicat să constituim ordinea de bătaie şi să lucrăm, în aşteptarea vaselor… Toţi ofiţerii îşi instruiesc echipajele… Se lucrează la aprovizionarea cu muniţii, se fac situaţii de efective…; Ieri s-au făcut exerciţii de tragere… Dumneata n-ai fost niciodată prezent în decursul acestor trei luni, deşi la început ai fost anunţat ca toţi ceilalţi şi apoi poftit de către camarazi să vii…

CELLINO: Ocupaţiile mele pe lângă doge m-au împiedicat să viu…

PIETRO: Ocupaţiile dumitale sunt foarte nelămurite pe acolo, în timp ce pe vas se va simţi lipsa comandantului. Şi chiar dacă vei veni, mă întreb eltă pricepere are acest comandant… Câte Călătorii de cursă lungă ai făcut până acum?

CELLINO: N-am avut prilejul unor asemenea călătorii…

PIETRO: E un prilej pe care un marinar îl caută anume… În câţi timpi se strânge vela superioară?…

CELLINO: Nu mi se pare necesar ca un comandant să ştie un lucru pe care îl pot executa subalternii lui.

PIETRO: Este din ce în ce mai lămurit pentru mine că dumneata nu ai călătorit pe mare decât ca pasager şi totuşi eşti comandantul unui vas de război…

CELLINO: Acesta-i cazul tuturor tinerilor înscrişi în Cartea de aur din Veneţia…

— Vorbesc. de cei care sunt comandanţi de vase…

PIETRO: Nu acesta a fost cazul cavalerului Gregorio Mariani, care la Lepante a stat în atac cu spada în mână, la prora navei lui, şi a sărit în fruntea oamenilor pe puntea navei turceşti din faţă… Şi după ce a curăţat această navă, din pricină că strâmtoarea toată era închisă de sute de nave de luptă, n-a putut să se mai descurce cu nava lui şi a

luptat mai departe, sărind de pe vas pe vas... Aşa s-a câştigat cea mai mare bătălie navală a creştinătăţii... (Apasă pe „a*cest*”.) A*cest* *Ma*riani a fost făcut baron al Sfântului Imperiu...

CELLINO (*surprins, încurcat*): Era străbunicul meu...

PIETRO: Nu, dumneata eşti lepădătura lui...

CELLINO (*ar vrea să spuie ceva, dar privirea tăioasă a lui Pietro îl îngheaţă*): *Signor*...

PIETRO: Oamenii ca acest Grigorio Mariani luptând peste mări, departe, au făcut gloria Veneţiei şi i-au adus palatele de pe canaluri, San Marc... bisericile, toate cheiurile şi arsenalele... Ei au adus totul, cei de aci n-au adus decât mlaştina. Erau căpitanii care iubeau căile de apă înspumate şi fără sfârşit... Cei care lipseau trei sferturi de an... şi câteodată şi trei ani de acasă... Ai auzit de Marco Polo?... (Surâde amar.) Pe atunci *Republica e*ra apărată în Egipt, pe insula Cipru, pe Bosfor, căci Mediterana era un lac veneţian... Azi ne apărăm la Lido şi în băltoacele de la Mestre...

CELLINO: îngăduiţi-mi să vă spun că Republica a durat o mie patru sute de ani. Poate va mai dura încă o mie...

PIETRO (*uimit*): încă o mie de ani?... Vrei să spui încă douăzeci de ani... Şi nici aceştia siguri. Nu ştiţi nimic din cele ce se întâmplă în lume. Nu... Cu un tineret de stârpituri gătite ca nişte căţei, aşa cum e tinerelul patrician de azi, mergem spre sfârşitul sfârşitului... Velloeitta va pleca poate peste câteva ore, în recunoaştere înaintea flotei... Cine va comanda fregata?

CELLINO: Secundul vasului va fi fericit desigur să comande această recunoaştere...

PIETRO; Cu alte cuvinte, dumneata ai titlul, dreptul de a porunci, dreptul de a răsplăti, avantaje de tot soiul, vei avea şi onorurile în caz de biruinţă, dar în luptă nu vei fi cu oamenii dumitale, nu le vei simţi fiorul pe care îl dă

pavilionul înălţat brusc pe catargul navei amiral, ca semn de începerea luptei, nu vei retransmite palid ordinul de atac pentru oamenii de pe vasul dumitale. Vei fi în ceasul acela fără seamăn în cine ştie ce alcov. Tragi totuşi nădejdea secretă că Velloeitta va străluci în luptă, chiar de se va scufunda, şi că vei fi sărbătorit, în calitate de comandant, în saloanele *Seigneuriei* şi în budoarele patriciene…

CELLINO: De ce aş merge să comand eu acolo unde nu mă pricep? Comanda mea, dacă îmi permite excelenţa-voastră să remarc, are un caracter reprezentativ… Actele Republicii ţin socoteală de aceşti o mie patru sute de ani, de acest trecut fără care Veneţia nu ar fi Veneţia, iar forma acestei recunoaşteri este menţinerea în faţă a acelor familii care în trecut, aşa cum aţi spus, au adus gloria şi bogăţiile cetăţii… Secundul meu şi la fel ceilalţi comandanţi care sunt în aceeaşi situaţie înţeleg ce avantaje înseamnă pentru ei să fie sub comanda directă a unui nobil din apropierea dogelui…

PIETRO: Nu tăgăduiesc că, din nefericire, sunt şi ofiţeri care găsesc de folos să fie astfel protejaţi… Dar nu e nici cinstit, nici cuviincios şi nici frumos… În orice caz, eu nu merg la luptă cu astfel de comandanţi… Vreau ca meritul să fie merit… răspunderea – răspundere, şi răsplata – răsplată… Vreau la comandă oameni întregi, nu păpuşile altor păpuşi caraghioase; (Se ridică în picioar*e, să-i facă loc la masă, apoi îl pofteşte sever.*) *Aci pe masa asta,* ai hârtie de şeris şi o pană. Serie te rog şi semnează o scrisoare către proveditorul flotei, prin care arăţi că nefiind marinar nici prin chemare, nici prin pregătire, renunţi la comanda fregatei Velloeitta şi la orice grad ofiţeresc în flotă…

CELLINO (*uimit, nu-i vine să creadă, are o bruscă mişcare de indignare, dar se stăpâneşte şi răspunde sfios, căci e dominat mereu de privirea aspră a lui Pietro*): Nu

pot semna astfel de scrisoare...

PIETRO (*dur, vine un pas spre el*): E dorinţa mea... asta...

CELLINO (*luptă cu el însuşi, şovăie, dar* găseşte *totuşi puterea de a rezista*): îmi cereţi un lucru nedrept...

PIETRO: Nu pot discuta cu dumneata chestiuni de dreptate şi nedreptate... Alfabetul meu n-are nicio literă comună cu al dumitale, ca să fie posibilă o lămurire... Este dorinţa mea ca dumneata să scrii şi să semnezi această scrisoare... înţelegi? Dorinţa mea...

CELLINO (*şovăind, desperat aproape*): Nu pot să renunţ la gradul de ofiţer al flotei... E atributul familiei mele de patrician...

PIETRO (*vine furios spre el, e gala să-l lovească, se stăpâneşte, dar cu fiecare gest, aproape că îl pălthuieşte*): Dar dacă nu-mi place mie să întâlnesc acest cap de berbec frezat? De ce să risc să mă găsesc obligat să stau de vorbă cu un cap care îmi inspiră greaţă? (*Cu bastonul cel lung de pe masă, îi dă jos peruca, aşteaptă un gest de protestare din partea lui. Cellino, care e îngrozit, nu mai ştie ce să răspundă. Vine spre el cercetător.*) Porţi aluniţe false, ca o curtezană? (*Îi ia propriul lui* jabot *şi îi frcăjcă obrazul, de-i scoate pata neagră. S-a murdărit de pudră, şi-i spune cu scârbă:*) Eşti pudrat ca o paiaţă...

CELLINO (*se frânge ca un vierme, dar groaza de P le în o e mai măre*): Vă rog...»

PIETRO (*cu dezgust*): Mă rogi?... Ha... ha... ha... mă rogi?... E şi clipa să mă rogi... Ascultă, cel mai josnic poltron pe care îl cunosc... Am auzit multă lume găsindu-te totuşi simpatic.

CELLINO (*a renunţat la orice intenţie de a răspunde, e mulţumit şi cu atât*): *Signor*, nu mă cunoaşteţi... Dacă m-aţi cunoaşte...

PIETRO (*vine la el, îi cere cu un gest moale sabia*): Dă-mi puţin sabia dumitale...

CELLINO (*îi dă sabia, încurajai oarecum de acel simpatic*? *şi de gestul moale*): De obicei port pumnal… Am primit-o în dar acum trei ani în Franţa…

PIETRO: Ai primit-o în Franţa?… (O ex*aminează.) C*iudat, ştiam că pe acolo săbiile sunt altfel… Tocmai că vream să văd anume ce fel de sabie ai dumneata. A mea ar fi sărit singură din teacă… oricine ar fi fost acela care mi-ar fi vorbit aşa cum ţi-am vorbit eu dumitale…

(*I-o zvârle cu dispreţ înapoi şi îi arată cu un gest tăios masa de scris*.) Treci şi scrie scrisoarea.

CELLINO (*înţelege că nu poate să-l înduplece, ia un soi de hotărâre, totuşi foarte prudent*): Acest titlu şi această însărcinare mi-au fost conferite conform legii, prin ordinul dogelui, şi nu am dreptul să renunţ la ele decât cu respectarea aceloraşi forme…

PIETRO (*îşi muşcă uşor buza de jos*): Bine… dar dacă rămâi comandant al fregatei, tot conform legii te previn că dacă mâine nu te înfăţişezi la serviciu, te vor aduce oamenii mei în fiare, oriunde te vor găsi… (A vorbit i*ritat.*)

CELLINO (*vag încurajat*): Având în vedere că sunt necesar în însărcinările mele de la *Seigneurie*, se va găsi poate cine să mă scoată din fiare…

PIETRO (*palid, cu o violenţă groaznică*): Scoate sabia şi vino numaidecât după mine în grădină…

CELLINO (*încremeneşte*; *îngrozit, nu mai ştie ce să creadă*): *S ignore*…

PIETRO (*cu o voce hotărâtă şi aspră*): Porneşte înainte… am să-ţi arăt eu ce înseamnă să insulţi * *

pe Pietro Gralla…

CELLINO (*cu un soi de desperare*): N-am vrut să vă insult, am vrut numai să mă apăr…

PIETRO: M-ai insultat… Când îţi închipui că o măsură luată de mine poate fi anulată prin astfel de intervenţii şi mai ales când îndrăzneşti să-mi spui mie acest lucru, este o neruşinare, care nu poate fi pedepsită decât într-un singur

mod… Scoate sabia, căci altfel îţi retez urechile şi-ţi scurtez nasul aici, pe loc. (*Şi-a scos sabia.*) Te voi vindeca de cuceriri de femei şi de intervenţii prin ele…

CELLINO (*şi-a pierdut cu totul capul, nu mai ştie ce să facă*): Am vrut să vă spun…

PIETRO (*cu un gest scurt, ca o concluzie*): Treci şi scrie…

CELLINO (*a trecut la masă* şi *scrie, pe urmă semnează*).

PIETRO (*îl urmăreşte domolit,* iar *după ce Cellino s-a ridicat de la masă examinează hârtia şi o azvârle apoi. cu dispreţ într-un colţ al mesei… Cellino mai aşteaptă, parcă năucit, în picioare, După un timp, după ce s-a uitat lung pe fereastră, îi face semn să se aşeze, destul de binevoitor… Vocea lui are acum o caldă tristeţe, ca o nostalgie a unui lucru imposibil*): Eşti mulţumit de dumneata însuţi?

CELLINO (*simte schimbarea din vocea lui Pietro, răspunde uşor îndurerat*): Nu înţeleg întrebarea pe care mi-o puneţi…

PIETRO (*cu un ton uşor melancolic, cu o ironie prietenoasă*): Am văzut că de familia dumitale, înscrisă în Cartea de aur de la 1214, eşti nespus de mulţumit… Te-ai întrebat vreodată dacă acest şir de strămoşi este şi el tot atât de mulţumit de dumneata?…

CELLINO (*justificându-se*): Duc viaţa pe care o duce orice tânăr patrician…

PIETRO (*cu tristeţe, parcă binevoitor*): Ţi-ai cercetat-o vreodată mai de aproape această viaţă de tânăr patrician?… În felul ei, în satisfacţiile pe care ţi le oferă?… (*Aşteaptă câteva clipe, şi pe urmă îşi răspunde singur:*) Ce întrebare!… (*Surâde.*) Dar este destul să te privească omul câteva clipe ca să vadă, nu te sttpăra, că te topeşti de admiraţie pentru ceea ce eşti, pentru cine eşti şi pentru cum eşti… Capul acesta este un cap care se priveşte toată ziua în oglindă, găteala dumitale dovedeşte ce subţire îţi

socoteşti persoana şi cât de mândru eşti de locul care ţi se oferă în anume antecameră... Drumul până în acea antecameră ţi se pare şi el o izbândă, pentru care crezi că meriţi să fii invidiat şi ştii bine că *?» e, eşti invidiat de alţii, care sunt mai puţin înzestraţi ca dumneata, pe linia dumitale. Sunt mai puţin frumoşi, nu atât de bine dichisiţi, de familie mai puţin nobilă, mai puţin isteţi ca dumneata, cum să spun, în slugărnicie... \ (Surâde trist şi obosit.) *Altminteri, ştiu că în* felul dumitale eşti o fală a aristocraţiei veneţiene...

CELLINO (*foarte sincer*): Ce pot să fac decât ceea ce se cere unui tânăr de rangul meu?

PIETRO: Adică să te îmbraci, să mănânci, să te dezbraci şi să te culci?

CELLINO: Sunteţi din nou batjocoritor...

PIETRO: Nu, te întreb sincer, cu dorinţa de a afla un răspuns. Spune-mi, ce faci altceva mai cinstit decât obositoarele isprăvi de a te îmbrăca, de a mânca, de a te dezbrăca şi a te culca iarăşi?

CELLINO: Cred că principalul lucru este să nu faci nimănui rău... Şi socot că nimeni nu se poate plânge de mine... Nu iau nimănui nimic din ceea ce i se cuvine...

PIETRO (*zâmbind obosit, îi vorbeşte uşor, fără ură*): Hm... hm... Chiar aşa să fie?... Ai văzut că nu erai comandant de fregată decât răpind acest drept unui tânăr merituos care nu avea privilegiul dumitale de a se fi născut cu diploma de nobil tipărită pe spate... Eşti primit în secretele Seigneuriei pent*ru servicii*le şi meritele câştigate de familia dumitale, fără ca dumneata să moşteneşti de la această familie şi ştiinţă datoriei împlinite şi fără truda cu care ea a plătit onorurile Cărţii de aur...

Misiunile fastuoase eu care te onorează Republica sunt posibile în primul rând fiindcă Republica există... dar dumneata n-ai făcut nimic personal pentru ca această

Republică să existe... Cheltuieşti bani, mai mulţi decât ai, mai mulţi decât ai moştenit, se pare, şi, după câte mi s-a spus, iei bani şi de la femei, bani munciţi, să zicem de alţii... Iată deci că nu eşti... că nu e chiar atât de cinstit ceea ce faci... Dar nu despre cinste şi moralitate vreau să-ţi vorbesc... Latina asta, ştiu că nu o prea înţelegi dumneata... Vreau să vorbim pe limba dumneavoastră, a tinerilor patricieni de azi...

CELLINO (*lovit mai curând de amărăciunea cu care i s-a vorbit,* & *e îndreaptă spre uşă*): Sunt în casa voastră, excelenţă, şi-mi este foarte greu să pot vorbi... Am fost chemat în interes de serviciu. Cred că e mai nimerit să plec, ca să evit în modul acesta situaţia de...

PIETRO (*îl ceartă fără supărare*): De ce ţi-ai adus aminte că eşti diplomat?... Nu, iscusinţa dumitale diplomatică nu te poate ajuta... Ţin foarte mult să spui tot ceea ce gândeşti... De multă vreme vreau să ştiu şi eu ce se petrece sub o frunte veneţiană de azi.

CELLINO: Ei, bine... asta-i Veneţia... De câteva sute de ani, asta-i Veneţia... De aceea nu înţeleg ce aveţi cu mine... De ce îmi cereţi mie... socoteală pentru tot ce se întâmplă azi în Veneţia.

PIETRO: Pentru ce?... (Cu o *nespusă părere de rău pentru ceea ce nu e:*) Pentru că eşti tânăr... Pentru că ai fi putut fi tânăr...

33*

CELLINO (*surprins*): Tânăr?...

PIETRO: Da... A fi”. tânăr înseamnă a fi de oţel... a privi totul în faţă. A nu putea minţi niciodată... A nu putea îndura să fii minţit de alţii. A nu putea îngădui minciuna, oriunde ai întâlni-o. A urî nedreptatea... Când eşti tânăr nu poţi fi legat de nimic... Încaleci tu viaţa cum vrei... Fiindcă îi poţi da cu piciorul... Nu te târăşte ea ca pe o epavă, care nu mai ştie să renunţe...

CELLINO: Poate să spună ce gândeşte azi, cineva, în

Veneţia?...

PIETRO: Când eşti tânăr nu mai este nimic între Dumnezeu şi lume, decât fiinţa ta... Poţi zice nu...

CELLINO (*uimit*): Poate să zică cineva nu azi la Veneţia?... Cu Consiliul celor zece şi cu cei trei inchizitori?...

PIETRO: Da... ar fi putut s-o spună cei tineri dacă ar fi fost tineri... Ah!... tineretul acesta veneţian... Câte speranţe nebuneşti ampusânel...

CELLINO: Tinerii patricieni de azi nu pot fi vinovaţi... Oare ei au adus Veneţia în starea în care ziceţi că este acum? Tinerii patricieni?...

PIETRO (*uimit*): Tinerii patricieni?... Ce cuvinte fără sens... Tinerii patricieni?... Nu, voi nu sunteţi tineri. Nu există tineri patricieni.

Voi v-aţi născut bătrâni... Aţi moştenit» >

putreziciunea tot mai urâta a înaintaşilor... Sângele vostru s-a subţiat, organele voastre albicioase au frumuseţea florilor de putregai... Mintea voastră este anemiată şi funcţionează numai la suprafaţă... Tot corpul este întărâtat de o mâncărime permanentă... Când oasele sunt moi ca zgârciul şi strâmbe, judecata este copilăroasă. Când câte un exemplar izbuteşte un corp întreg, de poate să stea în picioare, cârtiţa sapă în altă parte... El are atunci mintea nelegată... Nu poate să stea singură drept... (Cu silă:) Oasele voastre se *ru*p *uşo*r, ca tulpinile de flori uscate. Voi nu sunteţi tineretul veneţian... Patricienii aceştia putrezi nu mai pot da naştere unui tânăr. Progenitura lor seamănă – ori la trup? ori la minte – cu o lipsă şi cu un plus, cu progenitura maimuţelor... Dar undeva ar trebui să fie tineretul adevărat veneţian... Cu mintea ageră, cu trupul sprinten şi sănătos... Pier însă neştiuţi, în fiecare an, pier nenumăraţi din acest tineret, aci, în cetate, cum piere orice sămânţă bună în mlaştina putredă, unde nu prind decât buruieni târâtoare... / Nu le

prieşte locul… (A rămas pe gânduri, adânc îndurerat, e ca o *lumină stinsă de mult în el, se duce iar la fereastră, parcă ar căuta ceva.*)

SCENA 3

PIETRO, CELLINO, NICOLA

NICOLA (*intră cu o colivie în care este închis un porumbel. Vrea să o pună pe masă*).

PIETRO (*furios, întărâtat*): Nicola, iar?…

NICOLA (*puţin speriat*): Ştiţică este dorinţa *signorei* să primiţi această scrisoare…

PIETRO (*gata parcă să sfarme colivia*): Nicola, trebuie să se termine odată comedia asta…

NICOLA: *Signor*, porunciţi-mi ce să fac…

PIETRO (*stă mult pe gânduri, se frământă ca să ia o hotărâre*): Unde a fost depusă colivia?… Tot sub portic?…

NICOLA: De data aceasta nu a mai fost adusă pe canal… A fost găsită în grădină chiar… Nu-şi poate lămuri nimeni cum a ajuns acolo…

PIETRO (*resemnat*): Bine, Nicola… Du-te… (Nicola i*ese. Pietro, furios*:) *Asta*-i Veneţia!… (A arătat col*ivia.) Sau acel* tineret lacom şi dezmăţat…

CELLINO: Cine este de vină că la Veneţia domneşte numai teroarea inchizitorilor şi legea plăcerii?… Fiecare caută să guste cât mai plin din toate plăcerile vieţii…

PIETRO (*izbucnind*): Plăcerile vieţii?… Foarte bine, să fie plăcerile vieţii… Nu mă sperie legea plăcerii. (Vine apr*ig spre el.) Da*r ştiţi voi care sunt adevăratele plăceri?… Bănuiţi voi care sunt marile plăceri ale trupului măcar?… Organele voastre istovite le mai pot gusta?… Vă cunosc şi va plâng… Nici plăcerile mesei nu le mai puteţi simţi… Sunteţi îmbuibaţi… Resturile mâncărilor de la prânz, întârziate, vă strică masa de seară… Cerul gurii vă e ca sacâzul şi trebuie gâdilat cu prafuri iuţi, tari, şi băuturi arzătoare… Nu puteţi dormi de putreziciunea din voi şi va sculaţi cu gâturile năclăite şi mirositoare… Cum să ştiţi voi

ce este o masă voinicească şi un somn sănătos?... (Strigă înfierbântat:) Nicola... Nicola...

NICOLA (*intră voinic şi liniştit*).

PIETRO (*aprins*): Nicola, ia povesteşte acestui tânăr putred ce fel erau mesele noastre când ne întorceam din larg...

NICOLA (*arată modest*): Câte o lună, două, mâncam pe apucate, ce se găsea pe corabie... Pe ici, pe colo, mai luam de pe coastă, şi nici atunci nu era rău... Dar când ajungeam acasă, mâncam câte trei zile şi trei nopţi, ca lupii flămânzi...

PIETRO (*către Cellino*): Ai auzit?... Mâncam ca lupii flămânzi. Ştii cum mănâncă un lup flămând? (Râde *băr*b*ăteşte.)* *S*fâşie de poftă opt oi, ca să mănânce una singură... (Se întoa*rc*e *îndârji*t.*)* *Cum a* fost când ne-am întors după Isola Nera, Nicola?...

NICOLA (*cu o linişte voinică*): Ne aşteptau cei din Lavaletta cu butoaie de vin nou, că era toamnă, cu viţei fripţi la frigare şi suliţe de chebap turcesc: „Am mâncat, am băut şi am cântat o săptămână întreagă...

PIETRO (*fierbând*): Ai auzit? Suliţe de chebap turcesc... Nicola, spune-i ce este chebapul turcesc...

NICOLA (*lămureşte cuminte*): Sunt nişte suliţe mari cu friptură de berbec şi mirodenii.

PIETRO (*prins de amintire*): Nicola, spune-i cum am dormit noi când ni s-au rupt navele în furtună, în anul când am bătut pe beiul din Suza.

NICOLA: Am stat trei zile şi trei nopţi în viscole lângă insula Canea... Am pierdut catargele, a intrat apă în cale. Ochioasa s-a rupt în două, şi cu greu am cules oamenii de pe valuri... Când am ajuns în port, abia ne ţineam pe picioare... Ani dormit trei zile şi trei nopţi în şir. Ca în mormânt...

PIETRO (*ca un ecou*): Ca în mormânt... (înfl*ăcărat:)* *A*i auzit ce înseamnă plăcerile trupului...? (Aprig:) *Ce*

cunoaşteţi voi din toate astea în Veneţia?... (Râzând:) îţi *place* Veneţia, Nicola?...

NICOLA (*cu silă*): E murdară... şi oamenii se scarpină...» Mi-e dor de mare...

CELLINO: Dar la Veneţia nu e mare...?

NICOLA: Nu e bună nici să-ţi speli picioarele... Când vrei să înoţi în apa ei, ţi se întoarce stomacul pe dos... La Veneţia e baltă, nu e mare...

PIETRO (*lui Cellino*): Du-te cu Nicola să te scalzi lângă stâncile Marocului... Să-l vezi hârjonindu-se ca un delfin cu valurile cât dealurile Florenţei... Urlă ca un nebun pe apă... Vânează peştii cu suliţa...

NICOLA: Acolo vezi cincizeci de stânjeni până în fund, ca într-un pahar... iei apa în mâini, e ca roua, te mângâie...

PIETRO: Uită-te la el... Gol e frumos ca un cal arăpesc şi miroase a ierburi marine... A bătut aci într-o seară, când s-a supărat, o bodegă întreagă pe Mercerie... Voi sunteţi nespălaţi, aveţi păduchi pe sub peruci şi vă suportaţi mirosurile numai cu risipă de parfumuri... Vorbiţi voi de plăcerile trupului... Nu le mai puteţi cunoaşte... Sunteţi prea becisnici ca să cunoaşteţi... plăcerile trupului... Şi parcă sunt numai acestea?... Sunt unele de care nu aţi auzit niciodată, nici nu le bănuiţi... (Batjocoritor:) Vă plimbaţi, înzorzonaţi *şi încântaţi*, pe canalele astea noroioase... Hei... Să pluteşti pe lângă coasta africană atunci când apune soarele şi să vezi aur pe munţi, şi păduri de stofe scumpe, şi stânci care ard... (A rămas. nemişcat pe gânduri, cu privirea pironită *înapoi*), A*m întâlnit* o *dată,* într-*un port* s*paniol,* u*n engl*ez care a fost cu oamenii lui cel dintâi european pe fluviul Congo, în inima Africii... M-am gândit la plăcerea fără seamăn ce o va fi simţit el fiind acolo, şi am râvnit la ea cu ciudă şi păcat. (Cu un rânjet:) Auzi, plăceri! Bine, să fie plăceri... Am cu*no*s*cut la Gen*eva, când am fost anii trecuţi pe acolo,

un doctor cam nebun. (Explicând firesc:) îmi place oriunde ma duc să caut oamenii *deosebiţi şi să* am bucuria de a-i cunoaşte... Acest doctor nebun, Saussure, tot încearcă de vreo zece ani să ajungă cel dintâi pe cel mai înalt pisc al Alpilor, pe acel Mont Blanc alb de zăpezi veşnice, pe care n-a călcat niciun picior omenesc de la facerea lumii... Cheltuieşte averi organizând expediţii în fiecare an şi mereu se întoarce cu faţa plesnită de ger, aproape orb de arsura zăpezii, uneori împuţinat de tovarăşii căzuţi prin prăpăstiile gheţarilor, dar fericit că a urcat de fiecare dată câteva sute de metri mai mult...

CELLINO: Am auzit şi eu de încercările doctorului Saussure la Geneva... * îmi închipui ce plăcere va simţi când va cuceri cel mai înalt pisc al Alpilor.

PIETRO (*cu un râs sarcastic*): Îţi închipui? Asta-i... Dar poţi să scotoceşti în dumneata oricât... să înnădeşti plăcerile tuturor banchetelor şi tuturor cuceririlor dumitale... şi nu vei găsi nimic care să-ţi poată da o idee de plăcerea năprasnică pe care o va simţi el când se va fi căţărat... când va fi cel dintâi în lume la o înălţime de cincisprezece mii de picioare... (Râde iar.) Astea *nu sunt* plăceri pe care să şi le poată închipui un om ca dumneata. (Vine aproape de *tot de el; e parcă tot crescut trupeşte, fierbe ca vinul, beat de amintirea plăcerilor posibile.*) *Ai comandat* vreodată o sută de oameni în luptă ca să simţi înainte de atac plăcerea unei asemenea răspunderi, ca o apă grea în tine?... Ai stat vreodată rezemat de catarg, istovit după o zi de luptă, cu tunul şi sabia, pătruns de plăcerea de a te gândi încă viu?... Ai eliberat vreodată convoaie de sclavi, ca să te înnebunească şi pe dumneata bucuria lor? Ai bătut drumuri prin pustiu, ai sărit în ascuns ziduri de cetăţi păzite, ca să-ţi scoţi cel mai bun prieten înlănţuit în beciuri de temniţă...? Şi pe urmă să te vezi alături de el pe mare? (Ca dintr-un preaplin al gândirii *volup* luoase, al tuturor poftelor*:) *Dacă vreodată ai să*

*încer*ci asemenea plăceri, adu-ţi aminte de cele ce-ţi spun eu acum, şi ai să mă înţelegi. Vei şti atunci că sunt plăceri binecuvântate şi plăceri becisnice. Ah, dacă ar trebui să-ţi vorbesc încă de o altă plăcere, cea mai rară dintre toate, şi despre care mă gândesc cu ciudă că nu o voi cunoaşte niciodată... A trăit cam acum o sută de ani un evreu sărac, tuberculos, care se întreţinea din poleitul lentilelor comandate şi era excomunicat de sinagogă... Deşi era f O G i nespus de sărac, îl vizita*u* cei mai iluştri savanţi ai lumii şi îi scriau regii, căci era filosoful Spinoza... A refuzat toate plăcerile lumii pentru una singură... Aceea de a gândi... Cât de mare va fi fost această plăcere când el şi-a dat seama că în cămăruţa lui cu un pat tare şi un singur cearşaf gândeşte lucruri care n-au fost gândite de trei mii de ani? (Se plimbă prin casă.) Dar chiar la aceasta nu pu*te*m *năzui noi, ceşti*lalţi. (Se opreşte drept în faţa lui Cellino.) Ei, ai în*ţe*l*es? Leg*e*a plă*c*er*i*i o* v*rea*u *şi eu,* dar mă dezgustă micimea, precaritatea poftelor voastre...

SCENA 4

PIETRO, CELLINO, NICOJLA

NICOLA: *Signore*, marchiza Carate sta aşteaptă în gondolă sub portic şi vă roagă să aveţi bunătatea să îngăduiţi cavalerului Mariani să coboare la intrare...

PIETRO (*încremenit, uluit*): Marchiza Caratesta, cumnata dogelui?... jos la portic?

NICOLĂ: Aşteaptă de un sfert de oră...

PIETRO (*îşi duce mâna prin păr nedumerit, nevenindu-i să creadă*): Marchiza Caratesta te-a trimis sus la mine?... Cumnata dogelui?

CELLINO (*explică*): Va trebui să întovărăşesc pe marchiză la operai... Ştia că sunt aci.

PIETRO (*izbucnind brusc, fierbând, răbufnind*): Nicola, zvârle pe neruşinata aceea, cu gondolă cu tot, în canal... (Cătr*e Cel*lino, cu* d*ez*g*ust:) C*umnata dogelui? Ce neruşinare... Până aci s-a coborât?... Vrea să se ştie că se

interesează de dumneata?… S-a speriat că ai întârziat?… Pe ea te bizuiai adineauri când aveai inconştienţa să-mi spui că va avea cine să te scoată din fiare dacă te voi aresta?… Ah… îngerul păzitor era în funcţiune încă de la răsăritul. soarelui… şi da târcoale casei. Nu-şi mai dă seama otreapa asta că locuinţa unui comandant în ajun de luptă nu poate fi necinstită astfel?…

CELLINO: Excelenţă, cred că nu mai aveţi nimic cu mine… Trebuie să plec… Sunt sigisbeul acestei doamne, şi trebuie s-o conduc la operă…

PIETRO (*dezlănţuit, cu o mârde care scapără, hohotind*):

Eşti sigisbeul ei?… Eşti sigisbeul ei?… Eşti căţeluşul ei înzorzonat… şi amantul ei domes – >… * tic?… Şi nu ţi-e ruşine să spui asta?…

CELLINO: Nu văd ce găsiţi neobişnuit în faptul că sunt sigisbeul acestei doamne…

PIETRO: Dezgustătoare comedie… O scoli dimineaţa din pat, o îmbraci, eşti pe urmele ei toată ziua. Seara o dezbraci, o culci şi o predai bărbatului, mulţumindu-te cu fărâmiturile care cad de la masa lui…

CELLINO (*ca şi când şi-ar apăra amanta*): Marchizul Caratesta este şi el sigisbeul contesei Cariguani şi deci înţelege foarte bine îndatoririle acestei gingaşe funcţiuni…

PIETRO (*amar, obosit*): Ya rămâne un motiv de uimire sute de ani de aci încolo, chiar când va dispare această republică, acest cuvânt „sigisbeu”, ca un semn al decăderii şi al depravării veneţiene. (*Se aşază îngândurat în jilţ.*)

CELLINO: Acestea sunt la Veneţia regulile iubirii şi

7 O»

ale bunelor maniere. Datoria unui sigisbeu este să se arate un adorator delicat şi stăruitor…

PIETRO (*izbucnind, se ridică aprig*): Bune maniere? Iubire? îndrăzniţi să vorbiţi despre maniere, voi, care sunteţi laşitatea însăşi?… Ce valoare pot să aibă nişte

maniere dacă ele sunt aşezate pe un temei de intrigă şi infamie?… Ce poate fi iubirea voastră decât nevoia de a se scărpina a tuturor animalelor…? Numiţi dragoste goana asta oarbă şi întărâtată după femei… cât mai multe femei…

CELLINO: A cuceri o femeie cere mult talent şi e

*

cea mai frumoasă răsplată pentru un cavaler…

PIETRO: „Cuceri”? „A cuceri”? (*Hohoteşte sarcastic.*) Ha… ha… ha… Mi-e milă de o femeie care se lasă cucerită, care are sentimentul că e un obiect urmărit, încolţit, aparţinând celui ce l-a cucerit… O femeie nu aparţine ca un obiect casnic, nici nu se cucereşte ca un vânat… O femeie iubeşte sau nu… (Cu dispreţ:) Să cucereşt*i, să cuce*reşti cât mai multe, asta e ambiţia fiecăruia?… Să cucereşti-câte?… O sută?… O mie?… Trei mii…? Minţea voastră este atât de plafonată, încât nici nu vă daţi seama de zădărnicia goanei voastre… Orice aţi face, numărul este limitat. Când eram sclav, eram veşnic înfometaţi, dar mai ales era între noi unul nătâng şi veşnic chinuit de amintirea meselor bune… Jurase că dacă scapă vreodată n-are să mai mănânce toată viaţa lui decât bomboane… El, în mintea lui de sclav înfometat, vedea munţi de bomboane, de care niciodată n-o să se sature. Este adevărat că, întors, a mâncat câteva pungi pe zi… Dar după vreo două săptămâni, într-o zi s-a oprit, şi azi îl îmbolnăveşte numai cuvântul bomboană… Tot ceea ce este al trupului are o limită, şi nu are nicio importanţă dacă limita asta este mai departe sau mai aproape… În definitiv, dacă nu poţi să cucereşti toate femeile, şi asta ar fi ceva, ce importanţă mai are numărul?… Când ţii să treci înot oceanul, ce importanţă mai are că ai înotat treizeci de leghe, cincizeci sau chiar nouăzeci?… Când e vorba de femei… numărul nu poate avea nicio însemnătate. Dragostea e preferinţă exclusivă, sau nu mai e nimic.

CELLINO (*cu un soi de dezolare*): Conte, aş vrea... nu ştiu... nu pot să vă vorbesc... Aş vrea să mă înţelegeţi...

PIETRO (*râzând şi arătându-i ţinuta*): Să te înţeleg eu pe dumneata? Crezi că e atât de greu?

CELLINO (*încurcat, nu ştie ce să spună*): Peruca aceasta, credeţi că eu am inventat-o? Jaboul acesta, batista asta, pudra asta, eu le-am născocit? Dar acestea-fleacuri, cum le ziceţi-se poartă la toate curţile europene, mai ales la curtea franceză... Aţi trăit numai în Orient şi pe mare... Aci, la Veneţia chiar, aţi fost totdeauna izolat... Ce vreţi? Acesta-i veacul nostru... E un veac de rafinament în maniere, în care, mai presus decât orice, femeia e o podoabă, care e tratată şi cucerită cu gentileţe, cu curtoazie şi, dacă vreţi, şi eu puţin spirit filosofic mai sceptic.

PIETRO (*surâzând*): Galanteria voastră? (*Râde uşor.*) Am mai cunoscut un galant, un „cuceritor” care mi-a inspirat milă cu cuceririle lui. (*Tot ce urmează e spus foarte repedei cu o mişcare familiară ca o broderie, cu un ton scăzut, cu o căldură intimă.*) Acum vreo zece ani mă aflam la Neapole şi vizitam din curiozitate o sală de bal... M-am oprit lângă o masă de joc şi priveam... Un bărbat voinic, negricios şi cu nasul mare, altfel foarte gătit, dădea o bancă de faraon... M-a poftit că dacă nu joc, să trec mai departe şi să fac loc altora, care joacă... Am luat un ducat de pe masa lui şi am început să-l învârtese ca pe un titirez. S-a ridicat furios în picioare şi m-a poftit jos în grădină ca să aflu cine este. Pe când coboram, o femeie mi-a şoptit speriată: „Fereşte-te, este cavalerul Casanova de Seingalt”. Din nume auzisem într-adevăr multe despre el... După al treilea angajament, i-am smuls sabia din mâna şi am pus piciorul pe ea, spunându-i râzând: „Dacă şi la femei eşti tot atât de neîndemânatic ca la spadă, nu mai pricep nimic”. Mi-a răspuns cu un zâmbet amar: „Mi se pare că au început să mă lase şi femeile, şi spada”. N-a vrut să mă

lase să mai plec. A părăsit jocul şi am mers de am cinat împreună... Altfel, era un tovarăş plăcut, un amestec de cavalerism şi viclenie... Vreo zece zile am fost nedespărţiţi. Atunci am văzut ce înseamnă un cuceritor... Se ţineau de el nişte şirete fără ruşine, care-i speculau galanteria-avea galanteria cunoscută a jucătorilor de cărţi – care-i spuneau toate minciunile, care-l duceau, jucândtot felul de comedii... False contese, false artiste, false virgine... Totul credea, bietul om... De altfel, trecând în grabă din oraş în oraş, n-avea timp de nimic şi nici nu ar fi putut să cunoască altă lume decât aceea care umplea sălile de joc sau rămânea datoare prin hanuri... Nu pot uita o întâmplare cu el... Într-o zi m-a dus la o baie turcească, de abur fierbinte, numai pentru femei, Ştia acest Casanova cum se deschid toate porţile... Nu m-a lăsat până când n-am mers cu el... Ascunşi bine, printr-o plesnitură a unei uşi, am privit amândoi înăuntru... Erau vreo treizeci, poate patruzeci de femei, dezbrăcate, la un loc goale, din familii foarte bune... (Zâmbeşte.) Parcă erau o turmă... Semănau între ele ca oile... (Lângă el:) Ce *poate fi* să cucereşti turme întregi de astfel de trupuri?... Toate *la un l*oc nu înseamnă cât o femeie adevărată... (Râde.) Spusesem o dată unui polonez care nu văzuse niciodată o rodie, că rodia... este a*şa,* ca un fruct mai mare, parcă plin de coacăze... Omul meu a mâncat câteva mii de coacăze ca să afle ce este o rodie...

CELLINO (*uimit*): Credeţi sincer că la Veneţia nu se iubeşte? Că în aceste palate nu se suferă din dragoste?

PIETRO (*amar*): Taci, taci din gură. (*Surâde.*) Suferinţă din dragoste? (*Se apropie de colivie.*) Vino mai aproape...

CELLINO (*parcă şovăie*): Dar...

PIETRO (*insistă, aproape poruncitor*); Vino mai aproape. (*Ia colivia.*) Ştii ce este acest porumbel?... Este un sol... poartă o scrisoare. (Desface *colivia, prinde*

p*orumbe*l*ul, desfac*e *biletul.)* *o des*creierată din Veneţia, care-şi închipuie pare-se că iubeşte numai fiindcă are mâncărime sentimentală, se dedă unui dezgustător şantaj. (Citeşte *biletul.)* *„Nu u*itaţi, conte, că dacă acest mic sol nu aduce un răspuns, oricare ar fi el şi oricât de crud, i se va reteza gâtul… Nu uitaţi că vă iubesc…” Soţia mea însăşi este aceea care, din mila acestei vietăţi părăsite în colivia ei, sub porticul nostru, îi trimite răspunsuri, încercând să-i arate ce greşeală face… Nu, aceasta nu e o femeie… şi aceste iritaţii sentimentale nu sunt iubire. Zece mii de femei din acestea la un loc… nu fac o femeie… Sunteţi mândri când cuceriţi atâtea femei, tocmai fiindcă nu ştiţi ce este femeia… Cine aleargă şi nu se opreşte la una singură pierde din femeie ceea ce e mai bun. O femeie nu e numai trupul ei, fiindcă orice femeie are o frumuseţe mărginită… în definitiv, un trup supus şi elboalei. Cea mai frumoasă femeie e rareori frumoasă trupeşte în clipe fericite… şi numai cu puţină ameţeală, ca unele tablouri care nu trebuie privite prea de aproape. (Caută în el însuşi.) Dacă n-ai văzut însă o *femei*e *c*a*re iubeşt*e, atunci n-ai văzut niciodată o femeie frumoasă. (Surâde.) Când o femeie preferă… când în privir*e îi a*pare o lucire vie, şi pe buze îi joacă o lumină, atunci ea transformă orice e al trupului ei într-o minune, deosebită de tot ceea ce a fost şi va fi.»

SCENA 5 – PIETRO, CELLINO, ALTA

(*Pe aceste cuvinte intră, chemată parcă, Alta. Pietro o priveşte aproape extaziat, înainte de a mai putea să spună ceva.*)

ALTA (*a dat cu privirea de Cellino, ochii i s-au mărit şi parcă nu-şi poate lua faţ-a de la el*): Vreau să te rog…

PIETRO (*întâlnind iar privirea Altei întoarsă asupra lui Cellino*): Alta, acest răţoi gătit este un „cuceritor”… se pare că veneţienele mor după el… Vorbeşte chiar despre iubire… Spune, Alta, crezi că aceste orătănii sunt în stare

să

A”.

Iubească?... (îşi *dă răspunsul singur:*) *Ce* glumă?... Nu, iubirea are nevoie de dorinţe tari şi de substanţă multă, din care să se hrăneas...

că... Are nevoie de timp şi de deplinătatea unei vieţi întregi, ca să prindă rădăcini puternice... Totuna-i un foc de găteje sau unul care a încins palatul întreg şi arde dogorind? Trebuie să arunci în flacăra iubirii totul; tot Geea ce ai fost, tot ceea ce eşti, tot ceea ce vei fi... Dureri şi biruinţe trecute, toate trofeele amintirii, tot miezul minţii, ambiţiile t fără margi*ni*... Abia atunci simţi dogoarea ei... CELLINO (exasperat, parcă umi*lit mai r*ău *acum*)*: Conte, este cu ne*putinţă să mai rămân... Nu trăim în aceeaşi lume şi nu mă puteţi înţelege... Nu ştiu cum să fac să înţelegeţi.

.» → O *t*

PIETRO: Dar mai presus de toate trebuie să ai norocul să întâlneşti o femeie adevărată. (*Se uită topit de dragoste la ea.*) Ah, nici eu n-am cunoscut preţul femeii. Nu bănuiam cum există o femeie... Crezusem că marea este tot ce e mai frumos pe lume... Acum ştiu că este ceva deasupra mării, pentru că are în ea şi esenţa mării, cum are în ea esenţa întregii creaţii... Astfel, femeia este cheia naturii... Toate tainele sunt rezumate în ea, şi când un suflet de femeie ţi s-a deschis, ţi s-au deschis toate înţelesurile lumii...

CELLINO (*fără astâmpăr*): Contesă, vă cer îngăduinţa să plec... Contele...

PIETRO (*privind pe Alta*): Poţi să cucereşti toate femeile de pe pământ; dacă n-ai câştigat privirea unei asemenea fiinţe, n-ai câştigat nimic. (*Râde amar.*) Ce nebunie îmi trece prin cap...? Până la o asemenea femeie, astfel de larve nu ajung... şi chiar dacă s-ar vânzoli la picioarele ei, ea n-ar avea ce reflecta dintr-un asemenea

vierme... O asemenea femeie are o pricepere a lucrurilor nepământească... şi ştie să aleagă... (Brusc poruncitor, că*tre* C*ellino iar:*) *Poţi* s*ă pişci*...

(*Cellino iese*.)

SCENA 6

PIETRO, ALTA – PIETRO: Alta, acuma, după ce a plecat acest răţoi gătit, aş vrea să-ţi dau un răspuns la o întrebare a ta de zilele trecute, un răspuns pe care numai tu l-ai putea pricepe... Eram la Padua amândoi, plecaserăm de la cina de seară, de la profesorul Delatti, care ne vorbea despre Leibniz... Mi-ai spus că totuşi nu ai înţeles bine ce este o monadă. Acel punct care reflectă în el toată existenţa universului...

ALTA: Dădea drept pildă o picătură de rouă, în care se răsfrânge tot ce există... Sau o frunză de stejar, în care e toată pădurea.

PIETRO: Făcea şi unele deosebiri subţiri... Nu ţi-am răspuns, fiindcă nici eu nu prea sunt sigur dacă am priceput totul... Dar un lucru am înţeles, mai ales după ce m-am gândit multă vreme la el... În acea ierarhie de monade, care are deasupra pe Dumnezeu, monada supremă ştiu că mai este o monadă în care ne este dată toată existenţa lumii, o monadă care vine imediat după Dumnezeu şi care este femeia... Iar deasupra lor, a tuturor celorlalte femei, eşti tu, monada mea, care mi-ai descoperit iubirea... Asta aş fi vrut să-ţi spun... Nu-mi răspunde nimic. De altfel, trebuie să plec. Vreau să mai trec iar pe la Arsenal... (Iese.)

SCENA 7

ALTA, apoi FANIA

ALTA (*a rămas singură, palidă, cu o privire halucinată*. *Cheamă intens, bătând gongul*).

FANIA (*o servitoare în vârstă*): Nicola a plecat cu *signor* Pietro.

ALTA (*mereu tulburată*): Fania, pe dumneata te-am chemat. Ai văzut pe acel cavaler care a fost aci? L-ai putea recunoaşte?

FANIA: Da… ÎI şi cunosc…

T A

ALTA (*cu patimă*): Îl cunoşti într-adevăr?

FANIA: Am slujit acum şase ani la baroana Gettinger… Venea deseori pe acolo…

ALTA (*luptă puternic*): Ascultă, Fania, caută să… (Şovă*ie, crâncen isp*i*tită.) N*u, poţi să pleei… Fania…

FANIA (*a plecat spre uşă*): Da, *signora*…

ALTA (*s-a hotărât, ca halucinată*): Fania, aleargă şi caută să ieşi prin Mercerie, înaintea acelui cavaler… Vezi să nu te recunoască, pune-ţi o mască… Spune-i să aştepte mâine dimineaţă la Florian… O mască în galben îi va pune mâna pe umăr… Să urmărească fără să întrebe nimic.

(*Fania face semn că a înţeles şi iese. Alta rămâne răscolită şi agitată, cu faţa parcă devastată de îndoieli şi presimţiri.*)

AC TUI, II

Interiorul unui mic chioşc, izolat pe mare, cu o singură încăpere şi un vestibul, care doar se bănuieşte, în formă de trifoi, secţionat acum în lungime şi mobilat cu un gust neobişnuit – în sensul de prietenos şi de simplu – pentru Veneţia, mai ales în anii ei de agonie, când se petrece acţiunea. Draperii grele (roşu întunecat), un divan larg, cărţi într-o bibliotecă de stejar şi altele deschise pe scăunele mici. Tablouri puţine, o pendulă florentină. Flori bogate într-un vas mare de China, în stânga-o uşă lucrată, de stejar, cu o mică lucarnă de privit intrarea; în dreapta, pe lobul stâng al trifoiului, pieziş, o fereastră mare.

SCENA 1

ALTA, CELLINO

(*Alta urcâf trăgând de mâna pe Cellino.*)

CELLINO: în sfârşit! Câte trepte am urcat?… Dacă

ne-a văzut cineva...? ALTA (a căzut *în genunchi lângă divan, s-a sprijinit de el. Se* uită *parcă şi ea cu teamă spre uşă, se întoarce încet, cercetător, în jurul ei. E ca şi când ar descoperi, uimită, propria lor prezenţă aci*. Îl *măsoară lung şi cald pe Cellino, pe urmă*

4*

scoale un inel de pe deget, îl sărută şi *îl aruncă în mare*).

CELLINO: Inelul... De ce ai aruncat inelul?

ALTA (*a rămas nemişcată, cu sufletul între două oglinzi paralele*): I s-a împlinit sorocul...

CELLINO (*caută iar în jurul lui*): Credeam că nu mai ajung.

ALTA (*cu o privire surâzătoare, lungă*): Dar acum eşti aici!

CELLINO (*nemulţumit*): Trebuie să fie bărbatul tău, ca să-şi aleagă chioşcul acesta aci, la capătul cetăţii... Nu-i colţ în Veneţia mai retras şi mai întunecat ca ăsta...

ALTA (*i-a luat mâinile, îl duce la fereastră, care nu e în lumină*): Te-am aşteptat cu atâta înfrigurare, Cellino! Noaptea asta e până la capătul lumii.

CELLINO (*scărmănat de teamă*): Uite! În faţă nu vezi nimic de zidurile negre ale Arsenalului. O milă am mers de-a lungul canalului pustiu... pe lângă ele... Abia se lămureşte campanila-San Gior[5]gio... (Se uită mai *mult pe fereastră.) În stânga* – marea asta oarbă şi portul... Nu vezi nimic...

ALTA; Priveşte sus cerul, Cellino... lasă marea şi Arsenalul. Ard stele pretutindeni.

CELLINO (*tot mai aplecat pe fereastră*): Da... dar pe sub zidurile acelea vechi şi negre... Nu? Ce nu se poate întâmpla?

---

5 Clopotnjtă în formă de turn înalt, construită lîngă o biserică sau chiar deasupra ei, caracteristică arhitecturii italiene din secolele ai XI lea — al XVIMea.

ALTA (*îngândurată şi trist fericită, rezemată de umărul lui*): Noaptea de la Zara… Îţi mai aminteşti de noaptea din parcul de la Zara?

CELLINO: Da… ce frumoasă erai… (cu un *val de dorinţă) dar* mi-ai părut şi mai frumoasă… alaltăieri, când ai apărut în sală, neaşteptată… (Bâlbâit:) Şi *parcă* totuşi niciodată ea astăzi… Când te-am văzut alunecând, spintecând valurile cu barca. Am rămas înmărmurit… Eram şapte-opt pe terasa Ridotto. Coboram anapoda treptele tocite spre canal… Ai trecut pe lângă noi… cu ochii mari, cu buzele întredeschise… (Alta îl priveşte surâzând cald, *el e intimidat,* d*ar reia) parc*ă ţineai *în dinţi o garoaf*ă roşie… (iar ezită) în spatele tău-San-Giova*ni, nu şt*iu… luase foc, cu toate turlele lui… Alta… Toţi te priveau împietriţi…

ALTA: Când apune soarele îmi place mult să respir în saltul bărcii aerul sărat al marii… îmi place mai mult decât gondola.

CELLINO (*o priveşte viu*): Nu m-am mai putut stăpâni, şi te-am salutat întâia oară fără mască, după ani de zile. Când mi-ai făcut semnul acela… Cei de pe terasă au tresărit. Cornelio Rana, care purta mască, şi-a smuls-o de la ochi. Eu nu pricepeam nimic… Nici nu ştiu când am fost în piaţetă… Am smuls biletul din mâna lazaronului… eram beat… (O [6]trage spre sofa, c*uprinzând-o* f*rământat în braţe.*) *Vino… vino… Alt*a…

ALTA (*îl ceartă melancolică şi bună*): Şi totuşi, ai şovăit atât până să vii… A trebuit să-ţi scriu trei pagini…

CELLINO (*pe gânduri*): Poate că era mai bine să vii tot la Florian sau la orice altă cofetărie. Mascată nu te-ar fi cunoscut nimeni, e o lume imensă. Aici e, nu ştiu cum… e prea pustiu… nici nu ştiu unde sunt… Cred că pavilionul ăsta, pe mare, nu are decât încăperea asta. Nu? Am văzut un asemenea chioşc izolat pe Bosfor.

---

6 Lazzarone — cerşetor, zdrenţăros (ital.).

ALTA (*privindu-l în ochi, glumind*): Ce-ţi pasă unde eşti… când eşti cu-mine?…» i

CELLINO: Da! Numai că tu eşti nevasta proveditorului general al flotei, şi proveditor general al flotei este contele Pietro Gralla… care acum doi ani a ucis pe Galambero numai pentru că nu-i făcuse loc pe stradă, iar acum câţiva ani a împuşcat pe mare cincisprezece cavaleri… (Privind *în jurul lui:) Fă mai* multă lumină, Alta.

ALTA (*cald şi scăzut în acelaşi timp*): E mai plăcut aşa… mai prietenos. (Căci *interiorul are draperii moi de seară.)*

CELLINO (*priveşte etajerele, biblioteca*): Ia uite, cărţi… Când toată Veneţia petrece… tu cu bărbatul tău citiţi… Ce bine v-aţi nimerit! Amândoi aveţi nişte ochi!… Alaltăieri vă priveam, cum staţi alături în lojă, la San Benedetto. Îmi venea să iau la bătaie pe economul teatrului, că tocmai în dreptul vostru nu ajungea lumina de la făclia de seu. Ah, ce umeri

D A 7

ai, Alta! (*Îi strânge în podul palmelor.*) Cum cădea lumina pe ei!

ALTA (*firesc*): E o piesă frumoasă, şi Recci era foarte bine; dar n-am înţeles nimic… toate femeile, jos în parter, făceau o gălăgie ca în port. (Din *raftul de jos al bibliotecii scoate o casetă lucrată.)*

CELLINO (*superior*): Ei bine, m-am uitat… voi singuri ascultaţi din toată sala… Ceilalţi vorbeau, făceau vizite… Cât vă potriviţi… N-are dreptate Gozzi când spune că nu mai sunt bătrâni în Veneţia! Nu vă ştia pe voi… (Comic:) Bărbatul tău *şi-a* pus în cap nici mai mult, nici mai puţin decât nebunia să refacă Veneţia.

ALTA (*încurcată, căci cuvântul face legătura cu o altă lume, altfel preţuită*): Nebunie!

CELLINO (*brusc, răscolit de dorinţă*): E, dar vino… vino… Alta… (Vrea s-o tra*gă din nou spre divan.)*

ALTA (*care s-a aşezat într-un jilţ la fereastră, îl sileşte să rămână lângă ea, îl priveşte lung, cercetându-l, pe urmă îl face să îngenunche alături. Îi ia capul în mâini îngândurată, îi mângâie părul, îl priveşte în ochi. Vorbele îi cad îndurerate ca nişte petale ofilite*): Stai aşa!... Stai încă aşa... Să rămânem aşa!... (Zâmbind:) Ui*te, vre*i să scotocim în caseta asta?...

CELLINO: Ce-i acolo? Ce să scotocim?

ALTA: O mulţime de fleacuri care-mi amintesc de Zara... de dragostea noastră... ia uite! (Desface *capacul.)*

CELLINO: Asta-i! Lasă-le acum. (*închide cu mâna uşor capacul casetei*.)

ALTA (*jignită puţin, îl priveşte mirată şi dă, cu părere de rău, caseta la o par le*).

CELLINO (*se ridică, pentru că nu înţelege asta*): Eu nici pe tine nu te mai înţeleg, Alta... Una din cele mai mari artiste ale Italiei, că Doici şi nici Mara de la Florenţa nu se pot compara. cu tine, să părăseşti scena... aşa... ca să te închizi în casă cu un om ca Gralla!... Am auzit că o dată ai încercat să te străpungi cu pumnalul...

ALTA (*învinsă*): Ai dreptate, Cellino... ne înţelegem puţin... ne-am înţeles întotdeauna atât de puţin; (cu un fi*or de păre*re d*e rău) ne-am* înţeles totdeauna atât de puţin...

CELLINO: Pentru că ai devenit o pustnică... o filosoafă... Să părăseşti tu scena... unde la lumina torţelor te urmăreau palpitând privirile tuturor bărbaţilor din sală... (Lămureşte:) Acum *trei ani,* toată Veneţia era împărţită în două paânde... Partidul tău şi partidul Dolciei.

ALTA (*cu o sinceritate de plantă*): Dacă ai şti tu cât mă dezgustau lucrurile astea...

CELLINO: Ca să devii o pustnică... o filosoafă...

ALTA (*surâzând îndepărtat*): O filosoafă!

CELLINO: Culmea e că m-am îmbolnăvit şi eu de boala asta... Uite, de un sfert de ceas, cu tine aici, singuri amândoi şi...

ALTA (*ridicând privirea spre el*): Şi?…
CELLINO: Şi… şi… ei drace!… de ce am venit
7 *
aici?…
ALTA (*îl îngână, melancolic*): „De ce am venit?” Ca să vorbim, Cellino… de dragostea noastră… ca să vorbim…
CELLINO (*uimit*): Ca să vorbim?
ALTA: Da! De trecutul nostru, de parcul din Zara… să ne întoarcem spre ce a fost… Toată viaţa noastră e înapoi… (Cu o bucurie *dureroasa:*) *După zece* arii suntem iarăşi împreună…
CELLINO: Ca să vorbim… Ha… ha… ha… Pentru asta să pierdem atâta timp? Toate femeile din Veneţia ar râde dacă ar şti că am făcut cinci mile pe canaluri la o femeie frumoasă… –, ca să istau de vorbă.
ALTA (*jignită*): Ce-ţi pasă de ce vor zice femeile din Veneţia?(*Îl roagă îndurerată.*) Fii pentru mine altfel decât eşti pentru ele… Fii o seară altfel… Nu e nimic altceva în trupurile noastre decât poftă josnică?
CELLINO: Când îţi spun că ai devenit nu ştiu cum… Eu nu te înţeleg!
ALTA (*îl priveşte greu, cuvântul lui a căzut ca o piatră în apă*): Nu mă înţelegi… nu mă înţelegi… (îl priveşte.) *Ascul*tă-mă totuşi… stai aşa… stai tăcut lângă mine… să stăm aşa, unul lângă altul… (Ca un nufăr fericit.) Aş *vrea să stau aşa o* viaţă întreagă… (Îl opreşte.) Taci… Când tăcem *noi, îşi v*orbesc sufletele.
CELLINO (*nedumerit*): Cum o să-şi vorbească sufletele?
ALTA (*închide ochii, clătinându-se*): Cum o să-şi vorbească sufletele!
CELLINO (*privindu-i gâtul rotund*): *Şi* pe urma, de ce să întârziem atâta? Vino… (Vrea *s-o cuprindă în braţe.)*
ALTA (*tristă*): După o atât de mare întârziere… zece ani!

(*Linişte îndelungă. Alta tace, ascultând parcă în sufletul ei.*

Cellino e frământat de gânduri.)

CELLINO: Şi pe urmă, să-ţi spun ceva… sunt puţin cam grăbit…

ALTA (*tresare, căci parcă ar fi stat fără să ştie pe un şarpe*): Grăbit?

CELLINO (*mergând parcă de-a-ndărătelea*): Mda… da…

ALTA (*uimită, ca şi când i s-ar fi răsturnat axa gândurilor*): Grăbit!… Grăbit!… Unde vrei să pleci?

CELLINO: Astă-seară eram poftit la un bal la mănăstirea Santa Lucia. M-a invitat stareţa… de două ori a trimis gondolierul la mine… n-au dansatori…

ALTA (*topită e* (*e durere*): Eşti grăbit? Vrei să pleci?

CELLINO: Am făgăduit.

ALTA (*cade zdrobită în fotoliu*): Ai făgăduit… ai făgăduit. (Se z*buciumă, cu* o*ch*i*i trud*i*ţi.*) *A*celaşi!… Ai rămas acelaşi…

CELLINO: Este invitată toată Veneţia… Merge şi nunţiul.

ALTA (*îl priveşte cu sufletul pustiit*): Nu e dincolo de ochii aceştia mari şi întunecaţi nimic?

y» *

Niciun gând! Umbra lor nu ascunde niciun crâmpei de suflet… (Strâ*mbă de* a*măr*ă*ciune:*) *E*şti grăbit!…

CELLINO (*ca să îndrepte greşeala*): Ah! dar ce stai atât pe gânduri… Vino… Vino, Alta! (I-a desf*ăc*u*t cu mâin*i *cr*i*spat*e *sânii.*) *Alta…*

ALTA (*tresare înfiorată*): Nu mă atinge! (*Cu dispreţ şuierat*:) M-ai murdări din nou…

CELLINO (*dezamăgit*): Parcă aveam eu o presimţire că viu degeaba…

ALTA (*lovită în obraz*): „Degeaba”! (*Silabisind*:) Ah, animal!

CELLINO (*surprins, agitat*): Alta, dar eşti nebună... Ce ai devenit?... Toată lumea petrece acum. Vino-ţi în simţiri... Toată lumea petrece... Astă-seară Veneţia e luminată de torţe ca un dom în noaptea Paştilor. (Pentru el însuşi*:) Vez*i*, d*e *acee*a nu te pricepe nimeni... Alta, vino... (Vrea s-o cuprindă iar.)

ALTA (*îngheaţă*): Nu mai pune mâna pe mine. (*Cu ochii dilataţi*:) Eşti grăbit! După zece ani, eşti grăbit.

(Un *lung răstimp de tăcere grea*.)

CELLINO (*priveşte în juru-i, stă o clipă nehotărât, pe urmă solemn, afectat*): Bună seara, *siora*.

ALTA (*din nou trezită*): Ce?

CELLINO (*tot afectat*): Bună seara... plec...

ALTA (*nu pricepe*): Pleci?... Cum pleci?...

CELLINO: Sunt aici de atâta vreme...

ALTA (*îi e inima o rană*): Şi te aşteaptă în altă parte? Nu?

CELLINO: Da. M-aşteaptă în altă parte... şi pe urmă, uite, e prea ţârziu... Gralla poate cădea din clipă în clipă...

ALTA: Ei, şi?! După zece ani ne revedem, şi să pleci aşa?

CELLINO (*firesc*): Ei, şi?! Cum ei, şi?! Să mă găsească Gralla aici?

ALTA (*nervos, vocea ei, uşor muzicală la început, a devenit precisă*): Şi dacă te găseşte contele aci? (*Se apropie de uşă*.)

CELLINO: Vreau să evit orice scandal cu Pietro Gralla.

ALTA (*venind dinspre uşă, ezită, întârzie, şi pe urmă, cu o strălucire de argint în ochi*): Dar dacă nu vreau eu să-l eviţi?

CELLINO (*zâmbind, neîncrezător*): Tu?

ALTA: Haida... de! Cellino... trebuie să rămâi... nici nu ştii ce plăcere i-ai face contelui să te găsească aci.

CELLINO (*sigur ca o adunare*): Ne-ar omorî pe

amândoi”.

ALTA (*exaltată*): Te înspăimântă asta? Eu nu prea ţin la viaţă… Ai auzit şi tu… Nu e prima oară când privesc moartea de aproape. (Din adân*c:) Cel p*uţin acum murim împreună, Cellino… (Cu o ironie *cal*d*ă:) Nu* ş*tii?* Cântecul tău favorit:

Balconul înflorit A îngropat în umbra lui Pe cei ce s-au iubit la nimeni pe pământ… Balconul înflorit Le-a fost mormânt.

CELLINO (*înspăimântat vine spre ea*): Ai înnebunit, Alta…? Vino-ţi în fire… nu te înţeleg de loc. Ce vrei să faci?

ALTA: Murim împreună… murim împreună, dragul meu… (Cu mâini*le. Înfior*at*e:) Nu vr*eau să mor singură, Cellino…

CELLINO (*viu neliniştit*): Alta, deschide uşa! (*Aşteaptă întins.*) Deschide uşa…

ALTA (*cu un firesc de nebună*): A, nu! După zece ani te am în mână, şi acum să-ţi dau drumul? (*îl priveşte aprig şi aruncă cheia prin lucarnă*)

CELLINO (*descoperă îngrozit; a căzut în gol*): Răzbunare?

ALTA (*râde plin, sonor*): Ha-ha-ha! N-ai nici măcar cum să-mi smulgi cheia.

CELLINO (*revenindu-şi, vrea să se năpustească asupra ei*): Alta!

ALTA (*fără nicio teamă, cu un firesc ciudat în debitul obişnuit al vorbelor, dar cu vocea aproape isterică*): Da! Dar de aci tot nu scapi…

CELLINO (*îşi dă seama că orice violenţă e inutilă. I se pare mai bine să se prefacă şi el că ia lucrurile în glumă*): Eşti o nebună şi jumătate… aşa te-am cunoscut totdeauna.

ALTA (*ca şi când sufletul ei ar dansa în jurul lui*): M-ai cunoscut? Crezi asta?

CELLINO (*respiră greu, grăbit*): Dar, în sfârşit, Alta,

cheamă să deschidă. (*Priveşte pe fereastră.*) Uite, se apropie luna de campanilă... Şedinţa Consiliului trebuie să fie pe sfârşite... Sfârşeşte şi tu glumă asta nechibzuită. (E în el *o alergare neliniştită.) Se apropie luna de campanilă,* Alta.

ALTA (*cu o convingere stranie*): Nu... nu... Cellino... trebuie, trebuie să rămâi. Nu pleci de aci până nu dai ochii cu Gralia.

CELLINO (*i-a luat mâinile*): Ascultă, Alta... n-are înţeles... e o nebunie ce vrei să faci, dă-mi drumul... (începe să se *mistuie de groază.)*

ALTA (*ironic, dar extrem de nervos, ca tot ce urmează*): Vrei să pleci cu orice preţ?

CELLINO: Alta, dă-mi drumul. Cheamă pe Fania de jos, să deschidă.

ALTA: Ha-ha-ha! Nu eşti de loc curajos, Cellino... Ah! de ţi-ai vedea mutra, dragul meu!

CELLINO (*vine îndârjit spre ea*): Ai să-mi dai odată drumul? (*Dar iar se convinge că supărarea lui e fără folos; din nou rugător.*) Sfârşeşte, sfârşeşte, Alta... ştiu bine că e unul din capriciile tale nebuneşti... dar ai să te trezeşti prea târziu... Gralla trebuie să vie din clipă în clipă

ALTA: A, nu! Gralla vine încet... te ştie sigur aci...

CELLINO (*palid, s-a oprit o roată parcă*): Contele ştie că sunt eu aici? Contele ştie?

n. 9

ALTA (*hohotind*): întrebi dacă ştie? Parcă ţi-am spus că da... Dar, în sfârşit, asta nu are nicio importanţă...

CELLINO (*cu o desperare stăpânită*): Eu ştiu că tu glumeşti, Alta... dar mi-e teamă că nu ai să te trezeşti la timp... Cărţile şi romanele pe care le citeşti sunt de vină... Are să-ţi pară rău. (Se aud zece *bătăi în ornic, pe care Cellino le urmăreşte răsunând în el.) S-a isprăvit* şedinţa, Alta... Gralla a plecat spre casă... Gândeşte-te.

ALTA (*îl priveşte cu un nemărginit dispreţ*): *„Să* mă

gândesc”!

CELLINO (*are o gheară în umeri*): Te rog/... Alta... te rog... Cheamă... femeia...

ALTA (*cu gura coclită*): Ţi-e frică să rămâi... Ţi-e frică r (Îi v*ed*e *pum*n*alul şi* i-*l ia.*) *Ş*i porţi şi pumnal, caraghiosule... încă împodobit ca o jucărie! (I-l arun*c*ă î*n mare pr*i*n fe*r*east*r*ă.)*

CELLINO (*tot încercând, speriat, să ia lucrurile în glumă*): Tot nebună eşti, Alta.

ALTA: A, dar tu nu eşti de loc curajos, Cellino... Mi se pare că trebuia să pleci cu flota... Eşti comandant de fregată!

CELLINO (*nervos*): Dacă m-au lăsat, pesemne că nu e nevoie de mine.

ALTA (*îi sclipesc ochii*): A, da... era nevoie de tine aci! Ascultă! I-adevărat că ai rămas ofiţer pe lângă preşedintele Senatului pentru că te-a cerut nevastă-şa... butoiul acela de grăsime?... Eşti dezgustător...

CELLINO: Alta, sfârşeşte odată cu gluma... Ai înnebunit de-a binelea!

ALTA (*dureros surprinsă*): Ah!

CELLINO: Nu mai înţeleg nimic... nimic... (Se frâng*e* î*ngrozi*t *în el î*n*suşi.)*

ALTA (*fără ocol*): Ei bine, Cellino... trebuie să rămâi... Să fugi?... Nu, nu... Dragul meu, fă un gest... fii brav, fii superb! (Cu privirea străluci*toare:) Aşa cum te-am vis*at... Mori pentru o clipă de iubire! (Vine spre el.) Aşa te-am *vis*a*t. (*E*xp*licând simplu:) Am în*trupat în tine f*rumuseţea toată. Am adunat-o cum adună albina polenul florilor, şi tu erai... eşti încă... toată frumuseţea... Eşti cel mai inteligent, cel mai nobil... (şi, crescând, cu inflexii de halucinată *în* v*oce) cel* m*ai bun „Cel ma*i *brav... unicu*l *d*i*n câ*ţi i-am privit... (Zbor înfiorat.) Nu face o minciună din toate gându*rile mele, Ce*llino! (Şi iar cade în ea însăşi.)

CELLINO: Eşti smintită... te-au înnebunit romanele

pe care le citeşti...

ALTA (rugându-l, obosită, cu o convingere fanatică): Rămâi!

CELLINO: Dar de ce aş rămâne?

ALTA (firesc, dar cu vocea albă): Pentru că e îngrozitor să pleci... după zece ani... nu, nu... (Se apropie de el şi îi suflă aproape de ureche, aşa cum vorbesc nevropaţii:) Ar fi dezgustător de laş să pleci...

CELLINO (*lui însuşi, zdrobit*): Nu... Nu pot rămâne pentru sminteala unei femei.

ALTA (ascultă încremenită în ea): Sminteala unei femei?

(Se aude o nouă bătaie de ornic.)

CELLINO (*vânăt, zbătându-se în capcană*): S-a isprăvit şedinţa Senatului, Alta. (*îşi pierde cumpătul.*) Gralla a plecat spre casă. (*O roagă, pierdut*:) Alta, Alta, dezmeticeşte-te!...

ALTA (*cu gândul la replica lui din urmă, ca dezmeticită*): Sminteala unei femei! (*Se apropie de el mai mult, continuând altfel cele ce au fost, ca şi când ar coti un drum*:) Eşti dezgustător! (*Grav şi straniu*:) Ascultă, Cellino, eu, care te-am iubit atât... care simţeam că îmi înfloreşte sufletul dintr-un surâs al tău... şi trei... 9

muram pentru o privire a ta... vreau să-mi umplu sufletul acesta azi... de toată laşitatea ta... (cu scârbă) d*e* t*oată n*emernicia ta...

CELLINO (într-un suspin de om care moare): Alta... Alta...

ALTA: Ah! inima asta bolnavă... care nu putea trăi fără tine... care-ţi cerea sufletul... (Cu ironie şi *dezgust:*) *S*u*fletul* tău, Cellino! Cum cere pământul uscat apă... (Nervos, crispat:*)* *Să s*e *sature* în sfârşit. Poate când te-oi privi atât... scheunându-te ca un câine prins, m-oi vindeca de tine!... (Ca o romanţă, afectat er*oică*:*)* *Priet*en*e, iubi*t*ule, o*mul visărilor mele... nu eşti acum decât un biet

căţel care aşteaptă să fie jupuit…

CELLINO (care înţelege că nu e numai „sminteala): Ah! Ticăloşie!

ALTA (*cu nervozitate*): Ascultă… i-adevărat că femeile bătrâjie şi viţioase te pot avea pentru un pumn de aur? Am auzit că pierzi mult la cărţi… acum două săptămâni ai pierdut la Filarmonic cincizeci de mii de ducaţi de aur. Ah, ai trecut şi prin patul bătrânei Ar ia da, cu negii ei de pe nas, nevasta blănarului Yolago… De la ea ai „ca del Duca”… (*surâzândşi* privi*ndu-i nest*ă*pânit şi g*i*ngaş obrajii) pentru obrajii* tăi de trandafir. (Cu umeri crispaţ*i:*) *O, e*ş*ti dezgu*stător… dezgustător… mai dezgustător decât toate femeile care s-au vândut din cauza ta.

CELLINO (stins, abia mai gândeşte): Alta, ai înnebunit de tot.

ALTA (*îl priveşte drept, de-aproape*): Am auzit că ai sedus şi pe fata văduvei Calzani. Pe Fedea cu faţa palidă şi cu ochii mari…

CELLINO (*izbucneşte rugător*): Dar nu-i adevărat, nu-i adevărat, (*strigând*) nu-i adevărat!

ALTA: Dala – şi ea şi-a părăsit casa şi părinţii pentru tine, şi acum e cântăreaţă într-un bâlei… (cu m*âi*n*i pal*i*de) ca* şi mine… ca şi mine, Cellino.

CELLINO (are ochii tari, încinşi, ieşiţi): Ce sunt eu de vină? Alta, ce sunt eu de vină?

ALTĂ (*ieşită din minţi, cu o surescitare tot mai mare*): Cellino, dragule… adoratule, ea şi mine, Alta Centa… Tatăl meu era primul-magistrat al Zarei, şi niciodată o fată mai neştiutoare n-a auzit şoapte mai calde, făgăduieli mai ispititoare/., jurăminţi mai cumplite decât mine… (copleşită de *amintire*) *în* *parcul* îmbălsămat de flori de portocali pe ţărmul mării… Ce frumos vorbeşti tu, Cellino, seara când eşti singur cu o fată într-un parc parfumat, şi cum scânceşti acum, când aştepţi să auzi paşi pe scară…

(Ceasornicul mai baie un sfert de ceas.)

CELLINO (*totul îi e indiferent, afară de viaţă*): Ah, sfârşeşte odată, Alta... te rog... eu... eu... luna dincolo de campanilă...

(Un răstimp de aşteptare sufocată la el, de tăcere îngândurată; la ea.)

ALTA (*pe care tot zbuciumul de până acum a istovit-o, vorbeşte moale, scăzut, tristă ca după o criză trecută, fără acea întindere nervoasă de jzină acum*): Am mâncat măsline putrede şi pâine goală, pe laviţa din hanul de la Triest... o lună... o lună de zile... râdeau toţi de mine... şi eu te aşteptam... Cum ai putut să spui că te întorci numaidecât şi să mă laşi acolo? Cât de murdar, ai fost!... Am blestemat şi pe Dumnezeu, pe care îl rogi. (Şi deodată brusc, *exasperată, îl pălmuieşte.*) *M-am vândut, Cellino...* la hanul des la Santa Lucia, orice trecător pentru un ban de argint putea să aibă pe fata primului-magistrat din Zara... pentru o ţechină de argint. (Dar, obosită, recade iarăşi, *căci n-a fost decât o izbucnire crispată.*) *Şi totuşi, în nenorocirea în* care mă găseam, în murdăria din care numai sufletul îmi plutea deasupra, ca o floare pe mlaştinile de la Mestre... (cu oarecare căldură) te iubeam... te iubeam

Încă... îţi pândeam seara calea, ca să-mi pot umple ochii de chipul tău... Casă te văd coborând de la portal pe lespezi până la gondolă... stam ceasuri întregi, după baloturi de postav şi după grămezi de peşte sărat în faţa casei... Am stat o noapte întreagă în frig şi ploaie ca să te văd dinspre ziuă ieşind, cu o femeie la braţ, de la balul Procuraţiek...

CELLINO: Ce sunt eu vinovat? Alta, dă-mi drumul... din clipă în clipă trebuie să se audă paşi pe scară... (îşi *frânge mâinile.*)

ALTA (*imens de bună, calmă, cu vocea moale, topită de amintire „de la începutul actului*)*:* O, nu! Ai fost crud...

ai fost nemernic, Cellino... cât nu meritam eu pentru tot ce-ţi jertfisem. (Povesteşte firesc, cu totul firesc, cu o emoţie de fetiţă, lângă el:) Mi-aduc aminte, într-o seară proaspătă de primăvară... Dinspre mare venea o boare răcoroasă, care-ţi flutura sufletul cum îţi flutură haina. Era sâmbătă seara... prăvăliile erau închise, şi cheiurile măturate. Fetele de la manufactură treceau cu garoafe roşii în păr. Era Sagro la Santa Maria Formosa şi se ducea la bal. Dar eu eram singură... atât de singură... Stam rezemată de marginea de piatră a cheiului, cu ochii pierduţi în zare. (Lămurind înduioşată:) Primisem ştiri despre mama printr-un marinar. Eram tristă şi aşa parcă... nu era nimeni al meu şi nu eram a nimănui. Mi-era dor de o privire, de un surâs al tău. „Ce înseamnă un surâs?... îmi ziceam; îl azvârli în treacă t-oricărui trecător”. Am dat ultimul ban pe un buchet de viorele şi te-am aşteptat lângă Casa del mare. Ai ieşit, la braţ cu mica donna Diata, mascată şi ea... (i-am cunoscut aluniţa de pe umărul stâng). Când ai ajuns în dreptul meu, ţi-am întins florile: „Nobile cavaler, ia florile acestea... ca ele de fragede să-ţi rămâie iubita până la sfârşitul dragostei voastre”... (Devenind iar nervoasă, din cauza răscolirii acestei clipe, dar surâzând:) Şi aşteptam surâsul tău... (Tot corpul îi e încleştat, dar stăpânit ca într-o convulsie de tetanos, sub muşcătura umilinţei în amintire.) Te-ai făcut că nu mă vezi... (se reţine întins) m-ai dat la o parte, ca pe un lucru care îţi împiedica drumul. Am îngheţat. (Straniu, crispat.) „Cavalere, iâle... au să-ţi poarte noroc, au să-ţi deosebească drumul între viaţă şi moarte!”... (înspăimântată ea însăşi de duhul prezicerii, de sentinţa pe care i-o anunţă.) Între viaţă şi moarte... (Coboară, cu un ton umilit:) Mica Diata mi le-a luat. (Cu ochii umezi, cu un fior înduioşat:) Mi-au dat lacrimile şi am vrut să-i sărut mâna de copil. (Tresare înnebunită, din tot corpul.) Dar i-ai smuls florile din inană şi le-ai aruncat în f 4 r canal. (Cu

ochi de sticlă:) Între viaţă şi moarte (înfiorată ea însăşi de această descoperire:) Asta-i seara morţii, Cellino!…

CELLINO (care tot timpul ascultase pierdut, stins): Alta…

ALTA (*palidă*): Am aşteptat-o, am pregătit-o. Trebuia să mă ridic din mocirla în care căzusem… În teatrul San Demetro, la Milano… un an de zile am măturat scena şi am ajutat actriţele să se îmbrace. Aveam grija faclelor, dar cu ochii eram la cele care jucau… Eram numai încleştare şi voinţă. Când îmi aduceam aminte y?

5*

de tine, parcă mi se răsucea un pumnal în coşul pieptului… îmi înzecea puterile şi hotărârea. Am jucat. Începusem să înving…

Simţeam cum se aprind tot mai mult privirile bărbaţilor în urma mea. Îmi ziceam că într-o zi renumele şi strălucirea mea, renăs

cute, te vor tulbura din nou. Căutam calea către tine… dar când am ajuns mi s-a părut de râs… M-a cuprins dezgustul. Şi când amintirea ta tot „mă mai tulbura, (gâtuie f*raza) c*ăci, aşa cum eşti, îmi tulburai cele mai frumoase clipe, te uram! (Abătută:*) Când* am simţit că de fapt pentru tine m-am reîntors acum cinci ani în Veneţia, mi-a fost silă de mine…

CELLINO (*în clătinarea morţii*): Alta… de ce atâta grozavă nebunie?

ALTA (*cu un calm de judecător*): Vino încoace! (*Cu mâna pe umărul lui*:) Aici, în tabloul acesta, este Titania din piesa lui Shakespeare… Oberon o blestemase să se îndrăgostească de cel dintâi cap care îi va ieşi în cale… (Surâzând *strâmb, crispa*t:*) Şi ce*l dintâi cap pe care l-a întâlnit era un cap de măgar. (Se întoa*rc*e *spre el.) L*-a*m* cumpărat gândindu-mă la mine… gândindu-mă la tine… la dragostea noastră… (Cade un timp iar pe *gând*u*ri.) Da*r *pe*

*urmă s-a g*ăsit soldatul brav care – împotriva tuturor, împotriva legii – m-a luat în casa lui, mi-a dat numele lui.

CELLINO (*grăbit, fericit că are prilejul să o înduplece*): Da, da, şi eu am fost mulţumit… am fost fericit… când am auzit asta…

ALTA (*scurt*): Da, dar l-ai batjocorit. Te-ai lăudat la masă la Maro că ţi-am fost amantă… te-ai lăudat… căci eşti lăudăros… eşti fanfaron… cine ar crede, auzindu-te, cât eşti de netrebnic?!

CELLINO (îngrozit că ea a aflat, protestând): Eram ameţit de băutură… Nu ştiam ce fac… (Bate din nou ornicul San Marc.) Dă-mi drumul… * dă-mi-drumul odată, Alia! (Când vede că ea, care a rămas adâncită pe gânduri, nici nu aude vorbele lui, desperat, îşi scoate haina şi încearcă să se arunce pe fereastră.)

ALIA (o clipă surprinsă, dezmeticită, împietreşte, toată, cu ochii măriţi, pe urmă, văzându-l l\otărât, cu un picior pe pervazul ferestrei, are un ţipăt cu rădăcini în suflet): Nu, nu, Cellino! (Aleargă aiurită, sătl ia în braţe.) Ce vrei? Ce vrei să faci?

CELLINO (*zbătându-se*): Lasă-mă… lasă-mă! Am să înot până la zidul Arsenalului, până la gondolă. Dar lasă-mă, vreau să ies de aici. Simt că înnebunesc.

ALTA (*frământat, rugător, un fel de plâns nervos, fără lacrimi*); Nu, nu, Cellino. Gondola nu e jos. Nici n-ai cum să te ridici pe zidul Arsenalului. Ce vrei să faci? E o nebunie. S-ar putea să te îneci. Nu vreau asta. (*îşi încleştează braţele în jurul umerilor lui.*)

CELLINO (împiărmurit în fugă): Alta, ce e asta?

ALTA (îngrozită, îmbrăţişându-l ca pe un lucru pe care era, gata să-l piardă): Să mori?… Dar ce mi-ar fi viaţa fără tine?

CELLINO (mereu nedumerit): Alta, ce mai e şi asta?

ALTA (*din adânc, din genunchi, din şolduri, din umeri*): Nu ştiu… nu ştiu nim ic, dar ştiu că aş înnebuni

dacă ai muri.

CELLINO: Şi Gralla?

ALTA: Ha-ha-ha! A fost o nebunie! (Aproape să-i cadă în genunchi, insistând.) Nu-i ninlic adevărat... nu-i nimic adevărat...

CELLINO (nu ştie încă dacă a scăpat): Cum?

ALTA: Contele a plecat.

CELLINO (*bucuros*): A plecat? A plecat Pietro?

ALTA (*grăbit, crescândân aceeaşi pornire păli masă*): Toată flota pleacă astă-seară, dar nu s-a spusnimănui nimic. Aresă fie luptă pe mare.

CELLINO: Bine, dar era vorba să plece mâine seară.

ALTA: A fost un zvon dinadins răspândit... s-şu luat măsuri, cu gândul ca să zăpăcească pe spioni şi pe piraţi.

CELLINO (nu-i vine să creadă): Adevărat? (Cu o nemărginită bucurie:) Adevărat?

ALTA (îmbrăţişându-l fără să mai vadă nimic): Da, da.

CELLINO (*nedumerii*): Dar ce a fost?... * (Caut*ă.) T*ot? Tot?

ALTA: Nu ştiu, nu ştiu nimic... decât un singur

9 *> O

lucru, că te iubesc... că eşti tot ce am purtat vreodată în suflet...

CELLINO (aiurit, nu-şi revine încă): Oh, femeile!

ALTA (*strâns legată de el*): Nu ştii cum te aşteptam...! Niciodată nu m-am vindecat de tine. Uite, braţele te-au recunoscut şi te cuprind fără voia mea... Cellino... buzele îşi amintesc şi aleargă spre gura ta... Nimic nu le poate opri... (Toată o încleştare:) *Trupul meu îţi pă*strează urma şi a tresărit. (Resemnat:) Tu eşti, *Cellino,* întâia şi ultima mea dragoste.

CELLINO (*buimăcit*): Bine, dar ce mi-ai făcut adineauri? Palma aceea?

ALTA: Nu ştiu, nu ştiu nimic, am fost o nebună, (*cu o patimă nemărginită*) sunt sclava ta pe veci... ăsta-i

adevărul… eşti stăpânul meu, (îi cade *în genu*n*ch*i*, lipită* d*e genu*n*ch*i*i lui) lo*v*eşt*e-mă ca pe un sclav răzvrătit! (Frângâ*ndu-şi, pocăit*ă, *lulpin*el*e mândrie*i*:) Sau i*artă-mă, iartă-mă…

CELLINO (*nu-şi poate reveni*): Bine, dar tot, tot ce-a fost adineauri?!

ALTA (*aplecând privirea*): M-a durut că vrei să pleci… Asta… Asta a fost cauza.

CELLINO (*inventariind uimii*): Atâtea ameninţări?

ALTA (*frectmălă încă*): Mă înnebunea gândul că vrei să pleci.

CELLINO (o priveşte nedumerit): Şi nu mă urăşti?…

Nu mă urăşti?…»

ALTA (*uimită*): Pe tine? Să te urăsc?! Ţi-am spus adineauri că atunci când am auzit că ai vorbit despre dragostea noastră la Maro…

CELLINO (speriat, protestează): Dar eram ameţit de vin…

ALTA (*râde nervos*): Nu… nu… taci… acum vor –, beşti prostii… A fost cea mai mare bucurie a vieţii mele. Mi-o spunea cu răutate bătrâna Sarma… îi râdeau ochii… şi eu aş fi luat-o în braţe de bucurie… Tu îţi aminteai… vorbeai *»

de dragostea noastră.

O

CELLINO: Aş vrea acum să mai văd vreun bărbat atât de neghiob încât să creadă că pricepe sufletul femeilor.

ALTA (*mângâindu-l, cu mâna prin părul lui*): Cellino… am fost rea cu tine… cu tine, care eşti singura bucurie răscolitoare, adâncă a vieţii mele. Cum ai putut crede?… Dar aşteptam seara asta înfrigurată. Mi se părea că Sarma n-are să mai plece niciodată. E singura care vine uneori… pe la mine. Nu ştiu ce i-aş fi făcut ca s-o gonesc, ca să pot pleca mai devreme, ca să te pot aştepta în acest cuib înconjurat de apă… să te aştept pândind, să te am lângă

mine… să-mi lipesc obrajii de ai tăi… (Îi îmbrăţişează, cu o copilărească bucurie a mâinilor, obrajii.)

CELLINO (prietenos şi ironic în felul lui): Îmi dai voie să te sărut?

ALTA (uimită, cu un surâs surprins): Să mă săruţi??;

CELLINO (*„băiat bun”*): Ştii cum strigai la mine adineauri!

ALTA (dăruindu-se în plinul unui Vâs hohotit): Haha-ha! Dar, dragule, sunt a ta… (bucurie de lalele roşii) a ta întreagă, oricând, toată! (Ar vrea să se dezbrace febril, îşi desface rochia.)

CELLINO: Nu, nu încă. (*Îi sărută lacom braţele, pe care ea le ţine întinse, şi umerii.*) Întâi braţele… braţele şi umerii aceştia, care de trei ani au înnebunit toată Veneţia. (O cuprinde în braţe puternic.)

ALTA (*smulgându-se din braţele lui, se duce spre un scrin*): Stai. Am aci Tolcay şi Rodos… Să bem… Să bem, Cellino, pentru dragostea noastră reînviată.

CELLINO: Nu vine nimeni?

ALTA (*râzând drăgăstos*): O, nimeni… flota trebuie să fie în larg. (Toarnă în două cupe vin roşu, aprins.) Să bem… să bem, Cellino, pentru clipa asta. (Constatând singură şi parcă uimită:) Ah, ciocnesc cu tine! S-au dus visurile urâte! Nu mai speram niciodată! (Cu cupa în mână, îi sărută lacom gura.) Pentru dragostea noastră, pentru bucuria nouă, Cellino!

(*Se aude afară un cântec de tenor acompaniat de chitară.*)

CELLINO: Vreo gondolă… Ce nebuni s-au mai rătăcit pe aci?

ALTA (*surprinsă*): De mult nu s-a mai întâmplat asta… Se abate nebunia pe aci… (Privesc amândoi îmbrăţişaţi pe fereastră, nu sunt decât puţin luminaţi.) Uite-o, e lângă zid acum… pare un cuib de lumină pe apa întunecată. (Ascultă amândoi mult.)

7.2

CELLINO (*îşi plimbă privirea pe ea*): Cum eşti tu?! Nu eşti la fel eu toate femeile… Cât te zbuciumi când toată lumea petrece… Astă-seară e concert pe Canale Grande… sute de gondole iluminate de torţe tremură pe apă! Numai perechi…

ALTA (*îl dezmiardă, căptuşind cuvintele*): Nu sunt la fel!(*Surâzând senzual*:) Prostule, nicio femeie de aci nu ştie să iubească aşa cum lua, *y* t >

besc eu… (îşi trece mâna, gânditoare, mereu surâzând, prin părul lui.) CELLINO (o măsoară lacom, pe urmă priveşte neliniştit pe fereastră): Flota a plecat direct de la Chioggia?

ALTA (jucându-se cu părul lui): Da. (Rămâne pe gânduri.)

CELLINO (*ingenuu*): A plecat fără mine. ALTA (*râzând şi îmbrăţişându-l*): Oh! Fără tine. CELLINO: Şi care ar fi fost, la urma urmelor, folosul să mă ia şi pe mine? ALTA (*tot râzând*): Da! Se duc cei însuraţi. CELLINO (*mereu ingenuu*): Eu, drept să-ţi spun, nici nu ştiu să mă bat, mai rău as încurca

7 7

poate lucrurile acolo. (*Inconştient*:) Eu sunt născut să iau o şocolată pe zi la Florian şi să scriu scrisori de dragoste. ALTA: O, pentru asta eşti bun… (Râzâ*nd cu* d*in*ţ*i* str*ă*l*ucitori:)* Şi eu ţi-am aruncat pumnalul în mare!

CELLINO: Pumnalul? îl purtam aşa, de fudulie.

Nici nu ştiu să lovesc cu el. ALTA: Tu nu ştii să răneşti decât cu ochii. Dar rana făcută deţine nu se vindecă niciodată, Cellino… CELLINO: Dar, fără răutate… Nici nu-ţi închipui, Alta, femeile mă învinuiesc că le înşel. Eu nu înţeleg cum…

ALTA: Ha-lia-ha! Nu înţelegi cum?

CELLINO: Da, nu înţeleg.

ALTA (*sărutându-l cu drag*): Dar eşti un mincinos,

prostule!

CELLINO: Ei bine, Alta, n-ai dreptate, crede-mă că n-ai dreptate... Eu mint femeile? Dar unde e păcatul? Şi dacă le-aş spune adevărul? Când mi s-a dat mica Diata, mi se părea că am s-o iubesc o veşnicie... După o săptămână eram obosit de ea.

ALTA (*cu şăgalnică iertare*/; Te-ai îndrăgostit de mătuşa ei?»

CELLINO: E atât de bună mica Diata, că n-aş fi vrut s-o mint. I-am spus a doua zi că am înşelat-o, cum... când şi cu cine... (Candid:) *Ei bi*ne, crezi că a fost mai fericită?

ALTA: Probabil că nu.

CELLINO: De loc! Altă dată... aveam în braţe o

fetiţă fragedă şi proaspătă ca o madonă... îmi spunea că sunt Dumnezeul ei. I-am spus că sunt un mare ticălos... i-am spus toate ticăloşiile mele... socoţi că m-a crezut? Socoţi că m-a crezut, Alta?

ALTA (*se joacă, prinsă, cu el*): Eşti ticălos, Cellino... Eşti ticălos... Eşti cel mai fermecător ticălos din Veneţia... Nebuniile şi capriciile tale au înnebunit toate femeile.

CELLINO: Dacă mă iubesc, ce sunt eu de vină?

ALTA (*întins, fără să vrea*): Câte femei ai iubit? Câte femei ţi-au trecut prin braţe?

CELLINO: Nu ştiu, multe!

ALTA: Toate femeile din Veneţia?

CELLINO (*adorabil*): Nu ştiu dacă toate... am fost. multă vreme la Paris cu Veiner, la ambasadă.

ALTA (*pisică sentimentală*): Te-au iubit franţuzoaicele?

CELLINO: Nu ştiu...! O dată regina Mar ia Antoaneta m-a făcut să câştig cincizeci de mii de ducaţi de aur la jocul de cărţi la Trianon.

ALTA (*arcuit*): *Şi* pe urmă te-a adus înapoi la Veneţia nevasta lui Danini? Se topea de dorul tău?

CELLINO: Dar bărbatul ei era procurator pe atunci şi, ca să scape de mine, m-a trimis tocmai dincolo de Constantinopol, pe gurile Dunării, lângă împărăţia rusească.

ALTA: Însă şi de acolo te-a adus nevastă-sa înapoi. (*Îi răstoarnă capul pe spate, îl priveşte lung în* ºC/îi... *şi, iar cu o drojdie de nelinişte*:) Ascultă, de mine ţi-ai amintit vreodată?

CELLINO: Da.

ALTA (*cu o fericire şubredă*): Cum? Când?... De multe ori?

CELLINO: Da.

ALTA (curioasă, cu un lamentabil neaslâmpăr): Spune-mi, când?

CELLINO: Când am venit din Orient. Toată lumea vorbea de tine... Erai la teatrul San Benedetto. Am venit şi eu să te văd.

ALTA: Ah! Şi cum ţi-am părut?

CELLINO: Te mai îngrăşaseşi... Te lăsasem o copiliţă slabă, negricioasă. Acum parcă erai un fruct copt... Toţi bărbaţii îţi urmăreau mişcările lacomi. (Îi sărut*ă* u*merii.*) *Ah, u*merii şi braţele!

ALTA (cu ochi arşi, prinsă în copcile iubirii): Şi mai când ţi-ai adus aminte de mine?

CELLINO: De multe ori.

H» ALTA: Spune-mi. (Rugătoare şi gratfă:) Dar să nu – minţi... v (Bea tristă tot paharul umilinţelor.) Uite, acum să nu minţi!

7)

CELLINO: La Ascensiune... Când se întorcea Bucentaurul de la Lido. Erai cu latina în gondolă. Toată lumea vă bătea cu flori. Credeam că o să se răstoarne gondola.

ALTA (*creşte în ea aluatul amărăciunii*): Şi mai când? ... Spune, când ţi-ai adus aminte de mine?

CELLINO: De multe ori, când te vedeam la Florian sau la Ridotto.

ALTA (se joacă, mângâindu-l): Şi ce ziceai?

— CELLINO: Aş fi vrut să te am în braţe…

ALTA (*râzând bucuroasă*): lla-ha-ha! Şi de ce n-ai făcut-o?

CELLINO: în mijlocul lumii?

ALTA: Da, în mijlocul lumii…

CELLINO: M-ai filăsat…? Nu ai fi…?

ALTA (*năpădită*): Oricând… or ic în d… sărutul tău ar fi fost un dar! (Lacomă:) *Aşa c*um te sărut eu acum pe tine… Numai tu erai în rădăcinile fiinţei mele… Şi când rămâneam singură… eram noi amândoi faţă în faţă. Dar nimeni nu ştia ce e în adâncul meu. (Îi povesteşte firesc*,* l*ui:)* *Eram* a*cum ci*nc*i a*ni, la banchetul dat de Catarina Longhi. O sală orbitoare de lux, oglinzi şi lumini. După miezul nopţii, toată lumea îşi pierduse capul. Se ciocneau cupe din toate părţile. Atunci au cântat violoniştii serenada de Rondeli. Aceea pe care mi-o cântai tu la Zara, noaptea, sub balcon. Şi parcă mi-a desprins cineva pojghiţa de pe rana inimii. Nu am mai scos o vorbă… Mă durea şi carnea, şi sufletul… Două ceasuri am rămas aşa, pierdută, cu ochii nemişcaţi, cu buzele răsfrânte. Târziu, episcopul Ronji, care era alături de latina, m-a întrebat: „De ce eşti tristă, siora Alta? Uite o cupă de T*okay* auriu”. „O băutură care să mă facă să uit, monseniore.

O cupă din Lethe!” Mi-a răspuns, zâmbind: „În Veneţia găseşti oricând o cupă de otravă. Uitarea o cauţi în dragoste nouă”… Căpitanul de fregată, Gracci, ameţit de băutură, îşi plimba mâinile pe sub rochiile mele. Mi-am încleştat pumnii în umărul lui. „Aldo, sunt a dumitale, dacă acum, numaidecât, mă iei în braţe ca pe-o pradă şi alergând mă duci aşa… pe braţe, la dumneata acasă… sau până la mare, ca să mă arunci în valuri…”

CELLINO: Toată cetatea a vorbit de nebunia asta a

ta.

ALTA (*într-o cămaşă de foc*): Nu ştiu... nu pot să mai înţeleg nici eu. (Sfâş*iată de* u*n* s*pa*s*m de* d*ur*e*re:) C*a să te uit... pentru tine... Ca să te uit, Cellino. Tu ai fost întâia şi singura

A 7 a mea dragoste. (îl sărută apăsat pe gură.)

CELLINO (vrea să-i desfacă rochia...).

ALTA (într-un joc, întârziat voluptuos): Mă mai ţii minte?

CELLINO: Acum eşti o grenadă plină de sevă... grea de soare. Dar atunci erai o biată fetiţă, care ţineai tot timpul ochii închişi şi te roşeai...

— 7

ALTA (*vie, înveselită*): Ha-ha-ha! Ţineam ochii închişi şi mă roşeam? Şi...

y T r

CELLINO (privindu-i sânii): Aveai nişte sâni mici ca două mere crude. (îi sărută prin stofă sânii.) Şi şolduri!... Şolduri n-aveai de loc! (îi cuprinde şoldurile lacom, îşi umple braţele cu ele.)

ALTA (ispititoare, cu ochi grei): Şi încă...

CELLINO: Nu-ţi mai spun nimic, pentru că ai vrut să mă uiţi.

ALTASĂ te uit? Să te uit pe fine, Cellino?... Dar cu cât căutam să fug de tine, cu atât simţeam mai mult că numai pe tine te iubesc. Pe tine...

Numai pe tine... (Cu o *ne*m*ă*r*ginită sin*c*eritate:) A*cum înţeles că m-am dat de nevoie, m-am dat

O

de milă, m-am dat din duioşie şi recunoştinţă, m-am dat din desperare... ori din sfială... dar n-am dorit niciodată... carnea mea n-a înflorit dornică decât pentru tine, Cellino. (Îi vorbeşte *ţinându-l* în *braţe.)* A*m fost a* ta şi sunt a ta de totdeauna... Alege-ţi sânii ca altă dată... (îi dăruie strânşi în*tr*e *coate*9*-un sân e cu* l*otul* a*f*a*r*ă) *p*a*l*p*it*ă

*numa*i *pent*ru tine... (Işisfâşie haina de pe sâ*ni, înfio*r*ată d*e *vo*l*u*p*tate*.) *Răscole*ş*te*-m*i trupul* întreg, frânge-mi braţele şi mijlocul... pentru dragostea nouă... (Se zvârcolesc îmbrăţişaţi, ea îi *r*ă*stoarnă ca*p*ul pe spate, îl pr*i*veşte lun*g.) *Gu*r*ă* d*ragă,* g*u*r*ă* *fără se*a*măn* de frumoasă, eşti a mea din nou... ochi mari... (ca sub bolţi de patimă şi tristeţe) ochi *f*r*umo*ş*i, go*l*ul vostru în*t*unecat... mi*-e mai drag decât toată înţelepciunea lumii.

SCENA 2

ALTA, CELLINO, O VOCE DE AFARĂ

VOCEA DE AFARĂ (vocea Faniei, oarecum înăbuşită, dar alarmată, de dincolo de uşă): Siora... siora, sior Pietro! ... Vine sior Pietroi...

ALTA (dintr-o mişcare, sunt amândoi în picioare): Pietro!

CELLINO (încremenit, o priveşte, se privesc năuciţi).

VOCEA DE AFARĂ (speriată): Vine sior Pietro!

ALTA (*buimăcită, îngrozită, nu se poate aduna*): Nu... nu... e peste putinţă... a plecat cu-flota! E peste putinţă! (Arzând, spre *cea d*e *afar*ă*:)* F*an*i*a „te* înşeli, nu se poate să fie.

VOCEA DE AFARĂ (*stăruitor*): Cunosc gondola... E Nicola ia lopată, în picioare... La colţul Arsenalului... Îi luminează torta fata...

CELLINO (*se zbate cu o sălbăticiune încolţită*): Ce mi-ai făcut?... Ce mi-ai făcut!... (Izbucnin*d deznădă*j*duit:) Ah, c*um ai putut să minţi atât de hain, femeie vicleană?!

ALTAF *refăcându-şi grabnic îmbrăcămintea*): Crede-mă, era vorba să plece... * Toată flota trebuia să plece.

VOCEA DE AFARĂ (*neliniştită*): *Siora,* gondola a trecut de aripa Arsenalului... Sior*a, Pi*etro este; în picioare lângă Nicola.

ALTA (*nefericită*): înţelege, toată flota trebuia să plece...

CELLINO (*pierit*): Ai minţit şi minţi şi acum... (Cu o *deznădejde şi* e*u* o *s*in*ceritate fără urăț*) *A*h, am ştiut totdeauna că ţi-e sufletul un nod de vipere \ (Bâjb*âie cu* m*â*in*ile.)* *N*egru a fost ceasul când m-am încrezut în tine! (Vrea *să*-i *ia* m*âinile.)* *A*scultă...

ALTA (într-o fierbere care o năuceşte): Lasă-mă... lasă-mă! (Spre uşă:) Fania, ce gondolă e-ici?

VOCEA DE AFARĂ (*speriată şi mai mult*): Niciuna, i-aţi spus lui Giorgio să nu aştepte... să vie mâine dimineaţă.

CELLINO (paralizat acum de groază): Ce câinoasă prefăcută! (Cu un rânjet îndurerat, şi totuşi fără ură:) Tare trebuie să fii mândră de mârşăvia ta! (Cu un spasm şi cu un scâncet înnebunit:) Cum am putut să mă încred în cuvântul tău? (Caută de prisos:) Pumnalul meu... (Se frânge că nu mai are nici atât.)

ALTA (*zguduită*): Ţi-am aruncat pumnalul? (*Cu un cheag de nădejde*:) Fania, vezi, nu se îndreaptă spre Arsenal?

VOCEA DE AFARĂ: A trecut de poarta Arsenalului... Vine încoace... Sior Pie*tro* este în picioare, rezemat cu bărbia în spadă. ALTA (deznădăj*duită, bâjbâi*nd *cu mâin*i*le*)*: Nu e* nicio scăpare... Crede-mă, crede-mă, n-am vrut asta. Nu mai văd nimic... Mi-e inima pe jeratic, şi mintea mi-e orbită de flăcări... Sfâşie» *

din mine părerile de rău... CELLINO (pier*itf păr*ă*sit în* v*oi*a *sorţii): F*iece cuvânt al tău nu e decât minciună şi teatru neruşinat. Ah, mai spune-mi tu mie, tu, că eu sunt un ticălos... ALTA (tresare *înjungh*i*ată, îi ia* ca*lm*ă *şi aiur*i*tă mumie): N-am* minţit. (Cu privi*re*a *năucită*:) *Te vo*i scăpa! Ascultă, de jur-împrejur e numai mare... suntem ca într-un turn, dar... CELLINO (nu poate să ascu*lt*e*): De ce*... a*i făcut* asta? De ce, Alta? Ah, cât ţi-am spus să te gândeşti... >

ALTA: Taci şi înţelege că asta e singura scăpare... Jur-împrejur e un brâu de zid lat de o palmă. Poţi sta acolo în

picioare... Te prinzi cu mâna de grindă. Nu privi în jos, ca să nu cazi în mare. Fania, caută cheia jos şi deschide... CELLINO (cu un dispreţ crispat, fără Nici un fel de nădejde): Te-ai înecat acum în propriul tău venin, ca o reptilă. Ah, dacă nu te-aş fi rugat atâta!... (Are ca un junghi în inimă.) Dacă... (Iese, paralizat aproape, prin fereastră.) VOCEA DE AFARĂ: Gondola a oprit la punte. ALTA (nu poate respira): Repede... repede... Ai să scapi... Am să te scap! (Apoi rămâne, mereu aiurită, cu privirea îngheţată...)

(Intră Pietro.)

SCENA 3

ALTA, PIETRO

ALTA (în timp ce Pietro umblă agitat prin încăpere): rjf-a mai plecat flota?

PIETRO: Va pleca fără mine... (o lămureşte) am fost întâi acasă şi mi s-a spus că ai plecat să dormi aci în chioşc.

ALTA (încă resimţindu-se de zbuciumul de adineauri): Nu înţeleg nimic.

PIETRO (*tras de alte ape*): Şi eu înţeleg tot atât de puţin ca tine, Alta... (După un răstimp:) Re. publica e pierdută... Putregaiul se prăbuşeşte... (Amar:) Stăpâna mărilor... (Azvârlă spada într-un jilţ.)

ALTA (fără să priceapă ceva): Dar bine!...

PIETRO (*aprig*): De doi ani, vasele Republicii sunt atacate... jefuite, de o mână de piraţi îndrăzneţi ca lupii.

ALTA (neliniştită, toată frământată): Ei bine, ştiam... ştiu...

PIETRO: San Gabrielle, cu o mie două sute de baloturi de stofă, a fost capturată lângă lido. (*De necrezut*:) Lângă Lido...! Ca lupii, au îndrăznit să se apropie de porţile cetăţii.

ALTA (*nu care ce face cu mâinile*): Dar toate astea le ştiu, şi tot nu înţeleg nimic.

PIETRO: Ei bine, după doi ani de consilii şi

paraconsilii...

ALTA: Republica ţi-a încredinţat o flotă, cu care să cureţi marea de piraţi...

PIETRO: O flotă? O flotă! Crezi tu, Alta? Pe hârtie... douăzeci, de nave pe hârtie, şi astăzi după amiază, la Chioggia, când trebuia să se formeze flota, am primit noua vase... mari şi late... nouă... lemn vechi... putred... Tunuri ruginite, i *

6 El pânze sfâşiate. Vechituri cumpărate pe apucate. (*S-a oprit în faţa ei.*) Am rămas îngrozit... De la trei după amiază până la şapte seara am trecut de pe vas pe vas... O ticăloşie fără seamăn! (Umblă di*n nou pri*n *ca*s*ă.)* R*epub*lica e pe ducă. Alta... nu mai e cinste, nu mai e omenie... Înşală magistraţii... senatorii... jefuiesc proveditorii... Veneţia e azi jumătate din şarlatani şi jumătate din destrăbălaţi.

ALTA (*agitată*): Bine, dar cum s-a întâmplat de n-ai plecat? Cum?

PIETRO (*căutând să se, e liniştească*): La opt seara am cerut dogelui să convoace Consiliul de zece... având de făcut comunicări. importante... La nouă s-a întrunit consiliul... lipsea numai Alviso Mocenigo. Am cerut să asiste şi Danielo, proveditorul general al Arsenalului. Două ore le-am arătat situaţia flotei. M-au ascultat îngroziţi dintâi, pe urmă abătuţi. Danielo zgâria cu pana pe hârtie... La urmă m-am ridicat în picioare, l-am privit în adâncul ochilor şi i-am spus răspicat: „Sior Danielo, în *doi* ani ţi s-au încredinţat pentru flotă douăzeci şi patru de milioane de ţechine”. Se uită la mine, alb ca de ceară. „Sior Danielo, bu*nicul* dumitale a distrus o flotă turcească în Bosfor, tatăl dumitale a rezistat doi ani la Canea... Fratele dumitale a murit sfâşiat de acelaşi obuz care mi-a rupt şi mie două coaste. (Aspru, aprig:) Dar d*umnea*ta *eşti* un ticălos, care ar trebui să fie aruncat în mare ca un câine gâtuit”. S-a ridicat în picioare şi a vrut să-mi răspundă... dar. nu m-am

mai putut stăpâni, şi l-am pălmuit.

ALTA (încremeneşte cu braţele ridicate): L-ai pălmuit?”

PIETRO (*cu o scădere intimă*): Da... Consiliul a ţinut apoi o şedinţă secretă... şi mi-a luat comanda... I-au dat-o lui Elmo... (cu un surâs înro*ura*t*) prietenul meu* cel mai bun... Şi el a primit... L-am întâlnit apoi pe cheiul Schiavonni, ieşea de la consiliu. (Mereu scăzut, omenesc şi *îndurerat:)* I-*am spus: „Elmo... ai pr*imit comanda?” „Da”. „Dar ştii de ce mi-au luat-o mie?” „Pentru că se tem de tine”. „Atunci, de ce ai primit-o?...” Nu mi-a răspuns nimic. (Moale:) I-am spus: „Îţi doresc i*zbând*ă, Elmo. Dar mai cu seamă îţi doresc prieteni – aşa cum ţi-am fost eu ţie, şi nu tu mie... /4

ALTA (care tot timpul a ascultat absentă): Şi acifm?...

PIETRO: Şi acum, s-a isprăvit... (Deza*rticulat:) M*i-a mai rămas un singur lucru pe lume... (la margi*ne*a *existenţei lui, si*m*plu*) *Alta... tu*...

ALTA (mereu buimăcită): Dar bine... (Pe urmă îi arată întrebătoare haina lui, sfâşiată.)

PIETRO (*lămurind*): Când urcam puntea pe Fanciero. (*Spre ea*:) Tu eşti singurul lucru pe care îl mai am pe lume, ultimul refugiu. (*înciudat ca un copil*:) M-a trădat şi Elmo! Mi-era ca un frate... Venind pe canal, am simţit, cu ochii topiţi în noapte, prăbuşirea tuturor visurilor mele. S-a isprăvit... Animalele rănite caută adăpost să moară... Dă-mi mâna, Alta... Tu eşti singurul lucru care mi-a rămas pe lume.

— ALTA (cu o gângăveală aiurită): Dar Pietro... dar...

6*

PIETRO (*surâs bun*): De ce eşti atât de neliniştită?... Nu-i nimic, prietenă... dragă... Trebuia să se întâmple şi asta o dată... Veneţia, pe care am iubit-o, pe care ai mei au apărat-o o mie de ani, mă trădează... Dă-pii mâna. (Zguduit, dar stăpâni*ndu-se:*) *Şi prietenii! (Cu* ochii umezi:)

Elm*o* e*ra ul*t*imul!* Oamenii aceştia discută cu cifre, cu partide, eu tot felul de gânduri nemărturisite, şi eu în loc de vorbe mi-aş smulge inima ca s-o arunc pe masa pe care ei aruncă cifrele.

ALTA (nu se poate încă regăsi): Dar!... Ce lovitură!

PIETRO: Am iubit Veneţia prea mult. M-a înşelat ca o simplă curtezană.

ALTA (tresărind încleştat): Te-a înşelat!

PIETRO (*oftează*): Dar să nu mai vorbim de morţi, Veneţia e moartă. Să vorbim de noi mai bine. (*Se apropie cald de ea*.) Acum suntem noi.

ALTA (*râzând artificial*): Suntem noi... ascultă...

Hai să pornim pe canaluri, Pietro... Asta ţi-ar face bine... să ieşim în gondolă.

PIETRO (mirat, cu ochi mari): În gondolă?

ALTA (*cu un plâns pătimaş*): În gondolă... Să plutim toată noaptea... Vom uita totul.

PIETRO (uimit, cu umeri înalţi): Alta, sunt eu un om care are nevoie de uitare? (Crispat, simţindu-se trupeşte întreg, din cap până la picioare:) Nu vreau să uit nimic... Vreau numai...

A1. TA (*destrămat*): Uite, ar fi minunat... De mult n-am mai făcut asta... Haide, Pietro.

PIETRO: Nu... nu, scumpo... nu de plimbare am nevoie, ci de reculegere. Vom rămâne aci. (Ghemuit *ca* într-*un cerc:) Tu nu*-ţi închipui cu câtă nerăbdare aşteptam să mă văd aici... în colţul nostru. Afară, oriunde, e Veneţia. Aci suntem numai noi... Suntem singuri, ca nişte exilaţi de bunăvoie.

ALTA (tot mai puţin stăpână pe ea însăşi, îşi caută enervată şalul, lui îi aduce pelerina...): Nu... nu... să mergem... să mergem, Pietro... Haide... m

PIETRO (*surprins*): Prietenă dragă, tu: mi porţi grija mai mult decât eu însumi... Dar nu înţelegi că nu mi se poate dărui nimic altceva mai bun decât colţul ăsta ascuns,

ferit de ei… colţul ăsta şi apropierea ta…? Pe canaluri răsună chitara… la Procuraţie e bal… Până aci se văd torţele de la grădina publică, unde e serbarea. de noapte. De altfel, Nicola s-a şi înapoiat cu gondola… S-a dus să se culce. E numai Fania aci, care a rămas să doarmă în vestibul.

ALTA (năucită, şi-a pierdut cumpătul> se clatină): Nu mai e nicio gondolă jos?… Nu se mai poate?… (Pierde şirul vorbelor.)

PIETRO (*îi ia mâna*): Nicola trebuie să şi îl trecut de colţul Arsenalului… Vine mâine dimineaţă. (Tulb*urat:) C*e e neliniştea asta, Alta? Pari bolnavă.

ALTA (*pierdută*): A plecat gondola.

PIETRO (o priveşte lung, bănuitor).

ALTA (*pierită*): Nu mai e jos nicio gondolă?

PIETRO (îi urmăreşte mişcările cu o privire dură, tăioasă ca o lamă): Alta… ce e neliniştea asta?

ALTA (*straniu, căci nu mai e de loc stăpână pe ea*): Eu neliniştită? (*IIoho teste strepezit.*) Ha… ha… ha… eu neliniştită? Dar sunt foarte calmă, (râde iar) ma*i ca*l*mă* decât totdeauna, foarte bine, nu mai mergem… (Aruncă anapoda p*elerin*a *şi şal*ul.*)*

PIETRO (s-a sculat în picioare, caută cu privirea, sub pornirea unei bănuieli groaznice): Alta… a fost cineva aci?

ALTA: Dar… nimeni… Pietro… Ce gând! (Râde din noif, sacadat, de parcă un fierăstrău ar tăia – din ea; îl ia de gât>)

PIETRO (îi pătrunde în umeri un sfredel): Alta, a fost cineva aci?

ALTA (vocea îi sună fals ca sticla): Nimeni… nimeni… Ascultă, Pietro! (Ca şi când ar vrea să spuie ceva, şovăie, tace câteva clipe, pe urmă, cu o deznădăjduită rugăminte, din începutul sufletului:) Haide, Pietro, haide să ne plimbăm! Şi mie, şi ţie ne este rău. Haide, Pietro!

PIETRO (priveşte din nou în jurul lui, tot corpul îi e

încleştat): A fost cineva aci… (Vede cupele.) E cineva aci… Ce sunt cupele acestea două?… Ce e neliniştea ta? (Bănuiala se încolăceşte în jurul lui ca un şarpe.)

ALTA: Am să-ţi lămuresc totul, dar… (luptă cu ea însăşi, şi deodată, ca un apel liniştit la o supremă instanţă într-un plan) dar mai întâi. să mă crezi.

PIETRO (înnebunit, căutând, mergând aproape spre fereastră): Alta, e cineva aci!

ALTA (deasupra oricărei realităţi): Ţi-ajunge cuvântul meu?

PIETRO: Alta, cere-mi orice… cere-mi să-ţi aduc orice, de la capătul pământului, orice… dar nu mă minţi! (Groaznic *de violent, dar înăbuşit:) Nu mă* minţi! (închide *ochii de groază.*) *Nu, n*u e cu putinţă. (Se crisp*ează de furie.)* *Ar tr*ebui pălmuit cu sabia de-a valma orice trecător… Cetatea întreagă ar trebui arsă… Ar trebui întoarse pe dos cu cleştele toate inimile, ca să fie smuls de acolo viermele ascuns al prefăcătoriei… Ar trebui înfieraţi cu fierul roşu, de la naştere, cu câte un cap de vulpe pe piept, toţi copiii! (Cu o nouă răbufneală *de furie, ca o încălecare de trăsnete:)* *Ar trebui strivit*ă sub teascul tălpii orice frunte omenească, să se amestece sfărâmăturile de oase şi creier, ca să nu se poată pritoci nică peste şapte ani mardaua făpturii omeneşti! (O priveşte cu o ging*ăşie sfâşiată.)* *Nu… nu… ochii aceştia…* gura aceasta… (Tresare.) Ah, atunci şacalii puturoş*i ai Eg*iptului ar trebui feriţi de carnea fragedă a fecioarelor de pe aci, pentru ca aceste animale, muşcându-le obrajii, să nu se otrăvească şi să nu se descompună.

ALTA (sigură, prinsă ca de o scândură de salvare): Nu e nimeni.

PIETRO (sufocat la gândul că e la un pas să piardă şi pe femeia pe care o iubeşte, cu un ton ciudat, frânt şi, ca adineauri ea, cu o deznădăjduită rugăminte): Alta, e cineva aci!

ALTA (îi aşază mâinile ei pe umeri, îl priveşte drept în ochi): Pietro, nu e nimeni. Am să-ţi explic tot, (îl priveşte stăruitor în ochi) dar mai întâi trebuie să mă crezi pe cuvânt.

PIETRO (frământându-se, căutând o soluţie desperat, dorind intens el însuşi să fie altfel): Da... da... spune-mi... ceva.

ALTA *neînduplecat, stăruitor femeie*): Dar mai întâi să mă crezi pe cuvânt!

PIETRO (are o răsucire cumplită a întregului corp, pe urmă îşi revine, numai mina, nestăpânită încă, a sfărâmat cupa pe care o cuprinsese, îi e pumnul însângerat): Cred orice, dar spune-mi... spune-mi ceva, Alta.

ALTA: Stai jos! (Îl cuprinde cu braţul de gât, şi el, zdrobit, cade lângă ea. S-au lungit amândoi pe o blană mare, jos. Alta îl priveşte din nou, lung, în ochi.) Mă iubeşti, Pietro?

PIETRO (*alarmat, îndurerat*): Iubirea mea e nemărginită, Alta. Nu am alte cuvinte să ţi-o pot spune decât cele de până acum.

ALTA (*albă*): Atât de mult?

PIETRO (*cu vocea scăzută*): În Veneţia nimeni n-a iubit până acum aşa cum te iubesc eu... Alta. (Cu o*ch*i *de* m*or*t*:) A*cum mă înţelegi?

ALTA (a zburat undevaun stol de porumbei): Da... da... te înţeleg. (Îngândurată, se joacă, răsfirând ciucurii unui şal.)

PIETRO (*firesc*): Mi-e sufletul plin de amărăciuni, Alta, cum e bolnavă marea canalurilor de hoituri... Dar dacă tu eşti lângă mine şi taci, cade peste el un balsam liniştit şi binefăcător, ca lumina de lună peste cetatea întreagă...

ALTA (înjunghiată): Taci!

PIETRO: Când te-am văzut dintâi, te-am dorit numai. Abia mai târziu am înţeles tristeţea

*

ochilor tăi.

ALTA: Le-ai înţeles tristeţea! Singur le-ai înţeles tristeţea. *i*

PIETRO: Pentru că nimeni nu te-ar fi putut înţelege în cetatea asta desfrânată şi fără suflet... Trăiai între ei, dar erai străină-Ah! Când îmi aduc aminte de Gallambero...

ALTA (topită de durere): Taci! Taci!

PIETRO: Când am văzut tristeţea fără margini, dezolată, a ochilor tăi în faţa obrăzniciei de care nu te apăra nimeni, mi s-a încleştat mâna pe pumnal.

ALTA: Ai scăpat Veneţia de cel mai groaznic bandit. Înspăimântase lumea.

PIETRO (*cu dispreţ amar*): Veneţia? Dar cetatea aceasta merită bătaia lui de joc. Nu pentru nenumăratele lui asasinate şi-a pierdut capul... descreieratul acela... ci pentru că te-a privit necuviincios.

ALTA (*zâmbind tristă*): Dar atunci nu ne cunoşteam cu adevărat... Abia ne vorbisem de câteva ori.

PIETRO: E adevărat că nu ne cunoşteam, nici nu ştiam cât de puţin ne cunoşteam. Câte s-au schimbat* de-a lunci şi cât ne-am apropiat! Erai pentru mine o simplă femeie. Astăzi eşti totul! /*Surâzând îndepărtat*:) Ce ambiţii îmi frământau sângele atunci când te-am cunoscut! Ce sete de luptă şi de glorie! Acum, când totul e zadarnic şi pustiu, nu doresc altceva decât iubirea ta lângă mine... învăluitoare. Acum înţeleg că singurul lucru adevărat mare pe lume e dragostea!

ALTA (*încleştat, s-a ridicat într-un genunchi*): Pietro, crezi într-adevăr în dragoste?

PIETRO: Eu trebuie să cred în ceva, Alta. (A spus asta cu o convingere neocolită şi definitivă, de condamnat la moarte. Alta tresare din tot corpul, îngheaţă, i se măresc ochii.)

ALTA (întreabă palidă): Şi mă iubeşti pe mine? (Cade

iar.)

PIETRO: Nu ştiu dacă e numai asta!... Dar dacă simţământul acesta, pe care nu-l am nici pentru Dumnezeu, este iubire, atunci te iubesc. În tot pustiul gândurilor mele eşti numai tu. Mâna ta pe braţul meu îmi mângâie sufletul. (După *un* r*ăs*t*imp, câ*nd *ved*e, *ui*mi*t, în*fi*orat:)* *Ţ*i-s ochii umezi, Alta?

ALTA (zării s-au aruncat): Ce punte neomenească, a suspinelor, leagă sufletele noastre?! (Căci se aude un zgomot afară, ca şi cum ar fi lunecat obosit piciorul cuiva. Alta tresare, ascultă înfiorată, Pietro nu observă, căci tace, căutându-se.)

PIETRO (neliniştit, se apleacă să-i sărute mina, Alta i-a scos pumnalul, pe care el îl mai purta la centură): Mă iubeşti, Alta?

ALTA: De ce te îndoieşti?

PIETRO: Pentru că nu merit iubirea ta.

ALTA (*întoarce capul spre el*): Tu? Nu meriţi tu să fii iubit?!

PIETRO: Bunătatea ta e nemărginită! (Se apleacă pe mâna ei, sărutând-o.)

ALTA (*pătimaş*): O! Meriţi ca nimeni pe lume, pentru cugetul tău... pentru inima asta frumoasă, care dă tot, fără să ceară nimic... Pietro... sufletul meu... sufletul meu e al tău pentru totdeauna, pentru toate vieţile care vor mai veni.

PIETRO (cu ochii în lacrimi): Sufletul tău unic... (Cu ochi de oţel înmuiat:) Monada mea!

ALTA (*caută să-l lovească*): Pietro, în adâncul sufletului meu tulburat de toate vârtejurile... în adâncul sufletului meu este o apă limpede, neajunsă de nicio privire, de niciun gând... Pe undele ei tremură... fără trup... numai chipul tău.

PIETRO (*se strânge lângă ea*): Spune-mi tot... mi-s buzele arse... Mă iubeşti., Alta?

ALTA (tace toată, albă).

PIETRO (*înfiorat*): Alta, mă iubeşti?

ALTA (*după un răstimp*): Da... sufletul meu ar muri de durere fără tine.

PIETRO (îşi îngroapă faţa în palma ei, încet-încet; ea, care e în stânga lui, caută să-i înfigă pumnalul în spate. Când a zis „da”, Pietro s-a aplecat pe mâna ei. JEA a ridicat pumnalul. În clipa aceea înjjoarce el capul şi-i vede mâna ridicată. Are o încleştare a corpului, o lucire în ochi groaznică. Privirile li se întâlnesc, fulgerându-se. Răsucit, e gata s-o lovească. Pe urmă, privirea lui are un zâmbet de dispreţ nemărginit, de descurajare, de înduioşare asupra propriei lui soarte, se întoarce de tot cu faţa în sus... îşi rupe haina la piept)., şi-i arată, cu un dezgust nemărginit, de sinucigaş, locul unde să lovească): Nu aşa. În inimă... (îşi apleacă tâmpla de-a lungul braţului. După ce a lovit, Ita vrea să iasă înaintea lui Cellino, care a sărit înăuntru.)

ALTA (cu faţa descompusă ca o mască, cu braţele în jos, arătându-i ce sacrificiu a făcut).

CELLINO: Din ce am scăpat... (Iese. Femeia rămâne îngheţată, i-a căzuv pe braţe numai mantila lui.)

ACTUI, III

După douăzeci de zile. Acelaşi interior în palat ca în actul întâi. Pietro e într-un jilţ. mare, cu spătar de piele. Are pieptul bandajat şi se vede. că nu poate mişca decât foarte greu braţul drept, slujindu-se” numai de stângul. În faţa lui. măsuţă pe care e un joc de şah, cu figuri sculptate. Alta, pe un scaun., mult mai mic, joacă şah cu el.

SCENA 1

— ALTA, PIETRO

PIETRO (foarte palid, foarte obosit, adânc preocupat, încruntat, atent la joc): Şah...!

ALTA (la fel de palida, nervoasă, are ceva exasperat în truda ei de a juca. Peste amândoi, parcă trece un suflu de nebunie concentrată, ca într-un ţinut devastat):

Regina…! (A mutat.)

PIETRO (mereu Mtent la joc, răspunde cu altă mişcare, fără să mai vorbească).

ALTA (face mari sforţări să poată juca, după un timp răspunde şi ea, crispat, nervos, cu altă mişcare).

PIETRO (ridică un cal şi îi caută multă vreme locul).

ALTA (s-a ridicat şi-i potriveşte pernele lui, el fiind însă atent numai la joc, pe urmă revine la locul ei. Îl priveşte lung şi-i spune cu un soi de deznădejde): pietro, trebuie să te faci bine… Vreau să mă ucizi cu mâna ta…

PIETRO (examinând mereu situaţia): De ce?

ALTA: Pentru că vina mea nu poate fi spălată decât prin sânge…

PIETRO (*atent la joc, mutând*) eşti de loc vinovată… Nu ai făcut decât să urmezi legea ta de vierme… (O avertiz*ează:) Regin*a…!

ALTA (*sfâşiată de durere*): Pietro, îngăduia-mi…

PIETRO (*liniştit ca reflexele de lumină prin ceafă*): Ţi-aş fi recunoscător dacă ai evita să-mi mai pronunţi numele… (Pe u*rm*ă*, în*cr*untat uşo*r*:) P*arcă m-ai plăti cu un ban vechi care nu mai are circulaţie…

ALTA (*frângându-şi mâinile, înnebunită de gândul imposibilului*): Nu e cu putinţă ca tot ceea ce a fost să nu se fi întâmplat totuşi? În visul greu… în clipa morţii, uneori spaima este atât de mare, că te trezeşti, şi totul se termină. Aş vrea în clipele astea o lovitură de sabie şi spaima ca o minune, care să mă scoată dintr-un vis al morţii…

PIETRO (*cu un surâs de dincolo de lume*): La fel m-am gândit şi eu după cele trei zile de friguri şi neştiinţă de mine însumi. Căci aşa mi-a spus Nicola, că au fost trei zile de neştiinţă şi călduri… Până noaptea târziu mi-am repetat, înnebunit de o nădejde fără sens: „Dacă ar fi un vis”… (A mutat *i*a*r.) Re*g*el*e…!

ALTA (face o sforţare, vrea desperată să joace, mută

un pion.)

PIETRO: E o mişcare fără niciun sens... (Dur:*)* *D*acă nu poţi fi atentă... lasă-mă să joc singur, ca până acum...

ALTA (*nu se mai poate stăpâni, îngrozită*): Cum poţi să joci de dimineaţa până seara şah, singur?

PIETRO (*cu o concentrată deznădejde, jeăutând locul unei figuri*): Trebuie să joc şah... îmi ţine toată fiinţa amorţită... E ca un haşiş. Altfel, ar trebui să gândesc... Nu vreau şi nu trebuie să mă gândesc... Trebuie să fiu mort, fără să fi murit. (Studiază jocul.)

ALTA (aşteaptă, apoi îl priveşte lung şi, copleşită de propria ei crimă, parcă acum ar descoperi-o): Ah, în pieptul acesta am înfipt un pumnal! (Cu o înnebunită deznădejde:) Nu, nu am fost eu... adevărata eu.

PIETRO (*cu o nesfârşită oboseală*): E singura faptă bună pe care ai făcut-o...! Pentru asta îţi sunt recunoscător... Neputinţa trupului, şi chiar durerea, m-au împiedicat la început să gândesc... (Surâde stânj*enit.) E ruşinos*, dar, oricât ai fi de voinic, febra te înmoaie, te împiedică să vezi limpede. Ţi-e şi cerul gurii sălciu, şi mintea coclită. Pielea ţi-e uscată, şi inima ţi-e uscată şi ea... Febra asta, datorită pumnalului şi stângăeiei tale, mi-a salvat mintea. Altfel, dacă aş fi descoperit dintr-odată toată prăbuşirea, dezordinea s-ar fi produs nu în piept, ci în creier. Aş fi alergat prin piaţă, aş fi ucis pe oricine întâlneam în cale, aş fi dat foc cetăţii! (Se uită iar la j*oc.) Mu*tă...

ALTA (trudindu-se, deznădăjduită, să poată juca): Regina... *!

PIETRO (*nervos*): Mişcarea este greşită...

ALTA (reia exasperată): Da. (Amândoi se concentrează asupra jocului. După un timp, ea îi spune halucinată:) Pietro, trebuie să mă ucizi. Vreau să mor de mâna ta... Vreau să-ţi arăt locul unde să loveşti, a sa cum mi l-ai arătat

?

tu mie...

PIETRO (*atent la joc*): Dacă e vorba despre femeia care mi-a fost nevastă, pe care am iubit-o, e de prisos... Aceea e moartă de mult. E mai moartă decât dacă nu s-ar fi născut vreodată... Iar dacă este vorba despre dumneata, care eşti o îngrijitoare plină de bunăvoinţă, nu văd de ce să te ucid. În orice caz, m-ar plictisi să te lovesc cu sabia sau cu pumnalul... (A mutat.) *

ALTA (crâncen nefericită): Pietro...

PIETRO (*aşteaptă ca ea să mute*): îţi repet dorinţa mea să nu-mi mai pronunţi numele. Am şi alt nume pentru toată lumea. Vrei să muţi?

ALTA (caută, fără să izbutească, să se concentreze): Da. (Mută greşit şi-şi dă seama.) Pot să refac mişcarea...?

PIETRO (*iritat, dar măsurat în mânia lui*): Dacă nu poţi fi atentă la joc... eşti liberă să pleci. Te rog lasă-mă singur...

ALTA (cu o voinţă crâncenă, îşi înfige unghiile în carne): Ba da... ba da... (Urmează încă vreo două mutări şi schimburi de figuri, pe care ei le fac foarte atenţi.) Şah...!

PIETRO (examinează mult situaţia şi mută): Da...

ALTA (o clipă atentă): Mat...

PIETRO (caută o ieşire, apoi se convinge că a pierdut): Mulţumesc.

SCENA 2

PIETRO, ALTA, NICOLA

NICOLA (intră foarte prins de ceea ce trebuia să facă, răspunde greu la privirea întrebătoare a lui Pietro): Nu e nici la Trevizo... Vila Mariani este închisă... Nu e acolo decât un bătrân paznic şi femeia lui... Vila nu e locuită decât vara... Cavalerul Marcello Mariani nu a fost în această vilă de doi ani...

PIETRO: La Brenta?... Ei au şi acolo un palat de vară...

NICOLA: Am fost ieri din nou… Am sărit în grădină şi m-am ascuns după o statuie… Un ceas, am pândit spre palat… Nicio mişcare… E închis şi acolo…

PIETRO (*stârnind*): Aci, în Veneţia… Ia palatul Mariani, ai mai fost?

NICOLA (*cu umeri de uriaş încăpăţânat*): Am acolo doi oameni care pândesc cu schimbul… Am vorbit şi eu ieri cu un servitor, cu care am băut în

9…

tr-o bodegă de pe Mercerie… Mi-a spus acelaşi lucru ca şi ceilalţi… De trei săptămâni n-a mai dat pe acasă… Din cele ce mi-au spus toţi… şi după socoteala mea, trei zile după întâmplarea din pavilion a fost tot timpul în casă, apoi a plecat într-o seară, întovărăşit de doi bărbaţi… Nimeni nu ştie unde.

PIETRO (*ascultă nervos, nemulţumit, parcă descurajat*): Ai cercetat şi palatul marchizei Caratesta? Poate să-l fi ascuns ea…

NICOLA: Am şi acolo, printre servitori, un om caremă va înştiinţa… Dacă vine pe acolo, într-un sfert de ceas ştiu…

PIETRO (*cu o ardere lăuntrică*): Unde ar putea fi, de nu poţi tu, Nicola, care te-ai descurcat prin Constantinopol, să-i dar de urmă?

NICOLA (*nemulţumit de el însuşi*): îmi spusese ieri un prieten că acest cavaler avea un cazino al lui propriu, undeva prin grădinile de la Zuecca. Am fost azi şi l-am descoperit… Nu a mai fost de douăzeci de zile nici pe acolo…

PIETRO: trecut carnavalul… Nu se mai poartă măşti… Ar fi acum mai uşor de găsit în Vei» O

neţia…

NICOLA: Aseară am luat din nou toate teatrele în cercetare… teatrul San Moissi era aproape gol… la San Samuelle am stat cam un sfert de oră… La Opera bufă la

fel... Dincolo, la Operă, era în foaier o mare bancă de faraon, pe care o dădea un abate... Erau şi jucători mascaţi... şi mi s-a părut că unul dintre ei ar fi cavalerul Marcello Mariani... L-am urmărit... Pe urmă am văzut că nu este el...

PIETRO (*a căzut pe gânduri, descurajat*): Bine, Nicola... poţi să te duci...

(Nicola iese.)

ALTA: Pot să întreb?

PIETRO (întrerupe încleştat): Nu...

ALTA (*cu o desperare dârză*): Vreau totuşi să ştiu... L-ai căutat pe acel om şi îl cauţi mereu cu stăruinţă?... Cu ce gând?

* o

PIETRO (tace, pe gânduri, nu vrea să răspundă).

ALTA (*aşteaptă un timp*; *apoi*, *hotărâtă*): Sunt singură răspunzătoare de actele mele... (Cu s*il*ă*:)* *A*cel biet nemernic a fost un bob de nisip, un gunoi întâmplător, o gâză otrăvită... care mi-a stricat tot sângele... (Arată inima.*) Rău*l *este* aci... şi aci trebuie să loveşti în plin...

PIETRO (*preocupat de altceva, doar ca o paranteză severă*): Cât timp vom mai fi împreună, doresc să nu-mi pui niciodată vreo întrebare care să depăşească îndatoririle dumitale, de îngrijitoare benevol.

7 – Camil Petrescu – Teatru, vol. II ţfij-SCENA 3

ALTA, PIETRO, NICOLA

NICOLA: Doi nobili de la *Seigneurie* vă roagă să-i primiţi...

PIETRO: „N-ai spus că râu primesc pe nimeni...?

NICOLA: Le-am spus. Stăruie să fie primiţi...

PIETRO (*cu privirea arsă şi dârză*): Nu are să intre nimeni... nu primesc pe nimeni, oricine ar putea fi...

NICOLA (*umbrit*): Le voi spune, *signor*. (*Iese*. *Revine, totuşi, speriat*.) Este inchizitorul de stat, întovărăşit de un medic. A trebuit să-i las jos în vestibul...

ALTA (a devenit mai palidă, nu poate respira).

PIETRO (tulburat şi el): Şi ce vrea?

NICOLA (*uriaş, stânjenit*): Consiliul de zece a hotărât să facă o anchetă asupra împrejurărilor în care s-a întâmplat nenorocirea din pavilion… Aşa mi-au spus.

PIETRO (*iritat*): Ce-i asta? (*Vrea să se ridice din fotoliu, furios.*) Ce-i interesează pe ei întâmplările din casa mea?

NICOLA (*cu privirea întoarsă*): Toată cetatea vuieşte… Cred că doctorul pe care l-am chemat acum trei săptămâni a vorbit în oraş…

PIETRO (*mânios*): Nicola, ai să-mi lămureşti numaidecât purtarea dumitale… De câte ori am fost rănit până azi?

NICOLA (*liniştit*): De când suntem împreună, de cinci ori…

PIETRO: Şi ce doctor m-a îngrijit?

NICOLA (*cu simplitate*): Niciun doctor… Eu singur…

PIETRO: Atunci, de ce ai chemat de data asta doctorul?…

NICOLA (*pronunţă cuvântul „*signora*” cu oarecare stânjenire*): *Signora*… Sign*ora, cu* care v-am îngrijit în noaptea aceea, a vrut să cheme doctorul încă de a doua zi… Eu m-am împotrivit… V-am spălat amândoi rana… am pus leacurile pe care le ştiam… Am vegheat amândoi cu rândul… Trei nopţi… şi trei zile, signor, n-aţi dormit de loc… D*upă tr*ei zile, rana părea că merge mai bine… A cincea zi a început să se înrăiască… Nu m-am mai putut împotrivi, şi am chemat un doctor… Pe cel mai bun… Văd că a fost priceput… Văd că a vorbit şi prea mult. Ce să le spun domnilor din vestibul?

PIETRO: Că aci, în camera asta, nu calcă nimeni…

NICOLA (*neliniştit acum*): *Signor*, este inchizitorul de stat…

PIETRO (ferecat în el însuşi): Oricine ar fi…

NICOLA (şovăie o clipă): Signor...

ALTA (*înspăimântată*): Inchiziţia de stat poate să aresteze chiar pe doge... Trebuie să-l primeşti pe inchizitor...

PIETRO: Ascultă, Nicola, era o vreme când ascultai numai de mine...

NICOLA (*inimă de stejar*): Nici azi nu e nimeni altcineva între cer şi fiinţa mea

PIETRO: Inchizitorul de stat nu va intra aci.

NICOLA (cu umerii sus, cu privirea dreaptă, cu vocea moale, ştie ce spune): Nu va intra...

PIETRO (oprind pe Nicola în prag, cu o voce mai concesivă, ca să-l cruţe măcar pe el de o grea încercare): Nicola, spune-i că-l rog să mă ierte, că azi nu mă simt bine... să vină altă dată...

NICOLA (din prag): Da, signor. (Cei doi rămân singuri; aşteaptă încordat. Nicola se întoarce.) Mi s-a dat acest bilet, signor.

PIETRO (*dur şi liniştit*): Giteşte-l, Nicola.

NICOLA (*citeşte*): *„Tmând* socoteală de starea sănătăţii excelenţei-voastre, renunţăm deocamdată

»... A

la examinarea şi interogatoriul propus. În numele legii însă, Vă cerem să daţi o declaraţie cu privire la împrejurările rănirii excelenţeivoastre”. i. – v:

PIETRO (*furios*): În humele legii?... Dar ce am eu cu legea lor? Ce amestec are legea, lor aci? (Cu o *încleştare nervoasă, surâde nervos.) F*oarte bine... Nicola, declară pentru mine că, plin de amărăciune din pricina modului în care cei zece şi Veneţia s-au purtat cu mine, dezgustat de oatiieni şi de Republică, am încercat să-mi curm viaţa... (Iar se răzgâ*ndeşte.) Nu, trebu*ie să scăpăm de ei odată. Dă-mi aci, pe această măsuţă, hârtie de scris... (Nicola îi dă hâr*tie şi cerneală, el scrie cu dr*eap*t*a, *încet, cu răul*tă *dificultate...) Nicola, dă inch*izitorului de stat această

declaraţie.

(Nicola iese.)

ALTA (*abătută*): Vrei să mă ucizi cu generozitatea ta? YCu *ochii în lacrimi, dârză*:) De ce nu vrei să mă ucizi cu spada?

PIETRO (încruntat): Nu.

ALTA: Ştii bine totuşi că această tortură e şi mai greu de îndurat.

PIETRO (uşor şi rece ca moartea însăşi. Înscrisă într-un \». *„fact*): Nu mă interesează în niciun fel ceea ce simţi sau nu simţi dumneata... În orice caz, nu e în intenţia mea să-ţi sporesc sau să scad ceea ce dumneata numeşti suferinţă dumitale...

NICOLA (*s-a întors*): Inchizitorul cere şi o declaraţie *a signor ei*.

PIETRO (mistuit de o ardere, după un timp şovăitor, foarte încurcat): Vrei să dai o declaraţie?

ALTA (tace îndelung, pradă unei frământări chinuitoare): E nevoie?

PIETRO (caută şi el o soluţie; apoi, negăsind): E o simplă formalitate.

ALTA (trece la masa mare şi scrie, apoi dă hârtia lui Nicola): Dă-le această declaraţie.

(Nicola pleacă spre uşă, chiar trece pragul.)

PIETRO (*îl cheamă liniştit, dar energic, înapoi*): Nicola! (*Iar când acesta s-a întors*:) Nicola, dă-mi să citesc declaraţia *signorei*. (*O ia şi citeşte*:) „Eu, Alta Gralla, soţia contelui Pietro Gralla, am vrut să-mi ucid în mod laş soţul, înfigându-i pumnalul în inimă. Cer să fiu judecată şi pedepsită conform prescripţiilor legii”. (*E tot crispat, cu vocea albă de furie*:) Ai să faci cum îţi spun eu\ (*Rupe hârtia în bucăţi şi-i cere poruncitor şi aspru*:) Scrie o nouă declaraţie.

ALTA (se duce iar la masa cea mare, şi scrie).

PIETRO (*dictează*): „Eu, Alta Gralla, soţia lui Pietro

Gralla, mă aflam în seara zilei de... (Caut*ă.)*

ALTA (încet, de departe, într-o şoaptă, înecată în deznădejde): Şaptesprezece februarie.

PIETRO (*îi trece pe obraz o nouă paloare, şovăie, o clipă, parcă s-ar frânge la atingerea acestei date precise a unei întoarceri cruciale, apoi tremurat*): ... şaptesprezece februarie, cu soţul meu în pavilionul din parohia San Pietro di Castello. El se întorsese de la Consiliul de zece şi era. foarte abătut. Coborând să-mi iau şalul uitat în gondolă, când m-am întors l-am găsit pe soţul meu într-un lac de sânge, având un pumnal înfipt în partea dreaptă a pieptului.

ALTA (*se ridică dârz în picioare*): E o minciună... Nu pot afirma şi semna o minciună.

PIETRO (cu un surâs parcă de dincolo de lume): Nu poţi minţi? (O priveşte arzător.) Nu ar fi întâia dumitale minciună...

ALTA (cu o sinceritate deznădăjduită, cu un ţipăt intens): N-am minţit niciodată...

PIETRO (*o priveşte lung, înmărmurit*): Nici atunci când îmi spuneai că mă iubeşti... cu amantul ascuns după o perdea... cu pumnalul ridicat în spatele meu?

ALTA (cu o limpezime hotărâtă): Nici atunci. (Halucinată parcă:) Te iubeam atunci... (şi cu o voce scăzută, sfioasă) te iubesc şi acum...

PIETRO (o priveşte lung, nedumerit, e în el o ciudată nelinişte): Semnează această declaraţie...

ALTA: De ce îmi ceri să dau o mărturie mincinoasă?...

PIETRO: Vreau să semnezi această declaraţie...

ALTA (*extrem de hotărâtă*): Nu pot să afirm şi să semnez o minciună.

PIETRO (*neliniştit puţin*): Stărui să semnezi această declaraţie...

ALTA (*cu o îndârjire orgolioasă*): N-am niciun motiv şi nu văd ce drept ar avea oricine să mă facă să semnez o

declaraţie mincinoasă. Sunt stăpână pe viaţa mea. şi dacă nu ai nevoie de această viaţă, nu mă poţi împiedica pe mine să dispun de ea cum vreau eu…

PIETRO (*înfrânt, după o lungă şovăire*): Atunci, (*scăzut într-o rugăminte albă*) te rog să semnezi această declaraţie, şi dacă o faci, îţi voi explica pe urmă…

ALTA (uimită, nu mai ştie ce să creadă, duce mâna albă la tâmplă, tulburată cidânc): Pietro…

Pietro… (Şopt*eşte, cu*tr*emurată:) M*ă rogi? (Cons*tată ca* d*intr-o alt*ă *lume, ui*mi*tă.) T*u mă mai poţi ruga ceva… (Îi dau l*acr*im*i*le.) Cât e*şti de bun că mai poţi spune un cuvânt care să mi se pară că vine dintr-o altă viaţa… Oh, mai e cu putinţă un sunet ca acesta… (Se frângeîntr*xih surâs* i*stovit.) Pietr*o, *poate* să urmeze orice… După douăzeci de zile numai, dar atât de departe totuşi, că mi se pare că am pierdut şi amintirea acelei vremi, îmi vine întâia dată acest cuvânt… Ca o pasăre, cât o părere, deasupra apelor, după vijeliile potopului… (repetă pierdută)? te rog”… (Co*nstată zdrobită*:) Mai este cu *putinţă* d*eci să m*ai vie ceva de dincolo de moarte…

PIETRO (*cu voinţă, încurcat totuşi de echivocul clipei*): Te rog… semnează… Îţi voi explica… Te voi lămuri…

ALTA (nedumerită o clipă, neştiind ce să facă, apoi cu oarecare rigiditate, semnează hârtia şi i-o dă resemnată şi îndurerată, încruntată).

PIETRO (*a luat declaraţia, a verificat-o, i-o dă lui Nicola*): Dă această declaraţie inchizitorului de stat… (Lini*ştit şi* r*ec*e *căt*r*e Alt*a*y ară*t*ându-i un* j*ilţ mai apr*o*piat:) T*e rog acum, stai. Vreau să-ţi lămuresc cât voi putea mai bine de ce te-am rugat să dai această declaraţie… şi poate că ai să mă înţelegi…

ALTA (*acum crispată şi gânditoare, nu vrea să se aşeze*): E de prisos… Acum am înţeles… De câteva clipe am înţeles…

PIETRO: Bănuiesc că nu.

ALTA (*mângâind îndurerată gongul rece, ca să-i simtă şi mai mult răceala*): Nu vrei să se afle… Ai suferit în mândria ta de bărbat… Nu vrei să se ştie… De aceea am semnat… Eşti prea orgolios şi nu vrei să se descopere că ai fost înşelat, cum spui tu…

PIETRO: N-am spus asta… N-am fost înşelat…

ALTA (iar nedumerită): Dar atunci?

PIETRO: Aş fi putut spune cel mult că am fost minţit, dar n-am spus nici asta… Am să-ţi explic…

ALTA: Nu vrei să se afle că ţi s-a întâmplat şi ţieceea ce Ji s-a întâmplat altor bărbaţi, dispreţuiţi de ceilalţi, care cred că lor nu li se poate întâmpla asta… Atât e în joc… şi nimic altceva decât atât…

PIETRO: E poate puţin şi din asta, dar foarte puţin… Negreşit am fost şi eu minţit, şi cel minţit, este totdeauna ridicol… Cel căruia i se pune piedică pe la spate şi cade provoacă râsul celor de faţă… Ca şi cel căruia i se atârnă scrumbii de haină… Aci e o parte din suferinţa celui încornorat şi minţit mereu…

— 9 *

ALTA (*vrea să protesteze*): Pietro, ard toată, ca într-o cămaşă de foc… înţeleg ce greşeală de neiertat am săvârşit… Am făcut o fritâmplare de bâlci şi zvon dintr-o taină a noastră, până la care nu trebuia să ajungă decât priviri înţelegătoare şi gânduri gingaşe. Iubirea noastră, pe care tu o vreai, aşa um spuneai mereu, izolată în înălţime, am dat-o pradă bârfelilor prosteşti şi grosolane.

PIETRO: Nu, nu e vorba de minciună şi de astfel de ridicol… Dacă n-aş fi fost decât un soţ încornorat, ar fi fost uşor de tot… Aş fi găsit o asemenea dezlegare, că acel care a îndrăznit să mă mintă ar fi înţeles îngrozit că nu e de glumit cu mine… Râsul ar fi îngheţat pe buze nu numai actorilor presupusei comedii, ci ar fi: ampietrit şi pe faţa spectatorilor amatori

104 de râs... În privinţa asta, nicio teamă... Nu am stofa de bărbat minţit, nu numai de nevastă şi amant, dar nici măcar de gondolierul pe care-l iau de pe chei. Nu că nu aş putea să fiu minţit o clipă, dar după sfertul de oră de farsă pe socoteala mea ar veni drama răfuielii, care ar restabili lucrurile. Victima este de multe ori ridicolă, dar peste acel sfert de oră aş aranja eu lucrurile ca să nu mai fiu victimă... N-avea nicio grijă, nici dumneata, nici amantul dumitale n-aţi fi râs multă vreme... iar Veneţia şi mai puţin.

ALTA: Ridicol? Nu-i adevărat, tu nu poţi fi un astfel de bărbat.

PIETRO: A fost cu totul altceva...

ALTA (neştiind ce să gândească): Cu totul altceva?

PIETRO (*dezarticulat*): Am crezut în tine... Nu în vorbele tale, ci în fiinţa ta.

ALTA (înfiorată): Pietro...

PIETRO: Am crezut în tine... Nu m-ai înşelat, ci m-am înşelat... şi asta rupe totul în mine-zi...

ALTA: Ce să înţeleg de aci?

PIETRO: Ai fi putut să-mi placi ca femeie, fără să am încredere în tine... Ai fi putut să fii nevasta mea; fără să pun temei pe tine... Poţi să mângâi cu plăcere o fiară, fără să uiţi că este o fiară. Sunt soţi oare îşi doresc soţiile atât de mult, i >. 1 v. e 7

că fac mari sacrificii materiale şi morale pentru ele, fără să-şi facă iluzii asupra lor. Ei ştiu că vor fi minţiţi, – alţii ştiu sigur că sunt minţiţi, dar gustă cu deliciu atât cât le poate dărui clipa... O slăbiciune, o infirmitate, adesea îi ţine legaţi de o anumită femeie, şi ei acceptă situaţia cu resemnare şi luciditate... Iau lucrurile ca nişte filosofi... Aş da tot aurul meu să fiu şi eu în cazul acestor bărbaţi, pe care acum mai ales îi înţeleg prea bine...

ALTA: Nu trebuie să spui tu asta.

PIETRO: Pricepe: dacă totul se prăbuşeşte în mine

azi, nu e pentru că am fost minţit sau înşelat, cum spuneai tu… ci fiindcă m-am înşelat. „M-am înşelat singur, înţelegi?

ALTA: De ce iei totul asupra t?…

PIETRO (*arzând în toată fiinţa lui lăuntrică*): Da, m-am înşelat, şi astăzi ai putea să-mi arzi pieptul cu un fier înroşit, dar n-ai ajunge până la veninul acestei nedumeriri. Cum a fost cu putinţă… totul?

ALTA: A fost o otravă care mi-a încălzit sângele, care mi-a aburit gândirea. Omul acela…

PIETRO: Nu, încă o dată, amantul nu joacă niciun rol în gândurile mele… E adevărat că la început am avut şi eu bănuiala asta, dar numaidecât apoi am văzut limpede… Chiar mă gândisem o clipă să-ţi cer ca în declaraţia pe care o dai să nu pomeneşti nimic despre zân bărbat străin în această întâmplare…

ALTA: Atunci?

PIETRO: Să nu fie de loc vorba că m-ai înseâaf, ca să zicem astfel… Să reiasă din declaraţia dată inchizitorului că ai vrut să mă omori numai aşa, din… (caută şi *enumera rărit, cu gura coclită de silă*) *din per*versitate. din ură… din motive de neînţeles…

ALTA (uimită): Şi?

PIETRO: Şi mi-am dat seama că nici asta nu e cu putinţă.

ALTA (*pe gânduri*): Atunci, e într-adevăr altceva? Ce ar putea să fie?

PIETRO (încearcă, zguduit ca de o revelaţie, să se ridice, cade iar învins): Tocmai faptul că am fost nevoit să recurg la o minciună îţi dă măsura înfrângerii mele… Ca să vă ucid n-ar fi fost nevoie să recurg la o minciună… Am urât – atâta lucru poţi să convii – toată viaţa situaţiile tulburi şi false… şi iată că acum accept să mă acopăr cu o minciună… să mă refugiez într-o situaţie falsă… Numai acest fapt singur, şi mă face să mă simt umilit de parcă s-ar târî lipitori pe mine… Să te rog, să-ţi cer atât de

stăruitor să minţi ca să-mi uşurezi situaţia îţi arată cât de slab sunt. Cât de ridicol m-am amăgit totdeauna că sunt altfel de om, că sunt afară din rânduri. Nu, acum e limpede, n-am recurs până acum la minciună, numai fiindcă nu fusesem pus la nicio încercare adevărată... Acolo unde eram lovit până acum, nu mă resimţeam... Eram în stare să răspund limpede şi înzecit. Vânătorul de cristal de pe piscurile Alpilor se caţără fără încă pe cele mai ameţitoare stânci... Pare că dispreţuieşte moartea... Este însă numai sigur de piciorul lui. Când îl apucă furtuna pe lacul Lemanului, el, care nu ştie să înoate, cuprins de spaimă, îşi pierde toată bărbăţia şi devine laş... Dimpotrivă... pe marea cea mai înfuriată eu mă simt liniştit

şi sigur de mine... Privesc totul în faţă... A trebuit să viu aci, între oameni... ca să-mi cunosc mărginirea şi să mă recunosc atât de slab ca să recurg la mijloacele dezgustătoare ale laşităţii... Iată ce ai făcut din mine... * Da, te-am rugat să dai acea declaraţie neadevărată, şi încă nu îndrăznesc să arăt de cete. am rugat să depui o mărturie mincinoasă pentru mine...

ALTA: Dar dacă nu este în joc cinstea ta de soţ... dacă nu acesta este motivul acestei arderi din tine, ce poate să fie altceva?

PIETRO: Să-ţi mai spun? Cum ne-am putea înţelege? ... Şi nu ştiu ce aş mai putea dori să ştiu de la tine. (Şovă*ie.) T*otuşi, ţi-am cerut complicitatea în schimbul lămuririi şi, pricât de greu îmi e acum, trebuie să-mi ţin cuvântul... (Caută câ*tva t*i*mp.)* A*r fi* totuşi o posibilitate care ar înlesni orice explicaţie şi ar uşura discuţia între noi... Dacă ai putea să legi din nou un fir, unul singur dintre nenumăratele fire care ne legau înainte...

ALTA: Aş fi nesfârşit fericită să pot găsi o rază de lumină care să mă ducă prin întuneric spre tine. (*Cade în genunchi*.) Pietro, dacă este cu putinţă să îndrept o parte

cât de mică din răul pe care l-arii făcut, te implor, arată-mi ce trebuie să fac...

PIETRO (*şovăie multă vreme, o priveşte atent şi, în sfârşit, îi răspunde cu vocea moale*): Spune-mi de ce, de ce anume ai făcut asta? De ce, având de ales, mi-ai preferat pe acel tânăr?

ALTA (*care aştepta încordată întrebarea lui, se frânge*): Pietro, mă sfâşie toate părerile de rău, dar dacă încerc să lămuresc ceva, îmi dau seama că acum sunt prea încleştată ca să pot vedea în mine, ca să am curajul de a judeca. Nu e cu putinţă, Sunt prea arsă de friguri ca să pot gândi mai adânc.

PIETRO (*tot cu voceatmoale*): Ai avut desigur motive puternice ca să faci asta... Oricare ar fi ele, arată-le lămurit... Nu mă cruţa... Numai dacă mi-ai da un răspuns aci, mintea mea chinuită ar găsi o potecă spre un luminiş de linişte.

ALTA (*caută mult*): Nu ştiu... Nu pot să văd acum nimic limpede în mine... Nu pot să-mi adun gândurile, nu pot găsi cuvintele. Vederea acelui om, din nou, pe neaşteptate, a fost pentru inima mea ca arsura unui fulger.

PIETRO (*care aşteaptă înfrigurat*): Alta, caută... caută mult, oricât de greu ar fi răspunsul.

ALTA (*cu dezolar*ez *îngândurată*): Nu ştiu, nu pot să văd nimic. Ar trebui să se întâmple ceva neaşteptat poate, ca să mă pot limpezi.

PIETRO: Răspunsul acesta al tău îmi întăreşte motivul deznădejdii mele şi îmi sporeşte tristeţea... (Rupe *un* f*ir din fra*n*jurile per*n*ei.) D*acă ar fi fost în tine ceva puţin de tot din femeia închipuită de mine... din femeia care am crezut că eşti... ai şti. (Sec şi aspru*:)* N*ic*i *în d*rojdia amărăciunii mele nu te mai găsesc. (Constată abă*tut:) Nu poţi s*ă-mi ajuţi în niciun fel.

ALTA: Şi t) tuşi, nu aş vrea să trăiesc decât ca să te ajut, dacă mai e cu putinţă în vreun mod oarecare. Pentru

asta nici măcar nu-ţi cer să

nu mă mai dispreţuieşti.

PIETRO (*revenind, răsucit în el însuşi*): Caută în tine şi vezi de ce mi-ai preferat pe acel bî inDR t. Îmi este cu adevărat superior?

ALTA: Nu l-am preferat... Acolo unde eşti tu în inima mea, nu e preferinţă.

PIETRO (*cu o amară ironie*): Bine, atunci să coborâm mai jos de acest loc, unde nu e preferinţă. În panica asta în care m-a aruncat fapta ta, nu mai ştiu nici măcar unde să caut motivul: răului, ce rotiţă înfiinţa iiiea s-a rupt de multă vreme, fără să bănuiesc... Nu ne cunoaştem niciodată îndestul... Trăim alături de noi înşine cu fiinţa noastră urâtă, părându-ne firesc să fie aşa, cum ni se pare firesc să ne întovărăşească propria noastră umbră.

ALTA: Nu înţeleg ce vrei să spui... Eşti cel mai puternic suflet pe care l-am întâlnit şi e în tine o perfecţiune care mă umileşte... şi admiraţia mea pentru acest suflet e ceea ce mă târăşte după tine...

PIETRO: Nu la suflet mă gândeam... să coborâm mai jos... Mai sunt silipsurile trupului, şi” ele sunt cele, mai grele, căci ele ne fac viaţa cu neputinţă alături de cei pe care îi iubim. Sufletul tot nu poate face nimic împotriva unui miros neplăcut al pielii, de pildă... Poţi să calculezi cu dibăcie distanţa până la Sirius, dar în acelaşi timp să fii nesuferit din pricină că năduşeşti...

ALTA: Pietro, ce vrei să spui...?

PIETRO (*o priveşte puternic în ochi*): Te rog spune-mi, e în mine ceva respingător, de care eu nu-mi mai pot da seama?... Am fost un nesimţitor, ani de zile, şi tu m-ai îndurat cu o suferinţă dospită?

ALTA (*uimită*): Cum te poţi gândi la asta?

PIETRO: Fapta ta m-a aruncat în vârtejul tuturor îndoielilor... Te rog încă o dată, spune-mi...

ALTA (*mereu uimită*): Cum să răspund la asemenea întrebare?

PIETRO (*stânjenit, dibuind*): Ştiu că asemenea lucruri nu se spun niciodată. (*Deznădăjduit*:) Niciodată. Ele merg lângă tine ca o umbră inyizibilă până la mormânt, dându-ne aşa, ca o aură neagră de urâciune şi ridicol, tocmai prin neştiinţa noastră… înţelegi acum ce ajutor mi-ai da deschizându-mi ochii…

ALTA (*fără şovăire*): îţi repet că o asemenea întrebare e fără sens.

PIETRO (*îndârjit şi siânjenit în acelaşi timp*): Şi eu îţi repet că ştiu cât de greu se mărturisesc asemenea lucruri… Sau le spun rareori părinţii, şi eu am fost singur… Nimeni nu spune cuiva puternic şi cam prea sever, cum se pare că sunt eu, că are o respiraţie încărcată… Dacă aş fi fost mai slab, asemenea lucruri mi s-ar fi spus, cine ştie, în batjocură… Spada mea a fost poate aci duşmanul – meu, dacă m-a împiedicat să aflu adevărul…

ALTA (*sigură de ceea ce spune*): Nu era aci niciun adevăr de aflat… O femeie – ca şi un bărbat de altfel – observă asemenea lipsuri înainte de a se decide să-şi lege viaţa de un bărbat… Eu, mai ales, nu aş fi suportat lângă mine o zi măcar un astfel de logodnic, cu atât mai puţin un soţ.

PIETRO (*senin şi amar în acelaşi timp*): Mi-e teamă că tocmai admiraţia pe care pretinzi că o ai pentru ceea ce numeşti tu sufletul meu să nu te fi făcut prea indulgentă şi primitoare la început… aşa încât ceea ce ai primit întâi îngăduitoare să nu-ţi fi devenit cu timpul de neîndurat.

ALTA (tresare): Nu…

PIETRO (*într-un haos al deznădejdii şi al orgoliului, o imploră*): Atât cât cred că ar mai putea să dăinuie în mine din ceea ce ai fost, Alta, te rog să mai crezi şi tu în cel care am fost, Pietro Gralla… Anume, să crezi că, deşi pustiit în fiinţa mea, mai sunt încă atât de puternic ca să pot primi în

faţă drept, ca totdeauna, un răspuns... oricare ar fi el, numai să fie adevărat... şi că merit un răspuns adevărat...

ALTA: Pietro, mi-a plăcut întotdeauna apropierea ta, şi dacă te-ai depărta ţi-aş simţi lipsa.

PIETRO (*rămâne mult pe gânduri, caută chinuit*): Ascultă, e între noi o diferenţă de vârsta de cincisprezece ani... (Surâ*de siân*n*jenit.) M*ă găseşti un bărbat bătrân?... Sunt un om sfârşit pentru dragoste?

ALTA (*îşi apropie faţa de faţa lui*): Eşti un soare la ceasul cel mai înalt al zilei.

PIETRO (*surâde rece*): Te rog nu aduce în această convorbire un termen care ar putea arunca o urmă de bănuială asupra sincerităţii tale... Gândeşte-te adânc şi răspunde cu măsură...

ALTA (*cu privirea dreaptă*): Acesta e răspunsul meu gândit... Nu mai sunt eu atât de tânără ca să fiu nevasta ta.

PIETRO (*a rămas pe gânduri, apoi caută, mereu torturai*): Nu aş vrea să trec drept un fanfaron. Poate că am înşelat aşteptările tale... Nu ştiu... aci nimic nu mai poate fi exprimat Dar eu vreau să ştiu totul... (Hotărât şi g*rav în* în*t*o*arce*r*ea frazei:) Sp*u*ne-mi,* sunt mai puţin bărbat decât acel tânăr?... (Surâde stânjenit*.) Ar* p*utea să fi*e aci o cauză gravă de neînţelegere.

ALTA (*cu ochii limpezi*): Ai putea să fii soţul unei fecioare de şaptesprezece ani.

PIETRO (*bănuitor*): Vrei să spui că pentru o altă feiiieie aş fi un soţ mulţumitor, dar nu pentru tine anume? Vezi, sunt fel de fel de preferinţe intime, în faţa cărora trebuie să ne închinăm... Ar fi o explicaţie şi mivar înlesni mie să-mi regăsesc şi să adun tot restul împrăştiat în mine fără noimă...

ALTA (*dintr-un preaplin sufletesc*): Am vrut să-ţi spun adineauri că meriţi să fii soţul unei fecioare de şaptesprezece ani... Aş vrea să ştii că regret că la şaptesprezece ani eu nu am avut norocul să întâlnesc un

bărbat ca tine... Alta ar fi fost viaţa mea...

PIETRO (*stăruind*): Cred că n-am fost ridicol batjocorindu-l pe acel tânăr, că n-am fost un fanfaron inconştient. Că n-am fost şi eu – cum >»

să zic? – un caraghios fudul, ca atâţia bărbaţi (*şovăie, surâde scăzut*) încornoraţi.

ALTA: Cum poţi să întrebi asta?

PIETRO: Ar avea multă... foarte multă importanţă, căci dacă ar fi aşa> atunci înseamnă că ar mai putea fi şi alte împrejurări în care să mă comport ridicol şi nătâng. (Se î*nt*u*necă şi* s*e* s*tr*â*nge în* e*l* î*ns*u*şi.*) *A*ci e pârghia morţii.

ALTA (*îl priveşte cinstit*): Pietro, nu trebuie să te mai frământi atât... nu au niciun sens îndoielile tale... M-ai întrebat şi ţi-am răspuns cu toată fiinţa mea... În această împrejurare n-a fost vorba de nicio preferinţă... Îţi repet... eşti bărbatul pe care şi-l poate dori orice femeie... Ce vrei să fie superior, cum zici, la acel om? Privirea ta ageră, mersul puternic, braţul tău voinic, făcut să pedepsească, dar şi să frângă un trup de femeie, nu le poate avea acel nevolnic... (îl priveşte lung, aşteaptă u*n* r*ăspuns,* c*are* în*târzie.*)

PIETRO (simte adânca ei sinceritate, stă mult în cum pană, şi pe urmă vrea parcă să se ridice, simte din nou muşcătura rănii, nu mai găseşte nimic, dar refuză să accepte, căci în de ia la a b iru i t în el): Rămâne totuşi posibilitatea <ea tu însăţi chiar, sinceră fiind, să nu-ţi dai seama limpede de aceste lucruri... Să le vrei numai să fie aşa cum le arăţi acum. (SŞ frânge deznădăjduit.) E de prisos... Nimic, nimic nu-mi poate ajuta... Ceea ce a destrămat din greşeală o femeie nu mai poate face tot ea... (Cu capul întors, *pr*i*veşt*e *într*-al*tă parte*, *arde merеu moc*ni*t.*)

ALTA: Nu te pricep de loc... Parcă eşti nemulţumit că ţi-am respins îndoielile tale neîntemeiate.

PIETRO: Tocmai asta mă nimiceşte... Dacă aş fi fost numai un om nechemat pentru iubire, ar fi o descoperire care mi-ar înnegri inima. Aş renunţa fireşte la dragoste pentru totdeauna, dar restul fiinţei mele ar rămâne în picioare... aş fi, în ceea ce sunt, mântuit.

SCENA 4

PIETRO, ALTA, NICOLA

NICOLA (intră cu o colivie, fireşte diferită de cele de până acum, dar cu acelaşi porumbel): Signor, am găsit din nou aceasta în grădină.

PIETRO (*în prima clipă furios*): Iar a început această femeie...? spuneai că atât timp cât am fost... (îşi *muşcă buza*) *că* în sfârşit, de vreo trei săptămâni nu s-a mai primit nicio scrisoare...

NICOLA: *Signor*, într-adevăr cât timp aţi fost în stare mai gravă nu s-a adus în palat nicio astfel de colivie...

PIETRO (*îngândurat*): Nicola, nu aţi putut descoperi în ce chip ajung aceste colivii în grădină?... V-am spus să păziţi... cu toată grija...

NICOLA: A fost peste tot închis... Porticul a fost supravegheat... Nimeni nu poate pricepe în ce chip ajunge o asemenea colivie aci... Totuşi, signor, eu a*m o bă*nuială...

PIETRO (mereu mânios): Da?

NICOLA: Cred că vreunul dintre oamenii noştri e plătit ca să strecoare această colivie în grădină şi chiar în palat.

PIETRO (izbucneşte* îndârjit): Aceştia sunt oamenii în care avem încredere, Nicola?... Trebuie să descoperi numaidecât cine e acel ticălos. (Dar deodată se frânge îngândurat, ca şi când un gând nou i-a interceptat furia. Se vede acum că este ispitit să vadă despre ce este vorba. I se năzăreşte că în starea în care se află i-ar fi o mare uşurare să cunoască şi altă femeie decât soţia lui... Are un surâs ca o concluzie amară.) Nicola, dă-mi scrisoarea. (Nicola desface biletul de la piciorul porumbelului şi i-l dă. Pietro îl

citeşte îngândurat, apoi izbucneşte:) Nicola, această femeie ştie tot ce se întâmplă în casa noastră.

NICOLA: *Signor*, voi face cercetări…

PIETRO: Dă-mi să-i scriu. (*Nicola îi dă să scrie, pe măsuţa pe care a jucat şah*.) De ce nu deschizi ferestrele, Nicola, de ce nu deschizi uşa de la *loggia*? (*Iar rămâne pe gânduri. Citeşte din nou biletul, surâde cu oarecare simpatie, dar când să înceapă, mâna i se înmoaie, şi din nou crispat*:) Nimic… nimic nu-mi poate ajuta. Nu este nevoie de răspuns. (Renu*nţă.) N*icola, ea, care ştie toate, după cum vezi, va afla şi aşa că am plecat. Până atunci păstrează porumbelul.

(Nicola iese.)

— SCENA 5

PIETRO, ALTA

8*

ALTA (*parcă jupuită de vie, cu ochii aprinşi*): Pietro, chinul acesta al tău mă înnebuneşte… Spune-mi ceva… lămureşte-mă. Un gând limpede spus ar fi în mine acum ca un strop de apă căzut pe o piatră arsă. Nu e nimic pe lumea asta ce ţi-ar putea reda liniştea?… Trebuie să te privesc la nesfârşit aşa, mistuit de veninul gândurilor?

PIETRO (*ca de la capătul unui lung drum*): S-a iscat în mine un gol pe care nimic nu-l mai. poate umple. Ar trebui să mă pot reda pe mine mie însumi, dar nu mă mai pot regăsi. Ar trebui să mă adun poate din sfărâmături.

ALTA (*cu fervoare*): Nu s-a putut întâmplă nimic ireparabil…

PIETRO (*cu furie şi dezgust*): Am intrat prosteşte într-un joc neghiob, murdar şi grosolan măsluit… Asta e. Acum desfac totul, mă trudesc cu întreaga maşinărie, să văd care sunt rotiţele rupte… Să văd cum a fost cu putinţă o asemenea întâmplare de necrezut.

ALTA (*gândind cu amărăciune la propriul ei destin*) La ce-ţi folosesc aceste întrebări fără nicio noimă? (*Cu o

nesfârşităsilă:) Aşa e dragostea... Un joc, un joc stupid, murdar şi măsluit.

PIETRO (*surâde, de pe poteci înalte*): Vrei să spui că asta numiţi voi dragostea? Foarte bine... dacă asta e dragostea, pot să spun că nu mă interesează... că nu mă voi întoarce niciodată în acest joc măsluit... dar am tot dreptul să mă judec pe mine însumi şi să mă întreb cum de m-am prins în această încâlcitură de rotiţe, cum am putut să fiu, fără să bag de seamă, târât atât de mult la vale... (O priveşte cu un s*urâs aspru.*) *C*e*ea ce este* grav este nu numai că mi-ai plăcut – şi asta este uşor de explicat –, nu numai că ţi-am găsit farmec femeiesc, căci e de netăgăduit că eşti plină de farmec...

dar am crezut pe deasupra – aşa, fără niciun rost – că eşti şi o fiinţă întreagă, o monadă, cum îmi plăcea să spun ca un nerod... capabilă de discernământ, curajoasă, responsabilă în cel mai înalt grad, loială faţă de ea însăşi şi. faţă de tot ce există pe lume... Înţelegi? Vedeam în tine, în mod uimitor, esenţa femeii însăşi... (Ars de amint*ire*:*)* T*e alese*sem, uimit de darurile făpturii tale fără seamăn, arbitrul valorilor din viaţa mea. (Un gest moal*e* e*u mâ*na.*)* *A*c*um treb*uie să trag toate consecinţele acestei greşeli... să mă supun la toate verificările necesare. Nu intri fără să dai socoteală într-un asemenea joc.

ALTA (*ameţită de mătrăguna amintirii*): Pietro, eu însumi dacă stau îţiaintea ta ca o zdreanţă, dacă aştept resemnată hotărârea legii... este fiindcă am fost la fel victima acestui joc murdar şi măsluit.

PIETRO (*rece şi neînduplecat*): Josnica ta întâmplare îmi arată încă şi mai mult pe ce drum greşit m-am dus prosteşte... Gândul că aş putea merge pe aceeaşi cărare alături de tine îmi sporeşte dezgustul de mine şi mă sileşte să mă judec şi mai aspru... Nedrept lucru ar fi să semăn într-adevăr cu ţ ne... şi totuşi, în clipa asta nu văd cum ne deosebim.

ALTA; Cum să îndrăznesc să mă cred asemeni cu tine? Sentinţa faptei mele e de mult primită… Nu pot să uit nicio clipă că şu sunt o ucigaşă… care-şi aşteaptă pedeapsa…

PIETRO (*o priveşte lung, bănuitor*): Ce vrei de la mine… acum? Ce mai pot face eu pentru tine de aci înainte?

ALTA: Nu despre mine este vorba aci… * Pentru mine nu-ţi cer nimic. Voi încerca să mă împac cu soarta mea… Dar pentru tine… Nu vreau să te mai chinui atât. (Cu ochii *uscaţi de durere:*) *Eu am* greşit şi nu vreau decât să plătesc, dar vreau ca tu să nu mai suferi atât… Nu trăiesc decât fiindcă am bănuiala că ţi-aş mai putea fi de vreun folos oarecare. Fără gândul acesta, m-aş fi aruncat în mare ori m-aş fi străpuns cu pumnalul din cea dintâi clipă… Am şi încercat… Am ştiut că va trebui să mor şi eu, chiar din clipa în care am ridicat pumnalul să te lovesc… Nici nu puteam gândi alt sfârşit, şi hotărârea mea era luată atunci când. erai cu faţa în jos; dar ai întors capul.

PIETRO (*cu un soi de furie deznădăjduită*): Spune tot ce vrei… dar vorbeşti de prisos… Altă dată, orice cuvânt al tău deschidea lacăte şi lega toată viaţa de câte un sens al lui. Acum vorbele tale sunt fără utilitate, ca nişte chei găsite. (Cu un so*i* d*e* f*uri*e *deznădăjduită:) Cum a*m putut să te văd altfel decât eşti?

ALTA: Trebuie să plătesc… M-am simţit prea bii-e astfel idealizată… Jocul acesta cu otrava lui îmi devenise de nelipsit… Am făcut o crimă că te-am lăsat să mă înalţi atât de sus… pe un tron nemeritat… Poţi să mă azvârli în ţărână din nou, dar nu te mai chinui atât.

PIETRO: Ce mai poţi tu să faci acum? Nici măcar nu te găsesc vinovată. Dacă vrei, nu sunt nici eu vinovat, cum nu e vinovat şoarecele că nu e leu.

ALTA (îndurerată): Pietro…

PIETRO: Ce vrei să facă un biet şoarece care s-a

crezut leu tot timpul, când descoperă că n-are nici coamă, nici piept puternic şi mai e şi mic pe deasupra?

ALTA (*cu inima caldă*): Pietro, tu eşti acelaşi bărbat neasemănat pe care l-am cunoscut acum trei ani.

PIETRO (*cu o privire haină, tăioasă*): Cum îţi îngădui să spui asta? Cum îndrăzneşti să mai ai păreri? Nu-i o nebunie să-ţi închipui că mai pot lua în serios ceea ce spui tu? Ce te pricepi tu la bărbaţi? Tu l-ai socotit de bună seama şi mai „neasemănat” pe acel Cellino.

ALTA (se frânge îndurerată): Pietro...

PIETRO (*surâde dezgustat*): Nu poate să fie nunnai o poftă care nu se mai termină. Tu trebuie să-l crezi desigur, după atâţia ani, un ce de neînlocuit... Orice altceva ţi s-ar oferi, şi de pare lipsit de preţ pentru tine. (Aspr*u:) N*u mă mai interesează ce gândeşti tu... Părerea ta ţi-ai exprimat-o atunci, când într-o clipă de hotărâre, cu pumnalul în mână, ai ales.

ALTA (*răsucită pe roata imposibilului*): Pietro, cum să te fac să simţi tu însuţi care e adevărul?

PIETRO (*o priveşte scurt, aprig*): Dar îl simt... L-am descoperit şi continui să-l descopăr în fiece clipă acest adevăr... ÎI simt ca pe o cămaşă otrăvită lipită de tot corpul meu. (Zâmbeşte *amar, împing*e *cu un g*est *ne*r*vos* g*ongul.*) *Când* eram mic, m-am dus să văd la teatrul San Moese o feerie pentru copii. Erau pe scenă fel de fel de personaje încrezute şi groteşti, ca şi numele lor, căci aveau nume răsunătoare şi pompoase. Nu erau stânjeniţi de nimic, fiindcă în ţara aceea de legendă nu erau oglinzi, ca să se vadă fiecare. Către sfârşitul piesei, un vraci aducea în dar împăratului o oglindă mare, de se vedea omul întreg. Răutăcios, împăratul a poruncit tuturor colaboratorilor lui să se privească în oglindă în faţa curţii întregi. Şi astfel, fiecare se vedea cu adevărat întâia dată... Nu ştiu care era trucul teatrului, dar era foarte vesel. Când s-a uitat, cel dintâi, generalul Leone cel falnic, a apărut în faţa lui, în loc

de leu, o javră de câine năpârlit. Omul s-a luat cu mâinile de păr şi a fugit, în hohotele de râs ale tuturor. Amiralul Vulturul de mare a văzut în faţă o cioară zburlită. Frumoasa florilor se uita prostită la o ceapă degerată, şi toţi râdeau. Toţi bieţii oameni (apasă) simţe*au, î*nţelegi, simţeau întâia dată adevărul şi priveau năuciţi.

ALTA (*copleşită*): Pietro, ce vrei să spui cu asta?

PIETRO: Ei bine, contelâiplă-mă ca pe un ţap desfigurat, căci şi mie mi-a pus dragostea oglinda ei în faţă şi, iată, acum... văd întâia dată, simt, ceea ce sunt cu adevărat.

ALTA: N; u; nu-i adevărat: „Ei bine, eşti acelaşi bar

—» 7

bat măreţi...

PIETRQ (*zâmbeşte amar*): Iubirea ta/ în felul în care o presupuneam, a sporit prea mult încrederea pe care o aveam în mine însumi, dar şi aşa, dinainte de a te cunoaşte, aveam o prea bună părere despre mine. Mă socoteam din cale-afară ele inteligent, cu o judecată sigură, bun cunoscător al oamenilor. Eram grozav de fudul că sunt un bun. conducător... Ştiam în cine să mă încred şi de cine să mă feresc. Eram convins că nu confund nasturele de sticlă cu diamantul. Mi se părea că şi alţii îmi recunosc aceste însuşiri! (*Întărâtat:) O*h* eram nespus de mândru...

ALTA (*cu un strigăt frenetic*); Acesta eşti... aşa eşti, Pietro. Inteligenţa ta...

PIETRO (*amar*): Inteligenţa mea? Vai de ea dacă a putut să vadă în tine o femeie inteligentă...

ALTA (*surâde cu bunătate*): De ce amesteci inteligenţa în jocul acesta amăgitor al dragostei? Dragostea este vrajă şi beţie, iar inteligenţa omului, ca şi judecata, nu au ce căuta în dragoste...

PIETRO: E după cum vede fiecare. Eu socot că nu iubim numai cu inima sau numai cu alte organe. Iubim cu

totalitatea fiinţei noastre. Vorbeai că dragostea este beţie; ei bine, omul inteligent nu se îmbată… (Se u*it*ă *la* e*a* l*un*g *şi* r*âd*e*.) M*ă credeam bun cunoscător de oameni, şi iată, am descoperit floarea omeniei într-o asasină.

ALTA (*îngrozită*): Taci… Taci…

PIETRO (*îndârjit*): Credeam că sunt în stare să judec, că am ochiul sigur şi pot alege răul de bine, că pot discerne unde e meritul, că pot recunoaşte ceea ce e frumos şi loial cu adevărat, deosebindu-se de prefăcătorie şi minciună. (*În clipa aceasta, candelabrul cel mare, florentin, se desprinde din tavan şi se prăbuşeşte cu zgomot, la picioarele Altei, care n-a clintit, deşi putea fi ucisă*; *de altfel, niciunul, nici altul, adânc preocupaţi de cele ce-şi spun, n-au dat atenţie acestui fapt.*) Azi, când aş mai vorbi de judecata mea şi de ochiul meu sigur”, ar hohoti toată Veneţia.

ALTA: Pietro, în numele Preasfintei, nu vorbi de: Veneţia…

PIETRO: După cum vezi, au fost în joc toate funcţiile fiinţei mele gânditoare… necesare şi în alte împrejurări ale vieţii, adică tot ceea ce făcea privirea mea puternică, pasul meu sigur, miezul însuşi al personalităţii mele… Falimentul iubirii, dacă iubire a fost, este şi falimentul 1 minţii…

ALTA (*îşi muşcă buzele îndurerată*): Dar, Pietro, asemenea însuşiri nu joacă niciun rol atunci când iubim… atunci când un bărbat iubeşte…

PIETRO: Nu pot accepta acest mod josnic de a considera iubirea… Eu am iubit altfel. Mintea trebuie să ne dicteze ceea ce e de iubit. Bucuriile adevărate ale dragostei sunt bucurii ale minţii.

ALTA: Iubirea e oarbă… nu judecă, nu cântăreşte cuminţea… – v: v

PIETRO: Dimpotrivă, judecă şi cântăreşte cu mintea, numai că atunci când judecă şi cântăreşte prost nu se observă că şi-a jucat prost rolul. Asta-i totul. Abia atunci

este nevoie de explicaţia orbirii. Tu-l iubeai pe acel berbec împodobit fiindcă îl admirai… Pentru ce îl admirai, te priveşte, dar îl admirai… Simpla poftă nu explică iubirea, ci justifică doar dorinţa. Fără complicitatea minţii nu există iubire. Desigur, e posibil să dispreţuim ceea ce iubim, dar acest dispreţ e numai umbra care dă valoare luminii. E un dispreţ parţial. Fondul adânc rămâne admiraţia. Eşti vinovată că ai admirat un astfel de om, şi eu nu pot fi iertat că am preţuit o femeie ca tine. Cât n-aş da să vă văd o clipă alături, bineînţeles după ce voi spune şi eu ceea ce am de spus!

ALTA: Eşti prea aspru, Pietro… Bieţii oameni iubesc aşa cum pot.

PIETRO: E posibil ca ceilalţitbărbaţi să iubească aşa cum spui tu… dar eu nu vreau să semăn cu ceilalţi bărbaţi.

ALTA: Ştii bine, totuşi, că iubirea este o vrajă…

PIETRO: Nu credeam că este nevoie să fiu vrăjit – ca să iubesc…

ALTA: Şi zeii au iubit aşa, cu patimă, fără judecată.

PIETRO: Dacă şi zeii au iubit aşa, atunci nu vreau

— T 7

să iubesc la fel cu zeii. Cred însă mai curând că aşa îşi închipuie oamenii că iubesc zeii… E măi comod… În orice caz, mi se pare că dacă au iubit fără lumina minţii, aşa cum pretind unii oameni că, iubesc ei, atunci în clipele acelea, cel puţin, zeii nu mai erau zei, aşa cum matematicianul Newton nu mai era matematicianul Newton în clipele când făcea ceea ce face toată lumea.

ALTA: Nu ai libertatea să alegi în dragoste…

PIETRO (*cu orgoliu întors*): Nu e adevărat… Eu am ales. Adu-ţi aminte că eu nu ţi-am spus că te iubesc decât după un an de prietenie… Cu cât mă simţeam mai atras către tine, cu atât simţeam mai mult răspunderea pasului pe care îl fac. La început am cercetat, am şovăit… Eram tot atât de bănuitor ca un negustor care vrea să-şi depuie

toată averea la o bancă. După ce am chibzuit mult, după ce am văzut risipite toate nedumeririle, după ce, bănuitor, te-am privit luni şi luni, mi-ai apărut ca frumuseţea însăşi, toată, şi numai atunci te-am rugat să fii soţia mea. Acum văd îngrozit că am chibzuit prost, că am şovăit zadarnic, că am fost un nătâng fără pereche... Şi vrei să fiu mândru de puterea de pătrundere a minţii mele? Ah, înţelepciunea popoarelor ştie ce face când râde de încornoraţi. Toţi ne merităm soarta.

ALTA: Pietro, suntem oameni, şi asta e soarta noastră omenească: să greşim.

PIETRO (*întărâtat*): Eu nu înţeleg limpede ce urmăreşti tu... Vrei să susţii că am fost un ins y – 9

năuc, ameţit, în stare să se amăgească într-atât, încât să vadă într-o femeie de rând o făptură unică prin strălucirea şi frumuseţea minţii ei? Ei bine, din punctul tău de vedere pot accepta şi asta... Dar cu cât eşti mai câştigată? Ce aş putea urmări şi ce trebuie să fac acum, când m-ai trezit din amăgeală? Spune... Unde vrei să ajungi? Am crezut că sunt altfel decât ceilalţi... Ţii să mă readuci în rânduri... Iată-mă readus în rânduri. Aş fi vrut să mă izolez, cu femeia iubită, în înălţime. Actul tău îmi demonstrează că nu a fost aci decât vanitate

prostească şi închipuire copilărească. Hai, înapoi în rânduri... ca într-un mormânt.

SCENA 6

ACEIAŞI, NICOLA

NICOLA (deschide violent uşa, intra uluit, de parcă ar fi văzut o arătare, închide cu grabă, trântit, şi abia vorbeşte de emoţie): Signor, este aci... este jos... în vestibul...

PIETRO (*surprins, nedumerit*): Nicola, ce vrei să spui? Cine a venit?

NICOLA (*pripit, bâlbâit aproape, abia se stăpâneşte*): Acel cavaler... este jos în vestibul... (Ca să s*e* ş*ti*e *că acum*

*nu-i ma*i *sca*p*ă:)* *Am în*chis uşile jos... şi am urcat pe scara din grădină.

PIETRO: Este singur?

NICOLA (ridică din umeri, ca să arate că e. uimit, şi el): Singur.

ALTA (priveşte de asemeni nedumerită, neliniştită).

PIETRO: Ce ţi-a spus?

NICOLA (*ridică din umeri*): Doreşte să-l primiţi...

PIETRO (rămâne un timp pe gânduri, întrebând iasmele din el): Cheamă-l aci, Nicola. (Acesta iese.)

ALTA (*înfrigurată*): Mă vei lăsa pe mine să-i vorbesc întâi... Sunt fapte care trebuie lămurite acum... Vei fi martor, şi poate vei înţelege... Poate fi aci lumină... şi inima mea avea nevoie de lumină... pentru ca eu însămi să văd în mine până în adânc... Vreau să-i vorbesc eu.

NICOLA (s-a întors, mereu tulburat): Acel cavaler doreşte să vă vorbească numai dumneavoastră...»

Spune că nu mai vrea să o întâlnească niciodată pe *signora*.

PIETRO (*se uită lung la ea*): Nicola, adu-l pe acel cavaler aci... (Cătr*e Alt*a*:)* *T*e rog să ne laşi singuri.

ALTA (eu o voinţă crâncenă, ca jupuită de vie, totuşi dreaptă): Nu. Voi rămâne, orice s-ar întâmpla...

SCENA 7

ACEIAŞI, NICOLA, urmat (le CELLINO

CELLINO (intră şi, după ce se înclină în faţa lui Pietro, descoperă pe Alta, tresare şi rămâne cu privirea asupra ei. Este îmbrăcat sobru, cu o mantie neagră pe el; nu mai poartă perucă, faţa îi e palidă, privirea – înfrigurată): Am venit să dau socoteală pentru ceea ce socotiţi că este de dat socoteală...

PIETRO (*rece*): Ce socoteală doriţi să daţi?

CELLINO (*care priveşte mereu stânjehit spre Altă*): S-ar putea să gândiţi că sunt vinovat de cele întâmplate, şi în cazul acesta repet că sunt la dispoziţia dumneavoastră...

(Apoi*, st*ân*jenit:)* *A*ş fi dorit totuşi ca să nu mai întâlnesc. pe această doamnă… şi mai ales aş fi dorit să vorbim fără a. X

PIETRO (*bărbăteşte, liniştit*); Eşti atât de bună să ne laşi singuri…

ALTA (nu ascultă, nu vorbeşte, rămâne nemişcată):??

PIETRO (*stăpânindu-şi iritarea, sesewsa către Cellino*): Sunt foarte nemulţumit de această întâmplare… Consideră-o totuşi absentă. Nu e decât un cadavru… Ai vorbit adineauri de o presupusă vină a dumitale… Nicio clipă nu m-am gândit să te învinuiesc pe dumneata de ceva în toată întâmplarea asta neplăcută…

CELLINO: Poate că totuşi aveţi vreo bănuială asupra rolului pe care l-am jucat în această întâmplare… Aţi avut, când am fost aci, cuvinte pline de dispreţ şi ironie pentru ceea ce pe drept cuvânt aţi numit laşitatea mea…

PIETRO: N-am niciun motiv să neg cele ce ţi-am spus atunci. Îţi repet şi azi că lipsa dumitale de curaj în acea zi a fost dezgustătoare, iar pentru felul dumitale de a-ţi trăi viaţa am şi azi cel mai adânc dispreţ… Dar cu atât mai mult nu te pot socoti vinovat de cele întâmplate în seara aceea. În genere, nu văd cum ar fi amanţii preferaţi, vinovaţi faţă de bărbaţii respectivi, bineînţeles câtă vreme nu au întrebuinţat mijloace nepermise… în ceea ce mă priveşte, niciodată nu am considerat-o pe acea femeie un soi de infirmă care poate fi păcălită, o biată neputincioasă de care poate abuza cel dintâi tânăr lipsit de scrupule… O femeie superioară poate să seducă ea pe cei din jurul ei, dar nu să fie sedusă ca o pasăre cu pene… Toată mândria mea era ca femeia pe care o doream şi o preţuiam să fie dorită şi preţuită de toată lumea… Nu m-ar fi mulţumit să ştiu că nu mă părăseşte numai fiindcă nu are prilejul, ci tocmai fiindcă, oferindu-i-se tot, nimic nu o mai poate ispiti în afară de mine…

CELLINO (*a rămas în gol*): Mărturisesc în clipa asta

că...

PIETRO: Nu numai că dorinţele din jurul ei nu mă puteau supăra, dar o clipă dacă aş fi bănuit că nu e virtual în afară de orice şovăire, aş fi căutat eu să o supun la grele încercări... Toată dragostea e un act de preferinţă, credeam eu... restul nici nu merită o privire măcar. Te-a preferat pe dumneata, dumneata ai acceptat... nu văd care ţi-e vina aci. Nu, pentru altceva am trimis să te caute...

CELLINO (uimit, răsturnat în presupunerile lui, gata să se prăbuşească, se dă un pas înapoi): Aţi trimis să mă caute pe mine? (Nu-şi poate reveni.)

PIETRO: De trei săptămâni, Nicola te caută pretutindeni... A fost şi la Padua, şi pe Brenta, la Trevizo, apoi la...

CELLINO (*uimit mereu*): La început, timp de trei zile am venit în fiecare zi în jurul palatului excelenţei-voastre... Când am înţeles cum aţi reacţionat, am plecat din Veneţia, copleşit cu totul... Ca şi când aş fi auzit glasuri nemaiauzite de mine şi de nimeni până atunci. Am fost lângă Chioggia, la o vie pe care o am acolo, moştenită de la mama mea, aveţi să vedeţi >... * de ce... (Acum însă re*vine, mere*u *surp*r*ins şi iritat.) Dar mai î*ntâi aş vrea să ştiu de ce m-aţi căutat atât de stăruitor.

PIETRO (*nedumerit de tot*): Iartă-mă, dar n-ai ştiut că te-am căutat?

CELLINO: Nu, nicio clipă. E o descoperire neaşteptată pe care o fac (*nervos*) şi care contrazice totul în mine.

PIETRO (*stupefiat*): Atunci, venirea dumitale aci?... CELLINO (cu u*n* s*oi de împ*ă*care băr*b*ătească): C*redeam că înţelegeţi... PIETRO (foarte n*edumer*i*t): Da... în* sfârşit... Mărturisesc totuşi că nu pricep, dar poate că azi nici nu mai văd limpede... CELLINO (hotărât, cu privirea *arzătoare*): *Aţi con*v*enit că a*m fost batjocorit aci, aşa cum puţini oameni de vârsta şi de rangul meu cred că au fost

batjocoriţi vreodată... Cu cât m-am gândit mai mult la felul în care v-aţi purtat cu mine, cu atât mai din adâncavenit răscolirea şi cu atât mai mult am înţeles că trebuie să»... cer satisfacţie pentru injuria pe care am suferit-o şi pe care nu mai pricep cum am îndurat-o. Dacă vreţi să ştiţi pentru ce nu am fost găsit nicăieri, vă pot spune. M-am dus împreună cu un maestru de arme la acea vie a mea de lângă Chioggia şi am reluat învăţătura de unde o lăsasem în anii adolescenţei... Conte, credeţi că am dreptul să obţin satisfacţie? PIETRO (nu poate răspunde imediat, e pre*a* s*urpri*n*s; i se* p*are, o* cl*i*p*ă, d*e *necrezu*t, a*po*i *îl* pr*iveşte* lu*ng, drept î*n *faţă*)*:* S*untem al*c*ătui*ţi *din* p*ro*p*riil*e noastre fapte, câte sunt şi cum sunt.

Dumneata eşti fapta dumitale de azi şi ai» i»

deci dreptul să obţii deja mine satisfacţie. Vreau să ţi-o dau întreagă şi oricând vrei... Pot lupta foarte bine şi cu mâna stângă, aşa încât acest lucru se poate întâmplanumaidecât... (Vrea să *se s*c*oa*l*e, cu oar*ec*ar*e *greutat*e.) *CELLI*NO: Nu am niciun drept la o astfel de satisfacţie. Un bărbat ca dumneavoastră nu poate fi obligat să dea personal satisfacţie unui nevolnic ca mine... De altfel, poate că şi aşa, dacă aţi lupta numai cu mâna stângă, nu cred că aş avea vreo şansă în aceasta încercare... Nu am îndrăznit nicio clipă să mă gândesc că veţi încrucişa spada cu mine... Dar sunt gata să lupt cu orice adversar hotărât de dumneavoastră... După câte, şi în, servitorul dumneavoastră, Nicola, este un bun meşter al spadei... Voi considera ca o mare cinste dacă veţi consimţi să-i cereţi să lupte cât mine, şi dacă el va prim*i a*ceastă luptă... Dacă voi izbuti să ies cu cinste din această încercare, voi lupta mai departe pe rând cu alţi adversari hqtărâţi de dumneavoastră, conte, până voi împlini şase întâlniri cu spada. Atunci voi socoti umilinţa mea spălată şi, de veţi binevoi, voi încrucişa spada cu dumneavoastră...

PIETRO (*cu o adâncă seriozitate, cu ceva solemn în*

vorbire): Nicola este într-adevăr un mare meşter al spadei, mai bun decât oricare altul care ar putea fi întâlnit în Veneţia, şi deci nu văd de ce ar mai fi nevoie să lupţi după aceea cu alţi adversari. Nu ar fi însă drept să lupţi acum cu Nicola… Acest servitor şi frate al meu mi se pare că te urăşte nespus de mult. Crede-mă, o asemenea încercare nu e la locul ei… gândesc că mai târziu…

CELLINO (cu faţa dreaptă, hotărât ca izvoarele noi ale vieţii): Cu orice preţ, acum, înainte de orice.

PIETRO: într-o luptă – care poate să fie luptă pe viaţă şi pe moarte, dar trebuie să fie o luptă cinstită – se cuvine să aibă deopotrivă sorţi de izbândă a «rândoi luptătorii.

CELLINO: Nu aveţi nicio teamă pentru viaţa mea… De trei săptămâni de când v-am întâlnit, am învăţat lucrul cel mai de seamă pe care-l poate învăţa un om întreg… Că această viaţă nu merită să fie trăită cu orice preţ…

PIETRO (*l-a privit mult timp, foarte mişcat, apoi a bătut gongul, vine Nicola*): Nicola, cavalerul Marceio Mariani vrea să obţie satisfacţie cu spada: „Eu, deşi onorat de această cerere, nu pot acum să i-o dau… Cavalerul primeşte însă ca să-i dai dumneata satisfacţie în locul meu… (îl priveşte *mai întâi lung.)* P*rime*şti să lupţi pentru mine?

NICOLA (cu modestie sobră): Da…

PIETRO: Atunci, veţi lupta chiar aci, sub supravegherea mea… (După *ce* m*ă*so*ară cu* p*rivirea interiorul:)* Nicola, dă la o parte aceste scaune şi ia spada mea…

NICOLA: Da. (începe să dea scaunele la o parte şi dacă e nevoie chiar jilţul lui Pietro, apoi ia spada.)

PIETRO: Deoarece îngustimea terenului agravează condiţiile luptei, veţi primi să conduc această luptă în mod echitabil. (Facesemn, şi cei doi încrucişează spadele. Cellino atacă la început. După câteva angajamente în care a fost mereu în atac, Cellino cedează teren – în clipa în

care el e aproape de perete, Pietro opreşte lup la. /Opriţi... (Ei revin în mijlocul sălii şi luptă din nou ca mai sus. Mai târziu, când faza se repetă, Pietro intervine iar. Opriţi... (După câtva timp, când Cellino, care atacase mereu, este uşor rănit:) Opriţi. Lupta s-a sfârşit... Mulţumesc, Nicola... Acum te rog îngrijeşte de rana cavalerului...»

(Nicola leagă la braţ pe Cellino.)

ALTA (a asistat la luptă încremenită, cu o privire absentă. Nimic nu se poate descifra pe faţa ei neomenesc împietrită, decât durerea de a fi străină, ţinută departe).

CELLINO: Nu pot să-mi dau seama cât de mult m-aţi cruţat... după cum nu am putut să nu-mi dau seama cât de puternic meşter este acest credincios al dumneavoastră, Nicola... Aş fi totuşi mulţumit, mult mai mult decât mulţumit, fericit, conte, dacă această încercare mi-ar da acum dreptul să vă spun ceea ce niciodată nu mi-ar fi fost îngăduit altfel. Să vă spun cât de zguduit am fost după întâmplarea din acea seară, când v-am lăsat cu un pumnal înfipt în inimă... O poartă de moarte şi blestem s-a deschis, dincolo de care am trecut, gol, ca la o judecată nepământească. Nu ştiam ce să fac, şi când am văzut, stând la pândă trei zile, pândind necontenit, sfârşit ca un bolnav de lingoare, că nu sunteţi la fel cu oamenii pe care i-am cunoscut până acum, am simţit că un duh, prezent şi nevăzut decât în gând, m-a făcut să mă nasc din nou. Dar acum, când suntem faţă-n faţă, trebuie să vă vorbesc omeneşte, şi nu pot să vă spun nimic decât să vă arăt aşa, cu vorbe uscate, cât de nemărginită este admiraţia ce vă port.

PIETRO (*uimit, obosit, îndepărtat*): Dumneata mă admiri pe mine? Dumneata? De ce?

CELLINO: O singură spaimă am avut: că nu sunteţi cel ce cred că sunteţi, când am aflat că m-aţi căutat în toate părţile... Nu pot înţelege de ce...

PIETRO (*îngândurat*): Dumneata mă admiri pe mine?

De ce?

9*

CELLINO: Pentru că în apropierea voastră viaţa cuiva capătă toate sensurile ei. E ca o descoperire a unei realităţi nebănuite… Tot aşa, uneori priveliştea cea mai frumoasă este acoperita de o ceaţă cenuşie… Când se ridică această ceaţa… vezi ceea ce n-ai fi bănuit că este… Vreau să fiu lângă dumneata, pentru că lângă dumneata viaţa e frumoasă şi demnă de trăit. Numai lângă un asemenea om viaţa merită să fie trăită.

ALTA (nemişcată, plânge).

PIETRO: N-au trecut decât douăzeci de zile numai… Ceea ce mi se părea poate cuvenit atunci, acum, când mă simt ca un val gol, mi se pare o scrisoare greşit adresată. Ce sens are să-mi spui acestea, astăzi, când eu nu mai sunt decât umbra unui om pe care-l credeam că există?

CELLINO: Dorinţa mea cea mai îndrăzneaţă este să mă primiţi ca pe un tânăr şi ascultător învăţăcel… Nu voi fi tot atât de puternic ca Nicola, dar nădăjduiesc să fiu tot atât de credincios ca el. Dispuneţi de viaţa mea, cu o poruncă.

PIETRO (cu o sforţare, s-a ridicat din jilţ, se plimba agitat prin încăpere, pe urmă se opreşte chiar în faţa lui Cellino): Ce vrei să spui? Cu cine crezi că mai vorbeşti…? Ce ai dumneata să mai înveţi de la un om ca mine?

CELLINO: Să privesc spre cer… să fiu loial şi brav… Să nu mă încleştez becisnic de viaţă… Nu e nevoie decât să mă laşi în apropierea dumitale, căci apropierea dumitale transformă oamenii… singură, invaţă-mă, te rog, meşteşugul de a fi puternic ca dumneata.

PIETRO (*fierbând*): Puternic ca mine!… (*Se frânge deznădăjduit*\) Ah, prea târziu, prea târziu, (*cade în jilţ*) prea târziu…

CELLINO (*cu o inimă de brad care descoperă înălţimile*): Sunteţi omul pe care nu numai ai lui şi

prietenii, ci un popor întreg ar trebui să fie fericit că-l are… Conte, nu v-am spus totul… S-au mai întâmplat şi alte fapte care vă luminează ca pe un munte. N-am stat la acea vie decât două săptămâni… Vinerea trecută am plecat cu flota, după ce am cerut înapoi comanda fregatei Velloeitta… Luni, flota veneţiană a întâlnit flota pirată în dreptul insulei Corfu. Mi-a fost ruşine de ce am văzut… Navele noastre se încurcau unele pe altele, atacau pe rând şi greşit… O laşitate care m-a abătut… Se trăgea de formă, de la distanţe atât de mari, încât ghiulelele cădeau în apă… Norocul nostru a fost că nici duşmanul nu era mai priceput, nici mai îndrăzneţ… Lupta, ca să icem că a fost luptă, aşa cum pretinde comandantul, s-a terminat nedecisă… Luni seara, pe când navigam înapoi, trist, înspre Veneţia, am înţeles ce nesocotită a fost Republica şi ce au pierdut toţi câţi nu te? au înţeles.

PIETRO: Astăzi nu mai cred că eu aş fi izbutit mai mult decât Elino Starotti…

CELLINO (*cu un zâmbet de nemărginită admiraţie*): Numai faptul că aţi fost nemulţumit de armătura vaselor, şi arată că nu aţi fi mers pe acelaşi drum cu Starotti. Dar chiar dacă aţi fi pornit cu aceeaşi flotă şi aceiaşi oameni… altul ar fi fost rezultatul… pentru că n-ar mai fi fost chiar aceiaşi oameni… ar fi fost şi ei schimbaţi, ca mine…

PIETRO (întârziat în îndoială şi pustiu): Cât mă îndoiesc…

CELLINO: N-ar mai fi fost laşi… Ar fi înţeles şi ei ceea ce am înţeles eu. Ar fi înţeles ce preţ are propria ta viaţă, anume când te poţi dezlipi de ea… Când eşti gata oricând să renunţi la ea… Atunci abia poţi înfăptui lucruri fără seamăn, şi tocmai prin aceste înfăptuiri viaţa îşi capătă preţul. Gândul becisnic de a o păstra neapărat, fereala continuă te «ace să faci greşeli peste greşeli şi te paralizează când eşti atacat.

PIETRO (*clătinându-se în cuget ca un om care a avut*

ţeasta despicată): Cavalere, crezi oare cu adevărat că eu pot schimba oamenii…?

CELLINO: Da… Numai simplul fapt că se poate descoperi că există oameni ca dumneata pe lume, şi sporeşte puterile, limpezeşte gândurrle… Am văzut o dată, la o lecţie la Padua, nişte pilitură de fier asemenea cu cenuşa, risipită pe o foaie de hârtie… Profesorul a apropiat dedesubt un magnet, şi atunci această pilitură a căpătat pe hârtie o formă de crin cu două capete… Fiecare fir de praf de fier alerga singur pe hârtie, ca să-şi găsească locul în această floare neagră… Sunteţi ca acel metal neasemănat, conte… prezenţa voastră are darul să aleagă, conte”.

PIETRO (*după ce a zâmbit amar, rămâne pe gânduri*): S-ar putea să fie o urmă de adevăr, însă dumneata nu ai spus totul… Amestecat cu praful de fier era şi nişte rumeguş de lemn. Pe când floarea de fier s-a ales, rumeguşul a rămas amorf alături de hârtie… Dacă dumneata ai fost schimbat de magnetul care socoteşti că sunt eu, e mai ales fiindcă în dumneata era un metal bun, care venea din strămoşii dumitale, poate din acel Gregorio Marciahi de la Lepante… (Cu o strâmbă*tură de dezgust:*) *D*a*r rumeg*uşul a rămas în nimicnicia lui…

ALTA (care şi-a simţit, cu fiece vorbă a lor, o nouă lovitură de bici peste obraji, dar a rezistat, dârză în durerea ei, îşi muşcă buzele că să nu plângă).

CELLINO: Spuneţi un cuvânt, şi vor veni în jurul vostru nenumăraţi bărbaţi veneţieni, ridicaţi din praf de apropierea voastră.

PIETRO: Prietene, dă-mi voie să spun acum aşa… e cu putinţă ca uneori în viaţă să fi izbutit isprăvi mai deosebite… Dar astăzi ştiu bine că-iiu sunt omul pe care-l crezi… Te amăgeşti singur. A fost o întâmplare în viaţa mea, care avea menirea să decidă între cel mai mare bine şi cel mai mare rău… Şi a decis cel mai mare rău.

CELLINO (*cu o smucitură a sufletului, care nu vrea*

să accepte): Când vă cunoaşte cineva cât de puţin de aproape, înţelege că toate biruinţele strălucite pe care le-aţi realizat au avut un temei adânc…

PIETRO: Simple întâmplări… În miezul adânc al vieţii mele am dovedit că nu sunt omul potrivit… Am dovedit că nu pot cunoaşte oamenii, că îmi pun nădejdea tocmai în cine nu trebuie… Ce să cred eu de un general care nu ştie să-şi plaseze încrederea înainte de luptă? Căci înainte de luptă trebuie să ghiceşti meritul, nu după ce lupta însăşi a făcut alegerea, şi cei greşit aleşi au năruit totul. Am dovedit că pot să iau fantasme ale minţii mele drept realitate, şi asta e prost… e foarte prost…

CELLINO: De multe ori poţi să fii un bun meseriaş fără să cunoşti oamenii, dar nici de asta nu; poate fi vorba aci…

PIETRO: Depinde de meserie… Dar poţi fi educator, poţi fi conducător dacă eşti un prost cunoscător de oameni? Aş fi în stare să comit numai nedreptăţi şi să ajung la catastrofe.

CELLINO: Eu nu înţeleg motivul amărăciunii dumneavoastră. Merită o femeie să ocupe atât loc în inima dumneavoastră?

PIETRO: Tocmai, nu merită, / În orice caz, femeia pe care eu, ca bun cunoscător, am ales-o nu merita… Nu dumneata ai de învăţat de la mine, ci eu de la dumneata… Aci, ai avut o vedere clară, o mai justă înţelegere a realului, ai cunoscutmai bine meandrele caracterului femeiesc… În acea împrejurare ai fost nesfârşit mai inteligent decât mine… Asta nu m-a împiedicat să mă port ca un nătărău ridicol care ţinea cu orice preţ să-ţi dea lecţii… despre femei şi despre iubire… fcând ar fi fost nesfârşit mai cuminte din partea mea să te rog eu să-mi dai dumneata mie lecţii despre femei şi despre iubire… Cred că dacă aş mai putea râde azi, ar trebui să mă strâmb de râs contemplând un asemenea caraghios… şi, ceea ce e

şi mai

O 7”»

penibil, am abuzat de gradul meu de comandant ca să te jignesc în mod grosolan... Ai vrut să ştii de ce am trimis să te caute în toate părţile... Ei bine, a fost numai ca să ştii cât am salvat din atâta bălăceală de prostie şi ridicol, din ziua când ţi-am dat lecţii despre dragoste şi despre femei. Te-am căutat ca să ştii că n-aş fi mers orb în mormânt cu asemenea podoabe ale prostiei, că am avut totuşi câteva clipe de luciditate. Ţineam neapărat să ştii că din mlaştina neghiobiei mele a mai rămas măcar o mână afară, în stare să facă un semn. Era o mică revanşă pe care mi-o datorai, aceea să binevoieşti să mă asculţi. (Strepezi*i:) încă* o dată îţi cer iertare, şi de câte ori îmi voi aminti de acea întâmplare nefericită, de acea „lecţie” ridiculă care-mi strâmbă gura de cocleală, am să-ţi cer iertare. Pentru asta te căutam...

CELLINO (*uluit*): Pentru asta m-aţi căutat?

PIETRO: Abia acum înţeleg subtilitatea dumitale... Sunt un marinar prost şi nespus de încrezut, o brută... încă o dată, iartă-mă... (Se încru*nt*ă*, priveş*te *spre Al*ta*, p*r*iveş*te *apoi în altă par*t*e.) Pe ac*ea femeie dumneata ai cunoscut-o nesfârşit mai bine ca mine şi ai preţuit-o cum merita... Naiv şi îngâmfat, credeam că numai eu am norocul (surâde amar) *graţiilor* ci... Dar dumneata ştiai că zâmbetul ei este zâmbetul unei profesioniste a zâmbetului... pe când eu găseam în el delicii, cuvenite mie, pentru meritele mele unice. /Se strâmbă de dezgus*t.*) *Vrei s*ă *d*e*vii înv*ăţăcelul meu? Foarte bine, dacă socoţi că aceasta este cu putinţă... (Râzând greu:) Dar mai în*tâi te rog* eu să fii maestrul meu şi să-mi dezvălui cum se cunosc femeile...

CELLINO (obosit ca şi când ar fi stat cu cugetul întins ca un braţ, coboară într-un plan mai jos): În orice caz, nu sunt atât de complicate cum le vedeţi, conte.

PIETRO (*strâmbândii se sarcastic*): Dezgustător lucru

sunt femeile, prietene!

CELLINO (*cu modestie altfel*): Totul este să nu le dai prea multă importanţă şi mai ales să nu iei în serios smiorcăielile lor... Am părăsit totdeauna femeile, privind rece şi hotărât, fără să ţin seamă de comedia pe care o joacă!, ascultând liniştit şi amuzat plânsetele lor... Femeile nu iubesc... ele suferă numai fiindcă sunt părăsite... Sau, mai bine, femeile nu iubesc şi nu sunt frumoase decât dacă sunt părăsite... Atunci recurg la nemaiporrienite născociri ca să-şi capete reparaţia pe care o doresc: lacrimi, ameninţări, joc desperat pe funie, umilinţe şi rugăminţi deznădăjduite... şi devin astfel frumoase... Au şi bucurii luminoase uneori, atunci când sunt pe cale să obţie ceea. ce vor cu ambiţie copilărească, şi asemenea bucurji potv zăpăci pe un bărbat, care şi le atribuie farmecului lui, ceea ce este de asemenea şi periculos, fiindcă atunci el crede că i se cuvin.

PIETRO (*cu fruntea coborâtă*): Eu am fost un asemenea amarnic nerod.

CELLINO (*cu o simplăvoie bună, care înfige cuţite în inima Altei*): în asemenea împrejurări, bărbaţii nu-şi dau seama că rolul lor este indiferent câta vreme nu părăsesc o femeie... O femeie cu care rămâi mai mult decât trebuie te dispreţuieşte, căutând neapărat pe un altul, capabil s-o părăsească... Uneori cred că nici nu-i place să te simtă superior ei... O doare superioritatea şi nici nu vrea să fie protejată...

ALTA (punge deznădăjduită).

CELLINO (*fără urmă de răutate, cu o minte firesc obiectivă*): Această voluptate pe care o gustă bărbaţii din sentimentul superiorităţii lor le tulbură fericirea şi nu vor decât s-o guste şi ele, căutând jos de tot ca să nimerească pe cineva, neapărat inferior lor, pentru ca să-i poarte grija şi să se sacrifice... Un» profesor spunea că vacile îşi ling viţeii nu din dragoste, ci fiindcă le face lor bine la limbă...

Femeile nu iubesc, ci vor să fie materne cu orice preţ. Trebuie să joci comedia acestei inferiorităţi, şi pe urmă să le părăseşti fără milă. Dacă vrei mai ales să guşti liniştit frumuseţea femeii, e neapărat nevoie s-o faci să sufere… Numai suferinţa o înfrumuseţează… aşa cum numai când simt umbra morţii cântă sublim lebedele. Altfel, femeia e minunată pentru petreceri uşoare, împreună cu vinul şi cântecul…

PIETRO (*surâzând unui paradis pierdut*): Ah, de ce nu te-am întâlnit mai demult? De câtă suferinţă şi ridicol aş fi fost cruţat… Deşi eram}! f t?

atât de îngâmfat, încât poate că, chiar dacă te-aş fi întâlnit, nici nu aş fi stat de vorbă cu dumneata… Acum înţeleg ce neghiobie te sfătuiam atunci când te certam că schimbi mereu femeile.

CELLINO (*cu o nesfârşită simpatie, cu o înţelegere plină de admiraţie pentru o lipsă inerentă unui geniu, cum îl socoate el pe Pietro Gralla*): Aţi trăit prea mult pe mare şi nu aţi avut de unde cunoaşte femeile, asta e tot… Cea dintâi femeie mai iscusită pe care aţi întâlnit-o vi s-a părut că e şi femeia cu care aţi plecat în gând de acasă când eraţi copil… Femeia ideală… Eu ştiu că femeia ideală există totuşi pe lume, şi de aceea o caut… Dar mai ştiu că nu e într-o singură fiinţă, ci e risipită în toate femeile… Trebuie s-o aduni, luând de la fiecare câte ceva, de la sute şi din sute de femei. Nu e una măcar, oricât de urâtă, care să nu aducă mica ei contribuţie la femeia pe care o caut… Greutatea cea mare este să rămâi lucid şi să nu iei astfel de la o femeie mai mult decât ceea ce are cu adevărat frumos. Să te fereşti de amăgeală. Dacă-ţi place numai glezna unei femei, să nu te consideri obligat să-i adori şi vocea } şi inteligenţa…

PIETRO (jierbând de părere de rău, fără nicio privire pentru Altu’, care a stat şi stă răstignită, primind fiece gând al lor ca arsura unei palme, ca un lat de sabie peste

obraji, nemişcată şi plină de lacrinu): Ah, dacă te-aş fi cunoscut mai demult… dacă aş fi fost mai inteligent ca să-l înţeleg din timp pe acel Casanova!

CELLINO: Conte, femeile nu trebuie să ocupe decât un loc, fără însemnătate, în viaţa dumneavoastră… Mintea şi braţul dumneavoastră trebuie să vă rămâie libere, pentru alte posibilităţi. (Se s*ileşte să* s*pu*n*ă* *cev*a, e* fo*ar*te* *stâ*n*jenit:)* *A*ş dori să vă transmit o veste, dar nu în prezenţa sign*orei.*

PIETRO: Ţi-am spus să o socoteşti, ca şi mine, moartă. Nu e decât un cadavru.

CELLINO (*stăruind*): Nu pot vorbi atâta vreme cât e de faţă…

ALTA (*a mers până la capătul deznădejdii şi e acum ca o statuă a durerii care a izbutit să articuleze gânduri*… dar *ace*s*tea nu* m*ai vin din joc*u*l minţii, ci* d*in lum*i*na de* d*inc*o*lo de* l*uc*r*uri a un*e*i* *ini*m*i mer*e*u sfâşiate): V*ă voi lăsa singuri… Voi doi… Unul care a fost călăul vieţii mele, altul care are drept de viaţă şi de moarte asupra mea… Dar aş vrea să ştiţi şi să înţelegeţi un singur lucru: abia privindu-vă împreună am găsit tâlcul sorţii şi al umilinţelor mele, am

O 9. t”.

Înţeles că n-a fost în miiie decât iubire…»

Iubire întoarsă poate şi rătăcită, dar necontenit iubire… N-am vrut decât să dăruiesc… N-am vrut decât să aduc bucurii… Asta a fost viaţa mea de când m-am dăruit întâia oară, ca fată neştiutoare de răutatea omenească, şi iubire a fost viaţa mea zi de zi… Am greşit şi recunosc toată grozăvia nebuniei mele… Nu vreau decât să ispăşesc… N-anî nevoie de judecata voastră, pentru că m-am judecat şi m-am osândit singură. Dacă aţi fi loiali nu m-aţi tortura lungind orele, otrăvindu-mi clipele una după alta… Dar nu sunteţi… Ascultă, Pietro, dacă nu m-am ucis încă, este pentru că încă mai simt că îţi pot fi de ajutor.

Dacă stărui atâta, este că nu vreau să te mai văd suferind din pricină mea... Iar moartea mea din voinţă proprie nu te-ar ajuta... Nu pot îndura să sufere nimeni din pricina mea...

PIETRO (*amar*): Nici atunci când înfigeai un pumnal? .../

ALTA (*o durere încleştată*): Pietro, eşti singurul om din lume care ar putea pricepe de ce amfăeuţ asta, şi dacă tu nu pricepi asta, atunci nu mai e nimeni pe lume de la care să aştept înţelegere. Nu aş fi putut să-ţi spun asta, pentru că ştiu că e grşu de înţeles, şi n-am avut curajul să cf ed că aş putea fi înţeleasă; dar acum nu mai e în mine decât limpezime. Iată... acest om a crezut atunci că l-am atras într-o cursă... Aveam o răspundere... I-aruncasem şi pumnalul în apă... îmi ardea mintea în clipele acelea, căci nimic nu mă înnebunea măi mult decât bănuiala unui asemenea sentiment josnic de prefăcătorie şi minciună.

PIETRO: Faţă de el?

ALTA: Faţă de oricine pe lume. Regret fără margini că în clipele acelea nu am ştiut să aleg... Dar tu trebuie să recunoşti că am lovit cu un pumnal... Un fapt de curaj... Voi sunteţi laşi... aţi putea să mă ucideţi dintr-o lovitură, şi nu aveţi curajul... Mă ucideţi fibră cu fibră... E de preferat călăul, care retează dintr-odată capul, celui care, de milă, taie un ceas gâtul condamnatului! (Iese dreaptă, îndurerată*, ca şi când* ş*i-ar purta* i*n*i*ma* î*n mâ*n*ă.)*

CELLINO (*după ce a plecat Alta*): Conte Pietro Gralla, iată ce doream să spun... Poporul e profund nemulţumit de înfrângerea flotei noastre lângă Corfu... Cu toate că Seigneur*ia a vrut* să provoace confuzie, vestea a venit limpede şi străbate toate straturile Republicii... O parte dintre ofiţerii de marină cu care am vorbit îndelung îţi cer să te pui în fruntea poporului şi să răstorni această aristocraţie putredă, fiindcă altfel vom cădea cu toţii în sclavia vreunui stat vecin... Dă o proclamaţie, chemând tot

poporul la luptă, şi flota va fi cea dintâi care va veni alături...

PIETRO (*gânditor, dar indiferent*): În Veneţia, o mişcare a poporului este foarte greu de realizat... Şi de altfel, nu mai simt înţelegere pentru astfel de fapte.

CELLINO: O mişcare a poporului nu e greu de realizat dacă e de la început susţinută de flotă, iar hotărârea flotei este luată... Vorbesc de cei buni, de cei care au sângerat văzând ruşinea de la Corfu... Am ţinut până acum trei consfătuiri în taină... întâlniri secrete. Vom bombarda Veneţia... ei n-au cum să se opună.

PIETRO (*desprins de tot ceea ce altă dată îl ilumina*): Cavalere, totul este prea târziu... E în mine ceva zdrobit... sunt ca un animal cu şira spinării sfărâmată şi nu am decât o singură dorinţă: să mi se piardă urma... să nu îmi mai ştie nimeni de nume... Hotărârea mea e luată mai demult şi totul e pregătit... Voi pleca... Voi pleca chiar acum, fiindcă nu aşteptam decât această explicaţie cu dumneata ca să pot pleca... Nici în mormânt n-aş fi fost fără tresăriri dacă nu aş fi izbutit să te regăsesc şi să-ţi cer iertare pentru cât am fost de ridicol, tocmai când te cunoşteam greşit... în sfârşit, chiar nu erai cel de azi... Altceva nu mă poate interesa... Poate că într-o zi... cine ştie... (Bate gongul, intră Nicola.) Nicola, este totul g*ata* d*e plec*ar*e?...*

NICOLA: Am chemat gondolele şi am trimis, pe acea corabie, tot ceea ce mi-aţi poruncit să orânduiesc din vreme... Vă este pregătită cabina de lângă aceea a căpitanului... Putem pleca oricând doriţi.

PIETRO (*liniştit, îndepărtat*): Bine, pofteşte pe *signora* aci... (Nico*la ies*e*.) T*rebuia să plec încă de mult... Veneţia nu-mi prieşte... rana se închide mai greu ca de obicei... Vreau aerul tare al mării... Vreau arsura soarelui de la Malta.

ALTA (intră şi rămâne într-o aşteptare dreaptă).

CELLINO (*după o lungă şovăire*): Cer prea mult dacă

vă cer să mă luaţi şi pe mine?... E în mine o sete de a sluji, care cu cât a fost mai târzie, cu atât e mai arzătoare... Vreau să vă fiu tovarăş în luptele viitoare şi vreau să trăiesc toată viaţa pe care aţi trăit-o.

PIETRO (*mereu desprins de tot ceea ce fusese viaţa lui*): Nu ştiu ce voi face... şi doresc să ram în câtăva vreme singur... Nu-ţi poţi spune unde mă voi duce. Dacă mă voi restabili însă, şi mai ales dacă voi izbuti să mă regăsesc... îţi făgăduiesc că vei primi semn de la mine... la dumneata acasă... poate prin Nicola... care te va aduce la mine... Şi atunci vom hotărî înspre ce parte a pământului necălcată încă de nimeni vom merge...) (Se întoarce către Alta, pe care *o priveşte îndelungă vreme.*) S*ignora,* v*oi pleca. Pentr*u *că în fa*ţa lui. Dumnezeu căsătoria noastră nu se poate desface, vei rămâne soţia mea... Vei locui, cât timp vei dori, acest palat şi vei putea lua din el tot ceea ce vei vrea să iei în ziua când vei pleca.

ALTA (*cutremurată*): Pietro, pleci într-adevăr?

PIETRO: Da. (*Dă mâna lui Cellino*.) Cu bine, cayalere, cu nădejdea că veştile mele te vor ajunge.

CELLINO (îi strânge mâna, copleşit): Le voi aştepta necontenit. (Se înclină şi iese fără să salute pe Alta.)

ALTA (*cu ochii mistuiţi*): Şi eu ce voi deveni?...

PIETRO (*îndepărtat*): Nu ştiu ce* vor deveni toate femeile pe care nu le-am întâlnit niciodată în viaţa mea, din toate ţările pământului. (*Zâmbeşte.*) Înainte de a te cunoaşte eu, se spunea că eşti o mare artistă... Poate că v. ei mai putea fi pentru ei ceea ce ai fost... Până unde voi merge eu nu va veni nicio ştire despre faima dumitale... iar pentru mine vei fi aşa cum ţi-am spus... de mult înmormântată...

ALTA (*a înţeles că totul e pierdut*... Cum *se* p*a*r*e că* u*nii oame*n*i, în* c*l*i*pa morţii, au* v*i*z*i*u*nea întregii lor vieţi, ea îmbrăţişează cu* o *pr*i*vire ru*i*nele calcinate ale tre*c*utului, iar* *dup*ă *un* t*imp, fr*ân*tă de* d*u*r*e*r*e): L*asă-mă să

te întreb un lucru…; Vorbeşti despre mine numai ca despre o moartă… Dar spune-mi… nu sunt nici măcar o moartă pe care o regreţi…? Nu e în tine nicio părere de rău că femeia care, până în seara aceea, a fost aievea… pe care ai iubit-o… e totuşi moartă?… Nu-ţi pare rău că nu va mai fi niciodată, în niciun mod, ceea ce a fost când va atât de mult? Nu regreţi măcar ceea ce ar fi putut să fie?

PIETRO (*liniştit*): Nici această întrebare nu are niciun sens pentru mine… Ceea ce este esenţa firii mele este tocmai de a nu visa treaz, de a nu mă amăgi cu năluci… de a nu-mi pierde controlul vederii… Dacă ar fi vorba să mă hrănesc cu ceea ce nu e… aş fi tot atât de ridicol ca acel cardinal bătrân care se găteşte ca o femeie şi se crede irezistibil… E sigur că el se amăgeşte. pe el însuşi şi se crede iubit… E o laşitate în această nevoie de autoamăgire, şi încă mai am puterea să n-o accept, dar accept orice îmi va oferi viaţa: încercări grele, urâţenie, moartea însăşi, dar nu amăgirea. Dimpotrivă, sunt bucuros că acest vis prost s-a sfârşit şi sunt recunoscător – nu ştiu cui – că totuşi a dat un sfârşit întâmplării» Ah, dacă şi la sfârşit… spada ar veni dreaptă în pieptul meu, în luptă limpede…

ALTA: Acum, când ne depărtăm ca două suflete care se despart, pornind fiecare pe o mare deosebită, eşti sigur totuşi că, dincolo de ce s-a întâmplat, nu sunt eu totuşi femeia pe care trebuie s-o iubeşti? Că nu suntem, aşa că în cer, şi aici pe pământ, oriunde am fi, într-adevăr uniţi pentru totdeauna? Poate că nu a fost, oricum, decât o clipă de slăbiciune. Am fost prinsă încet… mereu mai mult decât aş fi vrut… m-am prăbuşit apoi dintr-odată.

PIETRO (se *gândeşte mult*, *liniştit*): Nu, femeia aceea era gândită fără slăbiciuni… Cel puţin aceea pe care am iubit-o eu era fără slăbiciuni… Era şi singura care mă interesa… şi…

ALTA: Şi?

PIEIRO: Şi dacă s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat,

înseamnă că m-am înşelat, ca un trecător care ia pe altul drept o cunoştinţă mai veche a sa... Iar când vede că s-a înşelat „Nu mai e nimic: în mod simpla, din ce i se năzărise;

NICOLA (a intrat şi aş teap la).

PIETRO: Eşti gata, Nicola?

NICOLA: Da. (Îi pune o pelerina pe umeri.)

PIETRO (se îndreaptă spre uşă, fără să spună o vorbă, eu pas sigur, încet).

ALTA (îl priveşte plecând, şi când el a trecut pragul se prăbuşeşte moale pe podeaua de marmoră).

DANTON

PERSOANE L E

DANTON

ROBESPIERRE

MARAT

CAMILLE DESMOULINS

r J. prieteni ai lui Danton

FABRE D'jă OrLANTINE WESTERMANN HRAULT DE SECHELLES PHILIPPEAUX

SAINT-JUST \. 4... COUTHON I prieteni ai, în RobesP» erre revoluţionari extremişti revoluţionari moderaţi

FOUQUIER-TINVILLE, acuzator public HERMAN, preşedintele Tribunalului revoluţionar

BILLAUD-VARRENNE COLLOT D'HERBOIS VADIER HENRIOT TALLIEN

ROLAND

GRANGENEUVE

GUADET

SERVAN

MONGE

CLAYIÂJRB

lebrun dusaulx l'ouvet garat beugnot lasource perni-res biroteau delmas

! revoluţionari moderaţi thuriot regalâşti balou lameth X

alţi prieteni ai lui Dan ton panis frjşron santerre legendre robert antoine şi simion de strassbourg, lindet cambon carnot barîre alţi revoluţionari moderaţi preşedintele convenţiei un preşedinte de tribunal grivois un om de legătură delegatul comunei un agent şeful gărzii întâiul comisar al doilea comisar intâiul ofiţer al doilea ofiţer un sans-culotte alt sans-culotte

VÂNZĂTORUL DE ZIARE UN DOMN UN DOMN BĂTRÂN UN BĂIAT A

UN LACHEU AI/T LACHEU RICHARD ŞANSON

DOAMNA ROLAND LUCILE DESMOULINS GABRIELLE LOUIŞE GLY M-me CHARPENTIER M-me ROBERT

CONTESA DE R MARCHIZA DE T FfiLICIE

DOAMNA DE SEDEUIL O TÂNĂRĂ

O DOAMNĂ ALTĂ DOAMNĂ O FATĂ

O DOAMNĂ ÎN NEGRU

GINA

C L-AI R E

PAULINE

deţinute la Conciergerie

MĂRIE

COPILUL LUI DANTON

Alţi membri ai celor două comitete, convenţionali, juraţi, membri ai Tribunalului revoluţionar, jandarmi, soldaţi, femei la Conciergerie, mulţime revoluţionară.

ACTUI, I

TABLOUL I

La Danton. Apartamentul din Curtea Comerţului. Interior de burghez cu stare. Un hol-salon, cu două uşi în fund, iar între ele – o, bibliotecă. Uşa din stânga e mascată (căci duce la scara de serviciu). În peretele din stânga – un cămin cu oglindă în ramă aurită deasupra, şi o altă uşă,

care duce în sufragerie. Peretele din dreapta are două ferestre. Pereţii tapetaţi. Şase fotolii mici cu atlas verde. Se aud zgomote de tacâmuri şi voci vesele din sufragerie. Policandrul e aprins, căci e seară. Un servitor a trecut de-a curmezişul scenei şi se întoarce introducând o femeie, îmbrăcată cu intenţia să nu fie recunoscută. Ea aşteaptă, un moment singură, în picioare. Apare Danton, oarecum neliniştit, curios şi masiv, cu şervetul de masă la gât.

SCENA 1

DANTON, DOAMNA KOLAND

DANTON (nedumerit, dar în clipa când priveşte mai bine o recunoaşte): Dumneata? DOAMNA ROLAND (liniştit semeaţă): Da. DANTON (caută puţin, pe gânduri; pe urmă, cu o politeţe afectată): Atunci, poftim la masă…

Abia am luat supa… Sunt aci: Lucile şi Gamiile Desmoulins, Robespierre… Are, să le facă plăcere.

DOAMNA ROLAND (*autoritară* şi *nervoasă, îl măsoară o clipă*): Da, e Camille Desmoulins, e Robespierre, dar mai e şi Westermann… Santerre…

DANTON (simte unde ţinteşte ea, stăpânilşi simplu): Da, sunt şi ei…

DOAMNA ROLAND (caută în jur, să vadă dacă se poate vorbi): Danton, ce intenţii ai? (îl priveşte ca o stăpână, în ochi.)

DANTON (*brusc, nervos*): Intenţiile mele le cunoaşte toată lumea. (*Dur şi cinic*:) N-am ascuns niciodată nimic.

DOAMNA ROLAND: A! Atunci, putem sta de vorbă. Recunoşti deci… E aci o conspiraţie…

DANTON (*precis*): Doamnă, am făcut eu vreodată un secret din faptul că vreau să detronez pe Ludovic Capet? Doamnă, vă înşelaţi. Nu e conspiraţie. Danton nu conspiră…

DOAMNA ROLAND (*îmblânzindu-se ironic*): Să vorbim serios… dar comitetele secrete de la Charenton?

DANTON (*cu ochi mari, batjocoritor*): A, nu… aceea

era conspiraţia dumneavoastră, a Girondinilor, a Brissotinilor… Nu, doamnă Roland, Danton nu se întâlneşte noaptea, afară din oraş, în case părăsite… Eu am declarat război celor ce ne vând. Asta e. Nu sunt decât douăzeci de zile de când bravii mei cordelieri – nu în ascuns, în sala de întruniri din curtea mănăstirii – rr au votat o moţiune, prin care se cerea detronarea regelui (apasă) trădă*tor… şi* eu însumi am prezentat petiţia la Primărie şi la bara Parlamentului… Asta-i conspiraţie?

DOAMNA ROL AND (*îl priveşte lung, surâzătoare*): Nu de asta este vorba. Sentimentele dumitale pentru rege le cunoaşte toată lumea. Nu vrei să mă înţelegi. Nu eşti dumneata singur care ai cerut detronarea la Comună şi, dacă vrei, şi la Adunare.

— Din partea noastră, Verniaud a cerut-o încă de acum un an, după încercarea de fugă a lui Ludovic. Adu-ţi aminte… Adu-ţi aminte că bărbatul meu a fost? gonit de la minister chiar din cauza scrisorii lui curajoase.

DANTON: Adică (*cu glumă şireată, brutală*) scrisoarea dumitale – că de dumneata era scrisă… (surâ*zând) el* numai a prezentat-o.

DOAMNA ROL AND (îşi priveşte mâinile, stânjenită, nervoasă).

DANTON: Ei bine, atunci suntem perfect de acord. (*Candid şi uriaş*:) îmi daţi voie deci să vă invit din nou la masă… Gabriela a făcut o supă de pasăre delicioasă… Avem nişte friptură, să te lingi pe degete… Vin la pivniţă, de şapte neamuri. /. Aşa cum se cuvine unui proprietar din Champagne…

DOAMNA ROLAND (îl priveşte enervată, studiindu-l ca pe un jucător şiret, pe urmă ochii mari îi înfloresc într-un surâs ironic, fără să spună o vorbă).

DANTON (*simte vag ironia*): Gabriela, de altfel, are să fie foarte mulţumită. De atâtga ori eu am luat masa la dumneavoastră, şi ea nici nu vă cunoaşte încă*. Îi sclipesc*

ochii, aşteaptă.)

DOAMNA ROLAND (enervată, cu hotărâre bruscă): Danton, vreau să vorbim serios.

DANTON (cu o violenţă răsucită în el, crescut, dar aparent calm): Da. (Aşteaptă împietrit.)

DOAMNA ROLAND: Ascultă-mă… Ştii bine că nu despre agitaţii antiregaliste e vorba… Toţi am pierdut de mult nădejdea că această Legislativă va vota vreodată detronarea lui Capet. Toţi ştim că a mai prezenta moţiuni e zadarnic. Austriacă rămâne mai departe pe tron, ducând Franţa şi revoluţia în prăpastie, r

DANTON (cu nişte ochi enormi): Atunci?…

DOAMNA ROLAND: Ceea ce urmăreşti dumneata este să execuţi însuţi o hotărâre pe care Adunarea legislativă nu are curajul, sau nu vrea s-o ia.

DANTON (s-a ridicat hotărât, căci nu vrea să discute).

DOAMNA ROLAND: Să vorbim precis –, Danton… Aţi hotărât pentru vineri 9 august, seara… atacul Xuileriilor… Azi e duminică. La dumneata acasă sunt acum şefii conspiraţiei…

DANTON: Conspiraţie!! Hm, hm! Dar să admitem întâia parte. (*Ascultă în el o clipă, apoi onctuos, cu o politeţe cordială*:) Cu ce vă putem fi de folos, frumoasă doamnă, de vreme ce ne refuzaţi supa?

DOAMNA ROLAND: Danton, vreau să vorbesc cu dumneata serios… Dar mai întâi cer să-mi spui un lucru…

DANTON: Da…

DOAMNA ROLAND (*energic, îl priveşte drept în ochi*): Ai încredere în mine, în patriotismul meu?

DANTON: Mai multă decât în toţi girondinii, decât în toţi partizanii bărbatului dumitale, cu el cu tot la un loc.

DOAMNA ROLAND: Nu aşa, vorbim serios, Danton.

DANTON (*ocolind scurt, aproape violent*): Ei bine, doamnă, atunci nu mai am pic de încredere în nimeni.

(*Rămâne tăcut.*)

DOAMNA ROLAND (a rămas în gol, tace şi ea, îşi potriveşte şalul).

DANTON (s-a ridicat din nou, îngândurat).

DOAMNA ROLAND: Atunci, dă-mi voie să-ţi dau un sfat. Vreau să zic, dă-mi voie să te rog în numele acestei ţări, pe care o iubim cu toţii, un lucru…

DANTON (priveşte, aşteptând).

DOAMNA ROLAND: Amână mişcarea… Trebuie s-o amâni neapărat!…”

DANTON (îşi revine, aşteptând ironic): A!

DOAMNA ROLAND: Ironia dumitale e nelalocul ei. Dacă am făcut pasul acesta, dacă am străbătut tot cartierul acesta negustoresc, atât de umblat…

DANTON: Ei bine, doamnă, cred că rău aţi făcut, vreau să spun că de prisos aţi părăsit la ora asta pe amicii dumneavoastră. O seară pentru ei agreabilă e zadarnic pierdută… iar aici nu mai puteţi schimba nimic.

DOAMNA ROLAND (face un gest dezolat).

DANTON: E încă vreme astă-seară, doamnă, să vă reluaţi locul în frumoasa dumneavoastră sufragerie, să brodaţi mai departe, supraveghind această adunare de tinere talente delicate şi strălucitoare, dar incapabile să salveze Franţa. Pentru asta sunt necesari umeri ca aceştia şi o Jigură ca a mea, brăzdată de coarne de taur. (*îşi simte tot trupul de uriaş sluţit.*)

DOAMNA ROLAND (fără să vrea, îi priveşte fruntea).

DANTON (are acum toată frumuseţea în ochii strălucitori).

DOAMNA ROLAND: Ei bine, când recunoşti singur că sunt la un loc atâtea talente frumoase…

DANTON: (aşteaptă aplecat, să vadă unde vrea să ajungă).

DOAMNA ROLAND: Când recunoşti singur că regele nu are adversari mai hotărâţi decât pe noi…

DANTON (că o cădere îndesată pe nicovală): A! riuj n-am zis „hotărâţi”.

DOAMNA ROLAND (rămâne iar în gol, fără sprijin): Cum?

DANTON: Fireşte! (*O priveşte precis.*) Am zis talente; „delicate şi strălucitoare”... Poate că feri mai bine să zic. lucioase... În orice caz, nu am zis „hotărâte”. (Şi cu un *pas de joc:*) *Dar în*că o dată, doamnă, cu ce vă pot fi de folos?

DOAMNA ROLAND (*scăzut, dar cu hotărâre şi autoritate*): Danţon, e absolut necesar ca mişcarea pe care o proiectaţi să nu aibă loc. E o greşeală... Cu ea nu se va rezolva nimic. Ar putea să compromită totul. Nimic mai primejdios acum decât o mişcare de stradă... Ai văzut unde a dus mişcarea de acum o lună... Ai făcut atunci, la 20 iunie...

DANTON (*fierbând în el, răspicat*): N-am avut absolut niciun amestec în mişcarea de la 20 iunie.

DOAMNA ROLAND (*continuând ca şi când el n-ar fi replicat*): A fost un eşec dureros aâpoporului... Ca să credeţi că ajungeţi la ceva dacă năvăliţi, fie şi până în dormitorul regelui, şi chiar dacă, după ce l-aţi insultat, îi puneţi boneta roşie de revoluţionar în cap – lui şi moştenitorului – este o greşeală...

O»

— DANTON (*nervos, violent*): Doamnă, n-am avut niciun amestec la 20 iunie. Dumneata faci o confuzie între întrunirile pe care le ţin cordelierii şi...

DOAMNA ROLAND (*pe aceeaşi linie, iritată ca el*): De doi ani eşti neîntrerupt preşedintele acestui cuib de dezordine... Eşti singurul preşedinte menţinut atâta timp de vreo secţiune.

Î 56

DANTON: Doamnă, vă repet că nu mă privesc pe mine toate excesele cordelierilor. Eu nu i-am folosit decât de două ori... şi nu în manifestaţii de stradă, ci în calitate

de comandant al batalionului lor civic… Când am oprit trăsura regelui, care voia să fugă la Saintlloud, şi când am refuzat să predăm gărzii naţionale pe Marat, refugiat cu ziarul şi tipografia lui, pe teritoriul secţiei noastre…

DOAMNA ROLAND (*fără să ia în seamă dezminţirea*): Este cea mai mare greşeală, Danton, să îţi închipui că vreunul dintre cluburi, fie el nu numai al cordelierilor, ci chiar cel mare al iacobinilor, ar putea decide singur, cu ajutorul străzii, de soarta Franţei întregi. Asta n-o poate face nici Comuna, oricât s-ar agita consiliul ei… N-o poate face decât Adunarea legislativă.

DANTON (*îi sclipesc ochii intens, ironic*): – Pentru că acolo ţin discursuri frumoase Roland, Verniaud, Brissot, Guadet şi atâţia alţii? Ah.

…<9 * J f le e frică să nu le ia alţii înainte. Să nu le ia „revoluţia lor”. Jucăria lor… Pentru asta vor să ne oprească pe noi?

DOAMNA ROLAND (*liniştită, sfătuitoare, măsurată, sigură de ea însăşi*): Nu, dar pentru că e firesc să fie aşa… Şi te conjur în numele acestei Franţe, pe care o iubim cu toţii: renunţă la planurile dumitale. Ai răbdare. Cu toţii lucrăm pentru salvarea ţării.

DANTON (*nu poate stăpâni frământarea din el*): Să am răbdare? Dar ce, e vorba de mine, de metresele mele? (*Brusc şi sincer*:) Crede-mă, doamnă Roland, că dacă ar fi vorba de mine aş fi nesfârşit mai bucuros să mă duc la ţară, să-mi văd de livezi, şi fâneţe… Să pescuiesc în Aube… Dar nu e vorba nici de mine, nici de dumneavoastră, nici de fătălăul acela de Ludovic, cu creier de capră. E vorba de Franţa… De libertatea asta atât de greu cucerită… (Cu adevărat îndu*re*r*at:) Să* m*ai aştept*? Dar n-am aşteptat destul? Sunt trei ani de când stăm împărţiţi în două… De o parte un rege, care după ce a încercat să gonească Parlamentul e nevoit să jure pe Constituţie, (în aceeaşi frază) ju*ră pe Cons*t*ituţi*e, dar încearcă să fugă ca să vie cu

armate străine, (mereu legat, în creş*tere...)* p*rimeş*te *declaraţii* de înfrăţire, însă trimite desperat ei flisari la monarhii vecini... E şeful unei nobilimi şi al unui cler care renunţă la orice privilegii, (cu ochii aprinşi de ironie) *plângând de fericire istorică*, în Adunarea naţională... dar pe urmă refuză, toţi la un loc, să cedeze de fapt cel mai mic şi mai nedrept privilegiu... Ascunde declaraţiile de război pe care ni le trimit vecinii, dezorganizează armata, refuză sancţiunea regală de câte ori e vorba de vreo reformă mai serioasă.

DOAMNA ROLAND: Asta & în spus-o cu toţii... A spus-o de la tribună Verniaud şi s-a votat afişarea discursului lui în toată ţara.

DANTON (ridică, rânjind, din umerii lărgi): Ah, şi cu asta aţi terminat?

DOAMNA ROLAND: Ştii bine că luptăm cu toţii... Tocmai de aceea te rog aşteaptă.

DANTON (*întins ea o lamă de spadă*): Doamnă, dumneata îmi ceri să aştept, când? Când au trecut frontiera patruzeci de mii de prusaci şi treizeci de mii de austrieci! Când douăzeci de mii de emigraţi li s-au alăturat... Când la Tuilerii se aşteaptă înaintarea lor cu înfrigurare nestăpânită. Când la palat se fac toate pregătirile pentru primirea învingătorilor... Când regele a concediat pe miniştrii populari şi plăteşte din lista civilă pe ofiţerii dezertori, când refuză sancţionarea decretului care vrea să formeze o tabără pentru apărarea Parisului...?

DOAMNA ROLAND (*pasionată*): Ei bine, dar tocmai de aceea Adunarea a declarat „Patria în pericol”. De la 11 iunie, şedinţele ei sunt permanente. La toate răspântiile se înrolează voluntari.

DANTON (*privind un tablou*): Voluntarii nu vin prea mulţi, căci oamenii nu-şi pot lăsa liniştiţi familiile când ştiu că, la cea mai mică înfrângere pe câmpul de luptă, ele vor fi masacrate de regalişti... Iar Legislativa dumitale e o

adunare de flecari! Deasupra intereselor ţării, ei pun ambiţiile şi intrigile lor copilăreşti. (Amar:) Doamnă, sunt răi şi proşti frumoşii (îndu*rerat şi* t*ri*s*t, cu* o*ch*ii *calzi*) *du*mitale talentaţi. Se ceartă ridicoli, în timp ce pe toate drumurile înaintează armata duşmană spre inima Franţei…

DOAMNA ROLAND (*cu o închipuită autoritate*): Danton, sunt lucruri de care dumneata nu-ţi dai seama lămurit… De ce nu vrei să înţelegi că avem acelaşi ideal?

DANTON (copleşitor, crescut încă sufleteşte): Atunci, veniţi alături de mine.

DOAMNA ROLAND (*în primul moment surprinsă, uimită, pe urmă cu condescendenţă feminină, cu gingăşie ironică*): Danton, dumneata eşti un om îndrăzneţ şi hotărât… Dar trebuie să înţelegi: cu atât nu se duce la capăt o mişcare… Dumneata poţi să înflăcărezi o adunare populară, dar o acţiune pentru răsturnarea regelui şi pentru salvarea ţării cere şi altceva…

DANTON (cu privire mărită, aşteaptă).

DOAMNA ROLAND: Dumneata nu eşti omul care să pregăteşti o mişcare, (*şi ca o fină paranteză*) iar o mişcare serioasă cere organizare. (*Surâzând iar*:) Să vorbim sincer: dumneata eşti un minunat om de stradă…

DANTON (fără să se supere, zâmbeşte îngăduitor pentru neînţelegerea ei).

— DOAMNA ROLAND: Crede-mă, îţi vorbesc din toată inima… Şi îţi vorbeşte cineva care te cunoaşte… Dumneata poţi conduce, s-o mişcare de stradă”… Dar nu „o mişcare revoluţionară”. (Şi-l priveşt*e bi*n*evoitoare, aşteptând* să *vadă dac*ă *e*l *est*e *atâ*t *de inte*l*ige*n*t* c*a să înţele*a*g*ă.)

DANTON (surâde îndelungat şi ascultă în el însuşi, melancolic).

DOAMNA ROLAND: Cred că mă înţelegi.

DANTON (*scăzut*): Da, da, desigur că da… dar se pare că dumneata nu m-ai înţeles pe mine… Te rog să mă

priveşti drept în ochii îţi jur pe viaţa copiilor mei că adineauri nu am înţeles să chem pe nimeni sub „şefia”… (Rămâne nemişcat.)

DOAMNA ROLAND (protestează slab): A…

DANTON (*şi reia acum, încleştat*): Nu. Am vrut să înţeleg altceva: că aceea ce am hotărât este de neînlăturat… Haideţi pe acelaşi drum cu mine, fie că veţi porni înainte, fie că veţi veni după mine… /; – DOAMNA ROLAND (tace îndelung7 alegând firele şalului).

DANTON (s-a plimbat greoi, doi paşi, prin casă).

DOAMNA ROLAND (cu un ton familiar, nu mai are nimic de spus): Şi crezi că Franţa va fi salvaţă?

DANTON: Nu ştiu.). Dar între Paris şi armatele năvălitoare voi fi eu. (Creste din el însuşi, eu un fel de simţ interior al staturii lui herculane, pare o statuie cioplită în granit colţuros.)

DOAMNA ROLAND (nu mai are nimic de spus. Ca femeie, parcă se resimte de această voinţă virilă, neînfrânâtă).

DANTON (a rămas fără să vrea nemişcat).

DOAMNA ROLAND (*cu totul alt ton*): Ei bine, atunci cu ce aş putea fi eu folositoare?

DANTON: Da!… Şi uite cum… Partizanii bărbatului dumitale-dacă mişcarea reuşeşte – să o

— r. t, confirme în Adunare…

DOAMNA ROLAND (*puţin pe gânduri*): M… da. Atunci o întrebare: dacă răstorni pe Ludovic, pe cine pui în locul lui?

DANTON: Nu st în

DOAMNA ROLAND (ironică şi fină ca o broderie): Ducele de Orléans?

DANTON: Nu m-am gândit încă.

DOAMNA ROLAND (*şi mai ironică*): S-au gândit alţii.

DANTON: Ceea ce ştiu e că nu vor înceta

frământările câtă vreme vom avea pe tron un rege căruia i s-au luat jumătate din privilegii. Trebuie să aducem un altul, căruia să-i pară că şi jumătatea acordată e chiar prea mult.

DOAMNA ROLAND (plecând plutitoare, neîncrezătoare): Succes…

DANTON (*conducând o*): De ce surâdeţi?

DOAMNA ROLAND: Pentru că nu cred că o să izbutească. (*în prag şi cald de tot*:) Amână pentru.15 august mişcarea, Danton.

— Cărnii Petrescu – Teatru* vol. II 161

DANTON: E prea târziu. Regele a şi trimis Cavalerrilor pumnalului semnul convocării: o scrisoare albastră… DOAMNA ROLAND (e im*pr*e*sionată, su*rp*rinsă…);!?* DANTON (îi sărut*ă* l*ung mâ*n*a).*

SCENA 2

DANTON, SERVITORUL, apoi LUCILE, GABRIELLE, CAMILLE, FABRE, SANTERRE, LEGENDRE, MARJE, WESTERMANN, CHABOT, GRANGENEUVE, ROBESPIERRE

DANTON (rămâne în scenă pe gânduri).

SERVITORUL (*după ce a închis*): Nu poftiţi la masă?

DANTON: Spune că am terminat… că nu mai mări inc…

(Vin mai târziu de dincolo, zgomotoşi, Lucite, Camiue, Fabre.

Santerre, Legendre… Pe urmă, ca doi inşi care au făcut un grup aparte, Westermann şi Robespierre. Ceva mai izolat – Grangeneuve.)

LUCILE (*ştrengăriţă, floare veselă, destinată morţii*): Nu, nu, Gabrielle… e de neiertat… Asta nu mai era cremă, era cocă. Nu-i aşa, Fabre?

GABRIELLE (gospodină modestă şi necăjită, aşteaptă cu ochii îndureraţi): Lucile, e adevărat?

FABRE: Ce cocă, dragă, piftie…

GABRIELLE (dezolată şi naivă): Piftie?...

LUCILE (ca şi când ar fi găsit): Da, piftie...

GABRIELLE: Şi i-am spus zăpăcitei aceleia. (*Amărâtă*:) Dacă acum nu mai pot să mă duc eu la piaţă... Trebuie să faci coadă la toate... Nu se mai găsesc de nici unele...

DANTON (*familiar, alarmat*): Gabrielle, ce e?... Ce s-a întâmplat?

GABRIELLE: A greşit Marie prăjitura. (*E mereu cu ochii îndureraţi*.)

LUCILE: Danton, nu poţi să-ţi închipui ce ne-ai dat în loc de cremă...

DANTON: Lucile Tăvălug[7], te rbg să nu îmi mai

O o necăjeşti nevasta...

FABRE: Dacă nu ştiţi să gătiţi... Ia să vă spună Santerre cum a gătit el astă-iarnă. (E o *întâlnire de* p*rivir*i *întrebătoare.)* Cum? Nu ştiţi?

VOCI (*la bărbaţi*): Lasă, că ştim...

LUCILE: Ei, ştiţi dumneavoastră, dar noi nu ştim...

7 J i 7 y

Fabre, spune-ne...

FABRE: A, nu, să povestească Santerre însuşi. (*Se întoarce către el*.) Santerre, ia povesteşte... (Către *un* v*ecin, încet:) D*e ce să nu-i facem o plăcere omului?... N-ai idee cât îi place lui Santerre să povestească asta...

LUCILE (*stăruitoare*): Povesteşte, povesteşte...

SANTERRE (*mare aer de flăcău cumsecade, se grăbeşte naiv să povestească*): Să vedeţi. Camille scrisese la gazetă că ar trebui ca toţi cetăţenii, ca fraţii, să mănânce la un loc... Să puie masa în mijlocul străzii... Fiecare să aducă ce are, sărac şi bogat... Asta-i egalitate...

GABRIELLE (*casnică, uimită*): În mijlocul străzii?

FABRE (*bun regizor*): Lăsaţi-l să povestească...

---

7 Ca aproape ţoale amănuntele, porcclele din text slnt material istoric (n. a.).

SANTERRE (*fălos şi simplu*): Atunci, ca să pot găti pentru toată lumea, am cumpărat tot orezul care se găsea de vânzare, am luat două sute de miei şi am transformat cazanele mele de fabricat bere în căldări de bucătărie... Am fiert orezul şi am aruncat toţi mieii în el.

LUCILE (cu ochii viiy încântată, mirată): Ai... Ai...

FABRE: Staţi, că mai are de spus.

SANTERRE: Pe urmă, pentru că nu era loc în bucătărie, am pus masa în stradă... adică pe două străzi.

FABRE (*îl întregeşte amuzant şi biruitor, repede*): Şi dumnealui, călare pe un cal uriaş, în uniformă nouă de căpitan de gardă civică, supraveghea serviciul...

LUCILE (cu ochii mari de copil): Călare?

FABRE: Pe un cal uriaş... E un cal pe care Santerre îl împrumută vara unui vecin sărac. Acesta îl îmbracă într-o piele de elefant şi îl expune la bâlci, aşa ca elefant.

* y

LUCILE (*uimită*): Serios, e adevărat asta?

SANTERRE (*grav ca un călugăr*): Sunt numai vorbe, doamnă. Nu eram pe calul acela atunci.

LUCILE: Ce rău îmi pare că n-am fost şi eu! (*Lui Camille*:) Domnule Hon-Hon, de ce nu m-ai dus şi pe mine?

CAMILLE (*cu înţeles*): Pentru că noi aveam altceva de făcut...

LUCILE (îi dă o palmă peste gură): Obraznicule...

GABRIELLE: Marie, ia pe Tony la culcare... Haide...

MĂRIE: Nu vrea să meargă. (Copilul într-adevăr nu merge.)

GABRIELLE: Bebe, te spun lui papa... Haide... (îl recla*mă*.*) Uite,* papa...

DANTON (teribil şi glumeţ): Danton, du-te la culcare, că-ţi bag tava în burtă. (Tocmai s-a adus o tavă cu cafele acolo.) Ai înţeles? (Copilul rămâne înlemnit. Danton îl ia în braţe şi îl f y sărută copleşitor.)

WESTERMANN (dă cu ochii de Manifestul lui

Brunswick, pus în ramă, face un gest ca şi când ar vrea să-l sfarme cu pumnul): Canalie! (Fierbe în el însuşi.)

DANTON (îl opreşte).

TOŢI (*se apropie*): Dar ce e? Westermann?

DANTON (*calm, masiv*): De ce să-l sfarmi? Eu l-am pus acolo ca să-l văd toată ziua. Să nu-l uit o clipă.

GRANGENEUVE: Manifestul lui Brunswick!

DANTON (*simplu, dar încleştat*): Am scos portretul tatii din ramă şi am pus gazeta lui Souleux cu manifestul lui Brunswick. Îl voi pune la loc numai când pericolul va trece…

CAMILLE (*exuberant*): Ah, neruşinatul, va plăti scump îndrăzneala de a ameninţa Parisul şi Revoluţia… (îşi *muşcă buza de jos.)*

DANTON (*surâzând amar şi masiv*): În orice caz, cel care va plăti, mai sigur, e acest intrigant de Ludovic, care plânge îmbrăţişându-se cu deputaţii, în timp ce duşmanul, chemat de el cu desperare, înaintează cu optzeci de mii de oameni asupra Parisului…

GRANGENEUVE (*mirat, domol*): E adevărat. Săptămâna trecută, când cu discursul abatelui Lamourette, plângeau, dimpreună cu noi, toţi. Nu era decât un strigăt: „Să uităm totul şi să salvăm patria…”

DANTON: Fireşte, îmbrăţişa pe aceiaşi deputaţi pe care îi ameninţă cu execuţia militară… Citeşte, Camille, (arat*ă) la* punctul ăsta…

CAMILLE (*citeşte răspicat, subliniind prin întinderea vocii*): „Oraşul Paris şi toţi locuitorii lui, fără distincţie, vor fi ţinuţi să se supună neîntârziat, fără ezitare, să pună pe domnitor în plină şi deplină libertate, să-i asigure lui, ca şi tuturor persoanelor regale, inviolabilitatea şi respectul pe care dreptul naturii (*se întoarce ironic, nedumerit*) îl impun oricăror supuşi faţă de suverani. Maiestăţilelor imperiale şi regale, al Austriei şi Prusiei, fac personal răspunzători de orice eveniment, eu preţul capului lor, pe

toţi membrii Adunării Naţionale, ai departamentului, ai districtului, ai Gărzii naţionale a Parisului, pe toţi judecătorii de pace şi oricare vor aparţine”.

WESTERMANN (se întoarce şi rânjeşte).

DANTON (*clocotind*): Citeşte mai departe.

CAMILLE (*cu vocea sonoră, uşor metalică, alarmată*): „... Vom proceda la o răzbunare exemplară şi pe vecie memorabilă, predând oraşul Paris unei execuţii militare şi unei răsturnări totale...”

DANTON (*nervos, completându-l*): Sigur, Franţa întreagă va fi distrusă, dacă se va atinge cineva de persoana (*citeşte arătând*) sfântă a regelui... (Iron*ic:*) *E*i cred că regalitatea e de origine divină.

CAMILLE: Ascultă aci, că e mai extraordinar. (*Accentuând*:) „Că gărzile naţionale care vor fi combătut împotrivă şi vor fi prinse cu armele în mâini nu vor fi tratate ea inamici, (*subliniind şi mai mult, cu vocea întinsă*) ci soldaţii lor – pedepsiţi ca răsculaţi împotriva regelui lor... şi tulburători ai ordinii publice...

WESTERMANN (*hotărât şi strâmb de furie*): Trebuie executat imediat Capet!

CIIABOT: Acum pricepeţi de ce de cincisprezece zile curtea a ridicat capul? De ce nobilimea şi preoţii au devenit atât de îndrăzneţi? De ce regina spunea lui Dumouriez „s-o mai lase în pace cu Constituţia”?

LUCILE (care a privit cu atenţie manifestul, zăpăcită): Pe Camille nu-l execută.

TOŢI (nedumeriţi):?!

CIIABOT: De ce...?

LUCILE (*citind*): Vor fi executaţi: membrii Adunării Naţionale, ai departamentului, ai districtului, ai municipalităţii şi ai Gărzii naţionale, judecătorii de pace şi cei ce aparţin...

CEILALŢI (surâd).

LUCILE (zăpăcită şi fermecător bucuroasă): Sigur...

FABRE: Cum? Dar Camille nu e „procuror al felinarului”?

LUCILE: Ce-are a a face? E un nume pe care i l-a dat poporul, aşa, pentru că denunţă la gazete pe duşmanii revoluţiei.

FABRE (*amar*): Şi cei denunţaţi de el sunt, în strada, pe loc, spânzuraţi de felinar. Asta ţi se pare puţin, Lucile?

(E o destindere generală.)

LUCILE (brusc întristată): Nu, taci!

DANTON (*a luat deoparte pe Fabre*): Ia femeile cu tine, ca să rămânem singuri.

FABRE: Şi unde să le duc?

DANTON: La teatru, la Palais Royal, la piesa ta, vezi tu unde…

FABRE (face semn că a înţeles, se îndreaptă spre cele două femei).

DANTON: Westermann, ai adus cu tine planul?

LUCILE (*căreia Fabre i-a spus, ca şi Gabrielei, ceva*): Ah, Fabre are un plan infernal. Vrea să ne ducă să vedem piesa lui… Vi-l denunţ…

GABRIELLE (*gospodină, bucuroasă de teatru*): La teatru? A, e foarte bine. Dar… nu e prea târziu?

LUCILE (*neqştâmpărată, cu o groază comică*): Să vedem piesa lui Fabre, Gabrielle! Nu înţelegi? Mai bine să vie Brunswick cu armatele lui.

FABRE: Răutate, vom merge, ca să te pedepsesc…

LUCILE (*cu o falsă dezolare*): Fabre, fii serios, pe căldura asta?

DANTON (*grăbit să le facă să plece*): Tocmai de aceea; staţi să vedeţi un act, şi pe urmă vă duceţi la Palais Royal, să luaţi câte o îngheţată, acolo venim şi noi mai târziu…

LUCILE (*sclipitoare de ironie, fragedă*): Vine şi Maximilien? (*Cu o exagerată uimire*:) La Palais Royal? auziţi, Maximilien la Palais Royal…!

ROBESPIERRE (*palid, atins*): Doamnă, sunt oameni (*cu intenţie tăioasă şi ascunsă*) care gândesc că împrejurările de azi cer pe tron pe ducele de Orléans. (*Priveşte în jurul lui, ca un mort.*) Când însă o rudă a regelui merge până acolo încât îşi transformă palatul şi dependinţele într-o întreprindere publică, instalând jocuri de noroc, săli de dans, cafenele, restaurante frecventate de tot ce are Parisul mai dezonorant, acolo unde întâlneşti pe toţi agitatorii, pe toţi îmbogăţiţii furniturilor... toate femeile pierdute...

CAMILLE (*gazetar, cu voie bună*): ... frumoase şi e legante.

ROBESPIERRE (*ca o linie severă*): ... ale Parisului, unde nu se mai ştie de zi şi noapte, pe sub galeriile acelea cu prăvălii, sau în grădinile cafenelelor, unde femeile iau îngheţată... Eu nu pot să merg într-adevăr...

CAMILLE (*cald,* bon gargon-şi totuşi, Maximilien, acolo e inima Franţei. De acolo4 a pornit revoluţia. Acolo, urcat pe o masă, acum trei ani, am cerut eu dărâmarea Bastiliei, acolo am declarat cocarda verde, revoluţionară. Chiar ducelej ca un adevărat prieten al poporului, ca un simplu cetăţean, se numeşte azi Philippe Egalite şi a schimbat şi numele grădinii:

nu e Palais Royal, cum zici tu, ci e Palâis Egalite.

LUCILE (*prietenoasă*): Vino, Maximilien... E o zăpuşeală groaznică. Tot Parisul e acum acolo... Ei, Gabrielle, te-ai îmbrăcat?

GABRIELLE (*mare, sentimentală şi harnică*): Da, dar mi-e frică... Am auzit că iar a omorât pe cineva acolo...

WESTERMANN (*aspru, colţuros, fire poruncitoare*): Un regalist a împins îndrăzneala până acolo că, pe când lumea era îngrămădită în jurul manifestului lui Brunswick, a strigat în plină promenadă „Jos naţiunea, trăiască regele!” A fost înşfăcat de popor şi înecat într-un avuz.

GABRIELLE (*maternă*): Se zice că era tânăr şi

frumos.

GRANGENEUVE (*care e un fel de Gabrielle bărbat*): Eu am auzit, mi-a spus o vecină, că el nu a strigat nimic, dar că Therogne de Mericourt a descoperit în el pe nobilul care a sedus-o şi apoi a părăsit-o...

LUCILE (*neastâmpărată mereu*): Poftim, ce mai e şi asta?... Cine e/această Therogne?

CAMILLE: Dragă, e cea mai frumoasă fată galantă de la Palais Egalite. A fost sedusă de un tânăr nobil şi nevoită să fugă de acasă. Dar mereu s-a gândit la răzbunare. S-a făcut acum revoluţionară. Tot ce câştigă de la galanţii ei bogaţi dă poporului. A luat parte la toate mişcările. Era şi la 20 iunie la Tuilerii; (*se întoarce ca să întrebe*) nu, Santerre?...

SANTERRE: Da, era îmbrăcată ca amazoană şi cu o suliţă în mână.

CAMILLE (*exact*): Ăsta e costumul ei. E idolatrizată de popor.

LUCILE (*copilăroasă*): Ah, amazoană şi cu o suliţă...

Aş vrea să fiu şi eu... CAMILLE (necă*jind-a): D*ar, dragă, tu n-ai niciun motiv să faci asta... Întâi, că eu nu te-am sedus pe tine... LUCILE (fraged, indi*gnată)*: *Mizerabil* HonHon! CAMILLE: Pe urmă, tu eşti cea nobilă, iar nu eu... Dar în orice caz, întâi te-am luat de nevastă şi pe urmă te-am sedus. Aşa că n-ai de ce să te răzbuni... LUCILE (îl trage, înciudată, *de păr)*: *Hon-Hon!... D*AN*TO*N *(n*erăbdător, dar domol): *Ei hai, vă* d*uce*ţ*i?*

Fabre, ia-le de aici... CAMILLE: Mă duc şi eu...

DANTON (*neplăcut surprins*): De ce? Tu rămâi. Ai treabă cu noi. Lasă-l pe Fabre cu ele. El e autor dramatic şi se pricepe la intrigi. CAMILLE (*glumind lot gazetăreşte*): Mi-e frică de el.

E şi intrigant şi e mai urât decât mine... E *

În stare să placă Lucilei... Mă înşală. DANTON (cu u*n* z*âm*b*et str*â*mb): A*h, Camille, fii serios.).

CAMILLE: Bine, rămân, dar să nu mă înşeli, Lucile, auzi?

LUCILE: Nu, mizerabil urât, nu. (*îl sărută lung*.

Danton îi desparte.) ROBESPIERRE (cu o decizie rece, liniştită): Vă întovărăşesc şi eu câţiva paşi. TOŢI (îl privesc încremeniţi, uimiţi): Cum? Pleci? ROBESPIERRE (rece, fără gesturi, afectat): Nu văd de ce ar fi necesară prezenţa mea aci… (Se salută şi se despart.)

SCENA 3

(DANTON, CAMILLE DESMOULINS, WESTERMANN, CHABOT, GRANGENEUVE, SANTERRE

WESTERMANN (pe gânduri, nemulţumit, bănuitor): Robespierre ăsta! (îşi muşcă buza de jos.)

CAMJLLE: În ceea ce priveşte virtutea lui, e ipocrizie curată. Când eram în liceu, era îndrăgostit de o verişoară a lui, şi în orele de clasă îmi arăta pe sub bancă toate scrisorile lui de dragoste…

(Deodută, simpla figură imobilă a lui Danlon provoacă tăcerea tuturor şi încarcă atmosfera.)

DANTON (*masiv, nervos, dă impresia că are vocea grea de o intensă viaţă chinuită, dospită în adânc*): Prieteni, la ora asta, cea mai mare parte a Parisului petrece. Alta aşteaptă cu înfrigurare armatele străine. Cei sortiţi să salveze patria îşi petrec timpul între spaima copilăroasă şi petrecere. (*Cu o înfiorare simplă, scăzută*:) Dar Franţa nu e nici Capet, nici girondinii, nici chiar toată populaţia de azi a Parisului. Şi pentru că ea trebuie să fie cineva, astă-seară suntem noi. (*Simţind, ca dintr-un început, realitatea*:) De cei adunaţi aci depinde mântuirea patriei noastre şi libertatea lumii. (*Sunt toţi cuprinşi de o nouă emoţie*.) Vineri seara?

WESTERMANN (*întărind*): Danton, am jurat cu toţii.

DANTON: Atunci, Westermann, să trecem de la vorbe la fapte… Scoate harta. (Se t*rage o ma*s*ă în* m*ij*l*oc, se* d*es*f*ăşoară har*t*a.)* *C*e-aţi hotărât, Camille?

camille: Santerre are să-ţi arate planul şase. Ieri, la Cadranul albastru nu s-a putut ţine şedinţă decât până la opt seara. Pe urmă ne-am dus cu toţii la Antoine...

DANTON: Au venit toţi membrii comitetului?

camille (fără „tragic”): Toţi.

DANTON: Ei, şi?

y camille: o să-ţi arate Santerre ce s-a hotărât. (*Şi vioi ca totdeauna*:) Eu vreau să vă spun o întâmplare. Ştii că Antoine era pe rue Saint Honoré, în aceeaşi casă cu Robespierre. Pe la miezul nopţii, ne pomenim cu bătrâna Duplay îngrozită. (*Aci o imită aproximativ*:) „Ce faceţi aci? Vreţi să pierdeţi pe Robespierre? Plecaţi din casa mea...” Antoine i-a răspuns: „Da, e vorba de el! Şi n-are decât să se ascundă dacă îi e frică”.

TOŢI (se miră de întâmplarea asta).

DANTON (prezident prin fizicul lui, de ciclop parcă): Ei, Santerre!

SANTERRE: Să-l explice Westermann, că a însemnat planul pe hartă...

WESTERMANN (*lămureşte*): Santerre va aduce treizeci de mii de oameni din foburgul St. Antoine, iar Alexandre va aduce zece mii din cartierul St. Marceaux. Prima coloană, sub conducerea lui Santerre şi a mea, debuşează pe la Primărie, pe sub arcada St. Jean. Ne întâlnim cu coloana formată din marsiliezi, bretoni şi cartierul St. Marceaux, la podul St. Michel. De acolo ne îndreptăm spre piaţa Caroussel. Din ordinul primarului, un convoi cu muniţii se va găsi, ca din întâmplare în drumul marsiliezilor. Cum garda va fi slabă – cu intenţie – vom pune mâna pe el.

DANTON (*adaugă mulţumit*): Am obţinut ca secţia noastră chiar, a Ţeatrului Francez, să facă paza parcului de artilerie de la Pont-neuf. (*Toţi râd cu înţeles.*)

WESTERMANN: Da? Atunci, totul se simplifică. După câte ştim, sunt acolo opt sute de lăzi de cartuşe, afară de

cele patru tunuri.

DANTON: Primarul cere precis şi o gardă care să-l aresteze ade formă, fireşte, ca să fie situaţia lui în regulă…

WESTERMANN: O mie de oameni vor rămâne să înconjoare Primăria, patru sute de oameni vor ocupa directoratul departamentului. Mici detaşamente vor ocupa Arsenalul, hala de grâuj Palatul Invalizilor, casele miniştrilor… podurile de pe Sena.

DANTON (*ascultă, gândind concentrat câtva timp, căutând*): Unirea coloanelor nu e bine fixată la podul St. Michel. (*Toţi se miră.*) De două zile, strada Leduc e înfundată.

WESTERMANN (caută pe gânduri): Ai dreptate.

DANTON: Se va fixa la Pont-neuf? Ce zici?

WESTERMANN: E într-adevăr mai bine.

DANTON (*dându-i seama de gravitatea lucrului*): Santerre, eşti sigur de ei treizeci de mii de oameni?

SANTERRE (flăcău fără grijă şi încrezător): Danton, răspund de ei.

DANTON (*preocupat*): Westermann, batalionul marsiliezilor?

WESTERMANN: Am stăruit cu Pariis, pe lângă Barbaroux, şi ni l-au adus aci, la îndemână. Sunt peste drum, în curtea mănăstirii, la cordelieri.

DANTON (se înseninează şi el): A, bun… Şi bretonii?

WESTERMANN: Şi ei sunt siguri. (*Mai departe*:) Am comandat şase placarde mari, cu inscripţia: „Moarte celor care vor trage în popor”.

CAMILLE: Să se facă şi o mie cinci sute de afişe… Am să le fac eu.

WESTERMANN (cuminte şi bun ostaş): Vom avea un drapel roşu.

DANTON: Cum stă apărarea palatului? Pe ce forţe pot conta ei?

WESTERMANN (*de asta e sigur*): Un regiment de

elveţieni şi cinci sute de regalişti, oameni ai curţii, Cavalerii pumnalului, care vor lupta toţi până la unul…

DANTON: Garda naţională?

WESTERMANN (*legat*): Şaisprezece batalioane, destul de nesigure pentru ei. Cel mult dacă două batalioane le vor fi credincioase. Tunarii, iarăşi, la primul semnal, vor trece de partea noastră, cu tunuri cu tot…

D-ĂpNTON (mereu cu grija amănuntelor, minte de comandant înnăscut): Cine comandă Garda naţională sâmbătă? Al cui e rândul?

WESTERMANN (*întunecat*): Mandat, constituţional, dar devotat regelui. (*Descurajat*:) E partea slabă a întregului plan.

DANTON (*ca o pecete grea*): II Vom înlocui…

WESTERMANN: Acum, Danton, spune-ne dumneata, ce măsuri ai luat?

GRANGENEUVE (*sfătos, inimos*): Daţi-mi voie, prieteni, să întreb eu mai întâi ceva… Iar pe urmă cetăţeanul Danton ne va da lămuririle necesare… „şi va risipi desigur şi îndoielile pe care le am eu.

DANTON (*eu deferentă, prietenos*): Grangeneuve, vorbeşte”.

GRANGENEUVE (*inimă cinstită*): Vă rog să nu vedeţi în tot ce voi spune decât grija mea cea mare că o mişcare de care depinde salvarea patriei s-ar putea să nu reuşească. Şi uite ce mă îndrituie să cred asta. Ziua de 20 iunie a fost o mare greşeală… Ea a întărit regalitatea. Asta o simţim cu toţii, nu-i aşa? (Toţi *con*v*in.)* *A*ceastă nefericită manifestaţie ne-a înstrăinat simpatiile provinciei, care a manifestat pentru curte, a dat prilej regelui să suspende pe primar şi pe procurorul general… Şi – vi-o spun cu durere – a descurajat într-atât pe prietenii noştri girondini, încât i-a făcut să se gândească la o posibilitate de înţelegere cu regele. E vorba numai de câte va ministere.

CAMILLE (*cunoaşte şiretenia*): Şi cum regele nu vrea

decât să câştige timp…

GRANGENEUVE (*la punct*): Cum regele nu vrea decât să câştige timp, trei săptămâni va acorda orice, sigur fiind că va lua înapoi totul. (*Şi ei ştiu că e profund adevărat.*)

DANTON (*politic*): Grangeneuve, ai toată dreptatea când judeci mişcarea neroadă de la 20 iunie, dar acum e vorba despre altceva. Am să vă explic amănunţit.

GRANGENEUVE (cu grijă să nu nemulţumească): Nu te supăra dacă te întreb…

DANTON (face un gest de reproş amical): Grangeneuve…

GRANGENEUVE: Santerre crede că va ridica treizeci de mii de oameni. Asta se putea luna trecută. În definitiv să nu uităm un lucru: că acest plan de insurecţie, exact acelaşi – cu aceleaşi promisiuni ale lui Santerre – a eşuat acum zece zile, de ne-am trezit la miezul nopţii singuri, încât era să compromitem totul.

WESTERMANN (dându-şi seama” de importanţa lucrului pe care-i spune): Grangeneuve… astăzi e Danton care conduce.

GRANGENEUVE: Dacă n-ar fi el, n-ai mai încerca din nou o mişcare care a dat greş atât de jalnic.

DANTON (*cu toată greutatea, cu coatele puternic pe masă*): Aşadar, iată care e situaţia. Atacul pe care Şanterre şi (*accentuează, căci are mai multă încredere*) Westermann îi vor conduce, nu va fi o simplă năvală de stradă… Va fi, cetăţeni, o mişcare politică. (Toţi *îl* a*scultă cu* i*nteresprivirile sun*t *aţin*t*ite asupra lui.)* Adunarea Naţională va detrona pe Ludovic, care va fi prizonierul nostru şi va fi trimis la Vincenries.

TOŢI (senzaţia produsă e felurită, dar nu e unul să nu fie impresionat şi atent).

GRANGENEUVE (*uimit*): Dar Adunarea Naţională e constituţională!

DANTON (*lămurind un plan adânc gândit*): Consiliul Comunei va vota detronarea şi pe urmă in corpore va merge în fruntea poporului la Adunare, cerând convocarea unei Convenţii care să decidă de tronul Franţei. (*Mereu uimire şi nedumerire*.)

SANTERRE (*extrem de surprins*): Dar Consiliul Comunei e „moderat”, Danton! Lafayette-ist. Nu sunt nici trei luni de când te-a ameninţat şi pe dumneata şi pe Manuel, când aţi cerut scoaterea bustului…

DANTON (*face o pauză lungă, intenţionată*): Vom dizolva Consiliul Comunal şi vom numi altul, al nostru…

TOŢI (urmăresc încordat, nu pricep nimic, şi toate privirile sunt întrebătoare).

176 *!

GRANGENEUVE: Bine, dar asta când?

— DANTON: Chiar în noaptea dintre 9 şi 10 august. Toate secţiunile electorale ale Parisului se vor întruni spontan şi se vor prezenta vechiului consiliu, declarând că poporul îi retrage încrederea şi că a numit alţi delegaţi. (*Acum înţeleg şi ei, din această cauză sunt mai surprinşi însă*.)

GRANGENEUVE: Crezi că are să reuşească? (*Sfios*:) Ştiu că acum cinci zile secţia Mauconseil a votat nerecunoaşterea regelui, dar, din cele patruzeci şi trei de secţii, numai paisprezece au aderat la hotărârea ei…

(Argumentul e convingător pentru toată lumea, şi atmosfera e nesigură.)

DANTON: Grangeneuve… Obiecţiunea dumitale e o»

foarte îndreptăţită… Dovadă chiar în seara (aceea, în calitatea mea de preşedinte al secţiei Teatrului Francez, am prezentat propunerea ca (pauz*ă nerv*o*asă… şi p*e ur*mă sp*u*ne ce*l*e ce urme*az*ă, căci ace*a*sta constit*u*ie prima r*e*alizar*e *de sufr*a*gi*u *univer*s*a*l) *de vre*me ce toată lumea, acum, când patria e în pericol, e chemată să ia armele, e nedrept ca numai cetăţenii bogaţi să aibă drept de vot.

(Categoric *şi bărbăteşte:*) *Dacă* toţi luptă, atunci toţi trebuie să aibă drept de vot. (Scăzut:) *Pot* să vă spun că majoritatea secţiilor ne-au imitat. Prin urmare, convocând să voteze pe toată lumea, nu numai cei cu avere, cum vor (ironic) *constituţionalii*, alegem noi delegaţi; noii delegaţi se prezintă la Primărie şi se constituie în consiliu, notificând celui vechi că e dizolvat, noul consiliu se prezintă la Adunare şi îi pretinde detronarea. (Cu ochii *plini de viaţă:*) *E o mişcare* politică, nu numai de stradă… (Lovitura *apare genială,* şi *toţi sunt sub impresia expunerii.*)

GRANGENEUVE (*uimit, cu admiraţie*): Să voteze toată lumea, nu numai cei bogaţi? Nu e rău! Asta ar fi adevărata revoluţie. (*Se întoarce către ceilalţi, care aprobă cald.*)

DANTON (*a fost urmărit cu o atenţie aproape fluidă de către toţi, adaugă acum ca o paranteză neglijentă*): A, trebuie să vă mai spun un lucru. Ca să putem fi siguri de Garda naţională – nu de oameni, ci de ofiţeri, bineînţeles – ieri secţiunea noastră a obţinut suprimarea statului-major al gărzii. Acesta nu va avea decât şefi de secţie şi (*subliniază masiv cu buza lui sfâşiată de corn de taur…*) nu va putea executa niciun ordin fără cererea autorităţii civile…

CHAROT (uimit de această abilitate, îl întregeşte, cu ochii scânteietori…): Municipale?!

DANTON (din toată figura neregulată, de uriaş slut, se adună o privire precisă, şi, după o secundă, rezolvată într-un surâs larg): Municipale. (Toţi se privesc între ei, căci înseamnă că în cazul acesta ei înşişi vor fi comandanţii… forţele de apărare ale palatului. Se aude mişcare pe scară, toţi tresar, dar fără frică, aşteaptă.) E Marat.

(Capetele se întorc spre uşă.)

SCENA 4

ACEIAŞI, MARAT

(Marat, trup îndesat, eu umeri laţi, dar dezarticulat, ros de febră. Dacă într-adevăr cancerul e boala provocată de o celulă care se înmulţeşte dezorganizat, atunci tot trupul lepros al lui Marat e parcă devorat de inima. lui, care creşte necontenit, distrugând restul. Are ochii încinşi de o continuă panică. E singurul dintre şefii revoluţionari sordid îmbrăcat. În tăcerea întrebătoare care l-a întâmpinat, aruncă pe masă, un plic albastru şi plimbă o privire ca o amară învinuire.)

CAMILLE (*nervos, viu, cel mai tânăr dintre ei*): Ei? MARAT,(*rânfind*): A fost găsit în buzunarul unui aristocrat ucis pentru că era suspect. E semnul prin care curtea convoacă pe Cavalerii pumnalului, anunţându-i să fie gata să măcelărească pe revoluţionari, căci trupele lui Brunswick sunt la porţile Parisului. DANTON (*scoate şi el un plic la fel şi îl aruncă pe masă*): Da.

12*

MARAT (*violent*): Atunci, ce mai aşteptaţi? DANTON (*a cărui privire e material masivă şi căruia buza necrestată de jos îi dă un început de surâs calm*): Marat, totul e pregătit. Toţi cei care suntem aci ne-am jurat să facem totul ca să salvăm Franţa. Vineri vom ataca Tuileriile. MARAT (*destins, descurajat, simţind nevoia să caute sprijin*): Nu e nimic de făcut. „Vom ataca". Ah! când legiunea laşilor petrece, când se varsă la Palais Royal cupe de şampanie pe sânii femeilor pierdute, când în toate casele nobililor se fac pregătiri pentru primirea prusacilor... (Se î*nea*c*ă de* si*l*ă *şi* d*es*c*urajare, nu termină fraza.)* *T*oată sforţarea noastră e de prisos.

DANTON (*îi priveşte lung, matur*): Dar, Marat, exagerezi... Fireşte, situaţia e dintre cele mai grele, dar nu e ireparabilă... Tu, acolo, în subterana ta umedă, vezi toate prea în negru... Westermann, care e situaţia la frontieră?

WESTERMANN (*trist, dă un raport automat*): Trupele

noastre bătute în Belgia se retrag dincoace de frontieră... Armatele lui Lukner sunt în descompunere, vin în fugă spre Paris.

(Aerul parcă se îngroaşă, toate privirile se întunecă tăcute.)

MARAT (*se ridică din nou, reluând cu o relativă linişte*): Am mai făcut un ultim apel către acest popor de laşi. Apare în numărul de mâine din *Amicul poporului*. Am o corectură la mine.

DANTON (prietenos): Citeşte-o.

MARAT (citeşte cu gura arsă – aci contopite într-unul singur – cele două atroce şi memorabile articole care au provocat şi exasperat masacrele de halucinantă amintire ale nobilimii şi preoţimii adunate în închisori. Inima şi sânii fragezi ai principesei de Lamballe, purtaţi în suliţi pe străzile Parisului peste câteva zile, inima caldăşi devorantă a lui Mârat, iată cele două coordonate sufleteşti ale timpului. Citeşte într-o încălecare de respiraţii, care corespunde încălecării frazelor în articol): „Amicul poporului către francezii patrioţi... Scumpii mei concetăţeni, hoardele numeroase de despoţi conjuraţi înaintează împotriva noastră. Patria e gata să sucombe sub loviturile lor, în cincisprezece zile ea nu va mai fi, noi înşine vom fi dispărut din numărul celor ce trăiesc, dacă nu încetăm imediat toate urile, dacă nu amânăm toate neînţelegerile, dacă nu impunem tăcere tuturor micilor pasiuni, ca sa de unim împotrivă duşmanului comun, ca să luăm, în sfârşit, toate măsurile ca să scăpăm casele noastre de jaf şi de foc, femeile şi fetele noastre de brutalitatea soldateskei prusace, copiii noştri de jugul ruşinos al sclaviei şi vieţile noastre de fierul asasin. Vă roagă aceasta i O

Amicul poporului în genunchi, acum, în ora grea a primejdiei. Vă roagă cel care v-a prezis că armatele noastre vor fi inutil conduse la măcel de generali perfizi, şi

iată, trei ruşinoase înfrângeri au semnalat deschiderea campaniei; v-a prezis că frontierele ţării vor fi predate inamicului, şi iată, inamicul a luat cetăţile din nord; v-a prezis că acei care se declarau prietenii libertăţii şi ai revoluţiei nu fac decât să le submineze, şi iată că sunteţi nevoiţi să luptaţi cu armate străine ca să apăraţi ce aţi dobândit cu atâtea sacrificii. (*S-a oprit să respire, dar reia, parcă fără să sfârşească respiraţia.*) Nu vă faceţi nicio iluzie... S-a sfârşit cu noi pentru totdeauna dacă, astăzi chiar, toţi prietenii libertăţii, toţi cei din Garda naţională, toţi bravii sans-*culottes, to*ţi cei care pot să ţină o armă în mână nu se vor înscrie în pieţele publice ca să meargă împotriva duşmanului, dacă toţi caii disponibili în Capitală nu sunt luaţi ca să se facă o cavalerie uşoară, dacă jandarmeria nu primeşte ordin să meargă, dacă ministrul de război nu ocupă imediat înălţimile din jurul Parisului şi nu lucrează ca să le puie în stare de apărare... * De astă-seară începând, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, toate atelierele, toţi meseriaşii să lucreze arme şi muniţiuni. (*Ochii lui văd în interior Franţa transformată în uzină.*) Şi să cerem ca numaidecât comisari speciali să fie însărcinaţi să facă percheziţii inchizitoriale în orice casă (*toţi îl urmăresc neliniştiţi*) şi să aresteze, executând pe toţi cei înţeleşi cu armatele duşmane, pe cei care, împiedicând apărarea, nu aşteaptă decât victoria prusacilor ca să se răzbune, măcelărindu-ne femeile şi copiii rămaşi acasă. (*Legat, dezbătut deja în sufletul lui şi cu hotărârea luată:*) Nimeni mai mult ca mine nu are groază de sânge, dar, ca să-l împiedicăm să curgă în valuri, vă îndemn să lăsaţi să curgă câteva picături. (*Enumerarea care urmează, menţinută mereu la „înaltă tensiune”, dă celor de faţă o senzaţie care nu se mai poate preciza, de extreme, cum un fier înroşit şi aerul lichefiat prin frig produc aceeaşi senzaţie.*) Ca să acordaţi datoriile de umanitate în grija siguranţei publice, vă propun să

decimaţi pe membrii contrarevoluţionari ai municipalităţii, pe judecătorii de pace, pe membrii departamentului şi ai Adunării Naţionale. (Ener*gic, ră*sp*icat:) D*eclaraţi regelui că dacă în cincisprezece zile austriecii şi prusienii nu sunt la douăzeci de leghe de frontieră, îl vom duce la eşafod! Iar toţi ceilalţi, la frontieră!...” (Şi ca şi *c*â*nd s*-ar *fi sfârşit curentu*l*, cade d*es*cura*j*at, îndure*ra*t.) Dar t*oate sunt de prisos... (Şuierat:) Po*por fle*car, nu te vei mişca niciodată. Totul e pierdut...

(Toţi rămân multă vreme sub impresia articolului, privirile ocolesc, şi tristeţea e copleşitoare.)

WESTERMANN (*gânditor*): E greu să mişti poporul ăsta pentru ceva conştient...

CAMILLE (*murmură pe gânduri*): Dacă s-ar putea întâmpla un fapt care să-i dezmeticească pe toţi...»

MARAT: Până să se dezmeticească toţi, vom fi prinşi şi executaţi noi.

DANTON (*pe gânduri*): O, asta n-ar fi prea grav. Ar fi poate singurul lucru care ar trezi din lâncezeală poporul...

(Tăcere îndelungată.)

GRANGENEUVE (*încă tânăr, burghez, cu aer cumsecade, cu vorba molatică*. Îl *ghiceşti mărginit, dar chinuit de frământări interioare*. *E ascultat de toţi cu bunăvoinţă*): Aveţi dreptate. Poporul nu se va ridica singur, îi trebuie ceva care să-i provoace un acces de mânie şi groază. Cum să i-l dăm? (*Cu o emoţie uşoară, largă*:) Cred că l-am găsit în inima mea. Trebuie ca o victimă să cadă sub cuţitul aristocraţilor. Cred că e necesar omorul să fie comis la porţile Tuileriilor. Dar cine să fie cel sacrificat? (*Respiră, puţin astmatic*.) Să fiu eu... (Toţi *încremenesc.) C*uvântul meu e nul, viaţa mea este inutilă libertăţii. Cel puţin moartea friea îi va servi.

(O tăcere. grea; în acelaşi sfert de secundă, toate privirile au devenit umede. Danton, emoţionat, ar vrea să spuie ceva, să facă

J… t Al

un gest, dar, negasând nimic, surâde cu buza crestată. Calzi, ochii lui mari şi iluminaţi învăluie cu o adâncă simpatie pe

Grangeneuve.)

CHABOT: Ei bine, dacă trebuie două victime… voi fi eu a doua.

(Tăcere apăsătoaret căci toţi sunt sub întâia impresie.)

GRANGENEUVE: Nu, tu vei fi cel care va executâ planul.

CAMILLE: Grangeneuve, nu sunt vrednic să te îmbrăţişez.

X» >

(În timpul acesta, lui Danton i aduce un bilet. Îl citeşte, face un semn afirmativ, şi pe urma revine la convorbirea generală.)

GRANGENEUVE: Aşadar, prieteni, mă duc acasă să-mi scriu testamentul, iar la miezul nopţii voi fi la Tuilerii. Cadavrul meu, găsit mâine acolo, va fi, să nădăjduim…

WESTERMANN (muşcându-şi tulburat buza de jos): Atunci…? (Se scoală.) Mergem cu toţii, nu?

(Se scoală rând pe rând toată lumea, căci toţi au impresia că după gestul lui Grangeneuve trebuie „ridicată şedinţa”.)

DANTON: Westermann, mâine de dimineaţă, înainte de plecarea mea, vii pentru stabilirea amănuntelor. (*Conducând pe oaspeţi, rămâne puţin în urmă, reţine, cu mâna pe umărul lui, pe Chabot, îi spune încet*:) Chabot, nu vei pune în aplicare planul. Sunt fapte care nu se fac. Dar aş vrea să ştiu, de curiozitate, dacă vine la Tuilerii… Du-te la noapte numai ca să vezi. (Ca u*n* r*e*z*u*l*tat al* p*r*o*p*r*iei* *exp*e*rienţe:)* Cunoaştem atât de puţin oamenii… (Vorbind *apoi ta*r*e, c*a *să* fi*e* a*uzi*t *p*e *scar*ă*:)* *Camil*le, eu plec mâine dimineaţă la Arcis.

CAMILLE (revenind surprins, uluit): Danton!

DANTON (*stânjenit, încurcat*): E neapărat nevoie să mă duc. Nu se ştie ce se poate întâmpla. Vreau să fac un act de donaţiune la notar. Trebuie să asigur bătrâneţile mamei. Şi pe urmă, am nevoie de o plimbare cu trăsura. Aci nu pot gândi nimic. Nicăieri nu pot gândi mai bine decât trântit în droşcă pe şosea, aşa, printre dealuri şi ogoare...

SCENA 5

danton, marat, x

DANTON (a luminat cu un sfeşnic scara, pentru ca să poată coborî toţi; pe urmă revine, fără să observe că Marat s-a ascuns după o draperie. Stă puţin pe gânduri şi apoi se duce la uşa opusă, care dă pe scara slugilor. Revine cu X, şi, urmărind parcă o idee fixă, tace câtva timp; apoi): Te-am primit numai ca să-ţi spun că e ultima dată când mai calci la mine.

X: Trebuia neapărat să vorbim astă-seară. Ara intrat pe cealaltă uşă, căci ştiam...

DANTON (*aspru, cu o duritate masivă, fără să-l privească*): Cu regele dumitale, cu un rege care aduce armatele străine în ţară, nu se poate sta de vorbă... De altminteri, de trei luni n-ai mai fost pe aci, şi bine ăi făcut. De ce ai venit azi?

X: Danton, eşti hotărât să răsţorni pe rege astăşeară?

DANTON (*privindu-l precis*): Nu... Vineri seara...

X (uimit, de-abia se aşezase, şi sare în picioare): Danton, la palat se contează pe dumneata.

DANTON: Repetă-le şi din partea mea întrebarea lui Guadet: are regele mijloace să salveze ordinea publică şi imperiul? (*X înţepeneşte surprins.*) Ei bine, dacă nu, să plece! Orice guverne mai bun pentru un stat decât cel anarhic.

X (*nii şi mai găseşte echilibrul*): Dar simpatiile tale, Danton? Aveai alte sentimente pentru rege şi regină...!

DANTON: Ce înseamnă un rege înconjurat de atâţia proşti cu creier de găină...? Ce înseamnă simpatiile mele, atunci când e vorba de Franţa?

X (*recăpătând curaj*): Dar ştii cât iubeşte regele această Franţă?

DANTON (*mânios, profund îndurerat*): Atunci, de ce o dă legată duşmanilor? De ce pune interesele lui mai presus de ale ei? Nu vezi? Un Ludovic e mai întâi monarh, şi numai în urmă francez. (*Desparte gânduri vechi.*) E atât de ipocrit... (Cu o s*tr*â*mbătură de* s*il*ă*:*) *A*sta mă dezgustă. Prefer îndrăzneala conţilor Anglemont şi d'Herville. (Tris*t:*) *I*-am spus lui Ludovic să aleagă între Franţa şi Coblenz. El a ales Coblenzul. S-a sfârşit... (L-a cond*u*s p*e X* – *pu*r şi s*implu* v*orbind. Rămâne* a*poi si*n*gur* î*n scen*ă*.* D*eodat*ă, *apare* de *după per*d*ea* M*arat.)*

DANTON (*uimit*): Marat... Ce-i asta?

MARAT (înfrigurat, ruşinat de fapta lui, pătimaş, bâlbâie): Danton, toată lumea trădează... –".

DANTON (tot trupul lui uriaş înfloreşte, ca un arbore, în surâs): Marat?

MARAT (tot mai ruşinat, dar cu privirea ca de fier, hotărât): Nu ştiu... toţi trădează... de toţi mi-e frică.

DANTON (privindu-l mirat, surâde mereu).

TABLOUL".

DANTON, GABRIELLE, M-ME CHARPENTIER, apoi – treptat – FABRE, LUCILE, CAMILLE, FRjfi RON, M-ME ROBERT, ANTOIN şi StMION DE STRASSBOURG

(Seara de 9 august. Acelaşi interior. Gabrielle încearcă să culce pe Antoine. E în atmosfera încărcată, în neastâmpărul tuturor, o nervozitate ca la începutul unei înfăptuiri mari... Gabrielle, gospodină necăjită, trece din cameră în cameră, orânduind, căutând? Danton stă cu buzele nervoase, cuprins de o tăcută fi mistuitoare febră, într-un fotoliu.)

GABRIELLE (*mângâietoare, dar fără" calinărie"*):

Tony, haide, micule, haide, culcă-te. (*Strigă servitoarei, care e dincolo*:) Marie, fă patul lui Tony. MADAME CHARPENTIER (*mama Gubriellei*): Marie, deschide puţin fereastra, e o căldură înăbuşitoare aci...

GABRIELLE: Nu se poate, miroase de nesuferit în curtea asta... (IIvede pe Danton frământat de gânduri şi întreabă-i cu ochi neliniştiţi:) Mamă, ce-o să fie deseară? (Pe urmă ascultă cu sufletul pe buze şi cu ochii în lacrimi ce spune curierul care intră şi pe care cum îl vede, Danton se scoală.)

OMUL (se şterge de sudoare): \îi... E o căldură şi o înghesuială pe stradă... DANTON (nelinişt*it, dar m*asi*v): Ei? O*MUL (puţin ca*m fon*f *şi domo*l*it*)*: Au în*ceput să vie gărzile... Toţi elveţienii înarmaţi au fost scoşi în curte... Se vede lumină multă în tot palatul... N-am putut să vorbesc cu nevastă-mea, că era prea târziu... Şi la bucătărie nu se mai poate trece... Dar în balcon era lume... Acum nimeni nu mai poate intra acolo... / (Aşteaptă, privind prin casă.)

DANTON: Bine, du-te înapoi...

GABRIELLE (priveşte lung şi plânge, fără să spuie o vorbă, mângâie, ca şi când ar vrea să-l apere, băiatul. Danton începe să se plimbe prin casă, mereu nervos, preocupat.)

FABRE (*intrând încălzit şi, ca de obicei, puţin afectat*): Unde e Danton...? (Îl v*ed*e*.) A*m fost cu trăsura până la han... L-am căutat pe Henriot, a spus că vine negreşit, dar are impresia că nu poate conta decât pe cel mult două sute de oameni. (Danton-l*} se a*ştep*ta”-zâmbe*şte *ironic*)*. Mă du*c acum la St. Marceaux. Gabrielle, dă-mi te rog un pahar cu apă... (l-aduce apă*.) Dar ce-i* asta, plângi? Gabrielle, n-am făcut nimic dacă începem aşa...

GABRIELLE (lasă totulşi fuge să ia copilul în braţe, copilul plânge şi el când o vede pe mamă-sa plângând).

FABRE: Danton, mă duc la St. Marceaux... (Ca ş*i* c*â*nd *şi*-a *adu*s *aminte, şi* m*ai scă*z*ut, mi*r*a*t*:) L*-a chemat pe

primar la palat. Petion era foarte necăjit că nu a venit încă garda să-l aresteze... Spune că dacă ar fi fost arestat nu ar mai fi fost nevoit să se ducă la Tuilerii. Vezi de dă ordin. (Danton î*l asig*u*ră, cu un* ge*s*j*t* ab*sent, de pre*oc*up*a*t.)* *La re*vedere, dacă vine Camille, să mă aştepte. (Iese.)

(Se aud apoi voci pe scară. Vin Lucite şi Desmoulins, sunt amândoţ bine dispuşi.)

CAMILLE: Unde e Danton? Ei... (Dant*on tac*e*, ve*de *pe* G*ab*r*ielle.)* *L*ucile, uite cum plânge Gabrielle...

LUCILE (*nebunatică şi nervoasă*): E imposibil. Ţi se pare ţie, Gabrielle e spartană. (*Se apropie*”, *izbucneşte în râs*.) Dumnezeule, plânge? Gabrielle i plânge... (Râde ca o nebună.) Gabrielle! Uită-te la mine. (O ia de mână.) Nu, serios, plânge... (Ia cu degetul lacrimile de pe obrazul Gabriellei.) Da... (Izbucneşte iar în râs nestăpânit, arată pe M-me Charpantier.) Uite, şi maman plânge...

GABRIELLE (*îndurerată*): Cum poate să râdă cineva aşa?

LUCILE: Ce ne ameninţă? Nimic... Totul merge admirabil... Nu-i aşa, Danton? (Danton s*urâde* p*reocup*a*t.)* *Şi tu*, (băiatulu*i) morţno*locule, ce-i cu tine, de ce stai aşa? ... Culcă băiatul, Gabrielle. Ce-i cu asta? Dacă n-aţi venit la noi la masă... N-aţi, mai sta aşa...

DANTONV (întreabă destul de absent, zâmbind): Ei, i-aţi montat pe marsiliezi?!

CAMILLE: Nicio teamă... Acum ne-am sculat de la masă... Barbaroux a plecat direct la oamenii lui... Freron s-a dus la Westermann...

LUCILE (*prea veselă pentru asemenea atmosferă*): Nu, serios, Gabrielle, de ce n-ai venit? A fost o masă minunată. Ştii, ca în pragul unui mare eveniment. Flori „am scos vesela de argint... Ne-a dat mama nişte vin!...

DANTON (*necăjind-o*): Şi bineînţeles, tu între toţi... (Cătr*e Cam*i*lle:)* *U*ite o aristocrată care slujeşte, tocmai cu eleganţa ei, cauza poporului.

(Lucite râde bucuroasă.)

GABRIELLE (*uimită şi amărâtă*): Cum poate să râdă cineva aşa?

LUCILE (brusc serioasă şi cu ochii mari umeziţi): Vai, asta înseamnă poate că am să plâng mult în noaptea asta. (Tremura în ea ca o presimţire, rămâne pe gânduri.)

CAMILLE (fără să fie prea pătruns de greutatea clipei): Cât e ceasul?;

DANTON (continuându-şi socotelile, şi îndoielile din el, face semn că mai e vreme).

MADAME CHARPENTIER (*gatade plecare*): Gabrielle...

GABRIELLE: Pleci, mamă...? Cum pleci aşa singură? ... Doamne-Dumnezeule, nu mai ştiu unde mi-e capul...

LUCILE: Hai s-o conducem noi... Mama*n Cha*rpentier, te conducem noi până la cafenea... Hai, Gabrielle...

(Ies toate trei.)

DANTON (priveşte nervos pe fereastră; Camille e acum liniştit că nu înţelege situaţia).

FRfiRON (intră, Camille îi iese înainte): Danton.

CAMILLE (fără ocol la ceea ce e important): Ce face Santerre?

FRfâRON: Au început să se strângă oamenii... Berăria e plină de lume... A desfundat Santerre două butoaie de bere... Westermann cere să-i trimiteţi mereu veşti de aci...

MADAME ROBERT (*intră*): Ce lume.). Ce lume pe stradă... Toate casele sunt iluminate...

CAMILLE: Ce zic oamenii, ce se vorbeşte?

MADAME ROBERT; Pe unde am trecut eu... că n-am venit direct, am trecut întâi pe la...

CAMILLE (o întrerupe nervos): Şi?

MADÂME ROBERT: Oamenii au ieşit pe la porţi şi aşteaptă... să vadă încotro ies lucrurile. Bărbatu-meu s-a dus la biroul secţiei, ca s-o convoace... De acolo vine, cu

delegaţii, la primărie.

CAMILLE: Mă duc jos să iau cheia de la clopotniţă. Vreau să trag chiar eu clopotele... Hai, Freron* (Iese *împreună cu Freron §)*

MADAME ROBERT: Dar unde e Gabrielle?

DANTON (se plimbă, greu îngândurat, de la un capăt la altul): S-au dus ea cu Lucile, să conducă pe mama. (Şi, o clipă întrerupt, iar se plimbă.)

(Lucile şi Gabrielle se întorc chiar acum.)

MADAME ROBERT (mirată că ele s-au întors): Ei, aţi şi condus-o?

GABRIELLE: Nu, că e cu neputinţă. (*Şi-acum e uimită.*) E o lume pe stradă... De altfel, tocmai venea Pierre s-o ia... I s-a făcut frică Lucilei de atâta lume...

LUCILE (*lui Danton, ca un copil mirat*): Au trecut nişte soldaţi călare... Cântau toţi cântecul ce! nou, adus de marsiliezi. (Fred*onează o măsură... Danton are o sclipire în ochi.)* A*h,* Dumnezeule, ce are să fie astă-seară!

(Intră Antoine şi Simion de Strassbourg.)

ANTOINE (grăbit, are multe şi importante de spus): Unde-i Danton?

DANTpN (neliniştit): Da?

ANTOINE (*după ce a venit aproape*): În timp ce noi ţineam şedinţa subcomitetului, a intrat la noi un regalist... Chiar în casa alăturată ţin şi ei şedinţă, iar ăsta, se vede, a greşit uşa... (Toţi se *adună interesaţi.) Ce fa*cem? Tallien vrea să-l omoare... şi să atacăm casa vecină...

DANTON (*mereu potolit, ca pornit pe un drum mare*): Ţineţi-l, fără să-i faceţi nimic... Supravegheaţi numai casa...

ANTOINE: Ei, când tragem clopotele?

DANTON (îndreaptă un tablou atârnat în perete, care se strâmbase): După ce-l auziţi pe al nostru, pe al cordelierilor. (Rămâne iar absent.)

ANTOINE (ironic): Ştii că Robespierre a „dispărut”?

(Dar nu mai aşteaptă răspuns.)

S IM ION (după ce nu ştie ce să facă o clipă): Bună seara, (Ies.)

DANTON (surâde unei privelişti din el însuşi, se înnoureazǎ apoi şi se plimbă iar prin casă. Femeile îl privesc cu coada ochiului, vorbind între ele).

CAMILLE (intră cel dintâi, prea impresionat, prea prompt, are o armă în mână): Gata.

FRJşrON (care vine după el): Hai, Danton.

LUCILE (când îl vede pe Camille înarmat, ţipă): Ah! (îl priveşte aiurită şi fuge într-un colţ, ca să nu se vadă că plânge)

FRfiRON; Danton, hai la cordelieri. Trebuie să ne chemăm oamenii. (*Nemulţumit*:) Consiliul comunal s-a adunat şi deliberează.

DANTON (cu ochii g-ei, fără grijă): Petion?...

FIUÂRON: E reţinut la palat, drept zălog că nu are să se întâmple nimic.

DANTON (acum nervos, se răsuceşte în el, stă un mo –, ment pe gânduri, pe urmă se vede că acceptă situaţia): Haide.

CAMILLE (*prea prins de ceea ce vede şi face*): Jos, marsiliezii s-au format în stradă. (*Se duce la fereastră*.) Uite-i. Au cu ei şi pe bretoni. şi tunurile... Marat şi-a adus aminte că e doctor şi şi-a instalat un spital la mănăstire... Barbaroux mi-a dat şi mie o armă... Hai, te aştept la secţie. Cordelierii noştri au venit cu toţii... E sala înţesată. (însă ceea ce e i*mpor*t*ant* o *s*p*un*e *în şoap*t*ă*.) *Tre*bu*i*e *să pu*nem mâna pe Primărie...

FABRE (*intră, cu o mutră speriată, se apropie întins de Danton*): Danton, pune să sune clopotele... Canalia de Mandat a întărit palatul şi vrea să atace mulţimea, chiar aci, la noi. Pont-neuf e barat cu tunuri... Hai, mai repede, că de nu, totul e pierdut...»

(Totul scade, respiraţiile se înjumătăţesc de teamă,

Danton rămâne singur, aşa cum a hotărât, pentru el însuşi. Se uită zâmbind la cei abătuţi.)

FRERON (*deodată înflăcărat de pericol*): Ei bine, de va fi nevoie, vom muri cu toţii... eu cel puţin sunt sătul de viaţă. (*Aşteaptă surâsul dorit al Lucilei.*) Nu caut decât să mor.

DANTON (îşi toarnă un pahar cu apă, şi către Fabre): De unde ştii astea?

FABRE: Fournier a venit ocolind pe la palat. M-am întâlnit cu el la St. Michel. Regele şi toţi miniştrii sunt în sala de consiliu... Regina şi prinţesele privesc din balcon. (*Această amintire a femeilor măreşte ochii Lucilei şi ai Gabriellei.*)

FABRE (*frământat de teamă*): Du-te la Primărie... * trebuie revocat imediat Mandat. (*L-a luat mai departe*; *şoptit*:) Hai repede... Secţiile îmi pare că se mişcă greu...

LUCILE (*a luat şi ea deoparte pe Camille, neliniştită*): Camille, te rog, te tog să nu faci nicio nebunie...

CAMILLE (*uşuratic*): Lucile, voi căuta...

LUCILE: Ah, Dumnezeule... Mai bine rămâneam la ţară...

CAMILLE (*ştiind că o linişteşte*): Lucile, voi fi necontenit lângă Danton...

LUCILE (*către Freron, care se apropie*): Freron, iepure dragă, ai grijă de Camille.

F'RERON: Lucile, (o priveştecu nemărginită drag Oste) Camille mi-e ca un frate...

FABRE (*stăruind mereu*): Trebuie înlocuit numaidecât Mandat şi contramandat ordinul de

apărare... (Ca *obsedat:*) Dacă secţiile nu se mişcă şi nu trimit delegaţi, totul e pierdut... /

DANTON (se scoală hotărât de plecare. E un gest care provoacă mişcare atentă în toată casa. Privindu-l pe Freroh): Tu du-te spre palat. (Către Fabre:) Du-te din nou

la Westermann.

LUCILE: Freron, să vii să ne aduci veşti, că de nu, nu te mai iubesc…

(Rămân numai jenidile, topite de nelinişte, pradă veştilor aduse de Fabre.)

GABRIELLE (*plânge şi se roagă*): Ăli, ce bine ar fi fost să mergem la ţară… Ce ne trebuia nouă atâta frământare?… Să ne vedem de pământul

nostru, de gospodărie…

LUCILE: Dar parcă eu n-aş fi vrut să rămânem şi noi la Bourg la Reine Pi… Chiar plănuiam să mergem duminică, să botezăm acolo pe Horace.

MADAME ROBERT (*limbută şi cobind*): Acum văd şi eu că ne-am încurcat degeaba… Să stil i. – * *

ca dacă se întâmplă ceva lui bărbatu-meu.l. îl străpujig cu pumnalul pe Danton! GABRIELLE (*n-ascultă, căci tulburarea din ea n-o lasă*): Şi toate astea, Lucile., din cauza lui (familie. El cu articolele lui, la gâzetăţ… Ce vrea?: …

LUCILE: Dar, Gabrielle, de ce vorbeşti aşa?

(Se aude clopotul cordelierilor sunând în noapte d, într-odată, violent, alarmant, pe urmă domolindu-se i lăsând să se audă numai, – cel de la Saiiit-Anderjides Aics, Femeile încremenesc ffscultindy nu îndrăznesc să mai spună, o vorbă. Când a încetat şi clopotul de al doilea, continuă, altul… pe urmă altul…)

TABLOUL III

LUCILE, GABRIELLE, MADAME ROBERT, apoi!

— Treptat WESTERMANN., CAMILLE, FABRE.

FRfâRON

(Două ore mai târziu. Se cunoaşte că a trecut atâta timp. Femeile s-au lungit – una pe o canapea, adusă în micul holţ alia într-un fotoliu… Lucile e jos, lângă fereastră. Nu-şi vorbesc… Se înţelege, din modul cum stau, că ar fi voit să se odihnească, dar că n-au putut, dureros

neliniştite. E o tăcere apăsătoare. Se aude tot mai puternic. un cal în galop. Toate tresar, ascultă speriate… Când aud cfy urcă pe scară cineva, ies speriate înainte: intră Westermann.)

LUCILE (eu sufletul pe buze): Westermann! Ce e? WESTERMANN (asprur grăbit „întărâtat): Danton!

Unde e Danton? GABRIELLE: Vai… Ce, e? LUCILE (*stăpânindu-se*): Cred că ce la Primărie… Ascultă, Westermann, ce e? „*…

(Westermann, fără să răspundă, pleacă frântind uşa „fugind. Femeile răn în din cauza asta într-o spaimă nebună.)

GABRIELLE (*după ce du stat un timp tăcute*): Vine… cineva, iar…; \.)… – v

(Intră Camille, – Panis, animaţi.) – LUCILE (bucttroasă de pă rea nu l-ar fi văzut de ani): Camille, Camille!

(Bărbaţii se irintesc pe scaune.)

CÂABRIELLE: A fost Westermann pe aci. – CAMILLE: Westermann? Ce a spus? GABRIELLE: A întrebat de Danton… Era speriat.: „Trebuie să se fi întâmplat ceva. S-a dus ia Primărie… Ce e acolo?… 1 – CAMILLE (cu capul culcat pe umărul Lucilei, vorbeşte în şoapte, foarte simplu, cu tonul. scăzut, obosit, cu care spui un lucru care te-a uimit): Danton a fost extraordinar…

LUCILE: Ei, cum a fost?

CAMILLE (*tot scăzut*): Întâi ne-am coborât la marsiliezi. Când a strigat „la arme”, am crezut că se cutremură mănăstirea… Toţi au fost în picioare… În curte, la club, n-a vorbit decât câteva fraze… dar a fost destul… am plecat grămadă la Primărie… Aci, eu am avut un moment de groază… Nu veniseră decât câţiva delegaţi de-ai noştri… „Atunci, Danton s-a hotărât să se folosească chiar Consiliul legal, care era în număr şi delibera.», I-a cerut ca imediat să cheme pe Mandat ca să dea socoteală

de intenţia lui infamă de a ataca poporul „chiar la Primărie şi la Pont-neuf. Dar de ce ţi-e mâna aşa rece? i f

LUCILE (prinsă de cele povestite, nervos): Spune…

CAMILLE: După primele fraze – dar cum a vorbit! → consiliul, speriat, a votat rechemarea lui Mandat. În timpul acesta veniseră şi delegaţii cei noi. Când au fost în număr, Danton şi colegul lui, celălalt procuror, au trecut la ei, în sala de alături, declarând că recunosc voinţa poporului în noua Adunare comunală şi că o proclamă pe cea veche dizolvată. (*Lucile vede că e sângerată mâna*, şi *el explică firesc*.) Când am trecut prin curtea lui Ga mat, ca să nu ocolim… am sărit nişte garduri. Cum a intrat în sală trădătorul de Mandat, i s-a cerut socoteala, şi pe urmă a fost arestat. (Mai *scăzut înc*ă*:)* *P*e scară i-au zburat creierii.

LUCILE (*e abătută*): Ah, e groaznic…

CAMILLE (adoarme pe umărul ei).

GABRIELLE (*femeie înainte de toate, pe care o crimă o doare*): Ce păcat, ce păcat… Cum pot să fie oamenii aşa de răi?…

MADAME ROBERT (acum foarte curajoasă şi bondoacă): Ce vrei aşa e în revoluţie!

LUCILE (resemnată şi ea): Ei, Gabrielle…

FRERON (*intrând, de la uşă*): Ce-i cu Westermann, ce-i cu Fabre? N-au trimis pe nimeni pe aci? (*Se frământă enervat*.)

LUCILE: Ascultă, Freron, spune-mi adevărul, ce-i la palat? Aici înnebunimi de ce nu ne spuneţi ceva…? Nici cu Camille nu e de vorbit. Uite, a adormit…

FABRE: Lucile; situaţia e neclară… Din partea palatului nu ar fi prea mare teamă, apărarea e cu totul dezorganizată. Ei nu pot conta decât pe garda elveţiană, iar din Garda naţională – pe batalioanele Filles Saint Thomas şi Bottes des Moulins. Din rest, o bună parte au trecut de-a dreptul de partea noastră. Batalionul de la St.

Denis a trecut, iar, în întregime de partea noastră, din cauza prostiei celor de la palat, care au adus cinci sute de cavaleri ai pumnalului ca să jure în faţa gărzii credinţă austriecei: Bineînţeles că asta a deschis chiar ochii ofiţerilor din Garda naţionalăiar când unul dintre cavaleri – mi se pare chiar contele d'Herville – s-a adresat acestora: „Curaj, domnilor din Garda naţională!”, căpitanul Marceaux a răspuns, privindu-l în ochi: „Curaj? Vom avea, fiţi liniştit, domnul meu... dar nu alături de dumneavoastră”. Şi imediat, urmat de întreg batalionul, a trecut curtea şi a venit în rândurile noastre. A fost o consternare generală. Regina – ne-a spus mai pe urmă un servitor, om de-ai noştri – s-a dus sus la ea şi a început să plângă. A îmbrăcat copiii şi plânge împreună cu prinţesa de Lamballe.

GABRIELLE (*plânge*): Sărmana de ea... Plânge... Şi copiii! De ce nu duc undeva copiii, Freron?

FRERON (revoluţionar fără răutate, fireşte): Unde să-i ducă?

LUCILE: Dar ai noştri ce fac? Unde sunt?

FRISrON: Aşteptăm de două ceasuri – noi, cu Danton – să vie Westermann şi Santerre cu cei din cartierul St. Antoine. Nu ştim nimic despre ei...

FABRE (*intră obosit, tăcut, descurajat*): Unde e Danton?... Poftim. De ce nu stă aci, să ştie de unde să-l ia lumea?

FI & RON: E la Pont-neuf, aşteaptă să vie cei din St. Antoine, de două ceasuri! Ce-i acolo?

(Femeile ascultă speriate ca de orice” venire nouă, căci fiecare veste poate fi o nenorocire.)

FABRE: E bine... Au să vie... totul merge bine... (Se vede clar că minte, ca să nu alarmeze femeile.)

FRfâttON: Poate e şi timpul...

FÂBRE (*îl ia deoparte*): Freron, totul e pierdut. Santerre nu vrea. să se: mişte... /N-au venit decât vreo

şapte mii de oameni... Berarul, speriat de insuccesul acesta, nici nu vrea să audă de plecare.

FRfiRON (*abătut*): Fabre, ce spui...?

(Camille se trezeşte.)

FABRE (*nemulţumit că nu a fost ascultat*): I-am spus lui Danton să-l numească pe Santerre... ceva... Sl-l cheme la Primărie; Să rămânem noi acolo. \reste, rmann v? ea să-l omoare.

Alsacianul a spus că-i vira sabia în piept. Dacă Danton mă ascultă pe mine!... (Cami*lle s-V*i apro*piat.)* ÎI luă de acolo. Trebuia să-l numească la Primărie / – CAMILLE (enervat): Pe cine, Fabre? Pe Santerre? (Uimit că nu se ştie asta:) De două Ceasuri, Consiliul comunal l-a numit „şeful Gărzii naţionale" 1 în lociil lui Mandat... (Ramârie nedunterit, pe când afară se aud tdbele bătând, în neştiutul nopţii, alarma.)

FRERON (surprins): Alarma!

(Toţi rămân încremeniţif femeile, speriate, nu ştiu ce săkereadă, stau să cadă ameţite.)

CAMILLE: Alarma:.; Totul s-a aranjat... (Fuge*; di*n *uşă*:*) H*aide... haideţi toţi...

LUCILE (*speriată*): Camille, unde te duci?. Ce faci?. Camille... Freron!...

FABRE (*o reţine*): Ce faci? Lasă-l acolo... –, e mai în siguranţă... Ce vrei? În noaptea asta cine ştie ce cavaleri cutreieră cartierele pe la şefii mişcării pe acasă. Aici, în centrul oraşului, e mai periculos... Lâsă-l acolo, până mâine de dimineaţă... (Pleacă şi el.*)*

LUCILE tFabre!... Şi tu te duci...? Ah, Dumnezeule... Rămânem noi... r.

FABRE: „La adunare... Lasă, Că lucrurile de abia au început!(*Iese*.)

LUCILE (strigă de prisos): Fabre... Fabre... (Rămâne învinsă de deznădejde.) Dumnezeule... (Se aud tobele departe în noapte, Lucile cade î, nin genunchi lângă

fereastră, cu o voce scăzută şi plină de emoţie.) Ce vom deveni? Nu mai pot respira. Noapte fatală! (Cu vocea muiată de lacrimi, cade, mică, în genunchi.) Doamne, dacă e adevărat că exişti, mântuie atuhci pe oamenii care sunt demni de tine... Vrem să fim liberi... Câte greutăţi... (Femeile rămâw din nou în noapte, se vede că le e frică să vorbească. După un timp, se aud lovituri de tun. Gabrielle leşină.) Gabrielle, ce-i asta? (Speriată, aleargă şi-i dă ajutor; frământat, vrând să facă puţin curaj Gabriellei, are un râs nervos.) Gabrielle... Ah, dragă, nu-i nimic, ascultă... (Şi, brusc deprimată, ca o tulpină frântă:) Gabrielle...

TABLOUL IV

GABRIELLE, LUCILE, MADAME ROBERT.

Vine DANTON, pe urmă FRJ & RON şi ceilalţi

— Acelaşi decor, în zorii zilei; femeile dorm, sau veghează, cum pot.)

LUCILE (*încremenită*): Gabrielle, uite, a venit Danton...

DANTON (*tot aşa de potolit ca la plecare, dar acum surâzător, luminat*): Dar ce e?... (Alea*rgă, îi* i*a* m*âi*n*ile.) E*i, Gabrielle, fata mea, ce e? Vrei s-o dai în comedie?... Dragă, nevasta lui Danton nu are voie să leşine decât cu el în pat... Ei, drăcie... (O ia de bărbie.) I*a* u*it*ă*-te la* mine... (Gabrielle deschide o*chii, Dan*t*on se li*n*işteş*te.) Lua*ţ*i*-o *de aci...*Împachet aţi-o şi trimiteţi-o la Arcis.

FRERON (*intrând*): Ascultă „Danton, ce a fost cu Santerre?

DANTON (cu voie bună, scoate haina de pe el): Eh... ce-a fost...

FRJfiRON: Ce-i acum acolo?

DANTON: De unde vrei să ştiu?! N-ai auzit tunul?... Am aşteptat până s-a rânduit totul... În clipa? când Wtestermann a abătut cu saibia în poarta Carousselului, eu nu mai aveam nimic de făcut şi am plecat. Îmi daţi şi mie voie să – dorm puţin! Nu?

FREKOW (*ros de gândwl lui*): Bine, dar; ce e acolo?... Cami Fle s-a dus – să vadă.

DANTON (*miraii*)? Ca miile e acolo?

FRfiRON: A vrut neapărat să vadă ou loerhii lui... Eu când am aflat că ai plecai: ...

DANTON (*domol*): Nu «tiu nimic... Eu mi-am făcut datoria... De-a cum începe treaba lui Westermann...

FRfiRON: Dar Camille, Fabre sunt alarmaţi... Noi ştiam că nu se mişcă Santerre... *”.

DANTON: A venit. L-a găsit ordinul de comandant – al Gărzii şi l-a lăsat pe Westermann cu oamenii... Ei, îmi daţi voie să mă culc...? Că uite, se face ziuă. (Cu surâs*ul lui cre*s*tat:) Vrei* să se supere Robespierre că ne pierdem nopţile?

FRERON (nu pricepe de loc): Şi Westermann?

DANTON (*cu o profundă şi glumeaţă admiraţie*): E – cel mai blestemat general pe care l-am văzut. Să fi văzut ce ordine a făcut cu *sans-culoţii* noştri... (Amuz*at:) I*-a aliniat, i-a muştruluit, i-a împărţit... A format (ştii, ce*va s*av*ant) „careu*ri”. (Freron s*urâde*; *Danton, învese*li*t:) Dacă* nu l-ai văzut pe Westermann călare pe calul lui negru – nu ştiu unde Dumnezeu l-o fi găsit, dar îiatârnau picioarele de pământ... Mai lipsea Santerre cu namila lui, ca să facă o pereche fără pereche. (Trece dincol*o.) G*a*brielle*... Ce-i asta...? De ce nu mi-aţi făcut patu 1?

(Din stradă strigă când & vdi „Danton!” /

l’RERON: Fabre, el e...

FABRE (*de jos, pe fereastră*): A venit domnul ministru? A,. /. V-/., /;

FRERON: Fabre, fii serios, pe năzbâtie mai e şi asta...?

FABRE (*urcă în fugă, îl sărută, pe Danton*): Dragul meu, eşti ministrul justiţiei. (*Danton devine grav şi puţin trist.*) Regele, imediat ce au forţat poarta, s-a refugiat îifmijlocul adunării. Verniaud va citi decretul pentru

suspendarea lui Ludovic şi va propune lista noilor miniştri. Adunarea se dizolvă şi se va convoca o con

— venţie, care să decidă de tron. Eşti în frunte, la Justiţie. Roland-la Interne... Cred că n-ai nimic de obiectat dacă mă ofer să fiu secretarul tău general.

DANTON (e profund îngândurat, rămâne lung nemişcat, are parcă ochii în lacrimi).

CAMILLE (*intrând, spune, crezând că aduce o noutate*): Regele a fugit cu toată familia în sala adunării.

FABRE (*şmecher oarecum*): Ştim, Danton e ministrul justiţiei... (Iron*ic:) P*oate că nu ştii...

CAMILLE (*cu ochi mulţumiţi*): Aşadar... biruinţa?...

DANTON (*adânc tulburat*): Ce ai lăsat la palat?

CAMILLE (*cuprins dintr-odată de tristeţe*): A început un măcel groaznic... (îndu*rerat adâ*n*c şi* e*l, sc*ăz*ut:)* S-a încălcrat poporul cu garda elveţiană...

DANTON (*uimit*): Şi Westermann?... E un măcel inutil, de vreme ce regele e suspendat!

CAMILLE: Westermann nu poate face nimic... Cine mai poate opri mulţimea?! Am spus însă la toţi să aducă răniţii la mănăstire, unde şi-a instalat spitalul Marat... (Adânc tr*ist, c*a *un* co*pi*l*:) Lucil*e... (Cu ochii în *ochii ei, c*u *un s*ur*â*s *re*s*emnat, obosit) Ş*ti*i care* e col dintâi cap pe care l-am văzut retezat?

LUCILE (îngrozită, aşteaptă): Da?!

CAMILLE: Al lui Soullaux.

LUCILE (palidă, încremenită, pierdută, căci e şi soarta lor): Al ziaristului?

FABRE (trist şi cu ochii mari): Ce frumoasă nevastă avea! în actul îi

Invazia prusacă

TABLOUL V

Cabinetul ministrului în palatul Departamentului Justiţiei din piaţa Vendôme. Un birou Louis XV în dreapta, un alt birou simplu în stânga, fereastră mare în fund,

parchet, covor…

SCENA 1

CAMILLE, FABRE, ROBERT, LACHEUL, apoi FOUQUIEfl-TINVILLE, UN DOMN, O DOAMNĂ, ALTĂ, DOAMNĂ

(Doi lachei „stilaţi” – frac, peruci, pudraţi, înmănuşaţi – îşi îndeplinesc cu eleganţă şi cu condescendenţă serviciul, căci se cunoaşte că dispreţuiesc pe noii stăpâni. După ridicarea cortinei, Camille şi. Fabre intră preocupaţi, urmărind o discuţie, încălziţi, cu pălăriile în cap. Servitorii se privesc, fără să trădeze măcar un zâmbet, aşteaptă apoi pălăriile, pe care cei doi le pun fireşte pe masă. De acolo, lacheii le iau şi le scot afară.)

CAMILLE (arătând în perete un placat pe care l-a măsurat mai întâi cu privirea): Dragă, dacă nu vrei să mă asculţi pe mine… Alea nu sunt afişe. E o literă care nu se poate citi. Caracterele sunt prea înghesuite. Şi pe urmă, trebuia găsită o altă hârtie, de o culoare mai vie… Pe ea numai atât, fără „votaţi”, fără niciun alt cuvânt: „Danton, Robespierre, Fabre d’Eglantine, Camille Desmoulins etc.

FABRE: Camille, dacă ai să te alegi deputat…

CAMILLE: Cumtu mai stai la îndoială? Dar o. s-o datorăm lui Marat. Placatele lui au un succes îndrăcit… fii faţa casei mele era lipit cel în care publică întâi lista brissotinilor – la fiecare-cu o mică lămurire – şi o lămurire aşa cum ştie Marsat să dea: Chepy, josnic parazit, pupă mâna lui Lameth şi, ulterior, linguşitor brissotin…

FABRE (*scăzuţi, amuzat*) *: Nu, e alta care mi-a plăcut… „Bordin”, necunoscut…

CAMILLE: Dar Lepaux, „necunoscut în revoluţie”… Ca! şiş când ai zice „necunoscut pe strada asta”.

FABRE: în faţa Teatrului Francez era o lume imensă… Un băiat suit pe o căruţă răsturnată acolo… citea cu voce tare şi toţi râdeau… (Căite Ro*bert, care* a*ştepta în pici*o*ar*e*:) Ce-i,* Robert?

ROBERT (*afectat*): Domnule secretar general... Trebuie să rezolvăm astăzi treizeci şi cinci de

rapoarte...

FABRE: Dragul meu... Eu sunt vinovat dacă patronul nu are timp? (Caut*ă între hâr*t*ii.)* *A*sta – şi asta – dincolo, la domnul secretar al sigiliilor. (Arat*ă pe* C*am*i*lle.)* *Ş*i asta... (Necăjit:*)* *Ce-i* asta?... Robert, astea merg la Interne, toate... N-au ce căuta aci. Poftim şi asta... Este ofertă de furaj... La Război... Să ne lase odată în pace...

ROBERT (*schimbă tonul*): în definitiv, *mon* cher ami, eu i-am spus. E un tip de negustor tocmai de pe la Lyonv... Acum e aci i vrea neapărat să vorbească cu dumneata. l'ABRE (*stă puţin pe gânduri*): Spuneai să se întoarcă pe la prânz... (Afar*ă se* a*ud acl*a*maţii şi* s*trigăte's)* A*l*ţi voluntari... Trec spre Verdun. CAMILLE: Auzi, ne cheamă fereastră...

(Amândoi ies la fereastră, iar când apar ei, se aud strigăte entuziaste: „Victoriei Trăias. cii Franţaţ Mereu aclamaţii.)

FABRE (*venind de la fereastră*): Trec mereu. CAMILLE i. Era o mare de capete toată piaţa... FABRE (abăt*ut): Ş*i totuşi f prusacii înaintează – necojiteni t... Ţ 1 l A; i

CAMILLE (*s-a instalat ca la el acasă în fotoliu, răsturnat*): Dragă, bine e să fii secretar a 1 sigiâiiid?! Ce-ar zice bietul fată-meu dacă m-ar Vedea cum stau aşa, răsturnat în fotoliul acestaM Când el, biet loc otenent ti d ic iar, nici în antecameră nu era primit... Ştii; că iiâip. scris o scrisoare, în care i-am arătat ca preşedintele de tribunal din Guise-poate solicita o audienţă secretarului sigiliilor, pentru că are şanie – să i se aprobe. (Serv*itorii s-a*u*. pr*iv*ii. /Al*a – ieşiţi afară, domnilor. (Amuz*at şi* di*s*c *fel*:*)* *A*scultă, Fabrey acum patru ani; eram în epoca aceea grozavă când nu aveam ce mânca şi dormeam la hanul ăla infect, unde:

m-am înetrecut cei mai frumoşi ani – mi-a trimis tata într-i o seri soare un raport, ca sări depun la minister. Ei bine, am trecut pe culoarele a stea, am intrat în trei-patru birour i – ţi-fechipui cum se uitau toţi la mine, chiar – cei mai mici funcţionarii (Surâ*zând:)* *E*ram aproape jerpelit…

FABRE: Nu, serios, ce dracu' a găsit Lucile asta la tine, măi băiete? O aristocrată îndrăgostită de un fluieră-vânt! Şi nenorocitul de tată-său, care ţi-a dat nu numai fata, ci şi o sută de mii de livre zestre…

CAMILLE: Femeile au instinct, dragă. Simţea ea că într-o zi am să fiu4 secretar general… (Se a*ud*e *pe* f*er*e*astră: „S*ent ine la ”) Auzi Sent*inella lui* Guadet… Y Ce infamie, mai scrie şi azi? (Sună*pripit; că*tr*e lac*h*eu:)* *C*umpără-mi repede Sent*inella*

LACHEUL (*se înclină*).: Afară, o mulţime de lume aşteaptă să fie primită… (Cătr*e Cam*ille*, an*um*e:)* *U*n domn Fouquier-Tinville, care pretinde că e rudă cu dumneavoastră.

CAMILLE: Spune-i să intre…

(Lacheul se înclină protocolar. Cu Fouquier o dată, se împinge desperată o mulţime de lume, ca într-un desiş de trupuri)

O DOAMNĂ (*eu faţa albă, sărăcăcios îmbrăcată*): Cev tăţene, ai milă, eliberează-mi bărbatul, am patru copii…

e N DOMN *bine*”, *cam bolnav*, *nervos*, *emoţionat*, *conţinut*): Domnule secretar, acordaţi-mi măcar două minute…

CAMILLE (*amical*): Fabre, vezi despre ce e vorba…

VABRE (*oficios*)? Cetăţeniy” toate închisorile Parisului ţin de municipalitate» De prisos veniţi la noi;»

UN DOMN (care se stăpânea, e aproape să izbucnească în lacrimi): Dar, domnule j acolo nu putem r-… vorbi cu nimeni… De acolo porneşte toată nenorocirea. $.

— Aci e Departamentul Dreptăţii…

FABRE (scărpinându-se în cap): Dar dacă noi…

ALTĂ DOAMNĂ: vă implor, cetăţene secretar general... Băiatul meu! 1 & * singurul... (Speriat, *bâlbâit*:*)* *Se sp*une că deseară vor fi masacraţi toţi prizonierii...

FABRE; Nu vă luaţi după zvonuri absurde... În orice caz, pentru eliberare noi nu putem face nimic... Aşteptaţi să vie cetăţeanul Danton...

(Se aude tunul, toţi încremenesc.)

CAMILLE (se uită la ceas şi constată): Precis. (Către Fouquier, cu prietenie:) Nu te-am văzut de zece ani... (Îi strânge mâinile, îl măsoară cu cu privirea cald.)

FOUQUIER (*sincer, evident*): Nu-ţi închipui cu câtă emoţie am aflat că ai fost numit secretar al sigiliilor. (*Scade tonul, intim.*) Afri avut tot felul de nenorociri. Te rog... (Dar *se* î*ntr*e*rupe* şi *reve*n*ind:) Ş*tii că m-am însurat din nou?... Nevastă-mea, ai s-o cunoşti... ce să-ţi spun...? îmi faci un serviciu imens... O ducem greu... E păcat de femeia asta...

CAMILLE (cam fără grijă, ca de obicei): Fii liniştit.

Vorbesc eu cu Danton, şi are să se facă... îţi

* * *

găsim un post bun... Mai aşteaptă numai puţin... (Servitor*ul Ua adus Se*n*tine*lla.

(Fouquier s-a aşezat, respectuos* pentru loc şi vam-ni, pe un scaun foarte îndepărtal.)

FABRE (*lucrând la birou*): Camille, tu ai trecut azi pe acolo, s-au pus drapelele la Notredame?... Danton...

FOUQUIER (intervine, zâmbind timid, ca să se facă agreabil): Erau două enorme drapele negre...

FABRE: Şi la Primărie?

FOUQUIER (*încurajat, bucuros că poate face un servi” ciu*): La Primărie, un perete întreg era acoperit cu doliu.

CAMILLE (înfuriat, se scoală de pe fotoliu, trânteşte cu pumnul în masă): Ga na în... Canalii... Canalii...

FABRE Ysurprins, ridică doar capul din hârtii): Ce e?

CAMILLE: Asta-i seris chiar de nevasta lui Roland… E întorsătura ei de frază… Ah, regină Coco…

SCENA 2

ACEIAŞI, DANTON, DOI COMISARI, A, B, C, D, apoi LUCILE, CETĂŢENI, UN OFIŢER

DANTON (*intră violent, masiv, merge întins la Camille*): Camille… te-am rugaţ ceva… Te-am rugat ca pe un frate…

CAMILLE: Dar, Danton, am scris… O mie de placate afti fost lipite azi în oraş…

DANTON: (z*nfie¥b*z*nt'at*): mie? Zece mii… Zeci de mii. Camille, de ce nu vrei să mă înţelegi?… Vreau ca toţi pereţii să fie acoperiţi de afişe în roşu, prin care ultimul om în stare să poarte arma să fie chemat în ajutorul patriei. (Către Fa*bre:) Fabre*, să se tragă tunurile.

FABRE: Adineauri…

DANTON (*prins de sforţarea, pe care o face*: Nu –, de-aici înainte din oră în oră… (Cătr*e Cam*i*lle iar*:*) T*e-am rugat să pui doliu la Notredame…

CAMILLE: Sunt două drapele uriaşe…

DANTON (*pătimaş*): Ca miile, până la ora douăsprezece (*îi arătă ceasul*) toată faţada catedralei să fie îmbrăcată în negru.

CAMILLE (*mai curând pueril decât ironic*): Vrei să scriem şi noi placate cu sânge, ca Marat şi Hébert?

DANTON (*grav, serios*): Da! E un război funebru. Ascultă, Camille, tu eşti un mare talent, dar eşti un copil care nu Vrea să înţeleagă… Armatele lui Brunswick înaintează… O sută de mii de oameni sunt în marş acum asupra Parisului, şi tu eşti uşuratic ca un şcolar. (Către Fa*bre:) Cheam*ă servitorul. (Cu vocea *ac*u*m sc*ă*zută, obosit*ă:*) Briga*da lui Dumedon a fost capturată toată lângă L «>ngvy. (încălzit *mereu,* l*acheu*lu*i:) Orice* curier vine de pe câmpul de luptă intra numaidecât. Ai înţeles, sau nu? (Lacheul *se încl*i*nă, Danton s-a aşe*z*at* î*n fotoliu, Fabre* îi *dă*

hârtiile la semnat.)

CAMILLE (*îi întinde* Sentinella-Ai văzut ce scrie Coco Roland?

DANTON (*dispreţuitor*): Inconştienţi... Du-te la Notredame.

CAMILLE: Danton, vreau să te rog ceva... Uite, vărul meu, Fouquier-Tinville, are casă grea şi e, din cauza unor întâmplări nenorocite, «fără nicio slujbă...

DANTON (căite Fouquier, care e extrem de respectuos): Cetăţe ne revi no puţ în mirii „târziu... (Se uită preocupat în hârtii.)

CAMILLE: Vino, ani eu 6 idee. Luciii are săvie să mă cătate dincolo, la minei Revino cu ea „1

DANTON (cu aceeaşi voce scurtă, caldă, fără – dicţiune”): Fabrej ce veşti ai de la Freron? Cum merge?

FABRE: De la Freron toate se întbuiie. AM a nit mit un comitet revoluţionar...

DANTON (cu ochii vii)

FABRE: Pe Billând-Varenne; însă, l-a reţinut Roland. A contramandat ordinul.

DANTON (*face un gestagrig de om*; *înfuriai9 dar pe urmă, rezolvându-se interior, zâmbeşie cu hiilă*): Este cel mai senin dobitoc pe care l-am cunoscut a «est Rolând. lutfi p-ntrii; că avem neapărat nevoie de un orti energic la Ch & mbry, şi în al

doilea rând pentru că prin numirea asta vream să îndepărtez pe Bi 1 Iaud-Var enne de – Paris. (*Se plimbă întărâtat prin birou.*) Şi dacă deseară; vor fi măcelăriţi toţi prizonierii din închisori, pe mine are să cadă vina. (*Descurajai*:) Fabre, toate străduinţele noastre sunt de prisos... Unul măcar dintre aceşti bri & sotini nu, are o idee propriu-zis, unul nu e capabil de hotărârea uijui gest... >, şi când vezi, totuşi, seriozitatea de catâri cu care iau măsuri de şicană... FABRE (măguli*ndu-l comun): Eu te* înţeleg, Danton... dar dacă ai vedea ce se petrece aci...

DANTON (amărât): Dar la *Comună*? Dar la Comună. Fabre? (Se apropie cu oc*hi*i *trişti de, el.) Tu ştii!*; f. *v* că vor să măcelărească deseară, pe toţi priz-pr n ieri i re ga 1 ist i?... De. abia am luptat ca să amân nebunia... Marat, Hébert, Billaud-Vareţine vor sânge cu orice preţ... De aceea, am vrut să-l trimit pe ăsta din Paris. (Descurajat:), şi *Rolland... (Intră do*i comişari, e îngroz*it că-i* v*e*de.) *Ce*-i *c*u *voi? V, v...* U*N CO*MISAR (vre & să explice)., X) antpn. *D*AN*TO*N (*energ*ic). Ce căutaţi aci?. T*rebuita* să porniţi... pe câmpul de luptă... <...

IIN, COMISAR (*căutând să lămurească*): Dani on... DANTON (înfu*riaty bat*e *cu* p*um*n*ul* în ma*să): N*u-mi trebuie nicio explicaţie... Deseară trebuie să porniţi cu cele cinci mii. de echipamente spre Chalons... Nu vreau să vă văd aci...". –... AL DOILEA COMISAIL: Ascillţă, Danton, ai să vezi; că n-ai dreptate... Aseară totul eragşta... Ne-am dus la Ministerul de Finanţe să luăm banii. Era şi Roland acolo. A spus că noi, nefiind numiţi; \ în regulă (spune rărind) de Consi*liul* A*p*ă*r*ă*r*i „nu putem ridica riicsi un ban. Am fost şi la Servan.

DANTON (*câte de mare, uimit*): Roland a făcut asta? Dar el nu e nici măcar ministru de finanţe! (*Se lasă abătut în fotoliu*.), Nu-i nimic. Prostia politicienilor noştri e de plumb. Contrabalansează entuziasmul unei ţări întregi. Dumouriez

* „O

prin trei scrisori mira cerut desperat echipamente... soldaţii sunt goi, marşurile se fac prin mlaştinile Ardenilor şi au început ploile. E zadarnic orice...

ÎNTÂIUL COMISAR: Nevasta lui Roland* a vorbit ea însăşi cu Pacha, cerând să nu. ne dea niciun ban.

DANTON (*înfunăt*): Nevastă-sa? Iar doamna-Roland? (*Către Fabre*:) Hei, dacă bărbaţii-său ar obosi-o mai mult noaptea, cum ar mai sta ziua acasă... (Intr*ă patru domn*i *corecţi: A,* B*,* C*,* i*â*vii*,* El r*id*i*că pri*v*irea* *în*t*rebător.)*

Dumneavoastră?

A: Suntem comitetul pentru redactarea discursurilor ministeriale.

DANTON (*ciclop nedumerit*): Ce-i asta, Fabre?

FABRE: Da, încă de alaltăieri trebuiau să vie... (Lămu*reşte:) P*e lângă fiecare minister este un comitet însărcinat cu redactarea discursurilor miniştrilor.

DANTON (*uimit, zâmbeşte, cu buza crestată, râde pe urmă*): Duceţi-vă, cetăţeni, şi apucaţi-vă de altceva mai serios. (*Râde mereu.*) *Ah,* eleganţii miniştri ai regelui Ludovic!

FABRE (*abil*): Ştiam că ai să râzi, de aceea i-am adus tocmai acum.

DANTON (*cu oarecare voie bună*): Dă-i afară... caraghioşii... (Râde iar*.) N*u*meş*te în locui lor patru comisari care să meargă în provincie să explice sensul revoluţiei.

FABRE: Bine. Dar uite, pentru că veni vorba despre asta. De aseară aşteaptă la tipografie corecturile discursurilor tale pentru Monitor...

DANTON (a rămas surprins, cu dosarul în mână): Cum asta? Ce corecturi?

FABRE: Cum ce corecturi? (Şi-i întinde şpalturile de corectură.)

DANTON (*se uită nedumerit peste ete*) *x* Discursurile mele la adunare...

FABRE: Da... or să apară în Monitor... şi e obiceiul ca deputaţii şi miniştrii sărşifacă singuri corecturile.

DANTON (*uimip*): Dragul meu, fiţi serioşi... n-am timp...

FABRE (*ştie el ce spune*): Nu, Danton. Asta-i altceva. Toată lumea face corecturile astea... Şi Verniaud, şi Robespierre. Absolut toată lumea. Una e ce spui în frigurile tribunei. Sunt repetiţii, sunt mici golurigreşeli de informaţie. Discursul vorbit e greu de controlat. Acolo

trece orice, dar în scris e mai greu. Ştii, pentru posteritate. Mai piaptănă puţin fraza. Robespierre face câte trei-patru corecturi de astea.

DANTON (*hotărât şi serios*): Eu am altceva mai bun de făcut. Adu-mi hârtiile de iscălit.

FABRE (i le pune dinainte, şi elnd vede că Danton se miră, e şi el; de acord): Sunt cam multe…

DANTON (*alege*; *citeşte*): Domnule ministru… vă rog să admiteţi o probă cu martori… (o trece *de*e*oparte*e*, ia alt*a*)* … *pădu*rea e situat à la două le glie de (o trece *de*e*oparte*e*)* … *socotim* că strămutarea procesului (o trece, trece *mult*e) …

FABRE: Dar astea sunt în întârziere… trebuie…

DANTON: Rezolvă-le tu, Alege-mi numai pe cele în lfegătiiră-cu armatele şi comisarii trimişi.

FABRE (*stăruind*): Trebuie să-poarte semnătura ta…

DANTON (*nici vorbă să revie*): Când armatele duşmane înaintează asupra Parisului ar trebui să fiu nebun sau Roland ca să-mi pierd timpul cu astea… Iscăleşte-mă pe mine, şi pace! (Reve*nind la* c*ee*a *ce*-l *obs*e*dează:) C*e-i cu cei şaizeci de mii de saci. de grâu de la Piron? Au pornit spre front?

FABRE: S-au dus acolo.

DANTON (*scurt ca un judecător*): *Că**i* voluntari s-au înrolat ieri?

FABRE: În piaţa Şi. Antoine – patru mii trei sute.

DANTON (bucuros, cu ochii vii): Da?

FABRE: Acolo, azi, duminică, vom avea şi mai mulţi. La St. Marceaux – o mie opt sute.

ÎXANTON: Mda…

FABRE: La Bastilia – două mii şapte sute treizeci şi cinci.

DANTON (surâde, înduioşat): Dja?

FABRE: Un bătrân, Mouliez… a venit eu patru băieţi, toţi au plecat… a fost o însufleţire…

DANTON (surâde fericit, gândindu-se că trebuie să dea o răsplată): Cine e Mouliez acesta?

FABRE: Un pantofar bătrân şi sărac de pe lângă...

DANTON: Au suflet oamenii aceştia... Fabre... fă imediat o hârtie şi să-l numim pe bătrân inspector al atelierelor statului. (Apare Lu*cile, o privi*e*ş*t*e nedumer*it*, şi pe* ur*mă> s*c*urt:*) *Ce* e cu *du*mneata?

LtfGILE (*luminoasă şi încântătoare, Iratând*): Nu... întâi lasă-mă să vin aproape... aşa... (Scoate o

** cerere din buzunar şi i-o purie pe masă.) Iscăleşte numirea asta...

DANTON (*o privefte cu o mânie frăţească*): Nu ţi-am spus să nu mai vii la minister? Ce cauţi aici?

LUCILE: N-am voie să viu să-mi iau bărbatul? (*Pe urmă, rugătoare*:) Danton, Fouquier-Tinville:

are trei copii, şi biată nevastă-sa e bolnavă... Trebuie să-l nurţieşti...

DANTON (*necăjit în aparenţă*): Nu... nu fac nimic. Ce cauţi aici? Nu vezi cum eşti? Nepieptănat-o! >. Fă dragoste cu bărbatu-tău acasă... nu la minister. Nopţile i le las libere... hai fugi... (Se întoarce cătr*e* F*abre.) A*s*tea s*u*nt R*a*poartele...? (Lucile se apropie, c*a o pi*s*ic*ă *n. eci – st*â*r* Y*ipărat*ă*, cu* c*oa*t*ele de maşă*. *Da*n*ton o* v*e*d*e ia*r*.) N-ai* p*l*e*c*a*t? (Se* scoală, o ia pe b*raţe „aju*n*ge* c*u* e*a* la *uşă* to*pinai* când *intră* s*e*rvitoru*l.*) P*e *doamn*a *ăsta să n*-o mai laşi să intre aci. (Către Fabre:) Mai ai h*ârtii*?

FABRE: Nu... Dar sunt1 cereri de audienţă... Aşteaptă multă lume afară.

DANTON (*se întoarce, dă cu ochii de o petiţie*): Petiţia tot a lăsat-o, drăcoaica... Fabre, ce în putea să-l numim pe „r. cum îl cheamă?

FABRE: Fouquieir-Tinville... E vacant locul de acuzator public la tribunalul extraordinar...

DANTON (*ca să scape şi să facă serviciul cerut de Lucile*): Numeşte-l; acolo... Fă-i actele... Ce vor cei de

afară?”!

FABRE: r sunt mâi toţi cil Cereri de eliberare din închisori.

DANTON (le-*întunecă, rămâne adţnc pe gânduri*): Nu se poate face nimic, Fâbre… Comuna are dreptate… Se complotează – preţuţindeni… t (şi funcţionării din ministere sunt spionii armatelor duşmanei… Voluntarii au dreptate. Când ei îşi lasă copiii, nevestele şi părinţii în seama noastră… nu putem lăsa libertate conspira-torilor… (Rămâne mereu pe gând*uri, l*a*şă to*c*ul din min*ă.*)*

FABREV Sigur.

Ms

DANTON: Altfel, închiderea porţilor Parisului, percheziţiile şi arestările înseamnă că n-au avut niciun rost. FFABRE: chem să le-o spui… că MON (*hotărât să* f*ie* inver*): C*heamă-i!

Introduşi de Fabre, apar toţi. Femei tinere, bătrâne, oameni bătrâni. Se desluşeşte – acel „domn bine”, care însă când dă cu ochii de Danton se dă dintr-odată înapoi, cu oarecare grijă, căci e cuprins de teamă… Toţi au priviri de implorare deznădăjduită.)

DANTON (*le iese hotărât şi liniştit înainte*): Cetăţeni, intervenţiile voastre – sunt de prisos. Siguranţa patriei noastre cere ca acei suspecţi să rămânia închişi! De altminteri, justiţia îşi va spune cuvântul… cei vinovaţi vor suferi rigorile ei, iar cei nevinovaţi vor fi imediat puşi în libertate… Chiar azi am dat ordin tribunalului extraordinar să-şi accelereze lucrările. UN DOMN (desperat*): Tribu*nalul extraordinar nu pronunţă decât condamnări la moarte, cetăţene ministru. Mor nevinovaţi. DANTON (înfuriat*, cu cap*ul *m*a*re, g*r*oazn*ic*): Ceea* ce-mi spui este o îndrăzneală infamă – când mişună trădători aci ca şi pe câmpul de luptă!… Dacă unii au fost pedepsiţi, înseamnă că au fost vinovaţi, (îi priveşte *mân*i*os.) Ieşiţi af*ară!

(Toţi se dau înapoi, îngroziţi, înmărmuriţi, o singură

femeie a căzut în genunchi, cu ochii mari”. care roagrn; de durere nu poate vorbi, are gura parcă paralizată: m...” J

DANTON (îi întâlneşte privirea şi deodată i se umezesc ochii, e profund emoţionat): Doamnă, (caută să-şi ascundă emoţia, vrea să fie energic) ce vrei?

1-O fâl-lli? (*nu*; *pemte vorbi, bâlbâie*); iDomnule; minis –, tru... ibiăiaşul meu. «DANTON ţfmimms pe el însuşi că nu poate rezista milei): Wobr –, trimite să-l semM din lânehir: urmatee...»,.

fGtMdiţi au ăăpătat curaj.)

IbOMN; Domnule ministru... în mi*O*S*L: ie*k-efei...

În & *NTOM a* (*o iântreabă*): Dumneata pe cine ai în închisoare?

FATĂI (*pwăărespiraţie*): Tata, domnule ministru... mm-T*XM j*bui actele, Fabre... dumneata? U.N. BĂIAT: Mi + e mama închisă ia s-te Pelagie. ibă MON: Dă-i drumul, Fabre... (Brusc întors *cătr*e *un do*m*n:)* *D*u*mn*e*ata* pe cine ai? Dă-le dru.

mul... Fabre, rezolvă toate cererile... şi ieşi *»

cu ei de aci... treci la tine... (Mulţi vor să-i mulţumească, Danton, rămas singur, se plimbă înduioşat, îngândurat, prin birou. Apare un ofiţer descălecat, plin de praf, sfârşit de puteri.) OFIŢERUL (de la uşă, fără să strige, sugrumat... ca o veste groaznică): A căzut Verdunul. DANTON (s-a ridicat în picioare, uluit, îngrozit, descompus): *Nu... nu... OFIŢE*RUL: Dillon m-a trimis.

DANTON (ar vrea să alerge, să lovească, îşi frânge mâinue; pe urmă, din adâncul deznădejdii lui): Cine?... Gine a trădat? OFIŢERUL (speriat şi sincer): Nicio trădare, cetate ne ministru... Suntem douăzeci de mii de»

oameni dezarmaţi în faţa a treizeci de mii de prusaci şi austrieci...

filkanton se plimbă, fierbând în el, de la un capăt al sălii la celălalt. Fabre intră, priveşte pe cei doi, înţelege vag.).

DANTON (*cu un surâs nervos*): *A* căzut Verclunul! (*Hotărât, ca de fier*:) Stai la masă şi scrie. (*Dictează, plimbându-se*:) La ora unu se va da în tot Parisul alarma… Vor suna apoi toate clopotele… Salve de artilerie se vor trage din oră în oră. Toţi cetăţenii disponibili se vor aduna, azi duminică, la ora şase, în câmpul lui Marte. Cei ce vor lipsi vor fi pedetv-siţi cu moartea. Toţi vor petrece restul nopţii acolo… Toate forţele poliţieneşti vor face întreaga, noapte rechiziţii. Se vor confisca toate armele, toate depozitele de alimente şi îmbrăcăminte. Mâine de dimineaţă, optzeci de mii de oameni vor porni sub zidurile Verdunului. t Femeilq se vor, strânge în biserici: „să lucrez pentru echipament. Vor fi pedepsiţi cu moartea toţi cei care într-un fel sau altul vor împiedica realizarea vreunuia din aceste ordine… Cheamă Consiliul de Minişţri ăci.). A

FABRE: E convocat de ieri, pentru azi la douăsprezece… v: –:

— SCENA 3 – v*

Î> anton, marat, fabre

MARAT (intra, privirile celor doi se întâlnesc precis, amândoi ştiu despre ce e vorba – Verdun. Marat se aşază pe scaun, apăsat sufleteşte, iar, t după un răstifnp de tăcere grea): Trebuie să sfârşim… >

DANTON (a rămas mereu pe gânduri).

MARAT (cu ton scăzut, acum, când cele susţinute de el s-au dovedit adevărate): Era o copilărie să-ţi închipui că dacă l-ai închis pe rege – aşa cum l-ai închis, pentru că jumătate din gardienii de la Temple sunt spioni – să-ţi închipui că ai distrus un întreg partid. N-ai văzut pretutindeni privirile lor tăcute şi. ameninţătoare…? Şi încă ai să vezi când o cădea Chilons, din toate casele au să iasă. oameni înarmaţi. (Apri*g:) T*oate casele sunt depozite de arme.

că MON (*nervos, tot scăzut*): Marat, am făcut tot ce ai ceTLT tu şi Comuna. Ţi-am ţinut, două – zile oraşul cu

porţile închise. Ţi-am pus chiar pe Sena douăzeci de vase la dispoziţie, ca poliţie pe apă. Nimeni n-a putut să fugă de aci. Toată noaptea, ferestrele au fost luminate, şi uşile deschise. Circulaţia a fost cu totul

oprită: A fost pedepsit cu moartea oricine nu: a fost acasă, oricine nu a dat armele… Ai zece mii de oameni în închisori. Mai mult ce era de făcut?

MARAT (*rânjind amarnic, dispreţuitor*): Uneori mă gândesc că i-ai adunat ca să fie toţi la un loc – mai uşor de înrolat în armată când le-or veni prusacii lor.

4) ANTON (sâcâit): Atunci?

MARAT: Atunci?… (Zâmbeşte, şi zâmbetul lui arc luciul unui cuţit de ghilotină.)

DANTON (fără să răspundă, fără să dezaprobe, numai pentru că nu poate lua o hotărâre, întoarce capul, fără nicio mimică, şi-şi continuă gândurile. E un răstimp de linişte).

MARAT (*plin de suflet, ironic*): Poate că timp de gândit mai ai câteva ore… Prusacii nu sunt chiar, la două zile de Paris… Sunt la trei.

DANTON (mototoleşte şiyfrărământă nervos, pe gânduri: coala de hârtie, închide şi deschide călimara).

MARAT (*recapitulând cu un ton mai ridicat, cate. goric*): De la începutul campaniei, trupele noastre se retrag de pretutindeni; la Charleroi, voluntarii noştri sunt conduşi la atac şi în acelaşi timp trădaţi de propriul lor comandant, la 20 august, iar Lafayette, comandantul armatei, trece cu tot stătu l-major la austrieci. La 20 august, cea mai puternică cetate cade, după o oră jumătate de bombardament… Un general pune trupele să strige: „Jos-naţiunea!" şi să jure din nou credinţă regelui. (*Apoi, cu ochii flacără, dar scăzut*:) Generalul acesta, nu-i aşa, nu numai că nu e* executat, dar i s-a dat o nouă comandă. (*I se văd dinţii în rânjetca unei fiare*.)

DANTON (*cu superioritate* şi *deodată precis*): Marai, te poţi amesteca în toate... Dar nu discuta măsurile lui Dumouriez...

MARAT (*ca o larvă, de-a dreptul, scăzut*): Gâăd crezi că are să treacă şi el la inamic*?

DANTON (*gânditor*): Nu ştiu... dar azi e comandantul armatelor şi singura noastră nădejde...

MARAT: Mai bine puneam comandant al armatei un simplu soldat... un meseriaş... Aş fi avut mai multă încredere în elv.).

DANTON (încrezător): Şi pe urmă, e acolo Westermann... /Cade iar pe gânduri, şi din nou tăcerea e îndelungă.)

MARAT (*se ridică să plece, pe urmă, firesc de tot, spune, ca un detaliu*): Am dat ordin ca în toate închisorile să se servească azi masa la ora unsprezece şi să li se ia cuţitele la toţi deţinuţii. *f* * / *i*

(Danton holbează ochii, Marat are o privire ca un pumnal, ochii lor se întâlnesc; s-au ridicat, nu ajung la o ciocnire. Marat pleacă.)

DANTON (*s-a gândit adânc şi 9 înţelegând nenorocirea care va veni, zguduit*): Fabre, scoate din închisoare pe Dupont. Trimite imediat pe cineva...

FABRE (*pricepând*): Danton... E la Carmes un fost profesor al meu...

DANTON (*abătut*): Scoate-l şi pe el. Vezi că mă reped la adunare... Neîntârziat sunt aci. Să mă aştepte cine vine... (Iese. Fa*bre* ia *notă, s*e *pre*gă*te*ş*te să plec*e *ş*i *el.)*

SCENA 4

DOAMNA ROLAND, FABRE, pe urm & CONSILIUL DE MINIŞTRI, MULŢIMEA, DANTON

DOAMNA ROLAND: Bună ziua. (*Mirată*:) Danton nu e aci?. FABRE: Acum nu, cetăţeană. DOAMNA ROLAND (*cu o permanentă solemnitate*): Dar cred că i-aţi comunicat că vreau să-i vorbesc...

FABRE (*minte*): Adineauri, cetăţeană, chiar când îi prezentam hârtiile la semnat... DOAMNA ROLAND (mira*tă): Ş*i?... FABRE: A spus că va veni... A fost chemat la Primărie... De altminteri, a şi convocat Consiliul de Miniştri aci. DOAMNA ROLAND (iritată, dar dis*tinsă şi reţinută): D*o*mn*u*l minist*ru al justiţiei nu are nicio calitate să convoace Consiliul de Miniştri...

— F

Pe urmă, „domnul44 Danton este foarte puţin politicos cu o doamnă. Încă de ieri era vorba să stăm câteva minute de vorbă... Şi dacă îşi

7»

Închipuie că eu voi alerga după dumnealui...

FABRE (*şmechsr şi protocolar*): D*ar fi* cetăţeană Rulând, ce idee-... Dan. toţi e numai extrem de OCU – pat... 1

DOAMNA ROLAND (*inspectează biroul*): E ciudat că e atât de ocupsit şi totuşi nu are timp să rezolve hârtiile ministerului.

FABRE (*enervat*): Dar, doamna-...

(Intră Servan şi Monge. Fabre se stăpâneşte, dar trece, nervos, în altă cameră.). M. r-W

SERV AN (*bonom, scurt*): Dar ce e? De ce ş-a supărat? y; –, V;

DOAMNA ROLAND (*cu dispreţ surâzător*): *Pentru* că nu m-am mai; putut stăpâni şi le-am reproşat dezordinea ministerului... Nicio hârtie nu e în regulă... Nimic înregistrat ca lumea...

SER VAN (pe gânduri, căci. nici la el nu-i altfel, etaj tină din cap): De...; I

DOAMNA ROLAND (*ironică, cer cetind mereu biroul*) De altminteri, când ai împănat cabinetul ministerial cu toţi prietenii de la cafeneaua Procope...

SERV AN (*protestează*); Bine, dar sâni...;

DOAMNĂ *ROLAND* (*întrerupe cu autoritate*): Nu...

Una-i să fii agitator de strada, şi alta e să guvernezi... (Surâzând *acru:)* C*red* că, venind aci, domnul Daniton ar fi putut şărţi taie coada.

SERV AN (*căii când împăciuitor şi molatic*): Trebuie să vă gândiţi că sunt împrejurări excepţionale.

DOAMNA ROLAND (*pornită pe observaţii*): Pe altminteri, şi cu dumneata aş avea de lamurot ceva... Ăi primiţ ieri şi-ai vrut să trimiţi spre câmpul de luptă, daixdu-le bâiii, doi comisari, fără să aibă actele în reguli*!

SERVAN (*scuzându-se*): Danton ţinea ea – ei să plece neîntârziat...

DOAMNA ROLAND (*poftimtf*: Eh... Danton... Danlon...

SERVAN (*mereu împăciuitor şi nul*): Doamnă, ce vreţi?)... A fost necesar revoluţiei, şi poporul 11 iubeşte... Trebuie să ştim să-l folosim... DOAMNA ROLAND (mânioasă*): Faceţ*i-vi-l atunci stăpân...;

SERVAN (*întrerupând o*): Şi pe urmă, mie mise pare, un om sincer, cam violent, e drept, dar, oricum, gata de înţeles. DOAMNA ROLAND (*cu o strâmbătură de oroare*):

Cu figura aceea de monstru? SERVAN: Eh... (Face: un gest vag. În timpul acesta, Monge se uită la t & peturi; intră Roland, Claviere, Leb run) liOLAND (direct lui Servan): Domnule coleg... ce ştiri ai de la Verdun? SERVAN /fără pre*a* *mul*t*ă v*o*rbă ş*i *bono*m*): Ce şt*iri să am?... Ci a căzu t...» Era de prevăzut... Ce Vreţi să se întâmple...? Avem. abia douăzeci şi cinci de mii de oameni... Au în faţă regimente de prusaci, soldaţi, de-a 1 lui Frerderic şi încă patruzeci de mii de austrieci.i. Dumneavoastră ştiţi ce înseamnă soldaţii regelui sergent? (Bonom şi în admiraţie:) *Sunt* ce*v*a *f*o*rmidabil!* (AItfel, simpatic şi inco*nştien*t.*) Merg l*a *a*t*ac în rându*ri strânse, în pas de defilare. Tăcuţi ca de fier, Nimic nu, li se poate; „opune. Au câştigat toate războaiele pe care} iyle-au purtat. DLAVI RE: Atunci, plecam...

SERVAN (*aprobând cu amândouă mâinile*): Eu de cândva spun astei... * Dacă n-ai armată, cu ce-o să lupţi?... Părăsim Parisul, şi pace...

ROLAND (*cu solemnitate vag arivistă*): Domnule ministru... Te rog în şedinţa de azi să faci un expozeu complet al stării în care se găseşte armata... Dumneata, Lebrun, al situaţiei exterioare...

LEBRUN (*familiar şi el*): Ce expozeu?... O frază: suntem în război cu toţi vecinii... cu toată Europa... şi n-avem niciun aliat.

ROLAND (*dornic de solemnitate*): Nu-i nimic... O să discutăm situaţia în consiliu... îndată ce va veni Danton, începem şedinţa.

DOAMNA ROLAND (*mirată şi fals conciliantă*): De ce imediat ce vine el? Trebuia să fie aci de un sfert de ora... Poţi să ştii vreodată când vine domnul Danton şi când întârzie? Sau nu vine, pur şi simplu, de loc? Sunteţi toţi aci. Discutaţi şi nu aveţi decât să-l puneţi la curent când va veni...

ROLAND (*de acord*): Atunci? Putem începe, nu-i aşa? ... Aşadar, Servan...

SERVAN (*acum mai solemn în familiaritate*): Domnilor, aproape că şi eu v-aş putea rezuma situaţia tot ca Lebrun, într-o frază...

ROLAND (*stăruind*): Fă-ne, te rog, o expunere completă...

SERVAN (*în picioare la masă*): Cum ştiţi, la 10 august, când am venit la minister, am găsit armata împărţită între trei corpuri de armată pe frontieră...» Luckner la nord, Lafayette la centru, Montesquieu la sud. Ofensiva în Ţările de Jos a fost o grea înfrângere pentru noi. La 20 august, Lafayette, comandantul armatei din centru, a trecut cu tot statul-major la inamic.

Am numit în locul lui pe Dumouriez şi i-am dat armata de nord. Kellerman comandă acum în locul lui

Montesquieu, la sud. (*Surâzând de prisos*:) Mareşalul Luckner a rămas generalissim, rol mai mult onorific. Partea cea mai grea este că toată armata lui Brunswick, împreună cu regele şi armata prusacă, în număr de optzeci de mii de oameni, la care se adaugă cei zece mii de emigraţi sub comanda lui: Conde, s-au năpustit toţi asupra armatei lui Dumouriez, care nu numără decât douăzeci şi cinci de mii de oameni... Ajutor de la celelalte armate în mai puţin de o săptămână nu poate veni, şi în cinci zile Brunswick e sub zidurile Parisului. (Aci *demintind o catastrofă:)* Sh încă asta nu-i nimic... Dumouriez însă nici nu acoperă măcar drumul către Paris. (Gleitalt*i sunt uimiţi.*) *El se* găseşte cu armatele Dillon şi Gabaud ins defileurile Ardenilor.: Acolo, unde a. chemat şi pe Kellerman, vrea să dea o bătălie decisivă*... Ei bine, asta este o curată nebunie... I-am dat ordin ca imediat să se retragă, să treacă kw stânga, să acopere Capitala, căci dacă duşmanul ocupă Chilons, drumul spre: Paris îi e deschis... (Uimit, necăjit:) Dan*ton însă a con*tramandat ordinul... (doamna Roland aruncă *lui Roland o privir*e *seacă şi* face *un ge*st *de* e*ne*r*vare*...) *susţinând* c*ă, din m*oment ce am încredinţat unui general s-o arţar armelor trebuie să-l lăsăm să facă-ce crede de cuviinţă... sau să-l înlocuim... Am? cedatr dar i-am atras luarea-aminte că Chilons este cenurul nostru de ravitaliere, = că într-acolo îndreptăm foaftei muniţiile, toţi voluntarii şi toate alimentele, (mereu uimit dă această „greş*eală”*) *că aces*t *oraş n*u *e totuşi* păzit de oft de o garnizoană de o mie; cruci su>te* de oameni... Dacă prusacii pornesc pe acest drum, (speriat de tot) cel

Teatru, vol. II

Camil Petrescu – mai scuptv spre Paris, şânţaici puţin; eu de un zile înaintea în, Dumoui: iezf –, tţ\.

ÎŢOLAND: Bine, dar c4 eea, ce spui dumneata este uimitor... (*Conşti Ita cu* to*ţii heirtix de* pe y*ta*s*ă.) N*u ne

rămâne decât evacuarea Parisului...

SERVAN: Asta am cerut-o încă de acum/zece zile.

MONGE: „E fără îndoială singurul lucru rezonabil care ne rămâne de făcut.

LEBRUN: E într-adevăr inevitabil...

ROLAND (*trăgând prezidenţial consecinţele*): Atunci, nu rămâne decât ca după amiază să propunem mutarea Adunării. Naţionale la Orlqans...

SERVAN (bucuros că e ascultat): Dau ordin în cazul acesta ca să se mute... (se aude un zgomot în stradămulţimea se apropie parcă de fereas tră) mai întâi depozitele...!

(Monge s-a dus la fereastră.)

DOAMNA ROLAND: Ce e?

MONGE (surâde ironic, cu înţeles): „Poporul”!

DOAMNA ROLAND (*indignată*): Dar bhie, pentru Dumnezeu, ce mai e şi asta? Trebuia să se sfârşească odată şi cu revoluţia asta...; Regele – e închis, atunci ce mai vor?

ROLAND: „În curând se vor linişti... Dar acum...

DOAMNA ROLAND (*consideră acum revoluţia ca o necuviinţă*): Trebuie pus capăt. E intolerabil ce se întâmplă. Trebuie să se înţeleagă odată că s-a sfârşit cu revoluţia...

LAGIIEUL (*intră speriat*): Vor să vină aici, sus...

ROLAND (autoritar): Ce vor?

LACHEUL (*speriat*): Nu ştiu... dar vin aici sus...

(*Năvăleşte o mare mulţime de* sans-culottes. *Strigăte de*: Trăiască naţiunea, jos tiranii”.J

ROLAND (*le iese înainte*): *Ce* e cu dumneavoastră? Ce căutaţi aici?, v”.

ÎNTÂIUL SANS-CULOTTE (cu îngâmfare şi precizie): Noi suntem poporul...

DOAMNA ROLAND (*în conflict cu poporul tot*) *vezi*

bine): Dar bine, ce căutaţi aci? Duceţi-vă pe câmpul de luptă.

ÎNTÂIUL SANS-CULOTTE (*zeflemitor şi popular*): şi aici, acasă, aristocraţii să ne omoare nevestele şi copiii?

AL DOILEA SANS-CULOTTE (ameninţător şi şmecher): Şi ce? Vă supără?

DOAMNA ROLAND (*fără frică*): *Mei* lucrează Consiliul de Miniştri, dumneavoastră n-avei i ce căuta aici.

AL DOILEA SANS-CULOTTE (*făcând cu ochiul înapoi*): Vrem să vedem şi noi cum lucrează miniştrii.

ALTUL (*ameninţător, sec*): Trebuie să daţi socoteală poporului...

(Mulţi vociferează.)

DOAMNA ROLAND (*mânioasă*): Miniştrii dau socoteală adunării.

AL DOILEA SANS-CULOTTE (*ameninţător mereu, cu gust de răfuială*): Şi acolo sunt toţi trădători... O să terminăm şi cu ei...

(Miniştrii sunt speriaţi, singură doamna Roland are curaj.)

DOAMNA ROLAND: Bine, dar cum puteţi să năvăliţi aşa, într-o casă ca asta? ÎNTÂIUL Ş ANS-CULOTTE (*familiar*): Ei, noi am fost până în odaia de culcare a regelui. (*Clipeşte şiret.*) Ce?... Dumneavoastră sunteţi ariston eraţi? Dacă sunteţi, spuneţi, ca s-o ştim şi noi, (Face *cu* o*chi*iul *înapoi, mi*niştrii *sun*t *ca* p*ie*r*duţi i i*n*tră Dan*ton.)

DANTON (uriaş, domol, sigur de el, înaintează, toţi se dau într-o parte. E o bună tăcere, lă? după ce a privit un timp ca să înţeleagă): Ce-i cu voi aici?

TOŢI (se mişcă şi nu răspunde nimeni).

DANTON (privinduri bărbăteşte şi sigur): De ce aţi venit?

AL DOILEA SANS-CULOTTE (ca un oracol de periferie): Noi suntem poporul...

DANTON (firesc, fără să clipească): Şi ce vreţi?

AL DOILEA SANS-CULOTTE (*inspector în zdrenţe*): Am venit să vedem cum luceaţi...

DANTON (*cu faţa schimonosită de zâmbeti*): Gum asta, mă urî tule? Aici, >în birou la mine? (*C ei tăreţ*:) Uite hârtii... Ce vrei să vezi... J? Munca se vede după rezultat... Ce să vedeţi...? Mă! Mâine poimâine o să veniţi şi acasă, noaptea, să „vedeţi” cum lucrez cu nevasta. (Mâsete priet*enoase în mulţime.*) *H*a*i, căra*ţi-vă de aici... Pe câ*mp*ul de luptă, acolo e locul vostru.

AL DOILEA SANS-CULOTTE (acru): Dar dumnealor (arată pe ceilalţi miniştri) de ce nu merg?

DANTON (*firesc şi hotărât*): Pentru că ei sunt miniştri... au altceva de făcut... >

AL DOILEA SANS-CULOTTE (*l-a prins cu OGaua mică*): Păi asta e egalitate? Cum adică;, *noi* mergem să luptăm, şi ei rămân! (*Cu amărăciune populară*:) Aşa. şi noi am vrea să fitn miniştri.

— 7 f >

Asta nu-i egalitate... ((Murm*ure de* a*pr*o*bare în* m*ul*ţ*ime.*) Aşa-i... Nu e «egalitate.

— / J. o

DANTON (*de-a dreptul*): Ce-i aia egalitate „mă?

ÎNTÂIUL SANS-CULOTTE (*cu uncăpătmare*/. Adică toţi să fie egali, să nu mai fie săraci şi rbogaţi.

— DANTON (*uriaş, sigur de eh*): Gum o să fie, mă, toţi egali... Aşa? Constituţia dă egalitatea drepturilor, nerodule, nu a averilor... Ce, natura i-a făcut pe toţi oamenii egali?... Tu nu vezi? Că eu sunt de trei ori cât tine! (Mâsete.) Se *potriv*eşte tărt acuta ta cu (arala cu deg*etul*) *ca*p*ul ăsta*? (Râsete puter*nice,* r*âde Voala* l*umea, disp*o*ziţie* g*enerală, un*u*l strig*ă: „*Tr*ă*iască* Danton!”; strigătul se *repetă*: „*Dan*to*n* r*â*de *mulţum*i*t.*) R*âdeţi?* Ai? Dacă aţi râde aşa, şi pe câmpul de luptă, n-ar mai veni prusacii aici...

O VOCE (*eu lăudăroşenie*): Râdem şi acolo... Nu ne e

nicio frică… Numai să po Rt a Acă prusacii…

DANTON (*batjocoritor*): *Cum*. să poftească?… Aici? (Şi b*rusc se*r*ios:) N*u aici, acolo, înaintea lor! (*Bărbăteşte, re*to*ric:) A*rătaţi că râsul vostru e mai tare decât pasul lor de defilare…

TOŢI (*înflăcăraţi*): Aşa e, mergem.

DANTON (*bănuitor*): Cu toţii?

TOŢI *fânflăcăraţi mereu*): Cu toţii… La Chilons…

DANTON (*îndesat*): Bravo, ara… cu toţii… (Arată pe *unul di*n *mwl*f*ime.) Tu n*u *e*şti Grivois din St. Marceaux?

GRIVOIS (*bucuros că e recunoscut*): Da, eu sunt… Da, da, Grivois, eu sunt…

DANTON (*nu le dă timp de gândit*): Du pe toţi aceşti viteji în piaţa St. Antrroine… Înscrieţi-i pe toţi ca voluntari. (Şi *căt*r*e ei, cu* o *f*a*lsă înd*o*ială, ca*re *se* v*re*a *con*f*irmată:) T*oţi, nu-i aşa?… Ori e vreunul care ar vrea să stea acasă? (îngăduit*or, cu şir*et*en*i*e:) Poate*, cine ştie?!

JOŢT (*într-un suflet*): Niciunul… Mergem cu toţii…

DANTON (îndemnându-i cu satisfacţie): Aşa, trăiască Franţa!

y

TOŢI: Trăiască Franţa…

(Urale continui./

DANTON (*părinteşte*): Şi acum, plecaţi. Rămânem aci numai miniştri, ca să facem planul de luptă»… Că fără plan nimic nu se poate…

TOŢI (*de aceeaşi părere şi ei*): Aşa e… aşa e… Trăiască Danton. V. „Trăiască în i şti4 i i le p*u* băiei i… (Ies – cântând*, Qa ira*. f. *jr*v. rj*r*r*…*

Ah! Qa ira, ţa ira! Les aristocrqles à la lanterne!

Ah! Qa ira, ga Jra! Les aristocrateon les. pânda!

DANTON fcaută prin hârtiile pe care le are dikainte, vede că au mai rămas câţivăj acum ăiito Htor): Haide, plecaţi; (Cât înţeles:) Nu răttiân aci decât numai miniştrii… (Au pleca t şi cei doi, Danton aşteaptă mereu în picioare.)

SERVAN (începe o frazăţ dar vede că Danton aşteaptă mereu): Am făcut o expun „i

DANTON (cu faţa încruntată, aşteaptă mereu în picioare, fără să asculte pe Servăni… Dintr-odată, toţi înţeleg despre ce e vorba, şi priviri le tuturor se îndreaptă spre doamna Roland, csire de la început a înţeles ce aşteaptă Danton şi numai după un timp iese, penibil jignită. După plecarea ei, figura lui Danton se destinde, şi Servan vrea să continue).

SERVAN: Am făcut o expunere.

DANTON: Mai întâi, dragul meu Servan* să termin ce am hotărât ieri. Trebuia să-nai aduci nişte acte… Contractul cu măcelarii ele la Dijon.

SERVAN: Să vezi, Danton… Nu sunt încă gata… se lucrează… sunt cam multe formalităţi… funcţionarii…»

DANTON (*redevine nervos, febril*): Dar bine, Servan, când armatele duşmane sunt la porţile Parisului, te pierzi în formalităţi? Nu ştii că toţi funcţionarii sunt regalişti? Dacă ar fi după ei… Undeţire secretarul general? (Stri*gă:)* *P*aclia… Pacha…

I Cinice foarte popular în timpul revoluţiei franceze.

ROLAND (*şec*): *Şi* pe urmă / chestiunile de bani sunt delicate… trebuie îndeplinite toate fermele…

DANTON Yf *ară să bănuit că din cauza asta va merge la ghilotină*): Ei, şi clacă n-ar fi formele îndepliniţe?… Dar bine, Roland, dacă într-adevăr guvernul nostru nu ar putea justifica, nu un milion, nu două… dar chiar cincizeci… şi ar putea salva, totuşi) Franţa, crezi dumneata că ar avea cineva mişelia să ne reproşeze că n» am făcut (şuierător de *ironic)* c*on*t*abilit*ate? Atunci jeând totul e de pierdut, când îţi arde casă, amicii mei, întâi cauţi să stingi focul, şi pe urmă faci inventarul lucrurilor rămase şi socoteşti apa risipită…

ROLAND. (*mereu sec*): Dar nu se poate tolera dezordinea… e nevoie de organizare…

DANTON (*izbucnind clocotitor*): E o singură ordine adevărată azi: toate privirile, toate sforţările, toate posibilităţile spre inamic! (*Cu hotărâre încleştată*:) Organizare? Ei bine, să organizam, victoria, mi fuga...

ROLAND (*iiniicl*): O retragere nu înseamnă fuga... A evacua Parişul...

DANŢON ((*ei-ibil*). În *au ieşit ochii din cap, cu pumnul ameninţător*): Roland... Roland... ia seama. când yox Jj>ea; ti de evacuarc. (Dar, bru*sc** s*e opreşte-*c*omprimă în el* m*âni*a *ş*i *continuă,* c*ăutân*d *să fie* ca*l*m*:)* C*etăţ*eni colegi, un război nu se poate face, când n-ai armată şi muniţii, cu retrageri. Un asemenea război nu se poate face decât cu entuziasm. De altminteri, cetăţeni, situaţia nu este atât de grea, patria va fi salvată. Totul se mişcă, totul se zguduie, totul arde, dornic de luptă. Verdunul, contrariu primei ştiri, mu a căzut încă, e numai înconjurat. Garnizoana lui şi-a propus să măcelărească pe cel care va vorbi de predare. Parisul va seconda sforţarea armatei... O convulsiune ne-a scăpat de un rege fără autoritate... Tot o convulsiune violentă va arunca pe inamic dincolo de frontieră. Comuna a luat măsuri supreme. Tot poporul va fi chemat azi după amiază în câmpul lui Marte. T u nur iile, menite să amintească greul clipei, vor» bubui din oră în oră, clopotele tuturor bisericilor vi; suna... Mâine, zeci de mii de oameni vor pleca spre câmpul de luptă, iar alte zece mii vor rămâne aci... căci nenorocirea cea mare nu e numai că luptăm eu o armată de trei ori mai numeroasă, nu e numai că vin împotrivă prusacii şi o legiune de zece mii de aristocraţi care se întorc să-şi cucerească dreptul de a domni absolut, ei şi rudele şi prietenii lor... Dar... preoţii şi aristocraţii rămaşi aci îi aşteaptă ca pe nişte eliberatori... Suntem între două focuri, dintre care cel mai periculos nu e cel din afară. Cu atât mai mult cu cât nu-l putem preciza acest pericol interior. Dar pentru a-l înlătura, e necesar... trebuie, (cu o privire

groaznică, precisă) *trebuie să înspăimântăm pe trădători* şi pe laşi.

(Toţi îngheaţă.)

TABLOUL VI

Acelaşi decor ca în tabloul precedent, a doua zi (3 septembrie), după amiază; lumină vie, fără căldură, de început de toamnă.

SCENA 1 Masacrele

— ANTON, FABRE, CAMILLE, GRANGENEUVE, DUSATJLX şi încă doi deputaţi. Apoi MARA ŞI GRIVOIS

(Danton ascultă, pe gânduri, refugiat în lumea lui, copleşit ca de o dureroasă fatalitate, povestirile. Numai ceilalţi pun întrebări.)

DUSAULX: Nu aşa... (Lămu*reşte cu gesturi.*) *D*easupra coşului, aproape de acoperiş, e de obicei un fel de grătar... (Se duce *la cămin, ca şi când ar vrea să vadă, pe urmă, ca şi când şi-ar fi dat seama că e absurd, că nu* e *acelaşi lucru, renunţă.) Ei bi*ne, când a ajuns acolo a trebuit să se oprească. GRANGENEUVE: Dar atunci era sigur că îl prind. DUSAULX: De loc. După două zile, când totul ar fi încetat, s-ar fi coborât de acolo. În capelă nu se face focul decât la începutul lui octombrie. GRANGENEUVE: Dar cum a putut el să se urce până acolo, dacă era rănit? DUSAULX: Fusese numai uşor rănit, la pulpă. Încă de când îl smulseseră din cuibul acela de mătase de la Dubarry, era vindecat.

GRAN & ENE lâve (doritor de indiscreţii): Ascult”; era amantul ei?). U-M

FABRE *f* (*râde*): Da’ de unde... Un copil de? optsprezece ani... Ea, de când a murit Ludovic, al XV-lea, trăia cu Brisac, iar Mon-tsabray: „era ofiţer adjutant pe lângă el. Ea îl iubea ea pe un copil.

CAMILLE (*zâmbind*): Curtezanele acestea au un, jeuod de a iubi copiii...

G RANG E N E tJ V E (e un os, deşi dezapro bă ce le

ce s-au întâmplat): Ei, şi cum l-au omorât? Cum J-ati prins acolo?

DUSAULX: După ce au fost măcelăriţi toţi prizo... nierii... Mai 1 lard, care judeca după apel râl; ţinea singur în mină – a făcut socoteala că lipseşte unul. Au numărat din nou toate cada* vrele din grădină – că le târau lângă scăriţa din grădină – când unul dintre ei şi-a adus aminte de Montsabray. L-au căutat la infir. merie, în capelă, şi nu l-au găsit, l-au căutat în toată curtea, nicăieri. Atunci paznicul, care cunoştea obiceiurile deţinuţilor, a tras" focuri de puşcă pe coş. Un glonţ l-a lovit şi i-a rupt pumnul. De groază, a avut tănă să nu ţipe şi să se ţină numai cu o mină; Ei au plecat, era ca scăpat. Atunci, un glii şest ier a adus paie. Au făcut focul. Din cauza fumului, a. căzut ca un liliac desprins din tavau* Leşinat şi mutilat, l-au adus în curte şi l-au culcat pe o grămadă de cadavre, Pev urmă* (stăruind *asupr*a i*nfamie*i*) ca-saf*ie *t*reaz când l-ar omorî, au hotărât să aştepte, şi s-au apucat să mă-.: nânce... i-\: ...). a. r a

GRANGENEUVE (abătut, uimit, frânt de milă): Unde mâncau?:

DUSAULXT Chiar ăcdioi). Nevfestele lor, ca la lucru, le aduseseră de mâncare. De la o vreme, băiatul s-a trezit. Dar tot în l-au omorât, ăcuiri, J că să râu se sccrale ei de la masă... El aştepta deciv... şi se uita laf ei. (Ce s*ă* m*ai lun*g*im?) H* Abia tfiipă un sfert de oră i-au tras cinci gloanţe în piept.

GRANGENEUVE: îţi sie este sufletul...; N-am ştiut nimic. Eram aseară la teatru cu Verniaud şi Barbăroux. Nimerii n-a ştiut... (Dant*ori tac*e *„1* me*reu, mi*st*uit de* g*ân*d*uri, ia*r *cei*l*alţi îi* r*es*p*ectă tăc*e*rea.) Ş*i cum, în toate închisorile? (Se *în*to*arce uim*i*t căt*r*e cei*l*alţi, pe* r*ân*d*.)*

DUBAULX: La Carmes au omorât două sute de preoţi, la Force o sută şaptezeci şi cinci. La Bicdtre – şi acolo stau dus – la Sf. Pelagie, la Abbăve...

GRANGENEUVE (*amărât*): Dar Comuna ce zice?

DUSAULX (*dacă-ţi vine să crezi*): Billaud-Varenne a ţinut discursuri de încurajare ucigaşilor.

MARAT (*intră cu aceiaşi ochi arzători şi e primit de toţi cu tăcere şi răceală*): Roland a înnebunit... A chemat pe Santerre şi l-a ameninţat. A 1 scris o scrisoare violentă primarului, în paginile căreia curg toate balele lui de ministru neputincios... (Scurt:) *Ar tr*ebui sfârşit eu domnul acesta... (Cu un rânjet*:) Ar*e *aerul* că i-a pierit întreg partidul azi-noapte.

DANTON (mereu?) preocupat de frământarea din el, întreabă-vag, ca o paranteză, ca o dorinţă de precizare); A scris primarului?

MARAT (*cu multă mişcare*): Aleargă ca un smintit în toate părţile/... Ţi-am spus... Nu mai merge cu jumătăţi de măsură. Să terminăm şi cu toţi Rolanzii, cum am terminat cu mişeii din închisori.

(Danton s-a sculat fără să răspundă.)

GRIVOIS (intră, sfios oarecum, dar dornic să primească laude, se adresează lui Marat): Vreau să vorbesc cu amicul poporului. L-am văzut când a intrat aci. (Şi lămureşte că merită să

7 9

fie. ascultat.) Am omorât pe toţi aristocraţii. Am tras în ei ca la măcelărie. (Vede nemişcarea celorlalţi, plimbă privirea pe la toţi şi scade şi el tonul.) Ştii, i-am omorât...

MARAT (*aruncând înapoi coada tulpanului, cu care e legat la cap ca o femeie*): N-aţi omorât nimic... Franţa e plină) de trădători... În închisorile Parisului au căzut nouă sute de canalii regaliste, şi pe câmpul de luptă, (cu ochii *d*e *foc) în ace*eaşi noapte, au-căzut nouă mii de soldaţi ai republicii, (înlăcrim*at „tremurâ*nd *de dezgus*t *ş*i *indign*a*re*) *fără nic*io vină, lăsându-şi copiii şi nevestele. (Cu voce în*durerat*ă*:) Nu în c*astele, ci în colibe, fără o bucată de pâine... Viitoare slugi fără putinţă de schimbare – ale

vlăstarelor aristocrate. (Răsucit în el *însuşi, ar*s *de*r *gând*uri*:) Ah, mila de* lichele sentimentale! (Cu pumnul inc *leş la l: Tr*e*bui*e *l*o*v*it., i

GRIVOIS (fanfaron): Marat... Am lovit noi ieri! (Şi deodată, vine la ceea ce-l durea.) Ştii, cu Cazotte...

(Toată lumea are a tresărire de atenţie.)

MARAT (*sec*): Ce-i cu Cazotte?

GRIVOIS (*a scăzut tonul, lămureşte încurcai*): Ştii, cu fata. Tocmai d-aia am venit numaidecât, să-ţi spun, ca să nu crezi...

MARAT (ca tiispreţ): Spune.

GRIVOIS: Să vezi... Mai târziu, spre seară, m-au trimis pe mine să mă fac judecător...

GRANGENEUVE (nedumerit): Judedător?

GÂTVOIS (lămureşte binevoitor, firesc): Ca să judecăm, adică, pe vinovaţi.

GRANGENEUVE (parcă s-ar lua cu mâinile de păr de uimire): Dumneata ai fost judecător?

GRI VOI S (*mereu firesc*): Da, ca tocmai de aceea... (se b*âl*b*âiej ast*a vream să-ţi spun... Ştii... ei au văzut că eu am curaj: pentru că dintâi, cu elveţienii, toţi încremeniseră. (Vede că ceil*alţi nu ştiu* despre *ce e vorba, lă*m*ur*e*şte* de*ci şi mai de a*p*ro*a*pe, fa*m*iliar,* cu*m ar pov*es*ti despre o is*p*ravă de* a*casă:)* La încep*u*t, cu cei o sută cincizeci de elveţieni n-au făcut judecată... (Ca şi când apoi *ar fi făcu*t*:) C*â*nd a* i*ntrat* Maillard la ei au căzut toţi în genunchi şi cereau plângând iertare. Maillard le-a spus că nu îi omoară nimeni, numai să treacă prin gang în curte, că de acolo îi transportă la altă închisoare... (Face semn cu ochiul.*) Ştiţi c*ă *ac*o*lo, l*a uşa dinspre grădină, erau ai noştri cu săbii şi suliţe... Care cum ajungea, (împunge aerul) îl luam c*a în frigare... E*lveţienii, mereu în genunchi, cereau iertare. Atunci, unul dintre judecători a deschis puţin uşa şi i-a poftit: „Haide, domnilor, poporul nu are răbdare... Curaj!” dar ei au dat înapoi, ca o cireada care vede

abatorul. „Trebuie să se termine odată, a strigat un judecător... Cine iese cel dintâi?” Un subofiţer t’ăiiăr, aşa, chipeş – frumos băiat – a ieşit în faţă. (11 imită.) „Eu, arată-mi cum să ies...” A a*runca*t pălăria înapoi camarazilor şi a venit deodată în prag... Avea nişte ochi... toţi se dădeau în lat urî... A veni t aşa până în Mijlocul curţii, înconjurat de săbii şi suliţe. Pe urmă s-a oprit cu braţele pe piept. Ai noştrin-avea nimeni curaj să lovească. Dar eu, când am văzut asta, am tras cu sabia şi i-a în retezat umărul... Atunci abia, toţi fricoşii au năvălit pe el, de l-au făcut bucăţele. (Acum* se lămureşte.) De aceea – înţelegeţi când cu achi*tări*le*...* *(T*o*ţi ascult*ă uluiţi, cu ochii mă-MARAT (neimpresionat): Ce a*chit*ă*ri?*

GRÂVOIS: Maillard lăsa din când în când să scape câte unul... ai noştri din curte au dat atunci năvala peste judecători şi au cerut că eu să fiu de faţa... să nu las „muierile” să judece. De... ca să ziciem aşa, „muierile”, că erau şi muieri cu noi, dar ele erau mai aprige chiar decât bărbaţii... Iar când a venit Cazotte, eu eram acolo... Pe el l-au condamnat; adică ne-a spus nouă: „Domnul e transferat la Force”. (Face iar cu ochiul.) *Dar cân*d *s*ă *iasă* în curte, fata s-a atârnat de gâtul lui tată-său: s-o străpungă întâi pe ea. Şi asta vream să-ţi spun, că eu am zis atunci să fie iertat, că m-am uitat, şi toţi judecătorii plângeau... şi l-au iertat, dar Guigrot a cerut ca să i se da şi ei un pahar cu sânge de aristocrat să bea, cilfn i-au dat feţei lui Sabreil... Eu ăiri zis atunci să o lase, să nu-i mai dea sa bea...! numai să strige „Trăiască naţiunea”:! Şi de aceea venisem, ca să nu crezi cumva că eu nu sunt patriot. (Cei mai mulţi zâmbesc în*dep*ă*rta*t*, ca* d*e pe al*t*ă lume, de* m*o*a*r*t*e şi tris*t*eţe,* d*ar diferi*ţ*i* u*nul de a*lt*ul. Marat a* a*scul*t*at şi el* c*u* *inte*r*es.)*

MARAT (*imparţial*): Că aţi cruţat-o pe ea foarte bine aţi făcut! O asemenea fată merită să

trăi-şca (*neîjiduplecahi. 1 în logica lui*) dar... C, a.

zoţte e vinovat şi trebuie să moară… (*Către cel cerj, însoţea, cu autoritate*:) Să-l aresteze din ijl-u şi 3 a” bul lase să fie la un loc cu fata…

GRIVOIS: Alt

(Danton. e mereu parcă pe altă lume.)

DUSATJLX: Dar unde e Rotespierre?

MARAŢ: Nu l-a: văzut nimeni… A fost numai la închisoare ieri, de a scos un preot: pe Leperac.

CAMILLE (*înduioşat, în culmea bucuriei*): L-a scos?…

— E fostul noştru repetitor la liceul St* Louis… L-am căutat ieri în toate închisorile… Eram desperat…

MARAT (*cu un rânjet, ca o lamă de sabie*): Dar acest preot putea să depună jurământul că respectă legile tării, *mon cher* Camille?

CAMILLE (*omenos*); Marat… nu mai fi atât de mânios.»… Chiar tu ai scos ieri câţiva „v

MARAT (*gata de plecare*): Danton, ai să treci pe la Yimă-cv nu?

DANTON (*obosit*): Nu pot să trec azi pe la Primărie. Dar de ce?

MARAŢ: Pentru ca să vorbim. (*N-ar fi vrut parcă să spuie.*) S-a hotărât acolo arestarea imediată a lui Roland şi Brissot. (*Îi arată mandatul, pe care-l scoate din buzunar.*)

DANTON (*uimit, ia mandatul, face un gest de „sunteţi nebuni6*): Du-te în piaţă şi vezi mai departe cum stăm cu înrolările.

(Marat şi tovarăşii lui ies.)

grangeneuve, DUSAULX (nedumeriţi, speriaţi, după ce au aşteptat, întrebându-se parcă în gând ceva, ies şi ei).

DANTON: Camille* du-te la Primărie şi vezi ce-i acolo. (*Ia mandatul şi îl face fâşii.*) Au turbat. (*Oftează adânc.*) Fabre., ce faci tu acum?

FA-BHE: Am câteva hârtii urgente… Dar ce? Vrei să pleci?

DANTON (mereu obosit): Nu ştiu.

FABRE: Aşteaptă pe culoar – adică am dat ordin să-i bage în salonul mare, ca să nu dăm mereu cu ochii de ei.

DANTON: Ce vor?

FABRE: Eliberări... sunt rudepărinţi desperaţi... cer eliberări...

DANTON: Eliberează, Fabre... Dă-le drumul, la toţi... oricui e cerut de oineva, dă-i drumul...

FABRE (*cu un reproş vag, fără răutate*): Atunci, să le dăm drumul la toţi, Danton?

DANTON: Nu, asta nu se poate... Cine are norocul să fie cerut, t să scape... Nu putem renunţsi la o măsură necesară, dar putem da o mână de ajutor norocului orb... (Scăzut ca o *concluzie*, c*a o lămur*ir*e* a l*uptei gr*o*z*a*ve din sufletu*l *lu*i*:) Tu şt*i*i c*ă a căzut Cliâlons?

FABRE (împietrit, scapă hârtiil & din mâini): A căzut Chilon?

DANTON (*face sen*} *n*): Sst! Azi-noapte. Să nu te audă nimeni... Sunt în stane să fugă toţi până deseară... Am. luat măsuri să nu se; afle...

FABRE (*cil ochii speriaţi*): Dar atunci, prusacii sunt la două zile de Paris?

DANTON (întrebarea e în el ca un şarpe „nu poate admite asta): Nir. (Formidabil, cu gura încleştată:) Nu, asta nu...

SCENA 2

DANTON> într-fr, DOAMNA* ROXAND-DOAMNA ROLAND (după un timp, de-a dreptul vehement) *: Ceea ce ai comis... dezonorează pe toţi acei care au făcut greşeala să-ţi întindă vreodată mina.

DANTON (rămâne drept în picioare, calm, cu privirea oprită asupra ei, îndurerat): Fiţi liniştită, doamnă, această mână nu vi se va mai întinde niciodată.

DOAMNA. ROLAND (*cerându-i socoteală*): Domnule ministru al justiţiei, viu să-ţi amintesc că în discursul de la 11 august ai declarat în faţa întregii adunări, în timp ce –

regele şi regina aşteptau în lojă, că „unde începe justiţia trebuie să înceteze răzbunarea populară”,(*silabisind*) că îţi iei răspunderea. (*Aspru*:) Ei bine, îţi cer să-ţi ţii cuvântul. (*Danton tace copleşit*. *Doamna Roland uimită*:) Aşadar? (*Cu ironie teribilă*:) ¥îi un om, de onoare, „domnule” Danton.

DAATîfŞ” (*ikştopit*) *T*e n-oare a mea nu poate să treacă înaintea aceleia a Franţei, doamnă… (*Rămâne frânty ca un ciclop învins*.)

DOAMNA ROLAND (*cu ochii sclipitori de mânie*): tia-fra-fta! Cum îndrăzneşti să spui că Franţa a doriţi…

DANTON *fântreruprhel-o obosii*): Franţa a dorit revoluţia, doamnă… şi înţelege să o apere împotriva oricui…

DOAMNA ROLAND *fsurrde cu ochii trişti*): Ah, revoluţia asta! Cum am visat. – o* cu! Cum a visat-o Franţa întreagă… Un veac întreg… Oribil Lucru, dkcă aceasta e revoluţia… (Ca o viziune *d*e g*roază:*) *Oa*m*eni de*zarmaţi, goniţi ca animalele prin închisori şi ucişi prin colţuri, femei decapitate şi trupurile for Batjocorite în faţa tuturor, capete şi bucăţi de carne purtate în suliţă… (Cu vacm frântă d*e* d*uremr*) *„Db*mr*i*u*le” Dan*t*o*n, noi am gândit un stat nou, în care

Uf adevărul, dreptatea şi binele, călcaţe-ii picioare de cel vechi, să înflorească libere., – (*ipii un impus dezgust*:) Nu uţi stat în care ministrul îl; justiţiei. şa îndemne, la asasinatv 4.

PANTON (ca un tigru trezit): Cana ce spui dumneata: este o infa o. (Se răsuceşte în el şi se opreşte.)

DOAMNAIZOLÂND (*l-a prins din nou, cu* = altă vi –, nă*) *i* Continuă… Să insulte o femeie: nu e decât foarte firesc pentru noua republică”…

DANTON (*stăpânindu-se*, *regretând*): Sunt clipe când nu poţi asculta orice. (*îşi muşcă nervos buzele*.) Şi, apoi nu uitaţi, doamnă „că noi nu suntem în fond decât. canalia. *,.

(am*ar)* canalia străzii. (O *priveşte în ochir emoţionat, vorbeşte cu buzele. – crispate,* cu *o patimă care înseamnă pocite şi o mărturisire de dragoste.)* Nu ne putem schimba mijloacele chiar atunci când întâmplător avem sentimente ceva mai deosebite.

DOAMNA ROLAND (e lovită în plină figură, uimită, ca şi când ar privi într-o prăpastie): Dar…

DANTON (emoţionat, crispat): Nimic… nimic, doamnă… (Se uită obosit în pământ.)

DOAMNA ROLAND (înduioşată, aproape sări ia mâna): Danton! (Danton zâmbeşte îndepărtat; ea, încurcată.) Eşti o fire atât de ciudată.

DANTON: Foarte ciudat, desigur, să ai o figură de monstru şi să…

DOAMNA ROL AND (protestând): Dar…

DANTON (*surâde-prietenos*): Ştiu, doamnă, tot dispreţul pe care vi-l inspiri…

DOAMNA ROLAND (*tulburată*): Dar te înşeli… Te-am; chemat la noi în casă, ai fost la masa noastră…

DANTON: Pentru că a fost o necesitate… Aşa cum iei o doctorie, cu sila… M-ai chemat ca să fier să simt şi mai mult cită deosebire pui între mine şi ceilalţi… *; DOAMNA ROLAND (mira*tă, scuzându-şi &):* Dar, pentru Dumnezeu., i Ai făcut aluzie la Ce am spus: eu: „odată…? Ar fi inutil să-ţi amintesc cum ai vorbit şi dumneata despre casa noastră. Gâte ironii… „DANTON (cu o părere *de rău îndepărtată*) *Veneam cu a*tâta suflet, cu multă dorinţă de a fi acolo, în casa în care prezenţa dumitale… (Se întrerupe şi *reia brusc:) Nu, doamnă, n*imeni nu a înţeles atât de mult ca mine… poate, nu ştiu… acel interior… prezenţa dumitale seara în sufragerie… (Nervos, scăzut:) Nimeni n-a fost *întâmpinat cu* atâta bănuială. DOAMNA ROLAND („rezonabilă”): Danton, suntem ob*işnuiţi să* judecăm oamenii după faptele lor, şi recunoaşte şi dumneata că n-ai fost tocmai amabil nici cu mine, nici Cii bărbatumeu, şi pe

urmă sunt atâtea lucruri care îiU se pot explica la un om de inimă... Danton, ce s-a întâmplat ieri... ne dezonorează pe toţi... Yan-on zâmbeşte melancolic, ca un o*m re are* dreapta *te şi n*u *e înţeles*.) *N*u*... nu*: |. *F*i*i un om bra*v... *Su*n*t* l*u*c*r*u*ri a căr*or gravi dumneata se pare că nu o înţelegi... Sunt greşeli pe care, dacă ai avea cine să te sfătuiască, nu le-ai comite. (Zâmbind prietenos, măgulită de sentimentele pe care le b*ariuieş*te*.) Danto*n, *danii* m*ân*a *şi promite*-m*i, atun*c*i, că, din br*uma de prietenie pe care o Vai pentru mine, ai să mă asculţi din când în – cm & i f Bariton rămâne tăcut, ea ia asta drept o confirm*are*.*) Nu-i aşa? (Zâmbe*ş*te co*pil*ăr*o*a*s*ă* ap*r*oape, \Danton îi* răspunde cu u*n zâmbet desifciirăj* M*s) Şi înc*epi *iar s*ă *v*i*i la hol... P*e*n*t*r*u* m*âine* s*e*ară te aşteap*tă o supă cum îţi place dumitale... Nu... (Îi întinde mâna, iei i-a sărutat mâna pe gânduri şi rămâne după ce ea pleacă – în scenă pe gânduri, surâzând inst.)

— SCEN-A 3

că MON, OFIŢERUL, FABRE, LACHEUL, SHARD, CAMILLE

(A. intrat un ofiţer plin de noroi, abia descălecat, cu o scrisoare în mină. Danton tresare.)

DANTON: Ce e?

OFIŢERUL: De la generalul Dumouriez... D ANTON (o desface nervos şi o <ci teste în gând, lăsând să se vadă fiece sentiment... cum se cunosc muşchii bine formaţi prin piele. Scrisoarea cuprinde: confirmarea dureroasă a căderii Verdunului. Explicaţia ei: insuficienţa înarmării, numărul inferior al combatanţilor. Soldaţii şi-au

I * – * 9

făcut datoria. Comandantul şi-a zburat creierii decât să iscălească căderea cetăţii. Inamicul şi-a – făcut intrarea, după ce garnizoana a ieşit cu onorurile cuvenite, ducând cu ea corpul lui Beaurepaire. În timp ce ei ieşeau, du văzut pregătirile făcute pentru primirea împăratului: douăzeci de

fete în alb, cu ramuri de triumf, o mulţime în haine de sărbătoare. Danton rămâne * &

pe gânduri. Îi curg lacrimile. Pentru întâia dată face impresia că e sfârşit, descurajat). FABRE (intră cu hârtii în mână): Ce e? Ce s-a întâmplat, Dant on? DANTON (îi întinde scrisoarea şi spune ea o poveste străină): A căzut Verdunul. Populaţia regalista a silit garnizoana să se predea. Colonelul comandant Beaurepaire, în momentul când i s-a întins actul de predare”, în loc să pună mâna pe condei ca să semneze, şi-a dus revolverul la tâmplă. (*Fabre tresare cu admiraţie. Danton, surâzând abătut*:) Ascultă, în timp ce garnizoana ieşea cu onorurile cuvenite, prusacii au salutat cu douăzeci şi una de lovituri de tun cadavrul lui Beaurepaire. (*Râde acum deprimai, nervos şi cu dezgust.*) Populaţia în haine de sărbătoare ieşea înaintea inamicului. Douăzeci de fete în alb aruncau flori în calea regelui Prusiei. (*Adânc convins*:) Câtă dreptate are Marat! (*Rămâne abătut.*)

FABRE (*abătut şi el*): Totul e zadarnic, Danton... Joi, prusacii sunt aci...

DANTON (*sare ca ars, mai uriaş ca oricând, cu ochii ieşiţi din orbite, dă cu pumnul în masă*): Nu. Ascultă. Dă imediat ordine. (*Şi când Fabre e gata*:) Douăzeci de mii de oameni vor ieşi să întâmpine mâine cadavrul lui Beaurepaire la bat ieră. Inima i-o vom duce la Panteon. Pe urmă...

LACIIEUL (*intră ca să anunţe*): Cetăţeanul Breard, preşedinte al tribunalului, vă roagă să-l primiţi înainte de audienţă.

DANTON (*scurt*): Cheamă-l.

BRfia RD: Domnule ministru, vă rog să mă scuzaţi dacă mi-am luat libertatea să vă deranjez... (Dani*dă pro*t*estează de politeţe.) D*ar e în interes. de serviciu... (Danton î*ntreab*ă *eu sprân*c*e*n*ele ridicate.) Nouă* sute de oameni au fost măcelăriţi azi-noapte în închisori...

DANŢON (are o strâmbătură stăpânită).

BRfia RD: S-au petrecut lucruri care întrec orice închipuire.

DANTON (nervos, dar stăpâniţi condescendent): La Secţia a doua sunteţi, nu-i as &?

BREARD: Da. /*Continuă iarăr*) o haită de) derbede i a-...; asalt a t; –;

DANTON (*iar îl întrerupe*): Dacă nu mă înşel, la Secţia întâia tribunalul nu e complet...?

BRfia RD: Dai). Senzan a demisionat ăciim două săptămâni... * Voiam să vă rog, domnule mi –, nostru, să-mi daţi autorizaţia să iau măsuri pentru paza închisorilor.»

DANTQN (*vag*): Da, da.:

BRtââ RD: Fapte ca acelea, de a târî cadavre de femei goale pe stradăr)”.

DANTON (are o sinceră strâmbătură de oroate): împrejurările sunt atât de grele... atât de grelej domnule preşedinte! (Preşedintele aşteaptă, jDanton, nervos, după un timp îl priveşte! întrebător.)

BREARD (*după un timp*): Domnule ministru... (Dant*on – st*ăp*ânit.) A*ştept răspunsul dumneavoastră.

DANTON: Domnule, dar nu înţelegi? Întoarce-te la postul dumitale... Nu te priveşte nimic din ceea ce se întâmplă la închisori. (*Violent, dar conţinut*:) Nu înţelegi că dacă aş fi avut alt răspuns ţi l-aş fi dat din primul moment?

(Preşedintele, după ce a rămas câteva clipe locului, iese uimit, fără o vorbă.)

DANTON (*necăjit* //Fabre”, unde-i Camille?

FABRE: E dincolo, cu un grup întreg.

DANTON: Ştie că-l aştept... De ce nu vine să-mi. spuie ce a făcut?... (Către un *servito*r *care in*t*ră:) Ce e,* băiete?

LACHEUL: Câţiva cetăţeni doresc să fie primiţi de dumneavoastră.

— DANT.O-Sa să îi mai: vie nimeni. Aici avem de

lucru… Camille… /…”

FABRE; (*oare a fost dincolo*): Vine numaidecât. As – cultă, Danton, ce facem cu cele trei sute de chiesoane cu muniţii care trebuiau să plece azi-noapte, dacă a căzut Chilons?

DANTON. (*ho tari t*): Muniţiile se duc acolo unde se aude tunul. Să-l caute pe Dumouriez… S-au. cumpărat cele cinci mii de echipamente complete de la Dijon?

FABRE: Da… şi ni s-au promis încă cinci mii…; deja, Orléans am adus două sute de căruţe, 1 pe care le-am trimis direct pe câmpul de luptă, cu; echipamentsi c*u* muniţiile.

DANTON.: Tu ai făcut asta?

FABR13: Da.

DANTQJ & (*se strâmbă*): Rău ai făcut, Fabre… Avem un comandament al aprovizionării… Două sute de care pe drumul Ghâlons-ului ar putea să înfundej drumul. (Brusc, c*ătre* Ca*mille, care a* i*ntra*t*:*) *Camil*le, cum stăm cu angajaţii voluntari?:

CAMILLE: Tocmai facem tabloul dincolo, la mine… toată noaptea am alergat.

DANTON Dl-mi-L

CAMI – lăfifi Nu e complet, ţi-l dau mai pe urmă… Sunt, aproape paisprezece mii de înscrieri.

DANTON (are o sclipire de bucurie): Paisprezece mii…

CAMILLE: Dar vin mereu… Sunt destui… N-a verii cu ce să-i îmbrăcăm însă… Tocmai că vorbea Fabre. de nişte echipamente…

Î) ANTON: Nu, nu, nu… Acelea sunt pentru Dumou –, nez. Nu te amesteca în asta… Vor fi expediate direct de către Ministerul de Război. Nu încurcaţi lucrurile… Tu procură-ţi totul singur, din Paris…

CAMILLE (*enervat*): Dar de unde?

DANTON (*mânios şi clocotind*): Devastează, dezbracă

lumea în stradă. Mizerabilii care-şi permit luxul să rămâie acasă, când alţii mor la hotare, să plătească... Nici nu discuta măcar. Ia tot ce ai nevoie. (Către *servitor:*) *C*e e, băiete?

LACHEUL: Cetăţenii deputaţi au spus că aşteaptă oricât, până îi primiţi.

DANTON (*se strâmbă plictisit, iar către Camille*): Profită de entuziasmul înscrierilor şi provoacă şi entuziasmul donatorilor. Vorbeşte-le y»

direct...

CAMILLE: Nu vezi că am şi răguşit? Pe urmă am y Oy luat tot ce am putut. Străzile sunt pline de trăsuri rămase în drum, am luat caii, pe loc, pentru artilerie.

DANTON: Vorbeşte de-a dreptul mulţimii, obţine tot ce se poate obţine în momentul de însufleţire... De altminteri, îndată ce oamenii au în mână o armă, trimite-i pe câmpul de luptă...

CAMILLE: Şase mii dintre cei paisprezece au şi pornit din Câmpul lui Marte... spre Chilons.

DANTON (*îl mângâie*): Bun, asta da. (*Sună.*) Eşti tu cam neastâmpărat puţin, dar băiat de ispravă... (Către *lacheu:*) *C*heamă pe cetăţenii aceia. (Către *Camille:*) *T*rebuie să ne pierdem timpul acum, cu deputaţii.

(Thuriot intră cu vreo şapte-opt inşi, toţi deputaţi girondini.)

SCENA 4

ACEIAŞI, THURIOT, DEPUTAŢI, MINIŞTRI, SERVAN, R'OLÂNB, DOAMNĂ ROLAND, SOLDAŢI

THURIOT (*solemn*): Bună ziua, cetăţene Danton.

DANTON (*tranşant*): Bună ziua... Ce v-aduce la noi?

THURIOT: Danton, venim la dumneata ea la omul de stat care îşi dă seama de răspunderea pe care o are... ca la ministrul capabil să ia o hotărâre şi s-o execute. (Dant*on devine nervos.*) *C*eea ce s-a petrecut azi-noapte în închisori este înspăimântător. (Toţi *aprobă.*) *S*unt lucruri care sub

niciun cuvânt nu se pot permite...

DANTON (*nervos*): Cetăţeni, dacă s-au petrecut ieri excese, le regretăm cu toţii. Suntem hotărâţi să facem tot ce e omeneşte posibil.

(Mm mure, sunt nesatisjăcuţi de făgăduiala asta.)

THURIOT: Danton, trebuie ca pe viitor să fie absolut extrhis ca...

DANTON (*întrerupându-l, reluând*): Vom face tot ce omeneşte e posibil şi chiar (*ridicând tonul*) imposibil, ca să salvăm Franţa şi revoluţia.

(Aşteptare enervată la ceilalţi.)

THURIOT (*iese un pas înainte, nervos, vorbeşte ca şi când ar ţine un discurs, pentru ai lui*): Danton, iubesc revoluţia, da, ador revoluţia, dar declar că dacă ea nu ar putea triumfa decât printr – O crimă, aş lăsa-o mai curând să piară decât să mă mânjesc ca s-o scap.

(Mare impresie şi aprobare.)

DANTON (*masiv, nervos şi stăpânit*): Frumoasă frază. Acum zi aşa: dacă aş şti că pentru ca să scap pe mama bolnavă e nev 6 le să tai lin pui, ei bine, aş refuza să tai un pui. (*Destindere la amicii lui, ceilalţi sunt încurcaţi*.)

(*Intră Servan, pe urmă, treptat, ceilalţi miniştri, deputaţi numeroşi, Dusaul x, care se găseşte mai târziu alături de d-na*

Roland.)

SERVAN (*se îneacă de spaima*): Danton, totul e pierdut... A căzut de ieri de dimineaţă Ghâlons... Trupele noastre se retrag în dezordine). * Toate carele cu muniţii s-au întors ieri din drum. Danton, ce facem, Danton?

DANTON (*un timp* pe *gânduri*): Cum ţi s-au comunicat astea?

SERVAN: Comandantul coloanei de muniţii... S-a întors odată cu fugarii... Tunurile fug peste câmp. (Abătut, *mânios*:) *Când* i-am spus lui Dumouriez să aibă grija Parisului, el s-a băgat cu armata înadins parcă în Ardeni...

Ce facem, Danton? 4

(*Intră Roland şi Claviere, doamna Roland.*)

ROLAND (cu ochii în lacrimi, abătut, abia vorbeşte, se sprijină): Danton, uite unde ne-a dus lipsa dumitale de înţelegere.

(E *deci, din cauza acestei prime invazii prusace, aceeaşi păriibă, repetată în 1914 şi în 19J8 rei ca şi atunci se cere*; *îl evacuarea Parisiilui*…).

DANTON (*scăzut*): Nu e decât lupta… Aşa e în* luptă…

ROLAND (*p lângă tor*): Acum nici evacuarea nu mai e măcar posibilă. –;

DANTON (întâi dă cu ochii de doamna Roland, pe urmă, trecând peste orice, ameninţător, aproape în noră lor): Roland… t R o la n d, ia seamă e în d. vorbeşti de evacuare. S-ar putea ca laşitatea duniiţăle: şa tijă scoată din; sărite «. (*Ca, să* tevdrq:) Nu uita că adunarea a votat pedeapsa tu moartea pentru cinez. Într-unoraş asediat, vorbeşte de predare, de evacuare.

V t;…)… (Intr*ă câţiva dep*u*taţi.)*

DOAMNA ROLAND (*deprimata*): Ah, uite-l. Ce poţi să faci cu omul acesta, către un se poate stajiâni… fi S Părăf ameninţări nu poate face… / – DUSAULX: Numai ameninţări? Hm! După câte ştiu „are în buzunar mandatul de arestare împotriva lui Roland.

DOAIVINA ROLAND (*cască ochii*): Ah… ce murdărie.”… (Amin*tindu-şi)* *A*vea adineauri mandatul în! buzunar…? Ce josnică ipocrizie…

(*Intră însă Balou, deputat, cu hainele strâmbe, cu mutră speriată.*)

BALOU (*cu gura uscată*): Să fugă cine poate, – vf-*ififrigurat*:) Prusacii au intrat… au ocupat Meaux.

DANTOIN (*priveşte crunt pe noul-venit, apoi, calm, către Servan*); Cetăţene ministru de război, întâia măsură pe care o vei lua: niciun fugar nu va intra în Paris, ca să nu

demoralizeze populaţia...

BALOU (*şi încă un altul care a intrat*): E prea târziu... străzile sunt pline de fugari şi chesoane fugite.

DANTON (*drept, de piatră, mereu către Servan*): Anunţă neîntârziăt că vor fi împuşcaţi toţi fugarii prinşi la Paris... (Acum *definit şi* <ţalm:) Cetăţene, de aci nu plecăm! Asta să vă iasă din cap. Nu părăsim Parisul! (*Încleş Yi*at:) Aci e Franţa. (Cu o *hotărâre de* moarte:) Puşinanul, chiar de va învinge, 1 nu va cuceri decât mormane de cenuşă şi cadavrele noastre. (Intră *un* grup de soldaţi fugari; către ei, teribil:) Ce e cu voi?

SOLDAŢII (*extenuaţi, descurajaţi*): Trădare, Danton, generalii ne-au trădat... Chilons a fost vândut.

DANTON (*stăpân pe el*): Camarade, fii liniştit. Toţi trădătorii îşi vor primi pedeapsa, (*privindu-i groaznic, ţintindu-i cu arătătorul*) începând cu voi!

(*Soldaţii simt că li se înmoaie picioarele.*)

SOLDAŢII: Noi?

DANTON (*de parcă le-ar fi încleştat pumnul în gât*): Ce căutaţi aici? Pentru voi nu e decât un răspuns, orice s-ar întâmpla acolo: să muriţi pe loc!

ALŢII: Dar ce vom face acum?

(*Murmure.*)

DANTON (*singura nădejde, mare ca un profet de fief şi piatră, desfigurat dar înălţat...*): Get ăţene ministru de război, ai în Câmpul lui Marte şase mii de vohintari, cu care astă-seară vei ocupa înălţimile din jurul Parisului. Mâine dimineaţă vei avea încă şapte mii, şi mâine seară – douăzeci de mii. Vei ţine socoteală că Parisul are opt sute de mii de locuitori, adică o sută douăzeci de mii de bărbaţi valizi... (Cu un vânjet teribil:) Nu e niciun pericol „cetăţeni... (Se întoarce şi, scăzut:) Fabre, trimite să aducă aci, mâiaev de la Arcis, pe mama... (Reia cu gum strâmbă:) Nu, e niciun pericol.

FABRE (*uimit*): Dar are şaptezeci de aei!

DANTON (întors: „el însuşi aprobă cu capul, după un efort suprem).: Nu e niciun pericol…

(*Intră un grup de voluntari, cu un căpitan. Afară se aude mulţimea lor, cu tobe.*)

CĂPITANUL (*grav şi fără fanfaronadă*): Danton, cetăţenii Parisului merg să salveze Franţa. Ei au trecut înadins pe sub fereastra ta, ca un omagiu, şi în acelaşi timp ne-au trimis pe noi să-ţi spunem că îşi lasă nevestele şi copiii în seama ta… Fii o pavăză teribilă împotriva infamiei care trădează, împotriva tuturor care aşteaptă o nenorocire pe câmpul de luptă, ca să iasă la iveală aci…

DANTON (*întunecat*): Brav cetăţean, poţi pleca liniştit… (Simp*lu şi* m*as*iv*:)* îmi voi face toată datoria… Cetăţeni! (Către ce*ilalţ*i*, acum,* z c*ând* a l*uat* r*e*c*e o* h*otăr*âr*e ca de* m*o*r*m*â*nt*:*)* *Vreau* să vă fac o mărturisire… (Firesc şi gr*eu:)* *C*h*ia*r *de* nu o veţi crede, vă voi spune azi că nu am niciun fel de ambiţie… Poate da mai târziu vă veţi convinge de asta… O dorinţă însă tot aveam… (Cu ochii umbriţi de păre*re de ră*u*:)* *Să l*a*s* c*opiilo*r *m*e*i u*n nume, numai un nume… care să le deschidă calea în lume… şi a cărei simplă pronunţare să-i înfioare de mândrie. (Cu respiraţia grea, cu sufletul *pl*i*n.)* *Ei bin*e*, ce*tă*ţe*n*i, dacă* F*ranţ*a îmi cere şi acest sacrificiu, fie! (Cu vocea ca sentinţa de aramă:) *Bl*e*stema*t *s*ă*-mi fie* n*um*e*le în* amintirea oamenilor! Chiar dacă nimeni nu va recunoaşte frumuseţea intenţiilor melechiar dacă acei care vor purta acest nume îl vor înjura ca pe o povară ruşinoasă. Treacă de la mine! (Trist şi singur în faţa istoriei*:)* *S*i*ngur*ă *cauz*a *e mare, şi ea n*u poate pieri.

(*Către ceilalii*:) Plecaţi liniştiţi. (*Continuă rar, răspicat, acum sigur de el, după ce a făcut marele sacrificiu*: –) Cetăţenilor, de altminteri, pe toţi cei de aci vă cunosc… Sunteţi suflet din sufletul Franţei. Tulburarea de acum este explicabilă. Vi s-a exagerat pericolul momentului. Totul nu e încă pierdut. Măsuri au fost luate

în grabă pentru îndreptarea situaţiei. Totul se mişcă... Am şi pornit spre biruinţă. (Ca un stâlp de flăcări:) Clopotele pe care le auziţi nu sunt semnalul de alarmă, sunt numai (încleştat, dur) şarja noastră asupra duşmanului... Ca că învingem. (Cu – ochii vii, cu vocea ca de oţel, copleşitor, crescând uriaş:) Ca să salvăm Franţa... ne trebuie (crispat, scăzut, întâia dată „îndrăzneală”) îndrăzneală, (apoi alarmat, dur) mereu îndrăzneală, (dezlănluit, clementar, formidabil) necontenit îndrăzneală...

(Ultimele. cuvinte au trezit ţoale suj ielele. Ar fi o izbucnire de fur lună dacă afară n-ar fi început, departe, abia murmurat, să se cânte, de către trupele care se apropie, Marscicză. Acum se aud clar ultimele două versuri din primiţi cuplet. Când începe ăl doilea „Aimour sacru de la Patrie” – rând pe rând, în câteva clipe, toţi cad în genunchi şi cântă marşul războinic, ca pe o supremă şi deznădăjduită rugăciune. Dan ton singur rămâne în picioare, ca o statuie de granit, adânc aplecat.)

ACTUL III Duelul cu girondinii

TABLOUL VII

Uft fel de birou cu-mobilier puţin, pereţii goi.

...SCENA 1

CAMILLE, WESTERMANN, apoi DANTON, FABRE* §t GUADET

CAMILLE (intrândy dă lămuriri): Aici e un fel de odaie de odihnă. Ce’s. – a putut găsi. E aproape gol. Când vrea să se lungească pe canapea. – retii, cu oboseala lui după masă sau mai ales pentru convorbiri osebite... Stai aci, că ţi-l trimit eu îndată, fiese, Westermann rămâne adâncit pe gânduri pe canapea.)

DANTQN (s-a oprit în prag, uimit) căci se cunoaşte că nu ştia cine îl aşteaptă): Westermann lâu? Ce-i cu tine... Aici?

WESTERMANN (îi joacă privirea): Nu-l» place să mă vezi?

DANTON (*bonom, voinic*): La dracu', Westermann!... Mi-ar plăcea chiar să şi vorbeşti.

WESTERMANN (*nu lasă de loc să se vadă cât e dt mulţumit*): A, nur sunt obosit... De – zece orecălare, mi-ajunge... Un galop am ţinut-o...

DANTON (cu capul mare, rânjind prietenos, cu buza crestată): Fugar de pe câmpul de luptă?

WESTERMANN (*încet*): Am învins.

DANTON (cu figura înflorită de bucurie, nu poate vorbi): Westermann! (Westermann îl priveşte sfârşit de oboseală, surâde fără nicio vorbă. Danton e mereu nedumerit.) Westermann?!

WESTERMANN (tot cu jumătate glas): Bătălia a durat ieri toată ziua... (Şi apoi de-a dreptul:) La Valmy...

DANTON (nu spune o vorbă, are ca o largă destindere sufletească, pe urmă îl priveşte cu ochi fericiţi şi plini de lacrimi, surâde).

WESTERMANN (*e mişcat şi el, rămân amândoi tăcuţi un răstimp*): Nimeni n-are voie să părăsească linia de luptă până azi la prânz. Ca tu să afli cel dintâi vestea... Dumouriez a vrut asta...

ca să anunţi ÎŢI adunării!»

DANTON (*surâde pe gânduri*): De ce? (*Cu o mulţumire tristă*): Vestea e pentru noi... Mâine sau poimâirae, tot or s-o afle... Ce importanţa are pentru ei? (Rămâne i*ar pe* g*ând*u*ri) Aşada*r, minunea s-a întâmplat...

WESTE*RMANN (întoarce capul spre el, mirat): Şi tu terai îndoit?

DANTON: Nicio clipă... Nici chiar după vestea falsă; despre căderea Ghâfons-ului. Nici chiar drapa? panica stupida... (Cu fălci*le puternic*e*:) Dar a*dmite şi tu ca o realizare e, oricum, mai plăcută decât cea mai sigură nădejde. (Şi iar, *du*p*ă* u*n* r*ăst*i*mp, cada* p*e gân*d*uri, ca un* şc*o*l*ar* c*are** n*u are* c*e* s*pun*e*.) Aşada*r... victorioşi? (Râde, parcă *fără* v*oie.)*

WESTERMANN *fdevine grav)*: Acum, altceva, Danton… (Ca în *taină/:)* Am o însărcinare precisă din partea lui Dumouriez… (Danton î*l pri*veşte *întrebător.) Vrea* să înceapă imediat tratative cu inamicul. Are propuneri…

DANTON (*preocupat*): Asta-i grav… înseamnă că mergem cu toţii la ghilotină. (West*ermann îşi muşcă buz*a *de* j*os.) N*u… Spune-i lui Dumouriez că nu se tratează cu duşmanul atât timp cât e pe teritoriul nostru… Ca la romani… (Sună şi spune se*rvito*rul*ui:)* T*homas, caută* în adunare pe cetăţeanul Fabre d'Eglantine şi spune-i să vie aci numaidecât.

WESTERMANN (*care e foarte mulţumit de răspunsul primit*): Danton, tot eu te cunosc mai bine… Ştii ce răspuns i-am prevăzut lui Dumouriez? întocmai ăsta… (Danton s*urâde… W*estermann, *după un ti*mp*:) P*e *aci cu*m staţi?

DANTON (*se întunecă, nedumerit*); Ieri s-a întrunit Convenţia.

WESTERMANN: Da? Care-i situaţia?

DANTON (*ridică din umeri*): Ca în toate adunările, e greu să vezi ceva lărrâurit… Pare-se că majoritatea e cu girondinii, rolandiştii, care sunt numeroşi. IaGobini adevăraţi nu suntem decât cincisprezece, cel mult – douăzeci de inşi. E probabil că mai târziu or să fie lupte înverşunate. Pentru moment însă, nu prea mi-e teamă. Girondinilor le place mult să ţie discursuri frumoase, şi eu nu am nimic împotriva acestui lucru. (Cătr*e Tho*m*as, ca*re *a i*ntr*at:) E*i?…

TIIOMAS: A spus că vine numaidecât…

(*Thomas iese*.)

WESTERMANN: De altminteri, văd că sunt aici mai toţi ai noştri. Au reuşit şi Camille, şi Fabre.

— y ţ»… *

şi Robespierre, Marat, Freron, Roland, Billaud, Chabot, Collot d'Herbois…

DANTON (*plictisit*): Ai noştri? E un mod de a vorbi, Westermann… Tare mi-e teamă că tot răul o să ne vie de la aceşti „ai noştri”! Vrei să-ţi spun drept? Am tot atât de puţină încredere în cei douăzeci de montaniarzi cât în cei şaizeci de girondini. Prefer, cum au botezat-o, „câmpia”. Şapte sute de oameni cumsecade, care nu vor să audă de nicio facţiune, de niciun partid, şi care nu vor decât să lucreze pentru fericirea Franţei. Dacă lucrurile vor ieşi totuşi

9 9

prost, să ştii că numai din cauza partidelor a fost. Căci s-ar putea întâmpla şi asta: ca şapte sute de deputaţi să fie împiedicaţi să lucreze de optzeci de inconştienţi gălăgioşi. Personal, contez mult pe această „câmpie”. Cu ea vreau să punem baza noului stat… De altminteri, ieri am venit cu o adevărată boihbă! (West*ermann întreabă cu privirea.)* Ah, de le-ai fi văzut capetele! Tu ştii care a fost cel dintâi vot al Convenţiei, imediat după constituire? Că „toate proprietăţile teritoriale, individuale şi industriale vor fi menţinute”. Etern menţinute, cerusem eu… Ei bine, să fi văzut… Nu le venea să creadă urechilor… Moritaniarzii…

WESTERMANN (*uimit şi el., dar fără să fie împotrivă*): Ai propus tu asta? Tu, ministrul revoluţionar, ministrul adus pe o ghiulea de tun, cum îţi place să spui…? Tu, oratorul cordelierilor? Părintele sans*-culoţilor?*

DANTON (*cu greutate şi cu sens adânc*): Am ţinut cu asta să precizeze un lucru… Că revoluţia de-acum s-a sfârşit şi că trebuie să procedăm la organizarea noului stat. Voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să unesc toate forţele adunării. Ca să putem organiza victoria dinăuntru, ca şi pe cea din afară… Unirea tuturor. (Intră Fa*bre.) Uite*-l pe Fabre…

FABRE (se îmbrăţişează cu Westermann şi, mirat):

Când ai venit?

DANTON (*nu aşteaptă, cu ton familiar*): Ascultă, Fabre… Am învins ieri la Valmy. (Fabr*e face*e *un* c*ap de* n*edescris.)* *S*tai liniştit. Ai să ai timp destul pe urmă să-ţi dezumfli băşica de toată îngrijorarea… Acum ascultă… Dumouriez vrea să înceapă imediat tratative, şi ne cere consimţământul.

FABRE (*tresare*): Asta înseamnă ghilotina.

DANTON (*tocmai*): Eu i-am dat răspunsul cuvenit prin el. (*Arată pe Westermann*.) Odată cu el, pleci însă şi tu. Îi comunici lui Dumouriez aparte că ai din partea mea însărcinarea să tratezi orice.

FABRE (încremeneşte speriat, Westermann rămâne cu gura căscată) *

DANTON: Păstraţi cel mai mare secret. Capetele noastre sunt în joc. Toată lumea ştie că tu te-ai dus să împaci pe Dumouriez cu Kellerman.

FABRE (nu mai pricepe nimic): Păi ce, sunt certaţi?

DANTON (*sigur de el*): Trebuie să fie. Unde sunt doi generali, cearta nu lipseşte. Vorba aia, nu ştii? „Două săbii într-o teacă”.

WESTERMANN (*uimit*): Nu, fără glumă… Ştii că sunt foarte porniţi unul împotriva altuia? Vreau să vorbim şi despre asta…

DANTON: Bine… (Lămu*reşte pro*f*esoral.) D*acă se află cumva despre tratative, se pot întâmpla două lucruri: sau rămâneţi în l*ag*ărul inamic… şi aci vă condamnăm la moarte în lipsa…

17*

WESTERMANN (îl întrerupe cu oroare): Dezertor…?

DANTON (necăjit, tranşant): Sau veniţi aci să vi se taie capul. (După o pauză, mai scăzut:) În orice caz, ca să nu demoralizăm poporul, eu am să dezmint orice tratative şi am să vă *t* declar eventual trădători. FABRE (*nedumerit*): Atunci, de ce să mai începem tratativele astea? DANTON

(*hotărât*): Dumouriez le crede necesare… Trebuie să ştie el ceva… De aici nu pot să-mi dau seama… În orice caz, voi sunteţi acolo… Fiţi cu ochii în patru… WESTERMANN: Dumouriez crede că în cazul tratativelor va fi nevoie de mulţi bani… DANTON: Îi vom trimite… Fabre, ia tot ce poţi… O să mai cerem şi de la Monge, de la G l-a viere. În orice caz, nu din cauza banilor o să compromitem soarta Franţei… (Cu jumătate voce:) E cineva de vânzare dincolo? WESTERMANN (îşi mai aşază hainele pe el): Nu ştiu… N-am vorbit prea mult… Am plecat azi-noapte târziu… DANTON: Când porniţi?

WESTERMANN: Cred că la noapte. Aş vrea să mă odihnesc şi eu un ceas, două. DANTON (*către Fabre*): Până aranjezi tu totul, el doarme la tine… La noapte luaţi o berlină şi plecaţi… Scrieţi-mi zilnic, Fabre… (Uitase, se trage fără să vrea de păr.) Ah, de săptămâna viitoare, am anunţat-o: nu mai sunt ministru. (Cei doi îl privesc uimiţi.) Nu luaţi deci angajamente precise. (Lămureşte:) Vreau să dau un exemplu ambiţioşilor… Dacă am câştigat Valmy, pot să nu mai fiu ministru… CAMILLE (intră agitat): Danton, vino repede în adunare – se pregăteşte o infamie… Vino imediat… Buzot vrea să depuie o moţiune care te vizează direct…

DANTON (liniştit, dar curios): Cum asta?

CAMILLE (*înfrigurat*): Ştim sigur… Acum se pregătesc… Se va cere o comisie de anchetă cu privire la masacrele din închisori.

DANTON (*aproape palid, contrariat*): Dar… Buzot… E Roland? (Uluit, ridică din umeri.) Ce vor… pentru numele lui Dumnezeu, ce vor?

— WESTERMANN (*soldat*): Şi ţi-e frică?

DANTON (*surâde descurajat*): Nu mi-e frică, dar asta înseamnă… (sleit) înseamnă războiul civil… (Se ridică în el însuşi, ca şi când ar fi stat pe pumnale.) Război civil, Westermann…

WESTERMANN (plecând cu Fabre, face semnul tăierii capului): Ascultă-mă pe mine… E singura soluţie…

— CAMILLE: Danton, trebuie să vii imediat în adunare.

DANTON: Nu… Cheamă-l aci pe Barbaroux… Spune-i că vreau să-i vorbesc neapărat… (Camille pleac*ă şi, r*ă*mas s*in*g*ur*, Dan*t*on se* pl*imbă o*pr*i*r*i came*r*ă abăt*u*t, vor*b*eşte p*en*tru el,* p*rivind în* p*ământ.) Ce vor? (*Cu capul mar*e, greu* d*e tr*is*teţe*:*)* A*h, prost*ie… Prostie de sticlă, prostie de humă, prostie de plumb.

CAMILLE (*revine mai uimit încă*): Barbaioux spune (*îi vine greu să spună*) că nu are nimic de vorbit cu tine. E chiar aci, pe culoar.

DANTON (*înfuriat, dă cu pumnul în masă*): I-ai spus să vie, că-l chem?

CAMILLE: Zice că dacă ai de dat lămuriri, ai să le dai (*subliniază*) comisiei de anchetă.

DANTON (*neliniştit*): Camille, vor să prezinte chiar azi moţiunea?

CAMILLE: Da. Aşteaptă numai pe Roland.

DANTON (*fierb ind*): Ascultă, cheamă aci pe oricare dintre ei, să vie unul. Trebuie să le vorbesc neapărat.

CAMILLE: Hai tu acolo…

DANTON: Nu, între patru ochi. Sau, în sfârşit, aci între noi. Cheamă-i, Camille. (*Când intră Guadet, Danton, voinic ca un taur, fără să-i dea timp să vorbească*:) Ascultă, Guadet, ce nebunie se pregăteşte? Ce vreţi?

GUADET (*vag9 diplomat*): Nu ştiu, Buzot va propune o comisie de anchetă cu privire la masacrele din închisori.

DANTON (*uluit*): Cum e cu putinţă asta? Brissotinii ăştia şi-au pierdut minţile?

GUADET (e şi el de părerea celorlalţi): Toţi cred că o explicaţie e necesară.

DANTON (*cu o logică de fier, zguduitor de convins*): Dar o explicaţie înseamnă discuţie, şi discuţie înseamnă

apostrofe, ameninţări. (*Precis, brutal, cu orgoliu sălbatic*:) Nu e vorba de mine, Guadet, dar o discuţie înseamnă să ridicaţi Franţa împotriva Parisului. Cum nu vedeţi asta? (*Abătut*:) Franţa, împotriva Parisului...

GUADET (*impresionat*): Ascultă, nu-ţi spun părerea mea. E hotărârea lor, a tuturor. Asta vor şi ei. Spun că trebuie să se termine eu supremaţia Parisului. (*Danton încremeneşte la afirmaţia asta.*) De altfel, ei au toţi siguranţa că tu urmăreşti dictatura. Zilele din august, când băteai cu pumnul în masă, nimeni nu le uita.

DANTON (*zâmbeşte îndurerat*): Eu? Dar mi-am dat demisia şi din minister. Nu mai vreau nimic.

y

O voi repeta în fiecare zi. Cum să-i conving că nu am nicio ambiţie? Ah, Guadet, spune-le că în loc de dictatură prefer oricând un chef straşnie cu fete frumoase. Ţi-o jur.

*I T**

GUADET (*hotărât*): Danton, ei n-au pic de încredere în tine mai ales...

DANTON (*uimit, dezarticulat*): Cum pot să priceapă atât de greu oamenii aceştia, care vorbesc atât de frumos? (*Rugându-l*:) Guadet, ştiu că ai oarecare trecere în partid. (*Umilit*:) Te rog vorbeşte-le, explică-le.

GUADET (*ridică din umeri*): Are să fie imposibil, Danton. Sunt foarte porniţi împotriva ta. Aseară la doamna Roland...

DANTON (*înfuriat*): Ah, doamna Roland!

GUADET: Aseară la doamna Roland, Grangeneuve a vorbit despre tine. A fost o protestare unanimă şi înverşunată. Mai ales cei tineri din jurul doamnei Roland. Barbaroux s-a sculat şi a spus: 5 jOrice, orice, numai iertarea asasinilor şi a complicilor lor, nu. Război, şi o parte sau alta să piară”.

DANTON (mişcat, înaintea prăpastiei care se deschide, înfiorat el însuşi de teribila profeţie, cu ochii

înlăcrimaţi, viziunea Franţei însângerate, ia mâna lui Guadet): Guadet, girondinii au vrut războiul, (brusc) au vrut moartea, Guadet. (Urmează o tăcere apăsătoare. Guadet iese. Către Camille, abătut, îngândurat:) Oamenii sunt răi şi proşti, Camille. (Mai trist:) Iremediabil răi şi proşti.

CAMILLE: La urma urmelor, dacă vor război, să-l aibă. Pentru asta nu-ţi trebuie două zile.

DANTON (*scăzut, obosit*): Nici nu e vorba de asta, Camille. Război înseamnă două armate faţă în faţă, şi (*cu un imens dispreţ*) flecarii ăştia talentaţi nu înseamnă nici măcar o armată. Tu nu înţelegi, Camille, cât de nerozi sunt aceşti talentaţi oratori? (*Ştie bine ce spune*.) în două ceasuri, Marat şi Robespierre pot aduce patruzeci de mii de oameni, care să măcelărească adunarea ca o simplă închisoare. (*Uimit*:) Ce pot ei opune nebuniei Parisului, pe care îl întărâtă cu atâta imprudenţă? Că n-au măcar un batalion al lor! (*Îi scade privirea*.) În schimb, răii aceştia pot face altceva, pot să zădărnicească orice operă de organizare. (*Nervos*:) Hai în adunare, să împiedicăm ce se mai poate împiedica.

CAMILLE: Ascultă, Danton, la urma urmelor, de ce vrei să ai de-a face cu interpuşii? O explicaţie limpede cu doamna Roland! Era adineauri în tribună.

DANTON (*surâde amar, gândindu-se*): Doamna Roland! A venit să supravegheze şedinţa.

CAMILLE: Vorbeşte cu ea, e cel mai bun lucru.

DANTON (*absolut neîncrezător*): Crezi că are să vină? Femeia asta are oroare de mine.

CAMILLE: Fac eu tot posibilul s-o aduc. Îi spun că e vorba să se ia aici, de către consiliu, o hotărâre cu privire la familia regală.

(*Danton surâde, pe urmă rămâne adâncit în gânduri; intră, jerindu-se, Lameth*.)

SCENA 2

LAMETH, DANTON

(*Danton n-aude şi nu-l vede pe Lameth intrând. Acesta întâi depuneun pachet pe care-l are la el, pe urmă se apropie de Danton, care, obsedat de ceea ce e în el, pare absent*.)

LAMETH: Danton.

DANTON (nu pricepe în primul moment, pe urmă, dur, tranşant): Dumneata ce cauţi aici? (Lameth vrea să spună ceva, dar e apostrofat furios.) Lameth, găsesc că orice îndrăzneală trebuie să aibă o limită. Ceea ce faci dumneata nu poate rămâne ne pedepsit. (*Hotărât*:) La ghilotină! Thomas! (*Mai violent încă*:) Thomas, vino încoace! (*Dar când Thomas a intrat, Danton** *şovăie prelungit*.)

LAMETH (care, palid, se credea pierdut, tyede şovăiala şi spune servitorului): Domnul ministru ordonă să nu intre nimeni aici neanunţat.

(*Servitorul iese*.)

DANTON (*dur şi strâmb*): Lameth, trebuie să fii nebun. Regalist proscris, şi să ai curajul să te prezinţi ministrului justiţiei chiar?

LAMETH (*zâmbind sfios, dar zâmbind*): Danton, te crezi mai fără inimă decât eşti. N-am riscat trecând frontiera decât să fiu recunoscut de cineva până aici. Dar aici? Nu dumneata ai să denunţi un adversar. De altfel, o dată ajuns ştiam că două lucruri te vor dezarma oricând.

Îndrăzneala şi încrederea fără limită în dumneata.

DANTON (nedumerit, nu mai ştie ce să spună): E de neînchipuit!

LAMETH: Am venit deci să-ţi spun că regele are încă încredere în dumneata.

DANTON (*face un cap enorm şi pe urmă încremeneşte uimit*): Sunteţi... sunteţi... „nevinovaţi ca nişte prunci.

LAMETH Trebuie să scapi familia regală.

DANTON (*pe gânduri şi ca o scuză*): Regele e azi în mâna Comunei. Nimeni nu are voie să pătrundă la închisoare...; la Temple... decât autorizat de de ea. Cine ar îndrăzni azi nu să-l scape, căci asta ar fi o imposibilitate, dar „măcar să se lase bănuit de indulgentă?

O.

LAMETH (*cald*) *scăzut însă*): Dumneata singur îţi poţi permite asta... De aceea am venit la dumneata.

DANTON (*precis, hotărât*): Nu, Lameth, nu cunoşti situaţia.

LAMETH (*cu convingere*): Niciodată un om n-a fost atât de puternic în Franţa. Eşti dictator, ai mijloace să dispui de totul. Poporul te urmează orbeşte.

DANTON (*surâde descurajat*): Nu, Lameth. E aici o situaţie foarte ciudată. Mijloacele care mi-ar permite să-mi păstrez popularitatea contrazic convingerile şi sentimentele mele... Eu nu pot să fac ceea ce fac Marat şi Robespierre. Azi am de ales. La dreapta – girondinii proşti şi neînţelegători; la stânga – supralicitaţia demagogică a iacobinilor puri. Dacă mi-ar oferi autoritatea ei morală Convenţia şi dacă s-ar folosi de braţul meu puternic... unirea noastră ar însemna salvarea regelui şi a tuturor, organizarea republicii, orânduirea statului...

LAMETH (*înmuiat de mirare*): Sunt atât de răi? E Robespierre atât de canalie?

DANTON: Nu, dar e fanatic şi prost... Câtă vreme girondinii sunt sentimentali şi proşti...

LAMETH: Şi nu poţi să te împaci cu ei? Nu poţi să-i convingi?

DANTON (*amărât*): Sunt conduşi de o femeie sentimentală şi înverşunată. Cine a convins vreodată o femeie sentimentală şi înverşunată?

LAMETH (*impresionai, confirmând oarecum*): Şi peste frontieră se vorbeşte de ea. Se zice că e un fel de regină a Parisului... că în salonul ei se decide totul...

DANTON (*se joacă gânditor cu tocul de scris*): E întocmai aşa... >

LAMETHIJEI bine, de unde influenţa asta? Cum de i se supun bărbaţii aceia?

DANTON (*ridică din umeri nedumerit*): Sunt toţi îndrăgostiţi de ea.

LAMETH (*uimit*): Dar e o femeie aproape bătrână... patruzeci de ani...

DANTON (*cu o părere de rău ascunsă, dar caldă*): Femeie... hm... dar e femeie adevărată... Femeie... La şaptezeci de ani dacă vrei, femeile acestea – eh, sunt rare – au ceva... un farmec, ştiu eu?... Vezi, asta nu se explică... Ele disting... împart nobleţea iubirii. Ele aleg şi pentru cele tinere. Trecutul le dă un fel de autoritate... Ele judecă întărâtat. Prostii, Lameth... e încă frumoasă, Lameth... e „regină”...

LAMETH: Eu am cunoscut-o... Mi-a displăcut însă, din cauză că mi se părea prea plină de cărţi...

DANŢON: A! nu... chiar aşa... Eh... Rousseau... Acum toată lumea citeşte cărţi şi iubeşte...

T >7 T

Iubeşte... şi citeşte cărţi... E albă, Lameth...

7 *9» i*

E destul să-i vorbeşti despre Rousseau ca să-ţi ierte orice. (*Zâmbind strâmb*:) Să ştii, de altfel, că dacă o să ne ducem de râpă, literaturii proaste a acestui prostănac o s-o datorăm... Mai sunt şi alţii... Rea e literatura proastă, Lameth.

LAMETH: Dar ea? Are vreo preferinţă?

DANTON (*trist, cu ochii în birou*): E amanta lui Buzot.

LAMETH: Aşadar, de femeia aceasta depinde soarta familiei regale? (*Nu poate primi asta*.) Nu, nu, Danton, glasul dumitale e ascultat ca un oracol elementar. Niciodată n-ai cerut ceva fără să obţii... Apără pe rege la

Convenţie…

DANTON (*îl priveşte lung în ochi, definitiv*): Dacă regele e judecat… e pierdut. Un reg Ne care a ajuns la bara justiţiei e un rege mort.

LAMETH: Atunci?

DANTON (ridică din umeri).

LAMETH: Dar în definitiv, Danton, ce vrei dumneata? Ce poţi?

DANTON (*nedumerit mereu, vorbind parcă despre un altul*): Mă întrebi ce vreau? Ce pot? În ceea ce priveşte ce pot, nu ştiu. În situaţia în care suntem, ce poate să afirme pentru a doua zi omul cel mai popular? Dar să sfârşim. N-aş vrea să mă arăt nici mai bun, nici mai rău decât sunt. Am toată încrederea în caracterul dumitale. Iată adâncul gândurilor mele. Sunt convins că regele e vinovat… Un rege prost e totdeauna vinovat. Bunătatea nu e o scuză… Căci, după câte-ştiu, nimeni nu e obligat să fie rege… cum nimeni nu e obligat să fie chiar surugiu. Un om cumsecade se poate apuca şi de altceva… Dar mai găsesc că e just, că e necesar, să-l scoatem din situaţia în care se află. (Rărind cuvintele*:) Voi face cu p*rudenţă şi îndrăzneală tot ce voi putea… (Cu înţeles puternic:*)* M*ă voi e*x*pune dac*ă văd cea mai mică şansă de succes, dar dacă pierd orice speranţă (cu ochii măriţi) – *şi judec*a*ta e. Î*n cazul acesta – îţi declar că voi fi printre acei care îl vor acuza, (ca de piatră) care î*l* v*or condam*na.

LAMETH: De ce adaugi ultimul cuvânt?

DANTON: Ca să fiu sincer.

LAMETH: Atunci?…

DANTON: Atunci?…

LAMETH: Nu mai e nicio scăpare.

DANTON (firesc, cu ochii întrebători): De ce nu vă gândiţi la o evadare?

LAMETH (surprins): O evadare! (Danton întreabă *iar, cu privirea.*) Cred că o evadare a întregii familii regale

dintr-o închisoare atât de stras... * nic păzită e ceva imposibil. Adu-ţi aminte că n-au putut fugi de la Tuilerii, unde erau ca şi liberi... dar de la Temple!...

DANTON (*ca o concluzie*): Atunci, nu-i rămâne decât să se facă uitat în închisoare. În fond, Lameth, nimeni nu se mai gândeşte la el. Cel mult dacă chestiunea o să fie vânturată fără niciun rost de agitatorii de stradă... (Cu p*er*s*picacitate:) M*i-e teamă de supralicitaţie politică...

LAMETH: Aşadar...

y – DANTON (*a stat pe gânduri*; *pe urmă, brusc, ridicându-se în picioare slut, cu buza crestată, cu un ochi puţin închis*): Ascultă, du-te la Viena şi fă să ni se transmită o propunere de pace, în schimbul punerii în libertate a familiei regale.

LAMETH (surprins, convenind): E o soluţie...

DANTON (cu autoritate prietenească) Atunci, pleacă.

LAMETH (*gândind mereu*): E o soluţie. (*Scoate din pachetul cu care venise*.) Danton... Vreau să te rog ceva. Ştiu că-ţi place foarte mult Shakespeare. Ţi-am adus Ilam*let, vo*lumul meu, dăruiţ şi însemnat de tata. E un obiect fără valoare, dar preţuit în familia noastră.

DANTON (*se uită. la el*): Nu mai am timp de citit, Lameth... Mi-am adus şi eu din Anglia anul trecut tot teatrul lui Shakeşpeare şi Marlowe. Le-am trimis la ţară... la Arcis... Am acolo şi o colecţie prăfuită de poveşti italieneşti.

(*Cunoscător*:) E o italiană veche”, tare gustoasă... Dar acum nu mai am timp de citit. Ieşi pe aci... pe din dos... e o altă uşă. (Singur, mela*ncolic, citeşte:)* To *sleep,* per*ha*ps *to* d*ream...*[8]

SCENA 3

DANTON, DOAMNA ROLAND

DOAMNA ROLAND (intrând, priveşte neîncrezătoare biroul, vede că nu e vorba de niciun consiliu): Ştiai prea

---

8 Să dormi, ori poate. s£ visezi... (engî.)

bine că nu-mi face nicio plăcere să stau de vorbă cu dumneata...

DANTON (*nemişcat*): Doamnă, nu e vorba despre mine, ci despre revoluţie.

DOAMNA ROLAND (*hotărât, privindu-l cu dispreţ*): Dumneata nu mai ai dreptul să vorbeşti în numele revoluţiei...

DANTON (rămâne buimăcit de acest atac brusc): Dar...

DOAMNA ROLAND (reluând cu tărie): Da, dumneata nu. Din greşeală, ţi-am lăsat-o o bucată de vreme şi ai făcut-o (îl priveşte măsurându-l amar... şi-i spune şuierat...) după chipul şi asemănarea dumitale. (Azvârle din mână cartea pe care pusese mâna.)

DANTON (*îndurerat*): Doamnă, trebuie să înţelegeţi... %

DOAMNA ROLAND (*îi taie vorba cu un dispreţ care se apropie de silă*): Ce să înţeleg? Ce ar putea să justifice fapta dumitale odioasă, fără pereche în istorie? Ce să înţeleg decât că, timp de cinci zile şi cinci nopţi, oameni dezarmaţi au fost măcelăriţi...

DANTON (o întrerupe destul de umil): Era vorba de Franţa...

DOAMNA ROLAND (*se plimbă acum prin birou, fierbând, îl opreşte cu ironie*): Ştiu, ştiu!! „În numele Franţei!” (*Surâde amar.*) Instinctele dumneavoastră sangvine nu se puteau manifesta decât „în numele Franţei”... (înfi*orată:) A*h, să ai. pe buze cuvântul sfânt, s iar în ochi priviri însetate de sânge, şi în mină pumnalul asasin... (Râde ner*vos.*)

DANTON. (nu se poate regăsi, caută cu privirea).

DOAMNA ROLAND (*femeie îndurerată, sentimentală, indignată*): Nu, „domnule” Danton. Franţa nu este o fiară setoasă de sânge. Franţa nu sunt asasinii aceia laşi care au băut sânge şi au purtat pe străzi bucăţi din trupul

batjocorit şi sfâşiat al prinţesei Lamballe…

DANTON (e copleşiţi a rămas cu privirea în pământ): Doamnă…

DOAMNA ROLAND (*după ce s-a plimbat agitată, rămâne o clipă pe gânduri*): Ah, revoluţia asta, cum o vedeam eu în visurile mele de fată, şi ce au făcut din ea oamenii care n-au nimic sfânt… Oamenii care n-au decât pofte vulgare… (E cu och*i* ap*roape în lacr*i*mi.)*

DANTON (aproape întărâtat de ypofte vulgare”): Doamnă…

DOAMNA ROLAND (*vede asta şi continuă mai apăsat, tocmai ca să-l lovească*): Ce puteai să înţelegi dumneata dintr-o idee pentru care s-au consumat cele mai nobile minţi?… Ce puteai să simţi (şuie*rat) du*mneata din toată nobleţea gândirii lui Rousseau…?

DANTON (crescând de mânie, frământă hârtii găsite pe masă, gata să izbucnească): Doamnă!

DOAMNA ROLAND: Oh, dar eu îţi vorbesc de acestea, şi dumneata crezi că revoluţia e numai măcelarul Legendre, Maillard, Jourdain şi ceilalţi (*biciui tor*) „amici” ai dumitale.

DANTON (o priveşte clocotind, are privirea încinsă): Doamnă!

DOAMNA ROLAND (*sfidându-l*): Ştiu, ştiu cât risc vorbindu-ţi, aruncându-ţi toate acestea în faţă.

y / v»

Nu-mi fac nici măcar iluzii asupra ecoului pe care îl au în sufletul dumitale… Ţi-ar trebui pentru asta o undă de conştiinţă… Ceea ce deosebeşte pe om de animal e un sentiment al răspunderii faţă de sine însuşi, o constrângere în faţa adevărului, a frumosului, o luptă interioară… În dumneata e numai pofta de a speria, de a ucide şi pe urmă de a te urca pe umerii celor care au înjosit chiar crima.

DANTON (e în el o jiară întărâtată, pe care face

vădite sforţări să o stăpânească): Doamnă...

DOAMNA ROLAND (*magnifică în indignarea ei, mai ales acum, când îl vede întărâlat*): Ei bine, trebuie să ţi se spună toate astea... Orice s-ar întâmpla. Trebuie să se ştie că în vremea aceea, când deputaţii ţării nu mai puteau dormi acasă de frica (rânj*ind de sil*ă) *un*ei bande de asasini, (*pătimaş, cl*oc*otitor) a* fost o voce care a strigat în faţă adevărul, chiar aceluia/care

O

punea la cale totul... Ştiu, ştiu cât risc... Dar...

DANTON (s-a înfrânt pe el; acum, deşi e amar şi violent, se stăpâneşte, ironic): Doamnă, dacă îndrăzniţi să-mi spuneţi lucrurile acestea aşa y x y, y cum mi le spuneţi este că, în fond* ceva sigur în dumneavoastră vă spune că, orice mi-aţi arunca acum în faţă mu riscaţi nimic.

DOAMNA ROLAND (îl măsoară cu ochii scânteietori).

DANTON (*continuând cu acelaşi zâmbet de dispreţ*): Că încă, dacă într-adevăr aş putea dispune de viaţa şi moartea oamenilor, dacă dintr-un capriciu de tiran numai aş putea trimite oamenii la moarte, (*şi acum scăzut, dar ca mărturisirea umilitoare a unei patimi*) dumneata, Orice ăi face, n-ai risca nimic. (*Surâde, acum trist*.)

DOAMNA ROLAND (*râde batjocoritor după un timp*): Ce, vrei să repeţi scena de acum trei săptămâni? Ah, ce ieftină şiretenie! (*I se crispează ironic ochii, i se strepezeşte zâmbetul*.) Ce murdară ipocriziei

DANTON (uimit, nu înţelege).

DOAMNA ROLAND: Ce neinteligentă prefăcătorie...

DANTON (*înţelege acum, dar greşit*): Doamnă, e adevărat că după convorbirea cu dumneavoastră izbucnirea mea violentă în şedinţa consiliului ar fi părut... (Şovă*ie, ca*ut*ă.) D*ar în clipele acelea nu vedeam decât Franţa.

DOAMNA ROLAND (*dispreţuitoare*): Lasă Franţa... Ea a avut norocul să fie salvată chiar împotriva dumitale...

Nu… de altceva e vorba…

DANTON (*sincer*): Nu pricep.

DOAMNA ROLAND (*batjocoritoare*): în clipa când încercai să mă înduioşezi, când aveai aerul că nu cauţi decât drumul spre sufletul meu, (*surâde ironic*) căutai un loc în care să înfigi pumnalul. (*îl priveşte drept în ochi.*) În ziua când mi-ai vorbit de „sentimentele” dumitale… aveai în buzunar mandatul de arestare a lui Roland.

DANTON (e uimit, nici nu poate vorbi).

DOAMNA ROLAND (îl priveşte rânjind, e o revoltă de sehtimentală înşelată): Ah, am aflat… am aflat (cu silă) ce vulgară şiretenie… Ştii, vorba lui Beugnot: „Îţi iartă orice doamna

Roland, dacă recunoşti că virtutea şi senti7 >»

mente la cele mai alese nu înfloresc decât în colibele umile…” (Râzâ*nd sar*c*astic:)* *Ş*i a*tu*nci îi vorbeşti despre „canalia străzii”, de o „aparenţă” vulgară şi brutală, care ascunde un „suflet gingaş”… ah… ah… ce murdară ipocrizie să se speculeze tocmai ceea ce ai mai frumos în simţire! (Energic, viu:) E*i bine,* d*omn*ule Danton, multe s-au schimbat… Multe convingeri a trebuit să revizuiesc în aceste două luni de revoluţie… (Terminând hotărâtă:) *Jocul dum*m*itale nu* mai prinde.

DANTON (*calm acum*): Doamnă, e adevărat că de la Comună mi s-a adus mandatul de arestare, dar l-am rupt.

DOAMNA ROLAND (*ironică*): Când te-ai convins că n-ai să-ţi poţi pune planul în aplicare?… Sau cine ştie dacă şi atunci? (Zâmb*ind:)* *P*oate că îl păstrezi încă.

DANTON: L-am rupt îndată şi pot să spun (*el acum ironic*) că atunci când vorbeam nu-l „aveam în buzunar”.

DOAMNA ROLAND (*i. ntorcând capul într-o parte*): îmi ceri prea mult când îmi pretinzi să te cred. (*Şi ocolind parcă brutal*:) Nu, Danton, niciun fel de înţelegere nu mai e posibilă între noi… Asta ar presupune încrederea şi…

DANTON: Doamnă, vreau acum o convorbire politică.

DOAMNA ROLAND (*fără îngăduinţă*): Nici politică, nici nepolitică. În niciun fel... Cu dumneata nu se poate vorbi...

DANTON (are iar o tresărire de revoltă): Totuşi...

DOAMNA ROLAND: Noi nu avem nevoie să fim şireţi... Vorbim limpede. Ne ceri prea mult. (Cu d*ezgust năprasnic:)* *N*u putem deveni complicii dumitale...

DANTON (dintr-odată descurajat, abătut, ca şi când ar pricepe zădărnicia oricărei trude): Doamnă...

DOAMNA ROLAND (hotărât, privindu-l în ochi): Preferăm ura dumitale...

DANTON: Ura mea?... (Simp*lă, ci*ns*tită şi* b*ăr*b*ătească măr*t*urisire:)* *N*-am urât niciodată... (grăbit, *ca să* nu *cr*e*a*d*ă* c*ă îşi* f*ac*e *un meri*i*)* d*in te*mperament, nu (dispreţu*itor) din vi*rtute... Iar prostia te poate necăji, te poate exaspera, te poate abate, dar nu poate provoca ura... Pedeapsa ei e în ea însăşi, cum e viermele în măr... (Revenind cu glas *adânc:) Şi* t*o*t*u*ş*i,* n-*aş p*utea spune, doamnă, că pe dumneata nu te urăsc, (O priveşte amar.)

DOAMNA ROLAND (la cuvântul „prostie” avusese un gest de uimire indignată, pe urmă, după „urăsc”, numai uimire): Danton, uiţi...

Î8*

DANŢON (*cald şi amar*): Dumneata trebuia să fii altfel... Trebuie să fie o deosebire între dumneata şi toţi proştii aceia frumoşi şi răi. Eşti femeie. (E în a*ces*t *uri*a*ş învins de* p*ro*s*tie o d*u*io*ş*ie pli*n*ă de* t*ri*s*teţe>) V*iaţa e urâtă, oamenii sunt neînţelegători şi nedrepţi... Cine vrei să fie arbitrul între noi? Trebuie să avem nădejdea unui apel... Să ştii că tot ceea ce faci fără oameni şi fără Dumnezeu aduce un surâs prietenos în sufletul cuiva, care e deasupra... împrejurările te-au adus în luptele politice, adică acolo unde oamenii sunt mai nedrepţi, mai pătimaşi, mai neînţelegători... Eram mic, la şcoală, (surâde strâmb) era î*ntre n*o*i o si*ngură fetiţă şi – mi-aduc aminte – aş fi

preferat (îşi scarpină fruntea) *să mor decât să ai*bă ea o părere proastă despre mine…

Dacă tot ceea ce dorim frumos şi drept în viaţă nu e ca să fie înţeles de femei, atunci de ce e? J) oamnă, eşti o amară deziluzie pentru mine şi o răscruce în înţelegerea mea despre femei… Se zice – tot Beugnot a spus-o, mi se pare – că dumneata judeci cu inima… Am avut încredere în judecata inimii…

DOAMNA ROLAND (a urmărit cele spuse de el, tot mai nedumerită şi oarecum neliniştită): Unde vrei să ajungi?

DANTON (*închis, cu jumătate voce*): Am avut încredere în judecata inimii… (Ca o *c*u*m*p*lită pro*f*eţie:)* *A*cum înţeleg că dacă nenorocirea se va abate asupra acestui popor, asupra acestei ţări, e, din pricină că raţiunea a întâlnit în calea ei o inimă.

DOAMNA ROLAND (*e nervoqsă, nedumerită ea acum*): De unde ştii dumneata ce e o inimă?

DANTON: Cât de curând, doamnă, voi pleca… Mă voi face cum voi putea folositor pe lângă armată. Am impresia că dumneata şi cei din jurul dumitale aveţi în mine o ţintă care îi întărită… Părăsesc ministerul şi mă duc. Dacă plecarea mea va alunga norii care ne ameninţă, cu atât mai bine… Ea se împacă şi cu dezgustul meu… Vă cer însă un singur lucru. Pe mine personal mă puteţi ataca oricât, dar nu împingeţi imprudenţa până la o luptă cu populaţia Parisului… Nu mai cereţi socoteală pentru greşeli pe care nu le-a dorit nimeni şi care de altminteri erau inevitabile… Niciodată un tron nu s-a prăbuşit fără să nu zdrobească şi câţiva nevinovaţi cu ţăijdările lui. Lăsaţi Septembrie în pace… E una cu Valmy. Părăsiţi şi ideea nefericită de a împărţi Franţa în cantoane, ca să contrabalansaţi Parisul… Federalismul dumneavoastră va fi…

DOAMNA ROLAND (*biciuitoare, neînţelegătoare*): Danton, nu observi că ai început să dai sfaturi?…

DANTON: Atunci, nu mai am nimic de adăugat.

DOAMNA ROLAND (*de neînduplecat*): Poţi pleca liniştit, nu avea grija Franţei, soarta ei e în mâini bune. (*Iese, cu acelaşi mers orgolios*.)

DANTON (rămâne abătut, dezgustat, cu gura amară).

CAMILLE (*intră*): Ei? Ce-a spus?

DANTON: Comandă pe deseară o masă la Palais Royal. Cheamă şi câteva fete…

TABLOUL VIII

Cimitirul, seara.

danton, lucile, camille, fabre, marat, groparul

LUCILE: Vine acum Camille, cu groparul… Dar e pe aici prin partea asta… Cunosc eu zidul… FABRE: Trebuie să fie prin apropiere… Portarul mi-a spus că e dincoace de alepa mare… MARAT: Mizerabili brissotini… Trebuie ghilotinaţi toţi, Danton… ei au omorât-o. Calomniile lor mizerabile… Tu nu ştii, de când ai plecat, ce a fost… Gorsas îţi făcuse o caricatură în care erai înfăţişat ca un măcelar furibund, care spintecă oamenii, şi dedesubt scria: „Justiţia în Septembrie”. Îi trimiteau Gabriellei astea… în fiecare zi primea teancuri de gazete şi scrisori de ameninţare.).

9»

DANTON (rămâne abătut, pe gânduri).

MARAT: Sfătuiau rudele ei să nu-i mai intre în casă… A vrut să se ducă să-şi vadă o prietenă şi a găsit uşa închisă…

LUCILE: Nu, Marat… acolo a fost o greşeală…

MARAT (*întărâtat, violent*): Lasă, că ştiu eu ce-a fost… I-a trimis prea târziu vorbă să nu vie, dar cauza asta era… Ah, le vor plăti, le vor plăti toate… Alaltăieri la iacobini, Collot d’Herbois a şi propus o moţiune prin care se denunţă poporului actul infam al girondinilor, care, prin calomniile lor nemernice, au provocat moartea Gabriellei Danton.

DANTON (are un gest de oboseală).

MARAT: Toată adunarea a aplaudat furtunos şi a ridicat pumnii ameninţând... Asta e, Danton... Voiau să răzbune în modul acesta moartea tiranului şi mai ales voiau să se răzbune că l-am silit pe Roland să-şi dea demisia... Dar au să plătească... Au să plătească...

DANTON: Lucile, de ce nu m-aţi anunţnt la timp?... Cum de n-aţi avut grijă...?

LUCILE: Dar nu ni s-a părut atât de grav... Tu ştii că ea de vreo trei luni încoace era mereu slăbită... obosită... Ţie nu-ţi spunea, dar ne spunea nouă. (Cu ochii ume*zi*:*)* *Bun*a *Gabr*ielle... Suferea, Danton, dar nu voia să ştii tu... Spunea că eşti destul de necăjit... Plângea numai când eram noi amândouă...

DANTON: Trebuia să-mi spuneţi... Să mă anunţaţi neîntârziat...

LUCILE: Dar asta a venit de ne-a surprins şi pe noi... Acum ze ce zile, seara, nu părea mai rău decât de obicei... Pe urmă, starea în care se găsea... După miezul nopţii noi eram lângă ea, a început să geamă, a doua zi de dimineaţă a chemat la patul ei pe Louise Gely şi i-a dat în braţe copiii, rugând-o să le fie mamă... Atunci am expediat noi primul curier... Dar până la Bruxelles... Peste o oră a murit... Am ţinut-o trei zile... Credeam că printr-o întâmplare ai să vii...

DANTON: Am părăsit Belgia numaidecât, am alergat ca un nebundar e sfârşitul ăsta de iarna, ploios... Toate drumurile sunt desfundate...

GROPARUL (*venind cu Camille, domol*): Este aici, uite, al optulea mormânt de la alee... Uite, chiar aici... Mai e un mormânt... ăsta e alături, acoperit de coroane, de ieri...

DANTON: Ea e aci? (*Gâfâind îngrozit, crispat din cap până în picioare*:) Nu... e cu neputinţă! (Şi a*rs de* f*ri*g*uri,* *h*alu*cinat, o* st*rigă pe* n*um*e*, ca* ş*i* când *ar* aş*t*e*pta un* r*ăs*p*uns:)* *G*abrielle... Sunt eu... Danton... (Aşteaptă, pe

urmă se întoarce către ceilalţi, cerând cu privirea să fie lăsat singur. Toţi se retrag.) Gabrielle, trebuie să-mi vorbeşti... Sunt între noi lucruri (rămâne cu ochii ficşi) nelămurite... (Rămâne cu capul în piept, rece, blând, simplu; după un timp:) Gabrielle, te-am înşelat şi nu te-am înţeles... Tu ai fost totuşi aproape de sufletul meu... Mi-ai dat copiii mei. (Sumbru şi înduioşat:) Gabrielle, iartă-mă... Am plecat ca să nu mai fiu în lumea lor meschină... Ca să scap de ura lor măruntă, şi ei m-au lovit prin tine... Sufletul tău de soră a tuturor l-au călcat în picioare, l-a rănit prostia lor crudă... Naivitatea ta a suferit... Tu nu ştiai că e numai un joc de ambiţie, şi ai crezut... Naivă şi bună... Cum cred copiii ce văd la teatru... Nu sunt asasin, Gabrielle... Tu o ştiai, dar inima ta blândă n-a putut suporta ceea ce suportă umerii mei de piatră... Gabrielle, infamia lor ţi-a îmbolnăvit sufletul de mamă... (Abătut:) Am înţeles Franţa întreagă şi n-am înţeles femeia cu care în fiecare seară

7 >

dormeam... Mama copiilor mei. Aceea pentru care eram rostul vieţii... (Surâzând:) Tu mă credeai frumos, Gabrielle... Iartă-mă... (Tace un timp, vin ceilalţi, şi deodată, după un răstimp, Danton priveşte halucinat mormântul.) Cum, e într-adevăr aici, jos... dedesubt?... (înfiorat:) Ea e aici? (Are mâini convulsive.) Stă de şapte zile aici, dedesubt, femeia mea... (Năprasnic:) S-o dezgroape... (Ceilalţi îngheaţă, uimiţi.) Băiete, dezgroap-o. TOŢI (au încremenite gesturi de nedumerire). LUCILE (îngrijorată): Danton... Danton, ce vrei să faci?

DANTON (scos din fire, nebun): Lucile, trebuie s-o văd – nu mă pot despărţi trei palme de pământ pentru totdeauna. O ultimă dată. Trebuie s-o văd o ultimă dată. Haide, băiete... Totdeauna-i prea mult... Dulăul pământului să-şi ţină botul... A fost ca o zi bună şi caldă...

7 i 7

(A luat pe gropar de guler.) Haide, băiete... Lumina să străbată până dincolo... (Se frânge.) Gabrielle... FABRE: Danton... E greu... Nu e voie... DANTON (cu ochii măriţi, cu gura căscată şi strâmbă): Nu e voie să-mi văd nevasta... când e aici, dedesubt? (Aproape că se repede asupra mormântului, a pus mâna în ceafa groparului, care merge să scoată pământ.)

TABLOUL IX

Sala Convenţiei, la 10 martie 1793. Sală joasă, cu tribunele încărcate de lume revoluţionară şi de femei elegante.

DANTON, PREŞEDINTELE, GUADET, MARAT, BALOU, GRANGENEUVE, LINDET, GARAT, ROBESPIERRE

DANTON (*vorbeşte grav, ascultat de toată lumea, la tribună. E o linişte încremenită*): Consideraţiile generale asupra cauzelor dezastrului, pe care le faceţi azi, cetăţeni, sunt juste. (*Vorbeşte răspicat, logic.*) Dar nu e vorbă acum de cercetat – cauzele... E necesar mai întâi să lecuim răul. Când îţi arde casă, întâi stingi focul, şi pe urmă faci cercetări şi evaluări. (*Se încălzeşte.*) Dumouriez a conceput un plan care onorează geniul lui. Acum trei luni, el a anunţat puterii executive, la Comitetul Apărării Generale, că dacă nu avem îndrăzneala să năvălim în Olanda, chiar în iarnă, ca să declarăm. imediat război Angliei, (*face o paranteză, scăzând tonul*) care ni-l făcea de multă vreme, o să avem greutăţi îndoite, dând timp duşmanului să se pregătească. (*Greu, cu suflet greu ca şi fizicul*:) Pentru că n-am înţeles această trăsătură de geniu, să reparăm acum greşelile făcute. Dumouriez nu e descurajat. El e acum în mijlocul Olandei. Acolo găseşte muniţii destule. Ca să dea peste cap pe inamic îi trebuie francezi, şi Franţa e plină de francezi. Vrem să fim liberi? Dacă nu mai vrem, să pierim, căci am jurat-o. Dacă vrem să fim liberi trebuie să ne apărăm însă independenţa. Piţt simte bine că, având totul de pierdut, Anglia n-are nimic de

cruţat. (Ţinând sub privirea lui toată Adunarea:) Să cucerim Olanda şi... Cartagina e distrusă! (Cu o răspicate caldă:) Anglia va fi câştigată pentru libertate şi revoluţie. (Poruncă a sufletului lui şi rugă în acelaşi timp.) Trimiteţi imediat comisari în toată părţile... Susţineţi-i cu energie. (Cald, stăruitor:) Să plece astă-seară, astă-noapte chiar. (Susţinut, legat:) Să spună celor bogaţi: (ca între paranteze, imitând) Poporul nu are decât sânge! îl dă cu prisosinţă. (Rinjind cu buza crestată, cuvintele sunt lovituri de măciucă.) Haide, mizerabili, daţi bogăţiile voastre! (Pare de granit încins, pe urmă descleştază dinţii, deschide mari ochii, înmuiat puţin, cald, ca şi când ar arăta un peisaj.) Vedeţi, cetăţeni, ce frumos destin vă aşteaptă... (Cu fruntea dreaptă:) Ce? Aveţi o naţiune întreagă drept pârghie, raţiunea drept punct de sprijin, şi (întrebare de pară) încă n-aţi răsturnat lumea? Pierdeţi vremea discutând? (Răsucit, scăzut iar, în el însuşi:) Dar am mai spus-o în împrejurări grele, când duşmanul era la porţile Parisului: (aspru, de-a dreptul ca o înşfăcare de piept) „Discuţiile voastre sunt mizerabile. Eu nu cunosc decât duşmanul”. (Scade, însemnând prin tăcerea vocii un nou paragraf.) Pe voi, care mă obosiţi cu argumentele şi certurile voastre în loc să vă ocupaţi de mântuirea republicii, eu vă resping ca pe nişte (aprig, cu gura strâmbă) trădători. (Trece cu privirea ca o spadă de la girondini la montagnarzi, de la Verniaud la Robespierre.) Vă pun pe aceeaşi linie. (Fără tranziţie curentă, ca la marile temperamente:) Vă spuneam... (Ca şi când ar rupe din el:) Ei! ce mă interesează reputaţia mea...? (Ca un blestem:) Să fie numele meu terfelit, (ridică fruntea) numai Franţa să fie liberă. (Bărbăteşte, cinstii, cu hotărâre:) Ce-mi pasă că mi se spune că mă adăp cu sânge, când fac asta pentru libertate? (Chemare din adâncul veacurilor:) Puneţi Franţa în mişcare, şi vom merge glorioşi spre vremea care vine. (Larg, ca un zbor de sânge peste adunare:) îndepliniţi

aceste mari destine. Fără dezbateri, fără certuri. (Sec, tranşant, cu ca*pul* î*n piept:*) *Şi patri*a *e salva*tă!

(*Formidabile ovaţii generale, mai rezervate, e drept, la girondini.*)

PREŞEDINTELE: Propun Adunării sca după o astfel de cuvântare să suspendăm câteva minute şedinţa… *

(*Adunarea aprobă, dar în timpul pauzei au loc cele ce urmează*: *apostrofe, violente între deputaţi.*)

GUADET (*furios*): Cum vrei împăcare… unire…? Când de două zile niciunul dintre ai noştri nu mai poate dormi acasă…? Când suntem căutaţi de bandele asasine conduse de Marat… Două mii de haimanale furibunde, ieri, după – ce au devastat prăvăliile eu alimente, au încercat să asasineze pe Roland şi Petion.

MARAT (*aprig*): Poporul a aşteptat destul… Dacă nu îi faceţi dreptate, şi-o face singur.

GUADET (*indignat*): Auzi… auzi neruşinatul…

MARAT (*ameninţător, cu un rânjet bolnav*): N-aveţi nicio grijă… Ne vom răfui cu toţi speculanţii, eu toţi acaparatorii, cu toţi agitatorii. (Mâni*os:*) *C*ând foametea cea mai cumplită bântuie în Paris, voi, care sunteţi tovarăşi cu negustorii, refuzaţi să fixaţi preţuri maxime… Poporul nu are ce face eu banii voştri de hârtie… Aţi dat drumul la maşină şi tipăriţi într-una… Puţin vă pasă că banii voştri nu sunt buni de nimic… hârtie goală…

BALOU (*arătând pe Marat*): Trebuie trimis înaintea tribunalului mişelul acesta care îndeamnă poporul la asasinat.

MARAT (*cu ochii închişi*): A! Tribunalul! Tribunalul pentru tine, agitator neruşinat… Spune, cu ce bani ai cumpărat, în doi ani, palat şi echipaj?…

BALOU: Canalie! (Scoale pistolul, se repede la Marat, se încaieră, deputaţii sar şi îi despart.)

GRANGENEUVE (*apelând*): Cetăţeni… V-aţi întrebat unde oare o să ajungem dacă vom continua aşa?… La

crimă… Ne vom omorî între noi…

VOCI: Aşa e… Aşa e… Trebuie să se termine.

7 7.

LINDET: Dacă s-ar împăca… Dacă s-ar împăca partidele între ele…

GARAT (cere prin gest să fie ascultat): Prieteni, eu am o propunere!…

VOCI: Spune-o… S-o auzim… Spune-o!

GARAT: Nu văd decât o singură scăpare… Printr-un mijloc eroic. Ştiţi că la greci, în antichitate, luptele dintre Temistocle şi Aristide, împărţind cetatea în două fracţiuni duşmane, erau s-o ducă de pieire. Atunci, Aristide a găsit salvarea în mărinimia sufletului lui: „Atenieni, spuse el poporului, nu veţi fi liniştiţi şi fericiţi atâta timp cât nu veţi fi azvârlit în prăpastia asasinilor şi pe Temistocle, şi pe mine”.

DANTON (*însufleţit*): Ai dreptate… Ai dreptate, Garat. Trebuie ca unitatea republicii să se restabilească chiar peste capetele noastre.

VOCI (însuf leţite): Bravo… da, da…

DANTON: Propun deci ca un număr egal de fruntaşi dintre ai girondinilor şi dintre ai noştri să se exileze din Adunare. Să lăsăm altă generaţie în loc, o generaţie care nu are în sânul ei certuri fără sfârşit… Eu cel dintâi mă ofer prizonier, zălog, la Bordeaux… Acasă la girondini, chiar dacă mi-ar fi viaţa în pericol… Girondinii primesc?

VOCI (la girondini): Da… Da…

DANTON (*către Robespierre*): Robespierre, auzi? Totul e salvat… Nu-i aşa?

(*Aprobări la girondini.*)

ROBESPIERRE (*cu ochi de mort, cu vocea albă, în mijlocul celorlalţi, care aşteaptă tăcuţi, înfriguraţi*): Logica mea nu-mi permite să abuic… Nu de la putere, căci nu am niciuna, ci de la mandatul pe care mi l-a încredinţat poporul… Nu e vorba de mine, ci de ideile mele, la care nu

pot renunţa ca la o haină... N-am dreptul să renunţ la ele, mai curând îmi ofer capul... De altminteri, prăpastia lui Aristide nu era decât un sublim sofism... Sau se credea periculos patriei, şi atunci trebuia să sară el însuşi în prăpastie, sau credea, dimpotrivă, că salvează patria, şi atunci trebuia să arunce în ea pe adversarii lui.

(*Se face o linişte de gheaţă*; *după un timp*, *deputaţii se îndreaptă spre ieşire*.)

DANTQN: Logică... Mereu logică... Necontenit logică, şi în timpul acesta patria se prăbuşeşte. (Nervos:) *Ia ui*te, colegii noştri „entuziasmaţi” pleacă... Ah, numai în aplauze sunt harnici... Nu merge aşa! (Formidabil:) Som*ez toţi bu*nii cetăţeni să nu-şi părăsească posturile! (Toţi membrii Adu*nării, intimi*da*ţi,* îşi *reiau locu*ri*le, o lin*i*şte adân*că d*omneşte în sal*ă*.) Const*a*t,* cetăţeni, că ştiţi nu numai să discutaţi frumos, e?. * să oferiţi argumente, dar şi să aplaudaţi furtunos şi inutil. Cum? (Cu mâna întinsă:*) În clipele câ*nd Miranda e bătut şi când Dumouriez e ameninţat să fie învăluit, vă puteţi despărţi fără să luaţi măsurile cerute de mântuirea publică?... Trebuie să hotărâţi imediat cea mai urgentă măsură: Tribunalul revoluţionar... Şi chiar în această şedinţă să-l organizaţi. Inamicii libertăţii ridica fruntea... (Cu o mişcare largă, dar prec*is*:*) Nu văd* m*ijloc*ie *în*t*re for*mele ordinare şi un tribunal revoluţionar. Nimic nu e mai greu de definit decât o crimă politică, (şi fără sa de că şi-a semna*t* e*u as*ta s*entinţ*a *de* m*oarte) da*r *cel puţin tr*e*buie să* înspăimântăm, chiar exagerând, pe rebeli şi pe vinovaţi. E un procedeu politic. Istoria atestă acest adevăr.

VOCI (din dreapta, vehemente, ameninţătoare): Septembrie, Septembrie»...

DANTON (*hotărât, convins*): Ei bine, dacă acest tribunal ar fi existat în septembrie, masacrele, pe care cred că nicio putere din lume nu le-ar fi putut opri, n-ar fi avut loc. Să facem ceea ce n-a făcut Adunarea legislativă.

Situaţia e aproape aceeaşi ca în septembrie. Să fim teribili, ca să scutim poporul de a fi el. Să organizăm un tribunal... Nu bine, asta e imposibil... Dar cât se va putea mai puţin rău...

LINDET: Acest tribunal este o monstruozitate... Unde e garanţia legalităţii?

DANTON (cumplit, fără să-şi bănuiască soarta): În conştiinţa juraţilor.

(*Consternare profundă la girondini*

LINDET: Dar asta e moarte sigură...!

DANTON (*neînduplecat*): Sunt lucruri inevitabile. (*Cu o convingere de fier*:) Dacă în timp de pace se zice că e mai bine să scape zece vinovaţi decât să se condamne un nevinovat, când patria e în primejdie, e mai bine să condamnăm un nevinovat decât să scape cel periculos. De altfel, tribunalul nu trebuie să pronunţe decât pedeapsa cu moartea sau achitarea! (*Oroare înspre dreapta*.) Această mare. operă terminată, ocupaţi-vă de comisari, de ministere, şi daţi-mi voie s-o repet: înfiinţarea unui Comitet al mântuirii publice este o necesitate imediată” Creaţi o marină, ca să lovim în Regatul Britanic. Nu fiţi zgârciţi în oameni şi bani. Pe urmă năvăliţi în Olanda, eliberaţi Belgia, ruinaţi Anglia! (*Aplauze mari*.) Cer deci Adunării să aprobe imediat propunerea următoarelor proiecte de lege: 1. Crearea unui Tribunal extraordinar; 2. Instituirea unui impozit progresiv pe venit; 3. Înfiinţarea a patruzeci şi două de comisiuni, din câte doi deputaţi fiecare, care să meargă în fiecare departament, să supravegheze înrolările pentru armată.

(*Adunarea în picioare, aclamând, aprobă*.)

TABLOUL X

DANTON, GUADET, BALOU, MARAT, PERNI & RES, LASOURCE, PREŞEDINTELE, IU ROTEAU, DELMAS.

COUTHON

(*Peste douăzeci de zile*. *Tot* Mila *Convenţiei, înţesată*.

Danton, în *picioare, vorbeşte. Se cunoaşte că e la ordinea zilei o chestie de extremă gravitate. E un suflu de moarte în atmosferă, o atenţie crispată.)*

DANTON (*cu un calm întins, voit*): Nu e niciun pericol ca armata să se solidarizeze cu Dumouriez.

Putem să vă asigurăm ca toate măsurile au fost luate. Ministrul de război, întovărăşit de câţiva colegi ai noştri, a plecat încă de trei zile ca să procedeze la arestarea lui Dumouriez şi la constituirea noului comandament. Acuzaţia. colegului nostru este absolut nedreaptă, căci nu putem proceda la arestarea unui general atât de iubit de armată fără să avem în mină toate elementele trădării...

GUADET (*întovărăşit de râsete sarcastice*): Sigur, nu puteaţi să-l arestaţi până nu fugea... (Iar *râsete amare.) C*omplicii la ghilotină!

BALOU (*se ridică aprig în picioare*): Sunt complici? Dacă sunt, mă jur că-i voi străpunge aci, în adunare.

DANTON: Nu puteţi bănui patriotismul nostru.). Nimeni mai mult ca noi nu a suspectat pe Dumouriez.

GUADET (*acuzând energic*): Facţiunea Parisului l-a susţinut... 3:

MARAT (*se scoală*): Ah, neruşinaţilor, când eu din prima zi l-am denunţat ca trădător, când m-am dus să-l arestez în plin bal, după Valmy, (*cu un rânjet amar*) cine i-a luat apărarea? Nu oare la Roland acasă erau mesele bogate şi (*ironic, cu ochii vii*) „intime”? (Crun*t, cu* p*ie*p*tul gol*:*)* *D*a, la ghilotină cu complicii lui Dumouriez... (Îi priveşte *pe girondini apăsat.*) *Asta* vrem şi noi...

VOCI: La ghilotină orleanistii...

O >

PERNIERES: Cetăţeni, ca să lămurim puţin situaţia, am să vă destăinuiesc un fapt. (*Linişte desăvârşită, atenţie activă.*) Câteva zile după sosirea lui Danton şi Delacroix din Belgia, s-a primit la Comitetul Apărării Generale, din

partea lui Dumouriez, o scrisoare. Dintr-însa se puteau vedea toate planurile criminale ale acestui general. (*Atenţie mai mare.*) Imediat după propunerea lui Breard, comitetul a hotărât să aducă această scrisoare la cunoştinţa Adunării Naţionale. (*Face o pauză abilă.*) Doi inşi din comitet s-au opus. (*Altă pauză, şi pe urmă indică rar, uşor*:) Danton şi Delacroix! (*Enormă senzaţie.*) Ei au cerut să le dăm timp să meargă la Dumouriez ca să obţină o retractare şi garanţii de credinţă sau să-l aresteze imediat. (*Cu privirea ca o linie dreaptă*:) N-au făcut niciuna, nici alta. Au mai dat trădătorului şaisprezece zile ca să lucreze armata. (*Urmează o tăcere mormântală, penibil prelungită.*)

DANTON (*abătut*): Am să mă explic.

BALOU (*ironic*): A! Cred şi eu!…

LASOURCE (*se ridică precis, parcă după un plan anume… Vorbeşte lot liniştit): C*etăţeni, să mai precizăm încă, pentru că acum se explică toată purtarea lui Danton. Ne aflăm fără îndoială în faţa unui teribil complot pentru restabilirea regalităţii, iar Dumouriez era în fruntea acestui plan…

DANTON (e uluit că e atacat, şi încă atât de precis).

LASOURCE (face impresia unui orator extrem de *abil*): Ca să poată izbândi conspiraţia urzită de Dumouriez, trebuia câştigată încrederea populară, trebuiau ţinute cele două extremităţi ale firului… Aci şi la armată… Mai întâi» t.

vă amintiţi cu câtă insistenţă Danton a cerut, de la început, să meargă în Belgia, la cartierul generalului…

VOCI (aprobă energic, înfierbântal): Da, da…

DANTON (sare de pe scaun, gata să sfâşie, ca un tigru, dar se aşază frânt, imediat).

(j – Camil Petrescu – Teatru, vol. II 289

LASOURCE (*în liniştea îngrozitoare care apasă greu*): Timp de mai bine de trei luni, el stă numai în apropierea

generalului. (*Ironic*:) Şi nu observă nimic. Mai mult… La un moment dat, când Danton părăseşte Belgia, (insi*nuant) o* face fără să-şi dea demisia, (prec*is) ca* să nu poată fi înlocuit… *

DANTON (are ca o crispare furibundă a întregului corp).

LASOURCE: Una dintre condiţiile de reuşită ale

— y conspiraţiei era ca Adunarea Naţională să fie compromisă în ochii poporului, Danton apare deci la tribună, şi de acolo reproşează Adunării că e sub datoria ei…

VOCI (protestări violente, ironii).

LASOURCE: Anunţă o nouă insurecţâune, (*grăbit*) pe care o şi pregăteşte.

O VOCE (cu sălbatică energie): Să cadă masca!

LASOURCE (*descurcând firele*): Ca să protejeze conspiraţia, trebuiau exagerate pericolele patriei. Trebuia alarmat şi zăpăcit poporul…

DANTON (se închide în el, crispat ca o meduză).

LASOURCE: Dar atacurile lui împotriva oamenilor de stat", cărora – fireşte – le sunt de preferat generalii care nu aşteptau decât să năvălească asupra Parisului? Iată lucruri care apar azi limpede.

VOCI: Foarte bine… Trebuia demascat odată… (Aprobări *numeroa*s*e.) Da… da… L*asource, ai dreptate.

LASOURCE (*senin ca justiţia însăşi*): Cetăţeni, cer ca să numiţi o comisie *ad-hoc*, ca să examineze faptele şi să descopere pe vinovaţi. (*Pauză*.) Şi pentru liniştea acestei ţări atât de zbuciumate, mai cer încă un lucru. (*vorbeşte înalt, răspicat, cu mâna întinsă*) aduceţi printr-o ordine de zi la cunoştinţa tuturor că dacă armata a fost bătută, că dacă incomparabila noastră armată a fost bătută, a fost numai pentru că a fost trădată.

(*Aplauze îndelungate, iarăşi strigăte de bravo*.)

DANTON (uluit, descheiat sufleteşte, încearcă să se

ridice şi cade jos).

LASOURCE (*neînduplecat şi senin*): Termin cu o observaţie: vedeţi acum dat la iveală planul celor care cereau poporului să se taie capetele. Vedeţi că ei nu tindeau decât către regalitate.

— o

Eu ştiu că poporul nu voia, dar era înşelat. I se cerea fără încetare să se ridice. (*Şuierător de ironie, groaznic*:) Ei bine, popor francez, ridică-te, urmează sfaturile perfizilor tăi duşmani şi făureste-ţi singur lanţurile...

I y» o i

VOCI (înfiorate, protestări îndârjile): Nu... nu...

LASOURCE: Şi voi, colegii mei, amintiţi-vă că soarta libertăţii este în mâinile voastre. Amintiţi-vă că poporul vrea dreptate. (*Aplauze*.) A văzut îndestulă vreme capitoliul şi (*cu mâna întinsă*) tronul. (*Teribil*:) Vrea acum stânca tarpeană1 şi eşafodul.

(*Aplauze îndelungate, afară de stânga sus*.)

DANTON (are o privire ca de sticlă. E ca şi când s-ar fi decis).

LASOURCE: Propun deci: (*aproape solemn*) 1. Pentru ca Tribunalul revoluţionar pe care l-aţi creat să fie în regulă, să fie obligat să trimită din trei în trei zile rapoarte despre cei condamnaţi la moarte.

1 Extremitate a muntelui Capitolinus din Roma, de uude, în antichitate, erau azvârlifi în prăpastie criminalii.

19*

PREŞEDINTELE: Pun la vot. (*Adunarea întreagă, fără stângă, în picioare, aprobă*:) Votăm! S-a votat.

LASOURCE (*energic*): 2. Comisia de anchetă în privinţa complicilor lui Dumouriez să fie imediaţ votată.

(*Se votează zgomotos, cu strigăte*.)

DANTON (*are faţa descompusă de uimire, se uită spre stângă*): Dar...

PREŞEDINTELE (*pune la vot*): S-a votat!

LASOURCE: Mai cer de asemeni ca toţi cei de aci (*încleştat, cu ochi puternici*) să juraţi că nu vom capitula niciodată în faţa unui tiran... şi că vă luaţi asupra voastră să ucideţi pe cel care va râvni să devie dictator sau rege.

(*O aclamaţie unanimă*: „Da, da!” *Membrii Convenţiei se ridică viu în picioare, întind cu toţii braţele şi repetă în cor*:

„Jurăm că nu vom capitula niciodată în faţa unui tiran şi că vom pedepsi cu moartea pe cel care va râvni să fie rege sau dictator!” *Aplaudă şi tribunele*.)

BIROTEAU (*se scoală încet – după plan – vorbeşte scăzut, cu perfidie, ascultat de toţi*): Pot să adaug că la Comitetul Apărării Publice, Fabre d’Eglantine, pe care îl ştiţi foarte legat cu Danton, a anunţat că ştie el un mijloc sigur de a mântui Franţa, dar că nu îndrăzneşte să-l» *

comunice. L-am asigurat spunându-i că opiniile sunt libere şi că ceea ce se spune la comitet rămâne îngropat. Atunci, el ne-a propus lin rege.

(*Uimire, apoi protestări şi ameninţări violente*.)

DANTON (*sălbatic, îndârjit*): Cer cuvântul. (*Îi dintr-un salt la tribună*.)

DELMAS (*rece, precis ca un ceasornic, tăios*): în numele mântuirii ţării, cer cuvântul. (*I se dă, căci toată lumea se aşteaptă la fapte noi*.) Cetăţeni, cred că explicaţiile care se provoacă aici, în acest moment, vor pierde Republica.

(Aplauze.)

DANTON (urmăreşte neliniştit, cu ochii mari, să vadă ce vrea Delmas.)

DELMAS: Cer deci ca mai întâi comisia să fie aceea care să facă toate cercetările (*subliniind*) şi numai după aceea, pe urmă, rezultatul să fie adus la cunoştinţa Franţei.

DANTON (se clatină, uimit, lovit în inimă).

VOCI (vii aprobări precipitate): Aşa-i... Aşa. La

comisie! La comisie! (Ca un strigăt teribil, ca o sentinţă de moarte, peste sala Adunării:) La comisie, nu aici...

DANTON (uriaş, descompus, ameţit, se întoarce la locul lui, împleticindu-se).

MARAT (întovărăşit de alţi montagnarzi, coboară, sărind sălbatic, jos şi îl îndeamnă cu patimă îndârjită, speriată, epileptică, pe Danton să nu plece): Vorbeşte, Danton... (înfiorat) Danton... Nu pleca... Eşti pierdut...

DANTON (revine târât de Marat, tot împleticindu-se, la tribună).

(Aplaudă slab o parte din montagnarzi şi tribune.)

PREŞEDINTELE (*toată lumea înţelege că asistă la o dramă unică, se restabileşte ordinea şi tăcerea*): Cetăţeniaţi votat o Comisie de anchetă. Danton însă vrea să se explice aci. Consult Adunarea...

COUTHON (*de sus din stânga, energic*): Nu! Nu! Are cuvântul de drept.

(Zgomot.)

VOCI *fenergice din dreapta*): La comisie... La comisie... * Şi de acolo la eşafod... Jos... t

(*Zgomot, protestări.*)

LASOURCE (*îngâmfat, sfidător, solemn*): Cer ca Danton să fie ascultat.

(Se face o tăcere nesfârşită.)

DANTON (*şi-a revenit din ameţeală, priveşte lung şi stăpâneşte cu privirea Adunarea, pe urmă, calm şi masiv, ridică privirea încet spre fundul sălii, sus*): încep prin a vă aduce omagiul meu, ca unor adevăraţi prieteni ai mântuirii poporului, cetăţeni care sunteţi acolo sus. (*Profund, aşezat, ca\ o sentinţă*:) Aţi judecat mai bine ca mine. (*Îi cade capul greu pe piept, ascultarea sălii e deplină, activă.*) Am crezut multă vreme că, oricare ar fi impetuozitatea caracterului meu, trebuie să temperez mijloacele cu care m-a dăruit natura, că trebuie să mă acomodez împrejurărilor dificile. (*Cu un calm de uriaş*:) M-

aţi acuzat de slăbiciune. Aveţi dreptate. (*Ridică sus privirea.*) Recunosc în faţa Franţei întregi. (*Surâde uimit, arătând spre dreapta.*) Ei ne acuză pe noi!

(Un mare număr de deputaţi din stânga aprobă ironic: „Da! da I Ei...44;

DANTON (*crescând puternic*): Ei bine, oamenii aceştia care iau astăzi atitudini de acuzatori...

BALOU (*din dreapta, şuierător*): Conspirator, conspirator...

DANTON (face semn cu mâna, surâzând cu buza crestată): O să răspundeţi, o să răspundeţi...

GUADET (*din dreapta*): Explică-te mai bine... Explică-te... De asta eşti acolo...

DANTON (*cu o ridicare a capului de leu, stăpân de tot pe el, ironic*): Sunteţi nerăbdători. (*Viu, scurt*:) Ei bine, iată mai întâi faptele: Lasource găseşte straniu că am rămas la Paris în timp ce misiunea mea mă chema în Belgia? (*Redă ironic fraza*:) Că „am rămas la celălalt capăt al firului conjuraţiei”! (*Scurt*:) Lasource e de rea-credinţă. Lasource ştie că eu venisem aci să obţin luarea unor măsuri şi că nu puteam să plec fără rezultat. (*Ridică puţin tonul.*) Suntem acuzaţi că n-am aplicat decretul de arestare al lui Dumouriez. (*Drept, ca o statuie masivă*:) Dar a existat acest decret? (*Uimire generală în Adunare, căci are dreptate.*)

GUADET (din dreapta, surprins şi el): De ce ai ascuns scrisoarea?

DANTON (*scăzut, scurt*): Da, asta e adevărat. (*Ridică tonul în continuare.*) Pentru că în momentul acela armata era în retragere. fRăspicat *ca o sentinţă*:) Nu poţi aresta pe comandantul unei armate în retragere fără să nu distrugi armata. Dar am cerut să se ia măsuri ca totul să devie public după terminarea retragerii. (*Amar, privindu-şi adversarii*:) Ah, mă acuzaţi că sunt complicele lui Dumouriez. Dar eu nu am căutat în el decât pe generalul

de geniu care să salveze patria, pe când voi aţi căutat un aliat. (*Aplauze la stânga şi în jumătatea Adunării aproape*.) Aţi căutat să-l aţâţaţi împotriva mea, să-l faceţi instrumentul ambiţiilor voastre. (*Cald*:) Eu nu vedeam în el decât pe comandantul armatei, iar în interior toate măsurile luate de mine contraziceau dorinţele lui. (*Bărbăteşte*:) Cine a creat corpurile de voluntari? Tribunalul revoluţionar? (*Ca de granit*:) Eu! (*Scurtă pauză*.)

Cine s-au opus societăţilor populare, Tribunalului revoluţionar? (*Afirmă scurt*.) Girondinii şi Dumouriez. Am căutat până la capăt să separ pe general de omul politic, şi dacă am ajuns unde am ajuns e pentru că guvernarea voastră a dezorganizat armata. (*Aplauze*.) Am căutat să înjosesc Convenţia?... (Priv*eşte uim*i*t Adunarea.) D*ar cine mai mult decât mine a căutat să-i întărească autoritatea?... (Priveşte *mereu c*a *un st*ă*p*â*n.*)

BIROTEAU (*din dreapta*): Adineauri ai dovedit respectul dumitale.

DANTON (*continuă scăzut*): Adineauri da! Pentru că şi răbdarea are o limită... (Viu:*) C*ând sunt atacat chiar şi de cei care ar fi trebuit să aplaude rezerva mea, îmi e permis să atac şi eu la rândul meu. (Apla*uze. Co*nt*inuă cu* u*imi*r*e adânc înd*u*rerată.) A*m exagerat pericolele patriei? (Groa*znic ca* u*n* b*l*e*s*t*em:) I*nconştienţi şi criminali, care nu mai alegeţi armele! (Apla*uze pute*r*nice, ge*ne*rale, îl* a*co*p*eră ca* p*e* o *s*ta*t*uie; continuă ama*r*:) A*m exagerat pericolele patriei!

(E o cădere de ovaţii în salve.)

COUTIION (*din stânga*): Ei voiau să predea Parisul... N-au să-ţi ierte niciodată că ai apărat Parisul... (Aplauze *puternic*e *generale*.) Da, d*a...

DANTON (*masiv, întrebător, ameninţător*): Eu vreau să tulbur poporul? Şi o spuneţi (*uimit*) voi asta, care doriţi războiul civil?(*Ridicând vocea lui formidabilă, asasin de*

abil:) Care vreţi să creaţi o armată a departamentelor, ca să atacaţi Parisul?, (*încă o treaptă*.) Ca să-l pedepsiţi pentru civismul lui?... (Şi f*raza îi* s*tă desfăşurată ca un* s*te*a*g, în*ne*bunind Adunarea şi* tr*i*b*unele, hotărând soa*r*ta giro*n*dinilor.*)

MARAT (*care a sărit mereu ca o broască, de entuziasm, urmărind cuvântarea lui Danton cu ochii vii, zgomotos*): Aşa-i... Aşa-i...

COUTHON (*din stânga*): Au vrut războiul civil!

(Stingă a coborât în bună parte jos.)

DANTON (*viu, fulgerător*): Ah! Pe Delaeroix, pe care îl atacaţi azi, l-aţi întrebat precis dacă vrea să voteze transferarea Convenţiei de la Paris... (Batj*ocoritor:*) *I*latacaţi azi? (Apla*uze en*t*uziaste la* s*tân*g*a.*) *V*ă înţeleg. (Cu u*me*r*ii put*e*rnici:*) *N*oi trădători? (Se în*t*o*arce că*t*re ai* l*ui, fo*rm*idabil de* ir*o*n*ic, cu* a*ce*e*aşi asa*s*ină abi*l*itate.*) *N*oi am vrut să împărţim Franţa în departamente?!...

MARAT (*sărind mereu, pe vine*): Aşa-i... Federaliştii! (Furi*os:*) *M*izerabilii federalişti...

DANTON (*tunând*): Calomniatori nemernici... Vă văitaţi necontenit de ameninţarea noastră, dar victimele sunt totdeauna din rândurile noastre, când niciunul dintre voi n-a fost atins.

VOCI (*mare număr de voci aprobă violent de tot, cu uimire*): Da, da...

(Danton aşteaptă, iar aşteptarea lui e ca o cădere de paloş.)

MARAT (*arată crispat, cu pumnul*): Lepelletier şi Leonard Bourdon, străpunşi cu pumnalul de". ei... % i i...;, – %... – wf – (Ap lăuze mari.)

DANTON /*ca un colos deasupra furtunii*): Ei bine, vreţi tân cu-îht casă lămurească totul? (*Aşteaptă*.)

VOCI (din stânga): Da, da...

DANTON (*ca o cădere de lespede iar*): Ei bine, cred că între cei care au creat revoluţia şi cei care o

calomniază, nicio înţelegere nu mai e posibilă. (*Stângă e în picioare, aplaudă furtunos.*) Eu sunt obişnuit eu calomnia. (*Enumera masiv şi scăzut.*) Am ridicat poporul la începutul revoluţiei şi am fost calomniat de aristocraţi; am făcut 10 august şi am fost calomniat de moderaţi. Am împins Franţa la frontieră şi pe Dumouriez la victorie şi am fost calomniat de falşii patrioţi. (*înfuriat*:) Acum, predicile mizerabile ale bătrânului şiret Roland ridică textul unor noi acuzaţii. De altminteri, în delirul lui nu vede decât duşmani. (*Insistând cu cruzime*:) El visează împreună cu amicii lui distrugerea Parisului! (*Are o atitudine de profet.*) Ei bine, când Parisul va pieri, va pieri şi Republica. (*Aplauze formidabile şi generale, el se întoarce către tribune şi către montagnarzi.*) Strângeţi-vă rândurile, chemaţi poporul ca să zdrobească pe inamicii comuni dinăuntru, copleşiţi prin vigoarea şi impetuozitatea caracterului vostru pe toţi sceleraţii, toţi aristocraţii, toţi moderaţii, pe toţi cei care v-au calomniat în departamente. (*Cu pumnul energic, arătând*:) Nici armistiţiu, nici compoziţie cu ei. (*Tranşant, dur*:) Au dorit războiul, să-l aibă! (*Scade tonul, dar răspicat*): Cer eu stăruinţă ca această Comisie de anchetă; să ne judece pe toţi şi complet. (*Coboară în aplauze nesfârşite, dus pe braţe de montagnarzi.*)

TABLOUL XI

DANTON, MARAT, DELEGATUL, COUTHON, LINDET. VOCI

(*Tot sala Convenţiei, la 2 iunie. Sala e asediată de popor.*

Convenţia, care, în frunte cu preşedintele ei Hirault de Sechelles, încercase să iasă şi fusese respinsă, reintră în cea mai mare dezordine în sală. La bară apare un delegat al Comunei, în carmaniolă.)

DELEGATUL (*cu superioritate*): Cetăţeni deputaţi, Parisul de patru zile n-a părăsit armele. De patru zile locuitorii lui cer mandatarilor naţiunii respectarea

drepturilor lor, şi de patru zile mandatarii îşi bat joc de popor. Trebuie să ştiţi că Adunarea e înconjurată, şi de aci nimeni nu va ieşi până când nu veţi preda pe cei douăzeci şi doi de conspiratori. Deci încă o dată: niciun deputat nu va părăsi Adunarea până nu se va* vota arestarea federaliştilor.

(*Zgomot mare în tribune.*)

O VOCE (puternică, din tribuna publică): Franţa e una şi indivizibilă!

(*Aplaudă nesfârşit tribunele.*)

COUTHON (*pe cărucior, cu glas ţipat, când se face linişte*): Este limpede că nicio altă ieşire nu mai e posibilă din această situaţie. Adunarea este complet asediată. Vă propun deci ca imediat să se satisfacă cererea poporului.

VOCI (*montagnarde*): Da, da... (*Îndemnând:*) *M*arat, citeşte lista conspiratorilor... (Se alcăt*uieşte la tribună lista.*) *La mo*arte eu autonomiştii... Franţa e una şi indivizibilă!

(Jar aplauze.)

MARAT (*însemnând cu creionul*): Acum... Acum...

DANTON (*a rămas tot timpul ca o statuie de piatră, biruitor îndurerat, minte lucidă*).

LINDET: Danton, fii generos, salvează pe girondini, arestarea asta înseamnă ghilotina... E de ne înlăturat... Uită atacurile de acum o lună...

DANTON (*cu braţele încrucişate*): Ce pot să fac?... îţi jur că am uitat infamia lor de acum o lună... Dar ce pot să mai fac? Am rupt zăgazurile, şi azi nimeni nu mai poate opri puhoiul... Puteam să fiu rup zăgazul. Ah! E prea târziu, prietene.

LINDET; Va fi destul să ceri cu vocea ta de tunet, şi poporul se va da în lături ca o apă...

DANTON: Poveşti, poveşti... Nimic nu mai e de făcut...

O VOCE (*îndrăzneaţă*): Propun ca imediat să fie

arestată şi femeia Roland.

(Aplauze.)

ALTĂ VOCE (*la tribună*): S-a votat, se vor lua neîntârziat măsuri;

MARAT (*citeşte cu zâmbet de satisfacţie*): Pentru motive care se vor expune ulterior, se declară arestaţi, ca vinovaţi de conspiraţie împotriva unităţii republicii, următorii douăzeci şi doi de deputaţi: Brissot, Guadet, Verniaud, Roland, Lasource, Buzot, Barbaroux, Loiivet, Petion, Biroteau, Garat, Grangeneuve, Philippe Egalite... (Citeşte încă, în timp ce se lasă cortina.)

TABLOUL XII

O cameră separată într-un restaurant de la Palais galit6.

Sfârşit de petrecere. Pe masa în dezordine – flori, fructe, ceşti de cafea, şampanie. Târziu după miezul nopţii.

DANTON, CAMILLE, FABRE, HERAULT DE SECHELLES, GINA, CLAIRE, PAULINE, pe urmă PANI ŞI ROBESPIERRE

DANTON (*beat, eu hainele în dezordine, către Panis, care aşteaptă în picioare*): Dacă te mai prind pe aici... te azvârl pe fereastră... Aici nu e comitet, nu e nimic... (Cu dispreţ:) Nu mai vreau să ştiu nimic.

PANIS (*aşteaptă mereu, stăruitor*).

DANTON: Aici nu mai vreau să ştiu nici de Republică, nici de partide, nici de nimic... Când încep să vorbească femeile, cealaltă prostie, politica, e de prisos.

PĂNIS. (*s-a apropiat de Herault*): Cetăţene, toate aceste rapoarte trebuie neapărat semnate până mâine de dimineaţă, căci trebuie să trimitem ordinele cuvenite. De alaltăieri îl caut pe Danton, şi nu vrea să iscălească nimic.

DANTON: Ce vorbeşti cu Herault? N-are decât să *

semneze el. Dar atunci să plece de aci. Să nu pângărească acest refugiu de vin şi de femei cu amintirea timpului pierdut cu politica.

Ilfi RAULT (*mare senior, chiar la chef*): Du-te... Mâine de dimineaţă voi aranja eu totul.

PANIS (*îngrijorat*): Dar dacă nu doarme nici în noaptea asta acasă?

DANTON (*cu o furie de beţiv, dar cu o sensibilitate rănită*): Să mă lăsaţi să dorm unde vreau eu, Nu mai vreau să ştiu de nimic... Politica voastră nu face nici cât un pahar de poşircă.

(*După ce Panis iese.*) De ce nu ne lasă în pace, Herault?

PAULINE (*proastă, fără să ştie, fireşte, cu cine e la masă*): Uriaşul are dreptate... Ce caută aici?... Palais Egalite e republica noastră... Ce caută comitetul aci? (Se suie, ora*toare,* pe *scaun.)* E*u* c*red c*ă poporul are nevoie şi de petreceri, ca să i se descreţească fruntea şi toţi să se împace.

DANTON (*o priveşte amuzat, cu ochi mari*): Bravo, Pauline... Tu ai mai multă minte decât toţi girondinii la un loc... (Surâzând *strâmb:*) *Dar v*orbeşti ceva mai prost...

PAULINE (*ca o viţică*): Nu-i aşa, uriaşule, că am dreptate?

DANTON (*cu o convingere amară*): Negreşit. Şoldurile tale sunt în orice caz mai solid aşezate decât Republica noastră...

ROBESPIERRE (intră îmbrăcat cu grijă, frac albăstrui, obraz fără sânge, privirea stinsă. Toţi încremenesc când el îşi plimbă ochii prin cameră).

DANTON (se scoală beat, împleticindu-se, îl priveşte sfidător, şi apoi îi întoarce spatele, ducându-se la fereastră).

ROBESPIERRE (ţeapăn, plimbă o privire de mort peste tot, peste umerii femeilor, pe urmă se vede că ar vrea să-l roage ceva pe Danton, se reţine şi se mulţumeşte să se adreseze lui Camille): Camille, părăseşte acest loc.

CAMILLE (tace şi rămâne în loc cu oarecare

ostentaţie).

ROBESPIERRE (îşi frământă mâinile, priveşte toate capetele, şi pe urmă iese).

DANTON (*uriaş mânios*): Era la uşă... venise cu Panis...

HfiRAULT (*cu o indiferentă de filosof amabil, sceptic* şi *loial*): Am impresia că totuşi vă iubeşte... Era îndurerat adineauri... Ce vreţi?... Are principiile lui.

DANTON: Eh! Să sfârşim cu politica. (Bea cu patimă, sărută femeia.)

HfiRAULT: Mă duc să arunc zece mii de livre la bacara...

GIN A: Hai că merg şi eu cu tine.

CLAIRE; Şi eu... excelentă idee!

DANTON (*orgolios învins*): Rămâi, rămâneţi aici... E mai bine cu voi la masă. (Ele *ple*a*că, el* s*e* u*it*ă *lun*g *dup*ă *ele.) E*h, când ai un obraz ca ăsta, slut...

CAMILLE: Danton, te supără că au plecat?

DANTON: Eu nu pot trăi fără femei.

CAMILLE: Marius... De ce nu te însori?

DANTON (tresare, rămâne pe gânduri).

CAMILLE: De ce nu împlineşti dorinţa Gabriellei...? Cu Louise...

DANTON: Louise?

CAMILLE: Cu Louise, eu Louise Gely...

DÂNTON (*priveşte în farfurie, surâde trist*): Louise – e un copil... Are şaptesprezece ani...

CAMILLE: Gabrielle singură, în clipa morţii, Gabrielle, care te cunoştea, a spus tuturor dorinţa asta a ei.

DANTON (*surâde, repetă*): Dar Louise e un copil... Mă gândesc la ea aşa cum te gândeşti la o floare pe un ram. (încă *sur*â*de.) L*ouise nevastă?...

CAMILLE: Şi familia ei ar vrea... Am reface grupul nostru.

DANTON (*ca şi când s-ar fi răcit ceva în el*): ... Nu, nu... De altminţeri, eu doresc altfel femeile... (surâde) cu ş*olduri* largi, să te îngropi în ele ca într-un mormânt. (Emoţionat:) Louise... Mă gândesc numai, şi-mi pare că din suflet îmi creşte un nufăr. Ahâf. Se strâmbă.) Gina, Gina! (Iar când peste un moment Gina vine, furios:) De ce ai plecat? (Smulge rochia de pe ea îi o priveşte lung, cu silă şi ură, goală.)

ACTUL IV

Faţă în faţă cu Robespierre

TABLOUL XIII

v

Curtea femeilor în închisoarea la Conciergerie, cu grilajul faimos în fund. Zidurile – vechi, umede, leproase, şi coridoarele – vizibile dincolo de grilaj. Banca şi masa – de piatră. Câteva femei de lume, prizoniere, stau de vorbă. Dimineaţă frumoasă de octombrie.

CONTESA DE R., MARCHIZA DE T., FJjjLICIE, DOAMNĂ.

ROLAND, O DOAMNĂ DE SEDEUIL, BEUGNOT, O TÂNĂR A, RICHARD

CONTESA DE R.: A, bună ziua, doamnă marchiză... Dar <se... A*şa* de dimineaţă?

MARCHIZA DE T.: Da. Vreau să-mi spăl rochia. (*Cu graţie*:) Eşti bună să-mi dai peste un ceas sau două fierul dumitale de călcat?

CONTESA DE R.: Nu mai am cărbuni, dar am dat aseară lui *madame* Richard să-mi aducă de la piaţă... Nu ştiu dacă mi-a adus... Că îi e frică şi ei, până când nu e bărbatu-său dus ia grefă... Pe urmă, la fântână e atâta Iun e acum...

MARCHIZA DE T.: Cine e pe lista lui Fouquier-Tinville astăzi?

CONTESA DE R. (*în şoaptă*): Doamna Roland.

MARCHIZA DE T. (*uimită*): Sărmana!

20 305

CONTESA DE R.: Fouquier nu o ceruse, dar a adăugat-o Comitetul mântuirii publice aseară… După girondini, era sigur…

MARCHIZA DE T.: Ce-a zis… nu ştii? Când i-au

comunicat? Plângea?

CONTESA DE R.: Nu! Era abătută, dar surâdea. (*Ca pentru ea*:) Are să fie mai urâtă acum închisoarea…

MARCHIZA DE T.: Acum trei săptămâni Maria Antoaneta… acum ea…

CONTESA DE R.: Doamnă, e adevărat că nu era decât fata unui ceasornicar, dar ar fi fost o podoabă la orice curte.

FELICIE: O credeaţi o mejeră, şi acum toate sunteţi îndrăgostite de ea.

MARCHIZA DE T.: Cât o fi ceasul? A plecat la tribunal?

CONTESA DE R.: Nu încă… Mai e până la ora zece, dar ea e gata. S-a făcut frumoasă, şi de la opt aşteaptă la grilaj… ca o şcolăriţă care vine prea devreme la examen. E în alb, ca pentru împărtăşanie… Acum s-a dus numai să-şi ia mişte scrisori… A chemat pe un prieten, Beugnot.

MARCHIZA DE T.: Săraca de ea… (*Îngândurată:*) – Poate că o achită…

CONTESA DE R. (surâde ca pentru o imposibilitate): Nicio nădejde.

MARCHIZA DE T.: Pe urmă, eu credeam că o mai ţine… Nu au adus-o aici decât de şase zile… (Brusc în*gândurată:*) *De a* ltminterea, rând pe rând, mergem cu toatele.

CONTESA DE R.: Eu cred dimpotrivă, doamnă, că multe vom scăpa… Nu poate să mai continue aşa… Se spune că poporul, sătul de sânge, se va revolta…”

MARCHIZA DET.: Poporul? Poporul, scumpă doamnă,

întovărăşeşte în fiecare zi caretele cu condamnaţi spre piaţa ghilotinei, cântând şi jucând.

DOAMNA ROLAND (*vine surâzând*): Bună ziua, doamnă... Bună ziua, Felicie... Cum ai dormit?

F & LICIE (îi ia mâna, emoţionată): Manon! Azi?

DOAMNA ROLAND (surâde cu un soi de Mic trist şi nervos): „Azi”...

FLIGIE: Dar poate că... Am auzit că Rinau din e bolnav, şi vine alt jurat în locul lui.

DOAMNA ROLAND (face un semn comic): A, uite pe doamna de Sedeuil. (Se duce... şi cu ea tot grupul... la masa de piatră, unde e bătrâna. Vin şi câteva tinere după ea.)

DOAMNA DE SEDEUIL: Bună ziua, doamnă Roland... (O pr*iveşte.) D*ar ce frumoasă te-ai făcut azi!

DOAMNA ROLAND (surâde ca o fetiţă).

DOAMNA DE SEDEUIL: Dar cine vine să te vadă azi? ... Nu mai stai închisă? Te-ai mai schimbat.

FfiLICIE (care observă că doamna de Sedeuil nu ştie, şoptit): Merge la tribunal.

DOAMNA DE SEDEUIL (ceaşca de cafea din mână îi scapă, se sparge pe piatră): Nu...

DOAMNA ROLAND: Ba da. (Celelalte o îmbrăţişează l, una îi ia o mână, Felicie îi sărută cealaltă mână.) Nu, nu.

MARCHIZA DE T.: Dar, doamnă, nu se poate. (*Ca şi când ar goni un* ge*nd*:) Are să vă achite...

DOAMNA ROLAND (*face semnul tăierii capului*): *O*, sigur că da... (Dire*ct:) D*oamnă, spuneaţi că o rudă a dumneavoastră care v-a vizitat v-a dat amănunte despre execuţia prietenilor mei... Aş dori să ştiu...

20*

30?

CONTESA DE R. (*sfioasă*): Despre girondini?

DOAMNA ROLAND (îi e teamă că nu i se va spune): Spuneţi...

(Apare la grilaj Beugnot.)

BEUGNOT (*la grilaj*): Sărut mâinile, doamnă…

DOAMNA ROLAND: A, domnule Beugnot, e drăguţ că ai venit la timp… Ce veşti ai?. Ce face fata? Să nu-i spuneţi nimic.

BEUGNOT (*nervos*): Doamnă, trebuie să încercăm totul… daţi imediat câteva rânduri pentru Robespierre, am prin cine să le trimit… Aseară, după comitet, cineva i-a amintit că în casa dumneavoastră şi-a început cariera politică, că l-aţi salvat după chestia petiţiei din Câmpul lui Marte. I-a amintit de serile când lua masa la cumneavoastră, şi el a rămas pe gânduri… Daţi-mi repede… Daţi-mi două rânduri. E încă timp, până la unsprezece, ca el să trimită un cuvânt juraţilor.

DOAMNA ROLAND (*surâde*): Nu, Beugnot, nu… E de prisos… Nu pot să-l rog… N-am rugat niciodată pe nimeni. (Tristă, cu p*rivire*a *în pământ:) Şi nu acu*m, în clipa morţii, am să fac aceasta.

BEUGNOT (*stăruitor*): Doamnă… gândiţi-vă…

DOAMNA ROLAND (*hotărât*); Nu… de altfel, mila lui Robespierre, acum, când toţi prietenii noştri sunt morţi, e de prisos. (Şi s*căzut:) T*rimite vorbă să nu afle nimic fetiţa azi… Vreo imprudenţă de servitor…

BEUGNOT (*cald*): Doamnă… Numai câteva zile să câştigaţi… Aici la noi sperăm mult. Se aşteaptă venirea lui Danton. de la ţară… S-au dus după el. El e împotriva terorii.

DOAMNA ROLAND (brusc lovită): Danton… (Rămâne cu privirea fixă, surâde.) Nu se măi poate.

Beugnot… Nu vreau să cer nimic… Şi totuşi, e adevărat că ieri m-am gândit şi eu la asta. (Scoate o *scris*o*ar*e*.) Uite,* îi scrisesem lui

— Robespierre. (*îşi strânge buzele, rupe scrisoarea*…) Dar nu!

BEUGNOT (*întinde mâna*).

DOAMNA ROLAND: Nu. (*îi dă alte foi.*) Uite, ai aici ultimele pagini ale memoriilor mele... Trimite-le şi pe acestea lui Mons.

BEUGNOT: Da, da.

DOAMNA ROLAND: Vei face totul să ajungă celui destinat?

BEUGNOT: Da.

DOAMNA ROLAND: Şi acum, la revedere, domnule Beugnot. (*Cu ochii în lacrimi, nepatetic*:) Sărută... Ah, ce soare... sărută fetiţa... un sărut de azi. Scrie-i lui Roland că până la capăt mi-am făcut datoria, (îi cade capul pe *piept, vrea să-şi oprească lacrimile.*)

BEUGNOT (*îi sărută mâna printre gratii*).

DOAMNA ROLAND (*îi dă un inel*): Păstrează-l ca amintire a zilei de azi: ce soare!... E zece dimineaţa, nu? (Şi pleacă *de* la grilaj.)

FEMEILE (*au urmărit scena plângând mut*).

CONTESA DE R.: Doamnă, de ce vrei să mori?

DOAMNA ROLAND (*încruntă sprâncenele, rămâne o clipă pe gânduri*): Nu.

MARCHIZA I) E.T.: E adevărat, doamnă, că aţi fost eliberată câtva timp?

DOAMNA ROLAND (*râde trist*): Nu ştiţi ce a fost? (*După ce aşteaptă un răspuns*:) Acum două săptămâni la Abbaye, unde eram, mi s-a comunicat pe la prânz, într-jo miercuri, că sunt liberă. Simţeam că mă înec, nu puteam vorbi. Mi-au adus ordinul de eliberare. Mi-am strâns repede hidrurile, m-am despărţit de cele din închisoare. Era o zi tot aşa plină de soare... soare de toamnă... Pe urmă, într-o goană, am pornit spre casă ca să-mi văd fata... Să mă văd la mine... (Se întunecă, dar surâde.) În *prag am găsit* garda, care mi-a explicat că nu sunt liberă... că numai fusesem greşit. arestată... Nu erau îndeplinite toate formalităţile. Se constatase asta acum, când trebuia să fiu transportată aci, şi deci am fost pusă două ore în

libertate... ca să se poată îndeplini formalităţile.

FEMEILE (cu fiori de oroare): Oh!

FELICIE: Ce infamie... ce infamie...

CONTESA DE R.: De ce nu scrii lui Robespierre?... De ce nu încerci...?

FELICIE (*deprimată*): Parcă ţii să mori.

DOAMNA ROLAND (se apleacă surâzând trist spre ea):

Nu, nu... N-aş vrea să mor, micuţo... Aş vrea»» t să mai *v*ăd multă vreme soarele ăsta pe cer... ferestrele eu flori... Dar trebuie să ne resemnăm... Revoluţia are nevoie de victime... Ar putea fi oricare alta... Sacrificiul femeilor trebuie s-o facă mai frumoasă. (După un timp, cu ochii ficşi*:) D*a*r, doam*nă*,* m*i-aţi promi*s câteva amănunte despre execuţia girondinilor.

CONTESA DE R. (*stânjenită*): Da... Da... Ştiţi că procesul lor s-a terminat seara?...

DOAMNA ROLAND: Da... Da...

CONTESA DE R.: Că pe urmă au avut un banchet noaptea, în închisoare?...

DOAMNA ROLAND (*surâde*).

CONTESA DE R.: Bertrand d'Aville le promisese o masă bogată. Dacă îi achită, să fie banchetul de sărbătorire; dacă nu... (Se î*ntrerupe.) D*eci, când ei au venit, la miezul nopţii, au găsit o masă cu flori, cu şampanie, cu mâncăruri fine.

DOAMNA ROLAND: Bine, dar unde asta?... Unde a fost loc?

CONTESA DE R. (*arată dincolo de grilaj*): în temniţa lor... Pentru că erau mulţi, i-au lăsat acolo noaptea aceea... (Doamna R*oland* e *nedumer*i*tă încă, ş*i *con*te*sa arată.) Vezi* celula aceasta în care a stat regina? Dincolo, la bărbaţi, e alta tot aşa... mai mare.

DOAMNA ROLAND: Ei, da... spune.

CONTESA DE R.: S-au aşezat toţi douăzeci şi unu la

masă... că au pus în faţa unui tăcâm şi cadavrul lui Velaze...

TOATE (au o mişcare de oroare).

CONTESA DE R. (*explică*): în clipa când s-a dat sentinţa... Velaze şi-a înfipt un cuţit în inimă şi a murit pe loc... Fouquier a cerut atunci, iar juraţii au admis imediat, că, aşa mort, să fie prezentat la ghilotină... (ridică privi*rea)* *s*ă *fie con*siderat ca viu.

FEMEILE (îşi strâng mâinile ca în ţaţa unui. pericol).

CONTESA DE R.: Pe urmă au stat la masă toată noaptea... Au ţinut discursuri, au povestit amintiri... Asta a fost miercuri, nu? săptămâna trecută... Joi, a doua zi, la zece dimineaţa, i-au dus la eşafod în carete... Tot timpul pe drum au cântat cu înfrigurare Marseieza... Au deca*pitat* *înt*âi cadavrul lui Velaze... pe urmă Ducos.

DOAMNA ROLAND (*cu ochi mari*): Ducos.

CONTESA DE R.: Ceilalţi nouăsprezece cântau mai departe... Pe urmă au cântat numai optsprezece, numai şaptesprezece... Ultimul a fost Verniaud. Aşa, cu gulerul cămăşii tăiat, cu picioarele în sânge până la gleznă, a cântat cu înverşunare... singur...

(Toate sunt abătute.)

DOAMNA ROLAND: Libertate... libertate! Câte crime se comit în numele tău!

DOAMNA DE SEDEUIL: Ce oameni! Şi cât au fost de calomniaţi!

DOAMNA ROLAND: Oamenii sunt atât de răi...

DOAMNA DE SEDEUIL: Şi pe dumneata cum te-au atacat gazetele!

DOAMNA ROLAND: Şi mă atacă încă!... Ieri mi-au adus o foaie aici... (Surâde.) *Nu şt*iu. Nu înţeleg nimic... De ce m-or fi urând atât ca

O meni care nu m-au văzut niciodată?... De ce mă urmăresc cu răutatea lor?... De ce mă desfigurează cu insultele lor? Cine ştie... (S-a gândit o c*lipă.)* *E p*o*ate m*ai

bine ca femeile să rămână departe de vălmăşagul ăsta... (După un timp:) C*ine* v*in*e *să* te cheme de obicei?

CONTESA DE R.: Tot Ricliard şi cei de la grefă.

DOAMNA ROLAND: De acolo mergi pe coridor, pe scara în formă de burghiu? (*înfiorată*:) La întoarcere te mai aduce aici?

CONTESA DE R.: Nu, rămâi la grefă.

DOAMNA ROLAND: ... Până vine călăul? Atunci?... Atunci e ultima oară?... (întinde mâin*ile, ele o ţin* îm*bră*ţ*i*ş*ată*.)

FEMEILE (plâng mut).

DOAMNA ROLAND (*către o tânără*): Ce-i cu tine? De ce ai plâns ieri în celulă...? De ce n-ai ieşit la plimbare...? Toate erau în curte. Scriam şi te auzeam plângând.

O TÂNĂRĂ (protestează ruşinoasă): Nu, nu.

FfâLICIE: Să vă spun eu... N-a vrut să iasă pentru ca n-avea rochie de plimbare şi îi era ruşine de cavalerul de Rohan...

O TÂNĂRĂ (*şi mai frumoasă*): Nu... Nu...

DOAMNA ROLAND: Văicum se poate? Sărăcuţa de ea! Vrei să-ţi dau eu una?... Dar ştii... trebuie s-o prefaci. (Se uită *la tali*a *e*i, *sur*â*z*â*nd.) Poţi* face chiar două din ea. (Pleacă.) *Vin* numaidecât.

MARCHIZA DE T.: La patru sau la cinci. Nici n-o să apună soarele... Ultima zi.

(Plâng toate.)

DOAMNA ROLAND (*se întoarce*): Uite... Dacă ai să-ţi alegi, nu-i aşa? una din ele...

DOAMNA DE SEDEUIL: O, ce rochie frumoasă... Păcat că nu mai am douăzeci de ani!

DOAMNA ROLAND: Doamnă... Uite, pentru dumneata asta... îţi place cafeaua. (Către o *tânăr*ă*:) Să fa*ci, Jeanne, cafea bună doamnei Sedeuil şi... (are în mâini *un ca*i*et) ş*i *F*e*licie*, vino câteva clipe. (Trec amândou*ă în stânga.)*

DOAMNA ROLAND: Felicie, dacă scapi, ai să faci să ajungă aceasta domnului Buzot?

FELICIE (tresare, o fixează, sfios): L-ai iubit?

DOAMNA ROLAND (*ezită*; *pe urmă*, *liniştit*): Îţi jur acum; în clipa morţii, că l-am iubit cum n-a iubit cineva pe lume… Dar îţi jur încă pe viaţa copilei mele că mi-am respectat bărbatul… Duc cea mai arzătoare… cea mai nesatisfăcută dragoste în mormânt. (Are o crispa*re* g*r*o*aznică a întregulu*i c*orp.)*

RÂCĂIARD (apare la grilaj, deschide o portiţă, vrea să spună numele) dar e şi el emoţionat): Cetă… doamna Roland.

TABLOUL XIV

La Arcis sur l'Aube, o odaie imensă! cu o verandă cu ferestre multe, mici, cu obloane verzi; în fund, uşi mari cu ferestre largi duc în balconul de fier. Noiembrie 1793.

SCENA 1

DANTON, LOUISE

DANTON (urcă de jos cu cizme groase, cu haine de ţară, vine de la pescuit): Louise, Louise… Ia uite ce am prins… Parcă sunt purcei. (Arată mândru doi crapi.)

LOUISE (fetiţă de şaisprezece ani, cu şorţ de gospodină, se miră copilăreşte): Vai, ce mari sunt… Cum i-ai prins?

DANTON (*fălos*): Când îţi spun eu că ştiu un loc… Nu l-am spus la nimeni. Berat moare de necaz. (Pove*steşte pri*n*s de* c*el*e *ce* s*pu*n*e.) S*e uita la crapi, vânăt. Eu de colo: „Eh, Berat… Te-am tăiat… Îţi place?” „Nu, ca vin şi eu mâine”. „Te cred!” Dar, Louise, mai e timp până la masă să-i prepari? Vreau să le facem surpriză lui Camille şi Lucilei.

LOUISE: Dar oare când sosesc?… Că trebuiau să vie…

DANTON: Acum trebuie să sosească. Rudot, care a venit azi-dimineaţă călare, spune că plecaseră de la Mery

de azi-noapte încă... (Admiră lacom crapii.) E, ce zici? Gătiţi «la grenobloise. Că aşa-i faci, nu? Cu puţine ciuperci şi unt.»

LOUISE: Oh, atunci e timp... că le dăm ceva să guste acum, iar masa mai târziu... Nu-ţi închipui cât am alergat... De dimineaţă nu mai stau locului. (E harnică asemeni unei puici cochete.)

DANTON: Vai, sărăcuţa de ea, (*o sărută*) gospodină mică... ia uite, nu băgasem de seamă... ai şorţ nou... (ea râde copilăreşte). Ia uită-te, domnule, şi saboţi. (O răsuceşte ca s-o admite.) Parcă ai fi o actriţă îmbrăcată ca gospodină.

LOUISE (*suavă*): Să mă schimb?... Nu e bine?

DANTON (*o strânge râzând la piept*): Ah! nevinovăţie... Şi, zău, îţi stă bine... Ai dat poruncă să se prepare camerele?

LOUISE: Oho!... te* cred... am spus să aducă rufărie, le pregătim camera de la colţ, aceea cu ferestrele spre pădure.

DANTON: Da, da... Cu privelişte spre pădure... Lucilei îi place să privească pădurea şi dealurile...

LOUISE: Am pus să taie un curcan.

DANTON (*lacom*): Umplut cu castane?... Vezi să fiarbă bine mai întâi, separat, castanele... Să nu se usuce curcanul în cuptor, apoi... Crapi grenobloise şi curcan umplut... Ah! (îşi linge buzele) şi nişte vin, scoatem din ăl vechi Rino!... Rino! (Strigă spre curte.) Scoate din pivniţă şase stiele împletite. (Se simte că e fericit trăind din plin viaţa asta de ţară.)

LOUISE: Vinul alb îl pun în carafe? Iar pe cel vechi, negru i...

DANTON: Pe cel negru îl aduce” în sticle aşa cum e... Nici să nu le şteargă măcar de mucegai. (Se aude o trăsură, clopote.) Ce-i asta... Au şi sosit...

VOCEA LUCILEI: Louise... Louise...

DANTON (*privind jos în stradă din balcon, enumera încântat, surprins*): Fabre, Westermann, Philippeaux... Ce-i asta? Louise pregăteşte toate camerele...

(Sosire zgomotoasă. Lucile are flori, mici cadouri... Femeile se îmbrăţişează, bărbaţii îşi strâng cu multă căldură mâinile.)

SCENA 2

CAMILLE, LUCILE, FABRE, WESTERMANN, PHILIPPEAUX, DANTON, LOUISE

CAMILLE: Nu ne aşteptai?... Hei?

DANTON (*cu dragostea aceea puţin certăreaţă, de uriaş bonom*): Pe voi, da... totul e pregătit... Dar nu ştiam că vine toată ceata... Philippcăux... iată-te şi la Arcis. Louise, du-i să se spele, că sunt murdari ca nişte derbedei, şi adu-ne aci o gustare, ceva... că trebuie să fie morţi de foame.

FABRE (*ca la el acasă*): Şi ceva de băut, dacă se poate...

DANTON: Hei... ce zici... nişte Barsac?

FABRE (*face semn fin cu degetele*): Aşa... şi cu vreun păstrăv afumat... că am auzit că la Arcis...

(Unii s-au aşezat pe scaune, alţii s-au dus să se schimbe.)

PHILIPPEAUX (*privind pe fereastră*): Dar ştii că e minunat aci... şi satul... satul e foarte frumos.

CAMILLE (*fire impresionabilă*): Nicăieri nu e toamna atât de frumoasă ca în Champagne. E mare parcul?...

DANTON: Cu fâneaţă cu tot, vreo zece hecţare... Dar e frumos, nu?

FABRE: Numai atât ai furat? La iacobini se spune că ai aci un domeniu de o mie de hectare.

DANTON (*încruntat, fără să se supere*): Vrei să pleci grabnic înapoi...? Nu-mi mai vorbi aci de Paris şi de proştii de acolo... (Către Lo*uise, care a* intr*a*t h*arnică în şorţ*ul e*i albas*tr*u:*) *Louis*e, spune lui maman să *se g*ătească... Avem

musafiri azi.

O VOCE RĂGUŞITĂ PE FEREASTRĂ: He, Danton!... Danton!

DANTON (*merge la fereastră şi strigă vesel*): Hei, Louboulot... ţi-ai pornit burta la plimbare? Urcă dealul, Louboulot, că dacă nu, până la anul dai cu fundul de pământ...

VOCEA: Luăm paharul cu vin după masă? Facem un tric-trac.

DANTON: Mâine, Loubouiot, să-mi scot paguba de ieri... Azi avem musafiri... (Către Ph*ilipp*e*aux:*) *între*bai de pământ, Philippeaux?... O parte e moştenită... cealaltă am cumpărat-o când mi s-a răscumpărat de către stat cancelaria de avocat... şaptezeci de mii de livre... Pe toate le-am băgat în fâneţuri, parc şi casă... Totul e făcut din petice. (Cu o fericire casnică:) Dar *e* f*r*u*mos? Nu? (E adân*c prins de bucuriile v*ieţii d*e *aci.*)

WESTERMANN (posomorât... şi brusc, cu o hotărâre de soldat): Trebuie să mergi la Paris, Danton...

(Scade ceva în atmosferă.)

DANTON (necăjit, cu buzele crispate): De asta aţi venit toţi?

CAMILLE: Neapărat. (*Şi el stăruitor*:) Trebuie să vii. Tu nu ştii ce-i acolo... Se urzeşte împotriva ta. Robespierre a devenit de şase luni, de când ai părăsit Parisul, tiranul comitetelor.

DANTON (*revenindu-şi*): Eh! puţin îmi pasă... Ca Achile... n-am nevoie decât să strig de trei oriş ca să se ascundă fugind cu toţii.

PHILIPPEAUX (*mişcat, cald*): Ei bine, strigă... E timpul...

DANTON (*scade scurt tonul*): Nu, încă nu... (Nemu*lţumit că* e *tul*b*urat:*) *N*u ştiu... mă simt atât de bine aci... Lasă-i să-şi facă de cap... (Pentru el, ca un *gând:*) *D*ar *n-o* s*ă în*drăznească...

WESTERMANN (*aprig*): Tu ştii că au răspândit zvonul că nu-i adevărat că eşti la Arcis, să-ţi cauţi de sănătate, ci că eşti în Elveţia, să duci averile furate?...

DANTON (dintr-odată tulburat): Cine a spus asta?

CAMILLE: Urlă Parisul... eşti atacat la gazetă... la iacobini... la cordelieri.

DANTON (*se scoală indignat, îndurerat, vorbeşte simplu*): Ce au cu mine? De ce nu mă lasă în pace? Nu vreau să aud de nimic. Aci sunt mulţumit... Între apă şi piatră... Să rămân îngropat la Arcis. În trecut? vocea mea a fost megafonul (sublinia*ză) convin*gerii mele, azi nu vreau să fiu megafonul (amar) pr*osti*ei tuturor.

CAMILLE: Oricui îi e permis să stea deoparte. Cui a fost însă Danton... nu!

DANTON (*ca scuturându-se de friguri*): Nu... nu... lăsaţi-mă în pace... Nu mai vreau nimic... Nu mai sunt Danton... Mă cheamă Louboulot. (E întărâtat în el, a*bătut.)*

WESTERMANN: De altminteri, nu vor să creadă că te-ai retras definitiv. Robespierre şi Billaud spun mereu că te-ai retras aci numai ca să complotezi... Le e frică.

DANTON (*nedumerit, dezgustat*): Ei bine, dacă sunt acolo le e frică... Dacă sunt aici, iar le e frică... Atunci...?

FABRE (*convins*): Un titan nu se poate ascunde... Ba încă mai multă teamă inspiră când nu-l vede nimeni... îi nelinişteşte pe toţi. CAMILLE (zâmbind *amar): C*ollo*t d'Herbois a spus la Club că a venit timpul să se rupă măştile. DANTON (se plimb*ă* g*reoi,* a*păsat, prin o*da*ia m*a*re). C*A*MIL*LE: De altminteri, e o luptă în toată regala, pornită contra noastră... Toţi prietenii tăi sunt urmăriţi de haita lui Robespierre... Hébert în gazeta lui ne atacă sălbatic. Lui Westermann i-au luat comanda. DANTON (uimit, stă-n loc*): Ţi s-a lu*a*t c*omanda? Cum asta?

PHILIPPEAUX: Ascultă, ca să vezi ce infamie...

Brigada lui Westermann ocupase Chitillon...

Cu toate ordinele lui însă, peste noapte nu s-au luat

măsurile de pază, şi un atac puternic al răsculaţilor a pus toată brigada pe fugă…

Înfuriat, Westermann a format un g-up de două sute de călăreţi şi a contraatacat cu ei

— F *

atât de înverşunat, că a dat peste cap pe cuceritori, a reluat oraşul… (Face *o pauză anume.) D*ar a şi pedepsit exemplar pe cei care nu şi-au făcut datoria… (Ridică d*in umeri.) E acu*zat acum că s-a purtat aspru cu soldaţii voluntari. DANTON (înfuriat*): Ei, d*e aceea nu se mai termină luptele de acolo…; Iată, într-un an de zile nu s-a putut potoli răscoala!… Să nu vă miraţi dacă niciodată Vendeea nu va fi înfrântă… CAMILLE: De altfel, în privinţa asta… Philippeaux are lucruri uimitoare… are acte… Ştii că el a fost reprezentant al Convenţiei acolo? Dă peste cap comitetul într-o singură şedinţă a Adunării…

FABRE (*de aceeaşi părere, hotărât*): Are acte… Le-a strâns într-un memoriu… Pe care îl publicăm… o să-l vezi.

DANTON (*îndoindu-se*): S-au petrecut nereguli… acolo?

PHILIPPEAUX (*bărbat hotărât, îndârjit*): Ce nereguli? … Infamii/Trebuie să sfârşim cu Ronşin şi cu toată haita lor.»

DANTON (*iar cu fruntea în pământ. oftează, e tot mai mare dezgustul*): Nu merg… Lasă-i să-şi facă de cap… O să mă atace, dar în cele din urmă n-au să îndrăznească.

FABRE (*cu înţeles*): Tribunalul revoluţionar?…

DANTON (*zâmbeşte fără să creadă*): Danton în faţa Tribunalului revoluţionar? Cum o să îndrăznească?

CAMILLE (*cu aluzie*): îndrăzneală, necontenit îndrăzneală…

FABRE: Te înşeli, Danton, dacă îţi închipui că infamia lor se poate opri… N-au-nimic sfânt… au orbit şi poporul…

DANTON (iar râde pentru el însuşi când îşi aduce aminte de îndrăzneală): Mi-e silă de ei! (Şi iar ca un joc al

gândurilor:) N-or să îndrăznească.

CAMILLE (*hotărât, cald*): Nu, Danton, trebuie să mergi... De altfel, eu cred că ai să mergi... Nu ştii, la Palais Egalite, ce spuneai în iunie...? Că s-a isprăvit... Dar a fost destul pe urmă ca să ţi se dea comitetul peste cap, pentru ca, în zece zile, în august, să frământi poporul cum n-ai făcut-o niciodată. Mi-aduc aminte la iacobini, acum trei luni, când părea că se dărâmă sala de aplauze. Robespierre, care te crezuse „demonetizat” * TAdea galben, şi Vadier nu mai putea sta locului.

PHILIPPEAUX (*nemângâiat*): De ce n-ai profitat de aceasta revenire a popularităţii? A doua zi, din nou Convenţia ţi-a propus comitetul?

DANTON (*cu o adâncă sinceritate, obosit de amintire*): Pentru că mi-era silă... Mi-era silă de oameni, Philippeaux. (*Iar pe gânduri.*) Nu cred că o să îndrăznească.

FABRE: Atunci, ai făcut mai curând rău cu revenirea aceea oratorică, pentru că le-ai dovedit duşmanilor tăi că atunci când te cred desfiinţat e destul să ridici fruntea, ca să redevii întreg cum ai fost... Că eşti deci un pericol statornic.

DANTON (*mereu obosit şi dezgustat*): N-am vrut să fie decât o încercare... vedeam că m-am depărtat mult de popor... îmi ziceam... poate că s-a depărtat poporul de mine... mi-era teamă că găseam strugurii prea acri pentru că nu ajungeam la ei. Când, după ce căzuse comitetul, am văzut şi capetele voastre abătute, începusem să mă îndoiesc de mine... Aveam nevoie de o încercare. (Cu oarecare însufleţ*ire, strâmb*â*ndu-se:) Aj*un*geam foarte b*ine... Dar strugurii erau cu adevărat sălcii. I-am lăsat lui Robespierre. (Violent crispat:) Nu vre*ţi să pr*i*cepeţi* că mi-e silă de tot...

— De poporul ăsta pe care îl poate zăpăci oricine vrea...? pentru că-i făcut din proşti, din lacomi, din răi...

CAMILLE (impresionat, totuşi ca o încercare): Dar la 10 august? Dar în Septembrie?…

DANTON (*cu ochii grei de gânduri, plin de viaţă ca de o sevă tulburată*): A, a fost cu totul altceva… la 10 august, în Septembrie, poporul voia ceea

21 Camil Petrescu – Teatru, – vol. II 321 ce voiam şi eu, sau dacă vreţi, eu voiam ceea ce voia poporul… Astăzi, gândurile noastre sunt diferite… Nu pot să lupt împotriva propriilor mele convingeri de dragul poporului… Eu vreau ordine, poporul vrea dezordine… Trebuie fixată revoluţia, şi poporul nu o vrea… Iar dacă el nu vrea, am să-i dau eu cu de-a sila ordinea?

CAMILLE (*îşi toarnă din carafa adusă pe tavă*): Ei, aci te înşeli, Danton… Poporul vrea ordine… Cei care nu o vor sunt o seamă de pescuitori în apă tulbure… Robespierre, Billaud-Varrenne, Yadier, Collot d'Hebois, Hébert şi toată haita lor. Poporul e sătul… Haita asta face să curgă râuri de sânge pentru ca să poată domni ea prin teroare. (Îi sclipesc ochi*i* d*e indign*a*re.)*

DANTON (neîncrezător, luând lucrurile cu uşurinţă): Teroare… E un mod de a vorbi.

CIVMILLE (*energic, de-a dreptul*): Teroare, ăsta e cuvântul (*subliniază*) anunţat oficial.

FABRE (*întăreşte viu*): Cum, nu ştii…? Robespierre e de părere că oamenii nu ştiu decât de frică… Că trebuie legi draconice şi execuţii exemplare. Au hotărât oficial „Teroarea”.

DANTON (răcit, nedumerit, pe gânduri): Ideile sunt ale mele…

TOŢI (surprinşi, îl privesc, descoperindu-l parcă slut şi copleşitor).

DANTON (*cu o tristeţe îndepărtată, privind lung pe fereastră*): Dar aveau un sens”… Eram în plină luptă cu duşmanul în ţară… Dar azi? Suntem victorioşi la toate hotarele, azi nu mai e niciun fel de opoziţie…

WESTERMANN (vine energic la el, îl prinde de umerii uriaşi): Atunci, nu e decât un singur lucru cinstit… Să mergi să iei armele – propriile tale arme – din mâna asasinilor… Tu le-ai făurit ca să ucidă acum ei cu ele?

DANTON (nu se poate regăsire adânc tulburat, parcă ar primi).

CAMILLE (*îndurerat, viu, spontan*): De la 1 octombrie, teroarea e „legală”… Mii de oameni au fost aruncaţi în închisori… Fouquier-Tinville trimite la ghilotină în fiecare zi convoaie întregi… După regină… girondinii…

DANTON: I-au executat şi pe ei? (*Îi sunt ochii umezi, surâde junei amintiri îndepărtate*:) Guadet! Aţi vrut războiul… aţi vrut moartea, Guadet.

CAMILLE (*cu un val de tristeţe în voce*): După amiază, când am plecat noi… duceau la eşafod pe nevasta lui Roland.

DANTON (lovit în inimă, se ridică în picioare): Doamna Roland! (Vine spre Camille.) A executat Robespierre pe doamna Roland?

CAMILLE (*confirmă cu o clătinare a corpului, pe urmă obosit*): Şi zeci şi zeci de nevinovaţi… Stai să-ţi arăt, că am aci instrucţiunile de arestare trimise secţiilor… (Se duce *să le caute în haină.)*

FABRE (*ca o taină, în şoaptă îndurerată*): Ştii că pe Camille erau să-l execute acum zece zile. Când a auzit sentinţa în procesul girondinilor, el a strigat, izbucnind în hohote de plâns: „Eu… eu i-am omorât”. Într-adevăr, în loc de rechizitoriu, Fouquier-Tinville a citit raportul lui Amar, care nu era de fapt decât Bris*sot demascat al* lui Camille. (Au t*re*c*ut pri*n *cli*p*e de* s*p*a*i*m*ă.) D*e-abia l-am scos din sală. Unii cereau să-l adauge şi pe el pe listă.

21*

DANTON (s-a sculat şi se plimbă, fierbând în ei, prin odaia luminoasă): Robespierre…

CAMILLE (*înfuriat, arată ceva scris pe pagini*

întregi): Uite… uite… (Răspicat*:)* *Două*sprezece paragrafe… (citeşte viu) *„suspecţi* cei care la punctul 8 – vorbesc cu milă de soarta poporului şi răspândesc ştirile rele cu o durere «afectată». (Toţi se priv*esc* c*u* u*imire, citeşte mai departe.) Cei care* au legături cu regaliştii, jeei care (iar răspicat*)* «a*fectează*», ca să pară republicani, o austeritate şi o severitate studiată. (Râde nervos *de această* e*normitate.*) *Cei care* compătimesc cu cei condamnaţi…

(Danton e uluit, ridică din umeri.)

FABRE (*către Camille*): Vezi din ce ai scăpat?*”* *CAMILLE* (*într-un crescendo de mirare indignată*): *„*Cei care au avut rude condamnate, cei care au avut prieteni printre girondini şi moderaţi – ascultă – (*şi aci ridică tonul, cum ar ridica fraza pe un scut*) cei care au primit cu indiferenţă Constituţia republicană, (*mai sus*) cei ce n-au făcut nimic împotriva libertăţii, dar nici pentru ea n-au făcut nimic…*”* (Citi*rea ace*s*tor ins*t*rucţiuni,* deşi *cuno*s*cute de* c*ă*tr*e taţ*i.

t / y. t J

afară de Danton, e deprimantă.) DANTON (uluit, descheiat, abătut): Au înnebunit!

Au înnebunit! FABRE. (*cu ochi vii de indignare*): Cred că au înnebunit… Hébert, care a luat locul lui Marat

— Mai bine îl nimerea pe el Charlotte Corday[9]

— Cere prin *Père Duchesne* sute de capete în fiecare zi şi a propus înlocuirea religiei prin Cultul Raţiunii. E un iad la Paris. Nu mai sunt permise ceremoniile la înmormântare.

DANTON (oprindu-se în loc, mirat, scurt): Cum Cultul Raţiunii?

---

9 Contrarevoluţionara franceză, care; din ordinul girondinilor şi al monarhiştilor din Normandia, 1-a asasinat pe Marat. A fost condamnată la moarte de Tribunalul revoluţionar şi executată.
y

FABRE: Cultul Raţiunii. Religia a fost decretată drept fanatism criminal. Arhiepiscopul Gobel şi toţi vicarii au fost duşi la bara Convenţiunii şi siliţi să abjure religia… Cu festivităţi „raţionale”, o actriţă, „zeiţa Raţiunii”, a fost instalată la Notredame, iar în locul Fecioarei a fost pus bustul lui Marat!

DANTON (*uimit iar*): Au făcut asta?…

FABRE (*firesc*): Acum douăzeci şi cinci de zile… Hébert şi cu ai lui terorizează şi pe Robespierre.

PHILIPPEAUX (*îndurerat*): Hai la Paris, Danton…

DANTON (fiindcă să mai asculte e peste puterile lui, cu 6 indignare conţinută însă): Hébert trebuie dus la ghilotină.

TOŢI (deilalţi au un strigăt de satisfacţie).

PHILIPPEAUX (*cu ochii vii*): Iată-l din nou pe titan.

WESTERMANN (*bucuros, energic*): Nu… Danton… trebuie…

CAMILLE (*îi întrerupe, încălzit*): în două luni, victoria e a noastră… eliberăm poporul.

YABB. E. (*hotărât*): Trebuie făcut un plan de luptă.

CAMILLE (*cu suflet învolt*): Ce plan?. >. Cerem ca în locul Terorii să constituie un Comitet de clementă… i.i

TOŢI (primesc, surprinşi de justeţea ei, ideea): Da… da.

CAMILLE (*oratoric*): Danton va fi la tribună, Philippeaux publică memoriul, Westermann are armata, iar eu… Ah! îmi reiaucondeiul. (Cald*:)* *D*anton, scoatem gazeta.

FABRE (precis): Revoluţiile Franţei fi ale Brabantului? …

CAMILLE: Da.

DANTON (*după o clipă de gândire*): Nu, boteaz-o *Vechiul cordelier*. Să se ştie!… să afle stârpiturile astea că noi suntem aceiaşi.

TABLOUL XV

O alee într-un parc la Paris. UN VÂNZĂTOR DE GAZETE.

UN GRUP DE BĂRBAŢ ŞI FEMEI, mai târziu vine ROBESPIERRE cu TALLIEN, şi pe urmă DANTON cu

DESMOULINS

VÂNZĂTORUL (*strigă*): *Vechiul cordelier*. Număr nou... Camille Desmoulins cere Comitet de clementă. „Danton revine de la ţară”!

(Câţiva năvălesc să-l cumpere.)

O DOAMNĂ (rugător): Domnule, (tresare, se uită speriată în jur) cetăţene, dă-mi te rog un număr...

UN DOMN BĂTRÂN: Dă-mi şi mie... dă-mi, băiete, şi mie...

VÂNZĂTORUL (*strigă mereu*): *Vechiul cordelier*. „Ilebert e făcut harcea-parcea”! Ei, cetăţene. E trei franci numărul...

UN DOMN BĂTRÂN (*indignat*): Dar costă cincizeci de centime.

VÂNZĂTORUL (nu-l ascultă, dă altuia foaia): Vechiul cordelier numărul trei! „Danton a vorbit la Convenţie”!

O DOAMNĂ ÎN NEGRU (*împătureşte bucuroasă foaia*): O duc la închisoare... de-abia o aşteaptă toţi. (Râz*ând fer*i*cită:)* S-a întors Danton.

O VOCE (o voce speriată dă alarma): Robespierre!...

(Pleacă toţi îngroziţi, căutând să nu pară ÎJisă că fug. După un timp, intră Robespierre şi Tallien. Robespierre e bine îmbrăcat, rece, „ţeapăn”, are un câine mare de rasă cu el. Nu ascultă ce-i spune Tallien.)

TALLIEN (*bărbierit frumos, linguşindu-l convins* şi *vulgar*): Le-am spus: „Dar Robespierre e geniul Republicii... Ce ar fi azi Franţa dacă nu l-ar asculta? Când toţi jefuiesc cu neruşinare! (Robe*spierre, cr*i*spat, ab*se*nt, se* u*it*ă *la* s*coarţa unu*i *cop*a*c.)* *C*ând Danton petrece în orgii, când totul e corupţie, unul singur veghează: Incoruptibilul! El singur are curajul să trimită la ghilotină

nu numai pe trădători, dar şi pe cei corupţi, pe necinstiţi”. ROBESPIERRE (stă *locului, privind ceva –.ro cutie — De mucava căzută pe jos*). TALLIEN (*continuă vorbăreţ*): O, încă prietenii mei m-au felicitat după ce am propus la Convenţie afişarea discursului tău, Robespierre. „Foarte bine ai făcut, îmi spuneau... Trebuie ca toată Franţa să ştie azi cine e omul care e asemănător eroilor antichităţii”. Mâine iau cuvântul iar în Adunare! ROBESPIERRE (rece): Tallien, (vrea *să scape de el*)

dumneata mergeai mi se pare încolo... TALLIEN (nu *pricepe*): Da, tot încolo merg şi eu... De altfel, cu toate că ştiam că în fiecare zi faci plimbarea asta... mi-a făcut o mare bucurie că jie-am întâlnit. Mă gândeam ca mâine la Convenţie să... ROBESPIERRE (s-a aşezat pe o *bancă şi a deschis o carte, îşi pune* ochelarii). TALLIEN (se uită la carte, fără să puie mâna pe ea):

Rousseau? Cât de bine l-ai înţeles! ROBESPIERRE (rece, cu buze crispate, întins ca o lamă, privind pe deasupra ochelarilor): Tallien, dumneata, trimis în calitate de proconsul le* Bordeaux, ai furat giuvaiericalele celor pe care i-ai ghilotinat... (Tallien a îngheţat, se clatină, se depărtează împleticindu-se. Robespierre citeşte. Danton şi Camille vin. Danton are o mişcare de repulsiune, vrea să se întoarcă, Camille îl opreşte... se apropie de Robespierre.) Te-am rugat să vii acasă la mine, Camille... (Are tonul acru şi simplu.)

CAMILLE: Cred că e de prisos să mă întâlnesc pu Saint-Justi... Voiai să-mi spui ceva? Ştiam că treci pe aci... că într-o zi o să te întâlnesc.

ROBESPIERRE (*precis, superior*): Da, voiam să-ţi amintesc că numai cu greutate am obţinut să nu fii radiat de la iacobini... Dacă mai scoţi un număr din Vech*iul cordelier ivi să...*

CAMILLE (*zăpăcii, ironic*): Ce? Te supără succesul foii? *Robespierre îl priveşte dispreţuilor, surnes*.)

Niciodată o gazetă nu s-a vândut atât... Cincizeci de mii de foi de fiecare număr.

ROBESPIERRE (*linie dură, dreaptă*): Asta dovedeşte numai ce mare e numărul celor care au nevoie de un (*cu ironie rece*) „comitet de clemenţă”. (*îl priveşte cu o linişte de moarte pe Danton.*)

CAMILLE: Trebuie să fii bun, Robespierre, trebuie să ai milă;

ROBESPIERRE (*mereu cu o ironie teribilă* $ *de mort*): „O femeie care se dă oricui din milă, fără să se păstreze pentru cel ce o merită, nu provoacă decât. dezgust. Un conducător de stat care e „milos” şi cu buni, şi cu răi, face nenorocirea tuturor-CAMILLE: Indulgenţa e omenească, Maximilien.

ROBESPIERRE: Indulgenţa e totdeauna un fel de scuză şi avans propriilor tale păcate. Ea e plăcută în vremuri de pace şi înflorire, dar e criminală atunci când e în joc soarta unui popor. Franţa nu poate fi lăsată la voia bună a unor oameni care mănâncă şi chefuiesc bine. (*Se uită cu înţeles la Danton.*)

DANTON (*stă pe gânduri*; *apoi, deodată*): Robespierre, eu nu te mai înţeleg.

ROBESPIERRE (*rece, cu obraz stins*): Asta am văzut-o de mult.

DANTON (*abate o figură teribilă şi nedumerită asupra lui*): Robespierre, revoluţia e sfârşită, duşmanul e dincolo de toate frontierele, ce rost mai are ameninţarea asta a morţii, ce rost atmosfera asta de panică?

ROBESPIERRE (*calm, precis*); Ce înţelegi prin revoluţie sfârşită? (*Danton rămâne nedumerit.*) Şi ce înseamnă că duşmanul e dincolo de frontieră? Dacă eşti în război „aici” său „dincolo”, nu-i totuna?”

DANTON (*rămâne mai departe pe gânduri, oftează*): Ascultă; Robespierre... Cruzimea pentru apărarea patriei era necesară atunci când aveam în ţară un partid

contrarevoluţionar, un partid regalist – w vreau să zic un partid care putea nu numai trăda, dar şi ataca din spate...; Dar azi?... Nobilii care au rămas au fost măcelăriţi mai toţi... Ai dus la eşafod chiar pe girondini... Lasă lumea să răsufle, Robespierre... Apăsarea asta cumplită a morţii paralizează totul... Lumea, înnebunită, nu ştie ce să mai facă...

ROBESPIERRE (*insinuant*): Nu sunt neliniştiţi decât cei care nu au conştiinţa curată; (*Nu-l ascultă, se uită în carte*.)

DANTON (crispăt, cu ochi teribili, cu pumnii strânşi): A ta nu-ţi spline nimic?

ROBESPIERRE (*calm, cu fruntea sus*): Conştiinţa mea singură mă ţine în picioare în împrejurările grele de azi...

DANTON: La Nantes, oameni au fost urcaţi în bărci, pe urmă scufundaţi cu tunurile în apă. La Arras, dar lor bine le faci, că ei te-au trimis în Adunare, Le Bon a lăsat străzi întregi deşarte... Parisul e plin de mame şi soţii desperate, (dezn*ădăjduit, am*ar*) şi* conştiinţa ta e limpede! (încl*eştat:) A*i o conştiinţă de sticlă, Robespierre.

ROBESPIERRE (*cu asprime subţire*): Omul care a patronat Septembrie îmi spune asta?

DANTON (*înfuriat*): Septembrie a fost o nenorocire...; un naufragiu, o cumplită dezlănţuire, Septembrie a fost când se aştepta din clipă în clipă intrarea prusacilor în Paris. Acum se asasinează încet şi cu premeditare... Le Bon pune masa în balcon, ca să aibă distracţie, când mănâncă, privind cum ghilotina retează zeci de capete...

ROBESPIERRE (*cu limpezime*): Nimeni nu a fost executat până nu a fost mai întâi judecat. Niciun cap n-a fost retezat fără să se facă asta conform legii...

DANTON (*strâmb, hidos şi omenesc*): Glumeşti, Robespierre... Vorbeşti de judecată?! Dar judecata ta condamnă tot atâţi vinovaţi cât nevinovaţi...

ROBESPIERRE (convins, rece, fără mişcări care deplasează liniile): Cine ţi-a spus că a pierit vreun nevinovat?

DANTON (îl priveşte uimit, ca pe un monstru, îi întoarce dispreţuitor spatele şi pleacă).

ROBESPIERRE (lui Camille): Camille, nu mai citi pe Tacit... (Şi pleacă în direcţie opusă.)

TABLOUL XVI

La Robespierre, într-un birou la Convenţie, peste douăzeci de zile.

SCENA 1

ROBESPIERRE, UN AGENT

AGENTUL (*dină raportul*): Erau aseară la o masă la Palais Egalite: Danton, Camille, Herault, Lacroix şi Philippeaux; beau şi vorbeau despre tine, cetăţene...

ROBESPIERRE (cu ochi mici, nervos, dar fără gesturi): Spune!

AGENTUL: Danton spunea că Franţa are nevoie de pace... că, însă, niciodată comitetul actual nu o să fie în stare să obţină pacea, pentru că e un comitet de... (Şovăie.)

ROBESPIERRE (rece, întins, automat): Spune.

AGENTUL: Spunea că e un comitet de... de... proşti.

ROBESPIERRE (abiase observă uşor de tot că e nervos): Da.

AGENTUL: Pe urmă spunea că la (*şovăie*) Robespierre nu-i nicio nădejde, că trăieşte numai între cumetre bătrâne, la Duplay.

ROBESPIERRE (*automat*): A spus chiar „cumetre”?

AGENTUL: Da... şi cei adunaţi în jurul mesei îi

— * «i deau...

ROBESPIERRE (*cu umerii ridicaţi*): Ai notat pe cei care râdeau?

AGENTUL: Da.

ROBESPIERRE (rece, scăzut): Unde-i nota?

AGENTUL: O am aici. /J-o *pune pe masă*.)

ROBESPIERRE: Ce se spunea despre executarea hebertiştilor?

AGENTUL: Toţi erau mulţumiţi... Iar Delacroix a spus: „A fost destul ca să smulgem pe Danton. de... la ţară şi să scoată Camille gazeta. S-ar mai putea să le vie rândul şi altora. Bine că se ştie: cine cade sub condeiul lui Camille Desmoulins merge ia ghilotină Danton e prietenul şi biciul comitetulur (îşi *aduce aminte.) A,* toată masa – pe urmă axn aflat – a fost ca să sărbătorească triumful de ieri al lui Danton la Convenţie când ba îmbrăţişat preşedintele şi l-a aclamat Adunarea în picioare.

ROBESPIERRE (*nervos*): Bine, du-te. Nota asta poţi s-o comunici şi lui Vadier, la comitetul siguranţei... Pe urmă anunţă că la şedinţa de astăzi iau parte comitetele reunite: al Mântuirii Publice şi al siguranţei. (Rămâ*ne singur, citeşte numele de* pe l*is*tă *şi* î*ns*e*amnă cu* c*re*i*onul.)*

SCENA 2

DANTON, ROBESPIERRE

ROBESPIERRE (când îl vede intrând pe Danton, rămâne locului plictisit, fără niciun gest, ca un manechin în frac albastru) ...

DANTON (*cordial, vine spre el*): Maximilien, am venit cu inima deschisă ca să ne împăcăm: arrî trecut peste orice.

ROBESPIERRE (rămâne rece, nu dă mâna).

DANTON (*cald*): Maximilien, puţin îmi pasă că rămâi aşa înţepenit. E o mască. În fond eşti un om cu care se poate vorbi... Hotărârea ta de a trimite, în sfârşit, haita lui Ilebert la ghilotină...

ROBESPIERRE (*cu buze nervoase*): Hotărârea n-a fost luată „în sfârşit”. Comitetele nu au avut nevoie de imboldul nimănui ca să-şi facă datoria. (*Cu aluzie la spusa lui Danton*:) Şi cei care se cred „prietenul” şi biciul comitetului se înşală...

DANTON (*râzând bonom*): Ţi s-au raportat năzdrăvăniile de la masă? (*Se apropie de el prietenos.*) Robespierre, nu lua în seamă vorbe de chef...

ROBESPIERRE (*cu umerii drepţi*): Ar fi mai simplu să nu faci chefuri într-o vreme când ţara sângerează şi când trebuie să dominăm pe trădători şi corupţi prin teroare...

DANTON (*cu căldură şi sinceritate, deosebindu-se de Robespierre, ca şi îmbrăcămintea lor*): Robespierre, încă o dată îţi spun: măsurile acestea teribile erau bune când patria era în pericol şi când revoluţia era ameninţată. (*Gesticulând familiar*:) Astăziuna e biruitoare pe toate câmpurile de luptă, alta domină nediscutat înăuntru... Cu alte cuvinte, şi-au împlinit menirea...

ROBESPIERRE (*precis, cu gâtul ţeapăn*): Te întreb şi azi: ce te face să crezi că revoluţia e sfârşită?

9 9

DANTON: Pentru că toate ţelurile ei sunt atinse...

r

ROBESPIERRE (mereu cu ochii micişi buze nervoase): Adică?...

DANTON (scăzând brusc, conţinut, violent şi ameninţător totuşi): Ai dreptate, Maximilien. Ţelurile ei nu sunt încă...

ROBESPIERRE (are un surâs de mort, dar se simte în ceea ce spune o rană ascunsă, lasă să se vadă în el adâncimi de omenie şi vis, întrerupe): Au devenit cumva oamenii mai buni? Sunt pe lume mai puţini săraci?... Au mai multă omenie cei bogaţi? Se înşală mai puţin? (Enum*era şi* aşte*aptă tri*s*t.)*

DANTON (*a rămas întrerupt, cu mâna în aer*): Ai dreptate, Maximilien, ţelurile revoluţiei nu sunt atinse... Piedici mari mai sunt încă în calea lor... (Viu, gră*bit*:) *Drept*urile omului au fost punctul de plecare al revoluţiei, şi tu nu le respecţi... libertatea de opinie a fost o clauză importantă, şi tu o calci în picioare; respectarea voinţei

poporului era dogma revoluţiei, şi tu nu vrei să ştii de ea; proclamarea unei constituţii era punctul cardinal al revoluţiei, şi tu îi suspenzi aplicarea. (Teribil, cu *înţeles*:) Ai dreptate… ţelurile revoluţiei nu sunt atinse. (Îl priveşte groaznic.) Ia seama, Robespierre.

ROBESPIERRE (*nu ia în seamă ameninţarea, cu ochii biruitori, căci are logica cu el*): Da, ai dreptate, Danton, dar acest program fusese realizat chiar sub rege, de către partidul constituţional al lui Barnave… (Perfid, precis, cu ochii de pasăre de pradă, ridicând fraza ca pe un talger de oţel:) De ce ai mai cerut un „supliment de revoluţie”? (Aşteaptă.)

DANTON (*se clatină sub lovitura acestui argument Pe urmă, şovăind*): Pentru că aceia nu erau sinceri… în hotărârea de a aplica legile.

ROBESPIERRE (a crescut, pare un mort biruitor): A!!!

DANTON (îl priveşte uimit, neliniştit, căci nu pricepe ce vrea): Bine…

ROBESPIERRE (*sentenţios*): O revoluţie nu e consolidată până când nu e garantată prin sinceritatea oamenilor… şi garanţia de sinceritate e virtutea. (Se frânge abătut.) Dar deocamdată, virtutea nu poate domni decât prin teroare… (Cu o imensă tristeţe:) Oamenii sunt răi, mincinoşi şi lacomi… Nu respectă nimic şi nu se gândesc decât să-şi cultive propriile lor vicii, chiar dacă ar fi să vie după ei potopul… (Nebănuit de îndurerat, cu gura coclită:) Îi cunosc pe toţi şi mi-e silă de ei… Sunt virtuoşi numai atunci când ştiu deasupra capului lor cuţitul îngrozitor al ghilotinei. (Neînduplecat:) Ei bine, principiul unui stat este virtutea, iar până la realizarea ei – teroarea. (Are ceva limpede şi *ultim în privire*.)

DANTON (a ascultat pe gânduri, cu mâna la falcă, pe urmă întreabă, conţinut – privindu-şi unghiile de la mâna dreaptă): Şi după ce ai să cunoşti tu oamenii virtuoşi? Care

anume sunt virtuoşi?

ROBESPIERRE (*nervos, direct, perfid*): Cred că nu acei care petrec în orgii la Palais Egalite. (*Cu înţeles*:) Nu cei care trimit desene murdare fetelor nevinovate.

DANTON (*gata să-l lovească, se stăpâneşte*; *pe urmă, cât aluzie, viu*): Dar acei care au vicii ascunse? Dar cei care sapă în întuneric? Dar intriganţii cu aer de abate? Dar cei care toarnă încet, pe nesimţite, surâzând, otrava infamiei lor? Dar cei care clocesc tăcut ambiţii criminale? Pe ăştia cum îi cunoşti? (*Insinuant*:) Cum o să-i cunoaştem (*drept, rămâne cu degetele crispate în aer*) ca să-i demascăm? (*Stă ca o statuie un timp*; *pe urmă, după un ocol interior, destins, cald, rugător parcă*:) Robespierre, ascultă-mă pe mine... Lasă viaţa să curgă mai departe. Ea singură e mare...; şi bună... şi dreaptă. (Cu ochi *frumoşi*:) *Lasă,* Robespierre, omenirea sa iubească, să cânte, să se bucure...

Niciodată n-o să vie virtutea ta... Mai întâi că nici nu ştim ce e anume acea virtute... De ce crezi tu că un om e mai bun numai pentru că, suferind de stomac, nu poate mânca? De ce crezi că un om care are testiculele uscate e mai bun cetăţean decât cel care dă naştere la copii?

ROBESPIERRE (*cu febră*): Pofte şi vicii!

DANTON (*larg, aşezat, cu emoţie stăpânită*): Tu ai o inteligenţă ciudată, Robespierre, dar nu ştiu cum, e prea, prea geometrică... A mai fost, în antichitate: un om cu inteligenta geome

O *9* O

trică... Era un uriaş. Avea un pat şi prindea pe trecători, pe care îi măsura cu patul lui... Pe cei mai scurţi decât patul îi întindea până la măsură... pe cei prea lungi îi scurta de picioare. (Ridică tonul*, ca pentru* un *apel.) N*u *măsura* poporul francez cu patul ideilor tale... Robespierre... Nu e destul ca să ai o noapte de insomnie şi să faci un plan pentru fericirea societăţii! Tu tragi linii ca

un inginer... Dacă nu ţi se pare că ai tras destule, mai chemi şi pe Sain-Just-Dar viaţa nu merge în cămaşa de forţă a socotelilor voastre)...

ROBESPIERRE (*dur, sticlos*): Şi totuşi, pentru cei nebuni şi răi... cămaşa de forţă e necesară...

DANTON (*cu caldă înţelepciune*): Hei, Maximilien, numai morţii sunt cuminţi... şi oamenii care seamănă cu ei. Cei vii mănâncă, pipăie femeile, asudă, se.

ROBESPIERRE (ridică privirea, să-l întrerupă).

DANTON: Când un om nu mai poate asudar cheamă doctorul... că dacă nu, începe să delireze... (ironic) *are „i*dei!”

ROBESPIERRE (are o privire de nedumerire şi oroare, pe urmă începe să foileteze dosare).

DANTON (*rugător*): Robespierre, lasă virtutea. Să ne mulţumim să organizăm astfel societatea, încât să ni se pară că prezintă mai multe garanţii politice de dreptate... (Prec*is:) A*cesta-i ţelul unei revoluţii.

ROBESPIERRE (la garanţii politice” s-a oprit): Crezi că e de ajuns?

DANTON: Şi cea mai bună garanţie politică este că, o dată instituţiile republicane fixate, noi, conducătorii, să ne înţelegem frăţeşte... pentru binele patriei... (Cu ochii *î*n *lac*ri*mi, cald,* fr*ăţeş*te*:) Robes*pierre, îţi întind din nou mâna...

ROBESPIERRE (rămâne rece, ca un manechin în frac albastru).

DANTON (*îngrozit, teribil*): Vrei război. (*Abia se stăpâneşte, comprimă greu ceva în el, pe urmă iar împăciuitor*:) Robespierre, vreau să-ţi pun o întrebare anume: crezi tu că (*şi caută mişcat*) v dacă ai să mă duci pe mine şi pe toţi prietenii mei la ghilotină – să admitem, căci cu tine nimic nu e imposibil – crezi tu că Republica va fi salvată? (*Cu un ocol teribil*:) Adică vreau să văd dacă eşti numai canalie, sau şi

— *»

prost... (Are gura crestată şi crispată.)

ROBESPIERRE (e lovit în plin, dar rămâne cu privirea ca o lamă).

DANTON (*lămureşte, stăpânindu-se*): Din punctul tău de vedere. Adică: eşti sigur că peste o lună, peste două sau peste trei nu ai să mergi şi tu la eşafod, lăsând totul pe mâna lui Tallien şi a lui Barere? Lăsând republica asta, pentru care a curs atâta sânge eroic, pe mâna unor farsori de bâlci? (*Aşteaptă*.) Eşti sigur că ea va dăinui dacă...

ROBESPIERRE (convins definitiv. ca un fel de loialitate logică): Da...

DANTON (*încremeneşte, îl măsoară lung*): Pari sincer. (*înţelege simplu.*) Eşti numai prost. (*Teribill, din prag acum*:) Robespierre, eşti cel mai mare duşman al Republicii, dar şi cel mai norocos... Pentru că eu niciodată nu voi avea tăria să te duc la ghilotină. Cel mult dacă o fi să te închid într-o casă de nebuni. (Iese*.)*

ROBESPIERRE (după un timp sună, şi, către cel care intră): S-au adunat comitetele?

TABLOUL XVII

Tot un birou.

ROBESPIERRE, SAINT-JUST, CAMBON, COUTHON, BILLAUD, VARENNE, LINDET, VADIER, BARjgRE ele.

ROBESPIERRE: îndată ce sosesc colegii noştri, vom asculta pe colegul Saint-Just, care, întors de pe câmpul de luptă, are să ne facă o expunere a situaţiei armatelor noastre... De aceea s-au convocat comitetele reunite. VADIER (*schimbând prin surprindere ordinea de zi, hotărât): Găsesc* că pericole mai mari decât cele din afară ameninţă Republica dinăuntru... Danton conspiră.

(Mare mişcare, căci, întâia oară, Danton e acuzat în şedinţă.)

ROBESPIERRE (*a avut o iluminare de satisfacţie*; *pe urmă, prefăcut, strâns*): Ar fi de dorit să nu schimbăm

ordinea de zi a lucrărilor noastre... De altminteri, socot că Yadier exagerează puţin... (Perfid:) *E ade*vărat că Danton e înconjurat de oameni pe care îi bănuim în slujba Engliterei, (fals) da*r tr*ebuie să ţinem socoteală că el a fost un republican.

SAINT-JUST (*arhanghel aspru al revoluţiei*): A căutat să salveze pe Maria Antoaneta...

ROBESPIERRE (*simplu, ipocrit*): Nu cred... Aşa, se zice că ar fi avut intenţia de a aduce pe tron pe ducele de Orléans. Trebuie să ne gândim însă că alături de noi Danton a luptat foarte adesea.

SAINT-JUST (*tot mai hotărât*): Cine a fost alături de noi şi trădează e cu atât mai vinovat.

BILLAUD (*clocotitor*): Herault de Sechelles, mâna dreaptă în comitet a lui Danton, are legături cu emigranţii şi este la închisoare... Fabre.

O >

mâna stângă a lui Danton, a falsificat decretele Convenţiei, pentru bani... (întin*ns:) C*ine îl mai crede nevinovat pe cel care i-a patronat?

CAMBON (*împăciuitor*). Fără îndoială, cetăţeni colegi, că argumentele voastre sunt temeinice... Cred însă că trebuie să fim foarte prudenţi. Danton e încă idolul poporului.

ROBESPIERRE (*cu obrazul ca o mască*): Şi eu sunt de părerea colegului nostru... (După *o mic*ă *pauză:) C*hiar dacă e vorba de un idol putred.

CARNOT: Fiţi cu grijă. Un cap ca al lui Danton trage şi altele după el.

*22**

VADIER: Pot să vă spun că alaltăieri, la Palais Egalite, Danton, înconjurat de ai lui; bea vin şi glumea pe socoteala membrilor comitetului, spunea că Robespierre e (*ezită, pe urmă, perfid* şi *rău*) un prost feroce, că Billaud-Varenne e un revoluţionar „rectilin”. (*După o pauză abilă*:)

Iar despre Saiiţt-Just, Camille spunea (*zâmbeşte cu o perfidie otrăvită*) că îşi poartă capul pe umeri solemn, ca pe sfânta împărtăşanie.

— SAINT-JUST (*cu un cuţit în inimă*): *Şi* eu am să-l fac să şi-l ducă pe al lui pe mâini… Ca Saint Denis.

ROBESPIERRE (*autoritar*): Vă rog să încetaţi… (Cu o *s*u*a*v*ă perfidie:) A*veţi aerul că aveţi chestiuni personale cu cei pe care îi acuzaţi… Poate că încă de mult aş fi propus să se examineze situaţia lui Danton, dacă nu mi-ar fi fost mereu teamă că îl judecaţi cu ură…

LINDET: Tocmai şi eu socot că încă nu e timpul… că nu e cazul să luăm măsuri… (Cei mai *mul*ţ*i m*e*mbri* d*in comitet aprobă.*) *Danto*n şi prietenii lui au fost prea de aproape în revoluţie. Nu avem autoritatea să-l judecăm…

ROBESPIERRE (*vede surprins că falsa lui intenţie a fost luată în serios*): Autoritatea noastră nu depinde de tovarăşii noştri… Ea ne este conferită şi impusă de republica pe care o reprezentăm… Nu aceasta e cauza şovăielii noastre.

a”.

CAMBON (*sincer*): În orice caz, ar trebui mai multă grijă atunci când judecăm pe foştii revoluţionari.

ROBESPIERRE: Poate că totuşi ar trebui examinate o dată, în plenul comitetelor, situaţia lui Danton şi a tovarăşilor lui, şi poate că avem obligaţia să ascultăm raportul, pe care mi se pare că vrea să ni-l prezinte în această chestiune colegul nostru Saint-Just, (*o senzaţie enormă, surâsuri cu înţeles, căci ei înţeleg că totul a fost pregătit, ordinea de zi fiind doar un pretext*) chiar dacă pentru moment nu trecem la măsuri imediat.

COUTIION (*pe căruciorul lui de paralitic*): Ce să-l mai citim aici?… Să-l citească mâine în Adunare, şi pace! De altminteri, convingerea noastră e desigur formată, iar celor care mai ezită, eu le pun aşa fel chestiunea – care e pentru mine criteriul ghilotinei: „Gând cineva nu a făcut

pentru Republică cel puţin atât, ca în caz de contrarevoluţie să fie condamnat la moarte” (teribi*l, dar* sc*ăzu*t*)* *e vi*novat...” Or, astăzi, aristocraţii nu au mai multă simpatie nici pentru emigraţi decât au pentru Camille Desmoulins... deci...

ROBESPIERRE (*atins sincer*): Camille Desmoulins... (*Şovăie*.) Mi-a fost coleg de şcoală.

BILLAUD (*pătimaş, aspru*): Şi colegii tăi de şcoală au privilegiul să atace nepedepsiţi Republica?

ROBESPIERRE (*tulburat*): Poate că în locul lui ar fi mai bine să punem pe Philippeaux.

COUTHON: Cel care a aţâţat pe Philippeaux e chiar Camille Desmoulins. Ar fi imoral să pedepsim pe unul şi să lăsăm pe celălalt. Amândoi deci... (Tran*şant, lu*i *Sa*i*nt-Jus*t*:)* *A*du raportul să-l ziseălim,» iar dacă va fi ceva de şters, o va face mâine Adunarea.

CAMBON (*neliniştit*): Adunarea de obicei nu discută aceste rapoarte; socot că tot ar fi mai bine să-l citim noi aibi.

ROBESPIERRE (îl măsoară, cu gâtul ţeapăn, cu o privire de strigoi).

CAMBON (*îngheaţă*): Sau îl semnăm acum, dar cel puţin să iii-l dea după şedinţă să-l citim cei care vor... dintre noi.

SAINT-JUST (*hotărât*): Atunci, mâine, la Adunare. (*Triumfând cu anticipaţie*:) Ah, îl voi face să se zvârcolească mărturisind, aşa cum se zvâr* coleşte un şarpe al cărui cap e prins sub călcâi.

VADIER (*vulpoi bătrân, îl priveşte lung*): Ce să mărturisească? Cum? Vrei să aduci pe Danton la

Adunare? (*Ironie*:) Ei, tinere, se vede că ţi s-a urât cu viaţa.

SAINT-JUST (rămâne îninărmurit).

VADIER (*mirat*): Cum vrei să te masori mâine cu Danton în Adunare?... (Cu j*oc de* f*igu*r*ă:)* *A*tunci, nu mai joc

pe cartea dumitale… (De-a dre*ptul*:) *Ai ui*tat ce a fost anul trecut cu Lasource?

SAINT-JUSŢ (*uimit*): Bine, dar atunci cum?

VADIER (*neted*): îl arestăm la noapte… (Ei, *as*ta*-i acu*m*!*) *S*ă se explice la tribunal…

SAINT-JUST (*indignat*): Dar este ilegal, numai Adunarea are dreptul să aresteze un deputat… (*Invocă rug*ă*tor:*) *M*aximilien…

ROBESPIERRE: Fără îndoială că Saint-Just are dreptate. (*Infinit perfid*:) E adevărat însă că Adunarea are libertatea să ratifice, sau nu, o arestare executată deja. (*Toţi îl privesc cu oroare*.) Nu avem decât să-l punem în libertate, (*cu ochii morţi*) dacă Adunarea o va cere…

SAINT-JUST (*fierbând de indignare*): Nu… nu, asta niciodată nu… în ruptul capului nu… (Dă cu pălări*a* î*n* s*obă.)* *At*un*ci, d*e ce mai facem legi? Să le călcăm în felul ăsta?

ROBESPIERRE (cu ochi mici, se apropie de el, ca un şarpe): Crezi pe Danton vinovat?

SAINT-JUST (*sincer*): Notele furnizate de ţine pentru raport nu lasă nicio îndoială…

ROBESPIERRE (*ca şi când l-ar fi luat de guler*): Crezi că e în interesul Republicii ca el să fie ghilotinat?

SAINT-JUST (tot sincer): Da.

ROBESPIERRE (*cu sprâncenele ridicate*): Atunci? (*Cu logica lui teribilă*:) Dacă interesele Republicii, credem noi cu convingere, dictează moartea lui, (*uimit*) ce importanţă are restul? Scrupulele noastre personale? (*Surâzând*:) Nu trebuie să treacă înaintea Republicii. (*Drept*:) Care lege? (*Ca un tăiş de sabie*:) *Salus rei publicae – suprema lex*[10].

SAINT-JUST (*învins*): Atunci, de ce îi mai judecăm? Să-i executăm de-a dreptul.

ROBESPIERRE (*încă mai logic*): Tot interesele

---

10 Binele republicii să fie suprema lege (lat.).

Republicii cer ca să se execute formele aparente ale judecăţii.

(To I i! righea fă.)

LINDET (*descheiat sufleteşte*): Dar bine, acelaşi procedeu ni se poate aplica şi nouă...?

ROBESPIERRE (*după un răstimp, trist, scăzut*): Ni se va aplica desigur... (Surâ*zând mor*t:) *V*reţi să conduceţi destinele poporului şi să ocoliţi moartea? (E ce*v*a *de* d*inc*o*lo de* m*oa*r*te în* e*l.*)

VADIER: Propun ca odată cu Danton şi ai lui să fie judecaţi şi falsificatorii Companiei Indiilor – Chabot, Fabre, Razire, Frey.

CAMBON (*uimit, indignat*): Bine, dar nu e nicio legătură... Procesul lui Danton/ e un proces politic, şi al bancherilor e un proces de... hoţie.

VADIER (*întrerupe scurt*): Cu atât mai bine... Ştii, poporul tot ştie că Danton s-a îmbogăţit din revoluţie...

CAMBON (*abătut, rugător*): Fiţi umani... Trei zile, cât cere legea pentru proces, abia dacă vor ajunge pentru ascultarea bancherilor... când să mai fie judecat şi Danton şi ceilalţi deputaţi? (Rugător:) *Robes*pierre!

ROBESPIERRE (*neînduplecat*): Cred că aci Vadier şi comitetul siguranţei e mai în măsură sa, judece.

(Ceilalţi sunt abătuţi.)

BARisRE (*indiferent şi „elegant”*): Atunci, noi, care suntem aci, semnăm de pe acum... (Trec*e şi* s*em*n*ează.)*

ACTUL V

Tribunalul şi execuţia

7».

TABLOUL XVIII

Un colţ acasă la Danton. Un cămin, două fotolii lângă foc, o masă. Ora de dimineaţă când se îngână ziua cu noaptea. Două lumânări ard în sfeşnic pe masă. O pisică lângă luminări.

DANTON, LOUISE, mai târziu PANIS, apoi GARDA

DANTON (stă de multă vreme adâncit, muncit de gânduri, în fotoliu. Pe faţă i se citeşte o continuare de sentimente felurite: urmărirea unei idei, fixarea ei, un surâs de neîncredere, o senzaţie de dezgust, care-i contractă tot corpul, un rânjet epileptic şi iar urmărirea unui gând. Apoi, brusc, se scoală şi se plimbă, uitat, prin casă.). LOUISE (apare, abia îmbrăcată, îl priveşte cercetător): Danton... ce s-a întâmplat? De ce te-ai îmbrăcat de la miezul nopţii? Ce e? DANTONF nervos şi masiv): Nimic. (O îmbrăţişare şi o ia cu el în fotoliu, iar după un timp:) Louise, tu ştii că din clipă în clipă trebuie să vie să mă aresteze? LOUISE (înmărmurită): Cum asta? DANTON (priveşte într-altă parte, ca şi cum ar răspunde la altceva): Se pare că totuşi Robespierre a îndrăznit...

LOUISE (nedumerită, îşi frământă mâinile mici): Da... dar cum ai aflat?

DANTON (cu ochi grei): Un prieten a venit de la comitet şi m-a anunţat. (Cade într-alt vad de gânduri.)

LOUISE (ca să deducă gravitatea cazului): Cine?

DANTON (*nu vrea să fie indiscret*): Un prieten... (Şi d*eo*d*ată* îşi *dă* s*ea*m*a că îşi jig*n*eşte nev*a*sta.) P*anis, Louise, Panis, secretarul comitetului. Nu a asistat la şedinţă, dar i-a auzit de alături discutând.

LOUISE (*cu tot corpul moale*): Aşadar... (Revi*ne uşo*r *înfiorată.) C*um? Ai ştiut de aseară? M-ai ţinut id braţe toată noaptea şi... şi nu mi-ai spus asta?

DANTON (*cu tristeţe*): Erau ultimele clipe în care te mai puteam avea. Poate când te mai vedeam. (*Surâzând*:) La ce le-aş fi tulburat?...

LOUISE (*plăpândă*): De ce? De ce nu mi-ai spus?... Şi de ce ai fugit în urmă de lângă mine?

DANTON (*firesc, scăzut*): Ca să mă îmbrac. Nu vreau să mă găsească dezbrăcat; căci... după miezul nopţii puteau – şi pot – sosi din clipă în clipă. (Ca a*bă*t*ut de* u*n* s*uflu de* n*eb*u*nie:) L*a Arcis, în noaptea asta de primăvară...

LOUISE (îngrozită, cu ochii mari): Vin aici?

DANTON (*cade iar în jilţ, vorbeşte stăpânindu-se*): Vreau acum să vorbim câteva lucruri de oarecare importanţă pentru mine, Louise. (*S-a aşezat mai bine în fotoliu.*) Testament n-am făcut… pentru că ştii că averea celor condamnaţi e confiscată în folosul Republicii. Casa de la Arcis, cele câteva hectare de pământ şi mobila de aci vor fi deci confiscate. (Ca r*ăs*p*unzând unei într*e*bări în* g*ân*d*:) D*e altfel, nu e cel mai de preţ lucru pe care l-am dat acestei republici… (O priveş*te, îi ia* mâ*na ca o vr*a*bi*e î*n mâna lu*i *puu*mtcă *şi osoa*s*a.) Am do*i copii care n-au mamă şi vor rămâne orfani şi de tata… fără nicio avere, goi, în stradă…

LOUISE (*îngrozită*): Dar… Georges… voi fi mama lor…

I) Ai\TTON (*categoric*): Nu! (*Surâzând trist*:) De ce să-ţi iei povara a doi copii?… Louise, n-ai decât şaptesprezece ani! (Iar *ded*u*blat, se* s*tr*â*mbă de tri*s*teţe.)* *C*e pământoasă era Sena ieri…

LOUISE (*protestează, seringe haina de casă pe ea*): Nu… nu, asta nu se poate, Danton… Sunt ca şi copiii mei…

DANTON (hotărât, căci ştie că de altfel e o imposibilitate): Nu, Louise… Neîntârziat după execuţia mea…

LOUISE (îl întrerupe, plăpândă şi revoltată): Cum vorbeşti despre asta!

DANTON: Louise, fii cu sânge rece! (*Cu o durere stăpânită*:) E vorba de copiii mei… (Zâmb*eşte tri*s*t.)* *D*e ce aş vârî capul sub cuvertură?… Ca să nu văd?… Imediat după ghilotinarea mea – ei n-au să priceapă: (surâde trist*)* *unul nu ar*e decât patru ani, celălalt numai doi – trimite-i mamei la Ar-is… Fără nicio întârziere.

LOUISE (*buzele ei mici şi calde au o crispare*): Am să-i iau la noi… la mama… Nu fi atât de rău acum.

DANTON (*surâde ca un om plecat de-acum*): Nu, nu,

Louise. (*Stânjenit, dar stăpânit*:) Altceva aş vrea să te rog... (Mai *stânjenit:*) Pentru cheltuielile drumului, pentru primele zile acolo... mama e săracă... I-am făcut eu o rentă viageră, dar nu o va mai primi. (îşi întoarce *privirea.*) *Vreau să* te rog un lucru... (îşi muşcă buza.) *Eu nu am bani*...

LOUISE (indignată că poăte fi stânjenit ca să spuie asta): Ei bine?

DANTON (*îndurerat că trebuie să mărturisească*): Louise, n-am decât patru mii de livre... Nici tu mi se pare că...

LOUISE (*bucuroasă că poate fi de folos*): Dar, Danton, eu am încă banii aceia de aur pe care mi i-ai dat dar de nuntă...

DANTON (*surâde înseninat, cu ochii umezi*): Louise, ăştia vream să-ţi spun... Dă jumătate din ei copiilor mei... (Scoate n*işte bani.*) U*ite* şi cele patru mii de livre, din care eu nu opresc decât o mie, pentru cât voi sta la închisoare...

LOUISE. (*cutremurată*): Cum poţi să-mi vorbeşti aşa? Niciodată nu m-ai lăsat să mă apropii de tine... (Cu p*rivirea sfârşită:*) Ce puţin mă iubeşti...

DANTON (*a rămas cu faţa nemişcată, o priveşte simplu*): Te iubesc mult, Louise... (Lasă *capul greu în jos, se gândeşte.*) Eşti ultimul dar al vieţii. Intru în întunericul pământului eu surâsul tău în faţă... cu ochii tăi... ea o lumină, // «i trece mâna p*rin păr ca sufocat, uriaş slut, se frânge* hid*os, cu capul pe piept.*) Ah, *în no*aptea asta călduţă, de primăvară, plesnesc pe rând mugurii... în toate părţile...

LOUISE (îl priveşte cu emoţie, cu ochii mări, înlăcrimaţi, îl strânge cu mâinile ei mici şi albe): Da... da...

DANTON (*îşi revine şi, firesc, cu o emoţie limpede*): Ai venit la mine fragedă şi nouă. (*Surâde.*) Eu eram cu sufletul coclit de prostia oamenilor. Mi-era inima arsă de/fau1>astea lor. Eram istovit, bolnav şi mă apăsă gândul

morţii...

Atunci ai venit tu. (*O priveşte surâzând, clutinând din cap, adânc răscolit, cu ochii umezi.*) Îţi mulţumesc, Louise. LOUISE (*plânge, moale, în braţele lui*): Poate că nu te-am. Înţeles totdeauna, poate că nu te-am cunoscut cât trebuia... DANTON (surâ*de mer*e*u, ca*lm, *ca*ld*):* Să mă înţelegi? Să mă cunoşti? Pe zidul dărâmat din fundul livezii de la Arcis creste în fiecare an o iederă.

Louise. Dacă-l face mai frumos, ce nevoie are să-l înţeleagă? Tu m-ai făcut atât de fericit, fără să mă cunoşti... * Eu am fost întotdeauna singur, Louise... Apropierile de ceilalţi au fost numai întâmplătoare sau dictate de împrejurări... (Priveşte *trist u*n *foto*l*iu.) Fotol*iul ăsta trebuie reparat. (Cu părer*e* d*e rău:*) *A*m *to*t amânat mereu. LOLFISE (în lacri*mi*)*: Da, e* adevărat, nu te-au înţe.

les... nu te-au înţeles... DANTON (repetă): *Neînţ*eles? (Surâzând *pe gând*i*te:) As*t*a* nu-i nimic, Louise! Să fii greşit înţeles... să fii pe jumătate înţeles e nesfârşit mai rău... LOUISE (cald): Dar, Geor*ges... m*ai târziu, fără îndoială că vor înţelege... ce crimă au făcut. DANTON (cu umeri mari, cu gânduri *g*rele, trist*)*: N*ici acu*m, *nic*i *mai t*ârziu, Louise... Până în veacul veacului se vor găsi imbecili care să explice cu condeiul în mână că am luat atâtea şi atâtea livre de la un ştiu cine... şi ştiind ei anume

— T

pentru ce... Cine va putea şti resortul sufletesc al acţiunilor mele?... Când cei de azi, care văd, nu le ştiu?... De unde le vor şti în viitor? >»

Dreptatea posterităţii?... Copilărie, Louise... Ca şi în viaţă, jumătate din imbecili îmi vor reproşa Septembrie, iar cealaltă jumătate vor idolatriza pe Robespierre... (Strâmb:) Şi, *cine* ştie, dacă nu mă vor uita e din cauză că am fost atât de slut. (închide cris*pat och*ii.*)*

LOUISE (*îl ceartă uşor, cu suflet de floare*): Vezi,

Georges… de aceea ţi-am spus întotdeauna să te gândeşti la Dumnezeu… El numai vede… el numai ştie ce e în sufletul nostru.

DANTON: Dumnezeu? (*Surâde larg.*) Neant şi pământ, Louise. (*Calm:*) Dar nu de asta mi-e frică… Am privit atâtea lucruri în faţă… Sunt singur, Louise, în faţa dispariţiei definitive… singur între oameni şi istorie… ca o pasăre între cer şi ocean…

LOUISE (înmărmurită de atâta tărie): Cum priveşti moartea?

DANTON: Am privit totdeauna totul în faţă… şi crima, şi dragostea, şi moartea. (Surâde cu aer de copil.) De un singur lucru mi-e totuşi teamă, Louise… (S-a oprit.) Că în clipa când voi pune piciorul pe scara eşafodului, să nu te văd (halucinat) pe tine venind la Arcis pe potecă, (respiră greu) prin soare, săjuă chemi la masă… (I se încleştează umerii, i se înclină capul.)

LOUISE (*cu ochii tulburaţi*): Ce-am să fac?… Ce-am să mă fac… când nu vei mai fi?…

DANTON (repede, mereu liniştit în tristeţea lui): Fă-ţi viaţa din nou… Toată viaţa… E prea mult şi ceea ce mi-ai dat… De altminteri, aşa are. 9 să fie… Mai mult, Louise… Vreau să ştii un lucru… S-ar putea – şi eu cred asta – ca mai curând sau mai târziu să vie o răsturnare a lucrurilor. (Vorbeşte rar, obosit:) Cu prostia incoruptibilă a lui Robespierre te poţi aştepta la orice… Franţa nu va rămâne numai republică… Vor veni iar regii. Şi numele meu, calomniat de revoluţionarii de acum, va fi în viitor şi odios. Vor suferi toţi cei care mi-au fost scumpi. (înfiorat până în adâncul lui, dar liniştit:) Dacă vei avea nevoie, reneagă-mă. (Louise a împietrit.) Reneagă-mă, Louise… (Şi, grăbit, ca să n-o jignească, dar cu capul căzut pe piept:) Spune asta şi copiilor mei…

LOUISE (*suferind toată*): Nu, nu se poate… n-au să te condamne… Ai să te aperi… ai să spui Convenţiei…

DANTON (*o întrerupe surâzând*): Ei, dacă m-ar lăsa să mă apăr la Convenţie... (Se s*tr*â*mbă.)* Şi pe urmă, mi-e şilă.

LOUISE (înmărmurită): Dar...

DANTON (*ştiind sigur ce-l aşteaptă*): Dacă sunt arestat, înseamnă că nu voi merge la Convenţie...

LOUISE: Atunci, la tribunal?

DANTON (*cu ochi ficşi*): Are să fie foarte greu... Poporul nu admite decât chestiunile limpezi... (Rămâne r*ăsucit în el î*n*su*ş*i.)* *Pământ*... nimic decât pământ.»

LOUISE (nedumerită): Ei şi?

DANTON (*liniştit*): Mi se pare că într-adevăr Fabre şi Delacroix au făcut afaceri nepermise, mi se pare că într-adevăr Philippeaux a fost pătimaş şi nedrept în discursurile lui, mi se pare că într-adevăr Herault a călcat legea, forţând uşa închisorii în calitatea de membru al comitetului, ca să ajute un emigrat, pe fratele femeii pe care o iubeşte...

LOUISE: Cum, toţi prietenii tăi? (*Danton ridică îngăduitor din umeri*.) Dar, Georges, apără-te, protestează – desparte-te de ei în faţa tribunalului...

DANTON (*cald*, *firesc*): Oamenii aceştia au avut o calitate mare. Nu există greşeală în faţa ei. M-au iubit pe mine (*Vede în gând*.) Şi-au legat soarta de a mea... E ca şi când mi-aş fi legat-o pe a mea de a lor...

(Se aude zgomot pe scară.)

LOUISE (*sleită*): S-a sfârşit... (Ascu*ltă.) D*ar cum au intrat?...

DANTON (*cu ochi limpezi*): Am lăsat înadins deschis... (Apar*e* însă *Pan*is*.) T*u? De ce te-ai întors, Panis?

PANIS (*se opreşte să respire*): Ascultă, Danton, trebuie să fugi... Am pregătit totul...

DANTON (ridică din umeri, trist): Unde să fug?

LOUISE (*îl îndeamnă*, *tremurând toată*): Fugi, Georges...)., V v).

PANIS (*frăţeşte*): În şase zile eşti peste frontieră... Vino...

DANTON (*crescut, cu ochii din zilele mari*): Să pribegesc... să renunţ la tot? La Franţa?... La Sena asta murdară?... La Arcis?... (Îi pune mâna pe *umăr.)* P*riet*e*nf „nu i*ei patria pe talpa ghetelor când ai fugit. (Rămâne împietrit, *ceilal*ţ*i doi îl* pr*ivesc în*m*ărm*u*ri*ţ*i.)*

PANIS (*îşi revine*): Danton, te rog fugi... dacă nu, rămâi aci... te vom ascunde undeva... Chiar într-o pivniţă, pregătită, poţi să stai câteva luni... până ce trece furia clipei.

DANTON (*cu nesfârşită mândrie*): Mă veziferindu-mă să nu fiu descoperit? Mă vezi pe mine ghemuit sub pat? Cu ciolaneleşi umerii ăştia? (*Zâmbeşte*.) Acum, numaidecât, fugi tu. (*Loial*:) Ţi-ai putea pierde capul până trece furia clipei...

PANIS (vrea să spuie ceva): Ascultă...

DANTON (îl ia în braţe, îl strânge cald la piept, îl împinge spre uşă): Coboară pe scara cealaltă, cheia e în uşă... (Îl împinge mereu afară. După ce Panis a ieşit, către Louise:) Viaţa asta totdeauna m-a contrazis... Mă scoate din sărite... Uite un prieten la care nici nu mă gândeam... (înduioşat:) Panis*... şi ce pr*ieten încă!

LOUISE (*în lacrimi*): Nu, Danton, toţi ştiu ce ai făcut pentru Franţa.

DANTON (se aud oameni care urcă scara, tot corpul i s-a încleştat, ochii i s-au mărit): Acuma da... s-a sfârşit. (Rămâne o clipă nemişcat, pe urmă o târăşte.) Vino să-ţi dau inelele şi cerceii din casetă. (Iese.)

(Garda de şase oameni intră. Se vede că şovăie, că e cu grijă, gata de luptă.)

ŞEFUL GĂRZII (*în şoaptă*): Fiţi gata pentru orice... Nu vă fie frică... Voi doi să-i prindeţi mâinile. Vedeţi, dacă vrea cumva să lovească... (A deschis pu*ţin uşa d*e *la d*o*rmi*t*or.)*

DANTON Jâl scoate cu pieptul afară): Cum de îndrăzneşti să intri la Danton fără să baţi la uşă? (Şeful s-a dus grămadă jos, cu ordinul de arestare în mină. Garda a îngheţat. Danton ia de jos ordinul şi îl citeşte, porunceşte scurt gărzii după asta:) Haide… (Iese fără să se uite la nevastă, care a încremenit în uşă.)

23 – Camil Petrescu – Teatru, vol. II 353

TABLOUL XIX

Tribunalul revoluţionar. O masă sus pe estradă, în stângă. Acolo stă HERMAN, prezidentul. NDedesubt – o masă mai mică, pentru FOUQUIER TINVILLE. Locuri pentru apărători, neocupate de nimeni. Banca juraţilor. Pe banca acuzaţilor – DANTON, CAMILLE, Ilfi RAULT, PHILIPPEAUX, FABRE, WESTERMANN, CHABOT, BAZIRE etc. Generalul HENRIOT şi pictorul DAVID în sală. VADIER la ghişeu, în spatele preşedintelui, încât pot vorbi între ei. Public, cât poate permite spaţiul, în uşa deschisă pe culoar, mereu public care nu încape în sală…

PREŞEDINTELE (*autoritar, cu pretenţie de a lămuri*): Fabre, memoriul dumitale nu conţine un răspuns precis… Ştim foarte bine că ai protestat cu violenţă împotriva Companiei Indiilor… Ai cerut ca lichidarea ei să se facă de către stat…

FABRE (*îl întrerupe deznădăjduit*): Atunci, pentru orice minte omenească e limpede că nu puteam fi cumpărat de această companie… PREŞEDINTELE (*liniştit, cu autoritate*): Compania tocmai de aceea ţi-a oferit o sută de mii de livre… ca să-ţi închidă gura… ca să încetezi campania…

FABRE (*înfierbântat, îndurerat*): Dar acele o sută de mii de livre, Chabot (*îl arată*) mărturiseşte că nu mi le-a dat… că le-a oprit el. PREŞEDINTELE (*domol, sigur*): E adevărat… dar există un decret de lege atât de categoric modificat în favoarea societăţii, încât devine cert lucru că în cele din urmă ai fost cumpărat… Compania trebuia

lichidată… căci interesele ei loveau într-ale Republicii, şi totuşi tu…

FABRE (*îl întrerupe viu*): Eu am cerut această lichidare.

PREŞEDINTELE (*calm, cu socoteală*): Foarte bine… (*Deosebeşte un fir.*) Mai era necesar ca această lichidare să se facă de către stat… pentru că altminteri, lăsată în seama Companiei Indiilor, ea ar fi prelungit-o la nesfârşit.

FABRE (*categoric*): Eu am cerut ca statul s-o lichideze.

PREŞEDINTELE (*tacticos*): Foarte bine. Exact… Dar după ce Convenţia a votat proiectul de lege conform propunerii pe care ai făcut-o chiar dumneata… (*apăsând intens cuvântul*) pe proiectul votat ai adăugat cu creionul un rând abil, care înlătura tocmai clauza aceasta…

FABRE (*protestează vehement*): Nu pe decretul votat… pe proiectul de decret… pe cel care urma să fie votat.

PREŞEDINTELE (*cu privirea tăioasă*): Nădăjduiaţi că deputaţii vor fi uitat ce au votat…

FABRE (*cu vioiciune, îndurerat*): Nu-i adevărat… am modificat proiectul de decret nevotat încă, nu decretul… Am iscălit eu şilambon.

FOUQUIER (*prompt*): Lasă-l pe Cambon. (*Ironic*:) Fabre, abilitatea şi spiritul tău de intrigă sunt cunoscute… Dacă le-ai fi folosit mai mult în piesele tale şi mai puţin în comploturi… ai fi câştigat de două ori.

FABRE (*întorcându-se spre el, domolindu-se*): Fouquier, dacă mă resemnez să-ţi aud rechizitoriul… nu-mi cere să-ţi ascult şi părerile critice… E peste puterile mele!

(Râsete în sală.)

FOUQUIER (*vânăt*): Eşti necuviincios…

FABRE (*surâde batjocoritor*): Nu ştii să dai replici, Fouquier… Dar nu te mai trudi zadarnic…

23*

Recită ce ţi-a spus suflerul împotriva mea... Joacă-ţi rolul. (Cu p*ri*v*ire vie*:*)* *H*ai, rechizitoriul, Fouquier... Avem numai trei zile de judecată... (Cu o ameninţ*ar*e*.*) *Şi rişti* să pierzi plăcerea de a-l auzi pe Danton.

FOUQUIER (sprijinit în coate, dur): Ai răbdare...

PREŞEDINTELE (*lui Herault*): Acuzat: numele *ţi* domiciliul.

hfirault (*cu o solemnitate jucată*): Herault Sechfiles. Am locuit în foarte diferite locuri: ca avocat, înainte de revoluţie, (*măsurând sala*) chiar în această sală, a Parlamentului. La 14 iulie – pe zidurile Bastiliei... îndelungă vreme – în fotoliul prezidenţial al Convenţiei... De trei zile, (surâde c*u eleg*an*ţ*ă*) datori*tă excelenţilor mei prieteni, cărora le-am împrumutat, între altele, chiar textul Convenţiei republicane, la închisoarea Conciergerie. (Am *termina*t.*)*

PREŞEDINTELE (*îl acuză tăios*): Eşti un aristocrat. Enorma avere pe care o posezi nu ţi-a „slujit decât ca să-ţi cumperi prieteni.

HERAULT (*gesticulează cu mâini subţiri, cu o amabilitate sceptică*): Cetăţene preşedinte... Ku insulta pe membrii Comitetului mântuirii publice... (Cu un zâ*mb*e*t:*) *Le-am* făcut adesea servicii, (lămurit) *fără s*ă-i cumpăr.

PREŞEDINTELE (*enervat*): Aceşti colegi te-au demascat din clipa în care au descoperit că divulgi secretele consiliilor.

HfiRAULT (*zâmbind cu superioritate*): „Cetăţene, dumneata crezi că poţi spune unui om ca mine că are obiceiuri de Iată-n casă?

PREŞEDINTELE (*mereu enervat*): De altminteri, te-ai demascat deplin când ai dat adăpost unui emigrat... când ai mers până acolo (indi*gnai) că* te-ai dus chiar la închisoare... ca să-i ceri eliberarea.

Ilfi RAULT (*simplu*): E adevărat...

PREŞEDINTELE (*autoritar*): Şi ce explicaţie dai

acestui fapt?

IUSră ULT (*zâmbind*): Mi-era prieten…

PREŞEDINTELE (*categoric*): Dar era lovit de lege.

IIERAULT (*enervat*): Cetăţene prezident, ai nevoie să-ţi explic ce înseamnă obligaţiile de prietenie?

PREŞEDINTELE (*privindu-l hotărât*): Dar ţi-ai dat seama că e o crimă care se pedepseşte cu moartea?

HERAULT (*neted*): îmi dau. seama de tot ce fac.

PREŞEDINTELE (nedumerit): Atunci?…

1IERAULT (zâmbind): Atunci!… (Ridică din umeri.) Treci la alt acuzat. (Scoate o carte şiciteşte.)

PREŞEDINTELE (după o clipă de nedumerire, către; Danton): Acuzat: numele.

DANTON (se fgândea la răspunsul lui Herault, şi întrebarea îl surprinder surâde ironic, surâsul se comunică în dreapta şi stângă, accentuându-se, devenind râs; râde şi Dantorţ, râd şi juraţii, şi tribunalul, pe urmă nu e decât un râs formidabil).

PREŞEDINTELE (*înfuriat*): Acuzat: numele dumitale, domiciliul… vârsta…

DANTON (*scăzut ironic*): Domiciliul meu? Curând în neant. Numele mai – în Panteonul istoriei…*”* (Şi s*urâde înc*h*is, pe*nt*ru sin*e *îns*u*şi.)*

PREŞEDINTELE (*energic, furios*): Acuzat, numele şi domiciliul tău…

DANTON (*ridicând din umeri*): Dacă ţii cu orice preţ: Danton, nume de altfel cunoscut în revoluţiel Locuinţa mea o cunoşti, e tot în curtea Comerţului, strada Cordelierilor, ai venit de atâtea ori. Vârsta: treizeci şi patru de ani.

PREŞEDINTELE (*stăpâni*ndu-*se, cu ton susţinut*): Danton, eşti acuzat de către Convenţie că ai favorizat acţiunea lui Dumouriez… că nu l-ai demascat şi că ai împărtăşit proiectul lui liberticid, de a veni cu forţa armată asupra Parisului, ca să distrugă guvernul republican şi să se restabilească regalitatea.

f o

DANTON (*cu o violenţă voită, largă*): Vocea mea, care de atâtea ori s-a făcut auzită pentru apărarea cauzei poporului şi ca să-i apere interesele, va respinge fără greutate orice calomnie. Laşii care mă calomniază ar îndrăzni să mă atace în faţă? Să se arate, şi imediat îi voi acoperi de ruşine, (*Îndârjit*:) Cer deci să fiu ascultat de comisari ai Convenţiei, cărora am să le fac un denunţ care interesează Republica. (*Pe urmă, descurajat, căci nu crede că va fi satisfăcut, se frânge dezgustat*.) Ah! De altfel v-am spus şi vă repet... Locuinţa mea va fi în curând în neant, numele meu – în Panteonul istoriei! (Cu c*ap*u*l pe* p*ie*p*t:*) *A*m slujit prea mult... Nu mai pot suporta viaţa...

(Ceila îţi acuzaţiil văd cu groaza abdicând.)

CAMILLE (*cald*): Danton! Adu-ţi aminte cum ai dat peste cap pe Lasource anul trecut.

(Danton îşi aminteşte trist.)

PREŞEDINTELE: Danton, eşti acuzat că ai lucrat în înţelegere cu Mirabeau...

DANTON: Am cerut o comisie a Convenţiei, care să precizeze acuzaţiile şi căreia să-i... răspund.

PREŞEDINTELE (*autoritar*): Este inutil să ceri o comisie a Convenţiei, deoarece însăşi Convenţia, în baza raportului făcut de cetăţeanul Saint-Just, te-a declarat suspect de trădare şi te-a trimis aci înaintea Tribunalului. Ex. pune deci juraţilor apărarea ta...

DANTON (*amar, scăzut*): A, Convenţia nu vrea să mă audă!(*Uimit*:) Convenţia, adică Saint-Just, mă acuză. (*Şi frânt*:) Hai să vedem de ce mă acuzăm

PREŞEDINTELE (*deşi actul de acuzare trebuia citit, probabil de grefier, totuşi preşedintele personal îl face cunoscut*; *se ştie, de altfel, că Herman nu a făcut decât să citească chiar raportul lui Saint-Just*): Eşti acuzat că necontenit ai conspirat împotriva poporului, că ai servit tirania... ai apărut ameninţător în primele timpuri ale

revoluţiei, dar Mirabeau s-a priceput să te facă să taci… Ai sprijinit la iacobini moţiunea Laclos, care, aducând poporul în Câmpul lui Marte, a dat pretext lui Lafayette să masacreze două mii de cetăţeni. (Acuză me*reu e*n*ergic.) La 10* august, când ai văzut furtuna ce se prepară, ai fugit la Arcis-surăube. De ruşine numai, ai venit în noaptea de 9 august şi te-ai culcat. (Reproşâ*ndu-i cu tonu*l *ridicat, amar:)* T*u do*rmeai, în timp ce poporul sângera pentru libertate. După 10 august ai început tratative cu Anglia, trimiţând acolo un contrarevoluţionar, pe Noel. Tu ai făcut ca ducele de Orléans să fie ales deputat al Convenţiei. Ai refuzat evacuarea Parisului în timpul bătăliei de la Valmy, ca să fii mai aproape de ducele de Orléans. Ai îmbogăţit pe Fabre în timpul ministeriatului tău. Pe urmă ai căutat tot timpul un compromis între montagnarzi şi girondini. Niciodată nu te-ai pronunţat hotărât împotriva lui Gensonne, Guadet şi Brissot. Ai cerut necontenit ridicarea poporului în masă şi trimiterea lui spre frontieră, ca să rămână aci, stăpâni, regaliştii şi aristocraţii. (Uimire î*ntre* ac*uzaţi*; *citeşt*e; /Făceai complimente lui Brissot: „Aveţi mult spirit, dar aveţi şi pretenţiuni”… (Autoritar:) *Aşa?? cu* spirite” tratai pe duşmanii patriei! (Acuzând mere*u:) Ai* v*ăzut* cu oroare ziua de 31. mai şi pe cea de 2 iunie, când au fost arestaţi girondinii. Ai vrut mai târziu să scapi de moarte pe girondini. Ai acuzat pe Roland mai curând ca pe un imbecil meschin decât ca pe un trădător. De atunci ai complotat necontenit…

(Auditoriul e influenţat de actul de acuzare. Preşedintele îl priveşte pe Deintoh cu superioritate în ochi tot timpul.)

DANTON (a aşteptat neclintit): Da. Văd acuzarea… Acum, dovezile. (Preşedintele îl priveşte intimidat. Danton, teribilr eu vocea tunătoare:) Dovezile că am trădat, că am complotat, dovezile…

fO: linişte uimită în piivlic. Vădier, Dăvid, Henriot

schimbă 1 f semne desperaţi.)

PREŞEDINTELE (*speriat, face feţe-feţe*): Fără îndoială că acuzatorul public (*arată pe Fouquier*) va aduce dovezile necesare ca să lumineze pe juraţi… /; >…

MULŢIMEA (murmură Dovezile!

(E un tumult de murmur are.)

FOUQUIER (*se scoală, şi îi e aşteptat cuvântul într-o linişte de* rmrinţi Oovaezile tribunalului revoluţionar sunt de ordin moral. Justificarea hotărârii stă în conştiinţa juraţilor. Ei sunt aleşi din popor… (Susţ*inut, ho*tă*rât:) A* te îndoi de ei înseamnă a te îndoi de popor. De altfel, dacă în unanimitate Convenţia a trimis pe acuzaţi înaintea Tribunalului, înseamnă că avem dovezi morale de neînlăturat. (Cătr*e pre*ş*edinte:) C*ontinuaţi din actul de acuzare… (Perfect *lega l:*) *Şi, î*n că o dată, nu u it aţ i că sunteţi un tribunal revoluţionar. DANTC (privi*ndu-l mânios)*: *Fouqu*ier*, nu ai* să mă înveţi tu pe mine ce e Tribunalul revoluţionar… Eu 1 – a în înfiinţat. FOUQUIER (sec): Tocmai *pe*ntru că tu îi cunoşti principiile ar trebui să i le respecţi. Să nu te îndoieşti de justiţie; DANTON (amar): Fouqu*ier,* tribunalul e un cuţit… Un cuţit e acelaşi şi în mâna unui doctor şi în mâna unui ucigaş. FOUQUIER (hotărât): Cetăţe*ne pre*ş*e*dinte, continuă citirea din actul de acuzare. PREŞEDINTELE (continuând): Cei *acuzaţi n*-au cunoscut niciodată patria. (Danton are o str*âmbătur*ă *g*r*oa*z*nică a înt*r*egii feţe,* d*e uimire*. / S-a*u îmbogăţ*it prin furturi şi n-a fost crimă pe care să n-o protejeze. Avari, egoişti, apologeţi ai viciului, retori, dar nu amici ai >; r poporului, de pe spinarea căruia s-au îmbogă> ţitv Au nevoie de petrecericare însă nu se pot face decât în paguba egalităţii. Au nevoie de bani, care nu se pot obţine decât prin trădare… DANTON (brusc, crispat, amar*i dar* ş*optit o*ar*ecum)*:

Saint-Just, eşti o canalie cinstită. PREŞEDINTELE (*sună violent*); Te invit să respecţi… DANTQN (repe*tă*

*inim*ţ*ionatac*um *tar*e*, cu* o *cr*i*intă vam*ă*răciune*) *răă*int-Just, eşti o canalie cinstită. (încl*eştat tot*:) *A*duceţi-l aci, să-l îngrop sub îmi propria; lui infamiei.

PREŞEDINTELE (*sună clopoţelul, autoritar*): Danton, îţi interzic să insulţi aci pe reprezentanţii naţiunii, Tribunalul, sau poporul suveran. Ei au dreptul să-ţi ceară socoteală. Marat a fost acuzat şi el… La acuzaţii precise, el însă a răspuns în aşa fel, că juraţii luminaţi l-au dezvinovăţit în unanimitate. (Şi s*cur*t*:*) *I*a pildă deci de la el şi prezintă-ţi apărarea.

DANTON (*înfuriat, formidabil, cu gura strâmbă, cu ochii măriţi*): Să mă apăr? Un om ca mine are nevoie să se apere? Şi de ce să mă apăr? Să vă strig în faţă că la St. Cloud eu am oprit pe rege ca să nu fugă? Că pe Lafayette, că pe Mirabeau eu i-am denunţat? (*Uimit*:) Ce să vă spun despre 10 august, dacă nici nu ştiţi ce a fost atunci? Unde era Robespierre? Saint-Just? (*Amar, cu o căldură tristă*:) Saint-Just, stârpitură cinstită, sunt un om fără patrie! (*Sleit parcă*:) Ce vreţi să răspund la atâta nemernicie? Un om vândut, eu? (*Crescând iar*:) Poate fi cumpărat un om ca mine? (*Cu un surâs de deznădejde*:) Să vie aci o singură dovadă… un indiciu.

FOUQUIER (*prezentând ca dovezi*): Ai luat de la rege optzeci de mii de livre. Te-ai vândut!

DANTON: Ce înseamnă asta? Lui Danton statul îi poate oferi optzeci de mii de livrei dar Danton nu se vinde pentru optzeci de mii de livre…

FOUQUIER: Luxul în care trăiau acuzaţii, orgiile cărora se dedau… sunt cunoscute de toată lumea… N-au avut nici măcar ruşinea să le ascundă, acum, când poporul suferă atâta…

(Mari aprobări în public.)

DANTON (*uriaş clocotitor*): Ha… ha… ha… de unde cunoşti tu poporul?

PREŞEDINTELE (*autoritar mereu*): Danton, nu uita

respectul pe care îl datoreşti justiţiei. Păstrează măsura, care este semnul nevinovăţiei, îndrăzneala e arma celui care se simte vinovat...

DANTON (*eu mâinile ridicate batjocoritor*): Ah, vă e frică de îndrăzneală!... Francezilor le e frică de îndrăzneală!... Nu le mai place fruntea înălţată şi privirea în adâncul ochilor. (Cu dispr*eţ adânc:) A tre*buit ca Franţa să ajungă sub călcâiul lui Robespierre şi să meargă cu picioarele lui Couthon ca să vedem şi asta. (Râde ama*r.)* H*a-ha*-ha...

PREŞEDINTELE (*sună energic*): Acuzat, nu auzi clopoţelul?

DANTON (*rânjind mereu, din lot trupul lui de uriaş*): Cetăţene prezident, puţin îi pasă unui om în ceasul morţii de clopoţelul tău.

PREŞEDINTELE (*cu ochii sticloşi*): Când spui că eşti sigur de moarte insulţi justiţia, căci înseamnă că n-ai încredere în ea...

DANTON (*jumătate ironic, întins ca o lamă de spadă*): Am atâta încredere în ea, încât vă spun că peste trei luni, toţi câţi mă condamnă azi mă vor urma la ghilotină. (*Întâi a avut o privire în gând, pe urmă priveşte treptat tot Tribunalul, care îngheaţă*.) Ah, cetăţene preşedinte, nimic nu se plăteşte mai sigur ca prostia.

PREŞEDINTELE (*sclipitor*): Nu ai avea decât de câştigat dacă în loc să faci profeţii ai răspunde la acuzaţiile precise de jaf în averea statului şi de viaţa desfrânată, care ţi se aduc.

DANTON (cu pumnii încleştaţi formidabil): Cum, precise?

FOUQUIEPI (*se ridică şi intervine nervos, uscat*): Acuzatul a deturnat în folosul său personal fondurile Ministerului de Justiţie, în sumă de patru Sute de mii de livre, iar în Belgia a jefuit până a înstrăinat simpatiile populaţiei pentru Franţa. Acum e precis?... Iar în ceea ce

priveşte orgiile pe care le făcea, martor e întreg poporul francez. (Se a*şază scurt, într-o liniş*te de moar*te.)*

DANTON (*se domoleşte brusc, se strânge în el*): Acuma da. (*Lămureşte*:) În Consiliul de Miniştri am justificat oral întrebuinţarea acestor bani. Două milioane de livre, (*subliniază*) fonduri decrete, au fost împărţite între ministere. Ministerului meu i-au revenit patru Sute de mii de livre. (*Scurt*:) întrebuinţarea fondurilor secrete nu se justifică prin însăşi definiţia lor.

FOUQUIER (perfid; cu mână întinsă): Ai A!...

(Poporul murmură ironic şi el.)

DANTON (*încurcat puţin*): De altfel, ele au slujit la răscularea câtorva departamente... şi nici nu le-am mânuit eu, „ci Fabre şi Billaud-Varenne. Mi s-a răscumpărat de către stat cancelaria de avocat, cu optzeci de mii de livre.

Tot ce am un face mai mult. (*Ridicând din umeri*:) Intru cât priveşte jaful din Belgia, sunt" fatalităţi ale Revoluţiei. Triitiiseserăm acolo o armată neechipată... ştiu că s-au oprit două căruţe la Aras. Au găsit în ele vesela trimisă de Delacroix pentru bufetul Convenţiei, şi în cufăi4 la mine – rufele mele şi un corset de molton. (Rânj*ind batjocoritor:) E*i biney oricând riscaţi să găsiţi pirintre rufele mele un corset de femeie. (Râse*te în mulţime.) D*e altfel, vorbiţi mereu de „orgiile" mele. (Limp*ede:) N*-am tăgăduit niciodată că mi-au plăcut bucuriile vieţii...

(*înduioşat, adânc sincer*:) De oameni mi-a fost uneori silă. Dar viaţa mi-a plăcut. (*Cu o mândrie simplă, emoţionată*:) Uitaţi-vă la mine. Natura m-a zămislit cu dărnicie, mi-a dat forme atletice şi dorinţe aprige. (*Simţindu-se mare, copleşitor*:) Ca să dobori poarta robiei, îţi trebuie umeri că ai mei. Ca să aduni şi să trimiţi la luptă o ţară întreagă, îţi trebuie o voce ca a mea... (Cu d *d*rea*ptă sinceritate:) C*ă am nevoi arzătoare şi pofte largi? Cred... (Ca un ur*ia*ş *el*ementa*r:) Steja*rii puternici au rădăcini aprig înfipte în pământ, (cald, cu *och*ii *î*n*lăcră*m*aţi) dar*

*aj*ung mai sus... mai liber, spre soare \ (Scăzut:) Nu *sunt b*olnav de ficat. (Larg, adânc *emoţ*io*nat:) Am sădit* pomi şi am făcut copii. (Are o crispa*re* a u*merilor, a*m*intindu*-şi*; apoi:) Ce? îmi d*aţi drept pildă pe Robespierre? Eu n-am moştenit de la tata neputinţa. Numai cine are curajul să strângă în braţe o femeie are curajul să atace în faţă un duşman.

PREŞEDINTELE (*cu o energie abia adunată*): Încă o dată, nu ataca pe reprezentanţii poporuhr.

DANTON (*râde strâmb, depărtat de lume*): Ha-haha! Reprezentanţii poporului? Nu, aceia nu-l reprezintă. (*Cald şi ironic*:) Poporul iubeşte viaţa, iiibeşte cântecu 1 şi jocu 1, poporu' 1 face copii,(*în mulţime se râde zgomotos, priveşte lung, cu îngăduitoare ironie şi tristeţe, mulţimea din sală*) poporul se adună să petreacă chiar atunci când e vorba de capul unui om. (*Surâde amar.*) Poporul e şi el o târfă pe care dacă o iubeşti trebuie să ştii s-o strângi în braţe, (*Poporul râde, Danton zâmbeşte cu imensă înţelepciune*...) Şi tot te înşală!

(Râsete zgomotoase.)

PREŞEDINTELE: Aşadar, insulţi poporul, aci, în plin Tribunal?

DANTON (râde şi arată poporul, care râde şi el, acum veselia creşte).

FOUQUIER (*strepezit*): Luaţi nota că de altminteri acuzatul nu numai că nu tăgăduieşte ceea ce i se impută... dar...

DANTON (*înfuriat, cu pumnii încleştaţi, strigă*): Ce? N-am recunoscut nimic. Nu face pe prostul cu mine... N-am recunoscut nimic... Tot ce mi se impută sunt nişte infamii... Dacă nu vă ajung cele ce v-am spus, aduceţi martorii pe care vi-i cer. (Cu putere:) *De ce fug*iţi de lumină?... De trei zile cer necontenit martori. Acuzatorul public insultă Tribunalul atunci când îi refuză mijloacele prin care ar putea afla adevărul.

(Poporul aprobă zgomotos.)

FOUQUIER (*timid*): Eu nu mă opun ca martorii să fie chemaţi.

*

(Preşedintele sună.)

DANTON: Uite, poporul întreg vrea să se facă lumină.

POPORUL (frământat, se agită, e un tumult puternic): Martori… Să se aducă martori.

PREŞEDINTELE (*speriat*): Tăcere, tăcere…

CAMILLE (*surâzător*): Poporul cere martori… Nu poţi să treci peste voinţa poporului…

PREŞEDINTELE (*hotărât*): Aci e un tribunal constituit, care decide…

DANTON (*cu judecată*): Poporul are dreptul st, retragă încrederea lui oricăruia dintre reprezentanţi, dacă nu execută mandatul pe care i l-a dat.

(Aprobări zgomotoase, energie în public. Fouquier şi Herman schimbă între ei bilete, alarmaţi.)

VADIER (speriat, la ghişeu): Henriot, vezi ce fac ăştia?

HENRIOT (*„fii liniştit”*): Avem afară două batalioane.

POPORUL (strigă mereu zgomotos): Martori! Să vie martori!

FOUQUIER (*se scoală hotărât*): E timpul să înceteze aceste dezbateri scandaloase… Voi scrie la Convenţie, ca să-i supun cererea acuzatului. Ne vom supune dispoziţiilor Convenţiei. (Aplauze. Întinde lui Herman un bilet, care pe urmă îl trece lui Vadier.)

PREŞEDINTELE (*anunţă*): Am trimis la Convenţie cererea acuzatului Danton. Vom continua acum interogatoriul celorlalţi, rămânând ca pe urmă să-i dăm din nou cuvântul să-şi ducă mai departe apărarea… Acuzat, cum te cheamă?

(Atenţie mare în public.)

CAMILLE: Lucile Camille Simplice Desmoulins, deputat al Convenţiei.

PREŞEDINTELE: Vârsta?

CAMILLE: Treizeci şi trei de ani, vârsta fatală revoluţionarilor... Vârsta marelui sans*-culotte Iisus* când a fost răstignit.

PREŞEDINTELE: Eşti acuzat că într-o gazetă infamă ai calomniat Republica... (Auto*ritar,* *au*to*mat:)* *A*i. batjocorit în acea gazetă măsurile de apărare ale statului, ai insultat pe reprezentanţii poporului şi ai luat apărarea celor condamnaţi. Simulând umanitatea şi clemenţa, ai întreţinut îndârjirea contrarevoluţionarilor... (S-a oprit*,* a*cum d*ir*ect:*) *Ce ai* de răspuns?

CAMILLE (*liniştity cu ochii limpezi, fără gesturi*): Am denunţat în *Vechiul cordelier* pe falşii prieteni ai poporului, pe cei care îndeamnă la asasinate, compromiţând libertatea, pe e ei care au călcat în picioare sentimentele de pietate ale poporului şi au gonit din catedrală cultul Fiinţei supreme, introducând cultul brutal al raţiunii. (*Cu ton lămuritor*:) Adică am atacat cu toată violenţa indignării pe Hébert şi banda lui. (*Ca o concluzie*:) Acum opt zile, Tribunalul, în faţa căruia mă aflu azi, a condamnat la moarte, pe baza acuzaţiilor mele, pe Hébert şi banda lui (*Neted*:) Justiţia nu poate greşi. (*Precis*:) Dacă mă veţi condamna pe mine, dovediţi că aţi greşit acum o săptămână...

(Aplauze îndelungate la public. Danton îl priveşte cu admiraţie pe Camille.)

PREŞEDINTELE (*impresionat şi el, cu voce scăzută*): Dacă te-ai fi mărginit la acest atacr ai fi binemeritat de la Republicăşi nu ai fi iosţ trimis aci să dai socoteală justiţiei. Dar ai îndrăznit să ataci şi actele Comitetului public. Târât de torentul unui talent recunoscut, ai săpat înseşi temeliile Republicii. (*Privind cu ochii aspri, aprig*:) Ai cerut un Comitet de clemenţă după ce ai fost „Procurorul

lanternei”.

CAMILLE (*dintr-o dală trist*): Da... şi acum în faţa t uturor cer iertare pentru nebunia mea de la început. (Cu o *a*dân*că şi* s*im*p*lă sinceritate:) E*u eram făcut să scriu versuri şi să cânt iubirea, (uimi*re nema*i*pomenită, to*ţi *se* p*rivesc unii pe* al*ţii) nu* să fiu revoluţionar.

PREŞEDINTELE (*strigând, bucuros că a prins un argument*): Aşadar, regreţi lupta pe care ai dus-o alături de popor la început şi de la care te-ai abătut numai sub influenţa nefastă a unui rău prieten?

PRIETENII (*mai toţi prietenii, fără Danton, speriaţi*): Camille, Camille, vezi ce faci?... Ţi se întinde o cursă!...

CAMILLE (*totuşi, hotărât pentru această mărturisire de apropierea morţii*): Regret, regret totul. (*Cald*:) Era în mine numai iubire... iubire care-şi greşea calea... când iubeşti nu poţi să păstrezi măsura... Am iubit prea mult poporul... şi în numele lui am cerut măsuri extreme. (Cu o nesfârşită *ob*o*se*a*lă:) Astăzi văd cu* groază că toate certurile, neînţelegerile, cruzimile sunt nefolositoare. (Cald, hotărât:) *Nu,* le*gea de* fier nu poate da oamenilor fericirea! Numai iubirea le-o poate da... (Se aşază jos, abătut.)

PREŞEDINTELE (*mânios*): Ceea ce spui acum este o nouă sfruntare... Să trecem la altul... Acuzat, numele...

PHILIPPEAUX: Pierre-Nicolas Philippeaux, fost judecător prezidial la Mons, deputat al Convenţiei

PREŞEDINTELE: Vârsta?

PHILIPPEAUX: Treizeci şi cinci de ani.

PREŞEDINTELE (*acelaşi ton susţinut*): Eşti acuzat că prin intrigi ai încercat să paralizezi apărarea naţională în Vendeea. Că ai folosit oşilit-b tea de reprezentant ca să ataci pe generali, că prin pamflete, în urmă, ai căutat să discreditezi pe membrii Comitetului mântuirii publice, că ai conspirat pentru restabilirea regalităţii cu Danton şi Fabre. Ce ai de zis?»

24 369

PHILIPPEAUX (*simplu, hotărât,* cu *dispreţ*): Denunţând pe generalii incapabili nu mi-am făcut decât datoria... Acum o săptămână aţi condamnat la moarte pe generalul denunţat de mine... Dacă Tribunalul s-a înşelat atunci, m-am înşelat şi eu... i.

(Aplauze.)

PREŞEDINTELE: Dar ai acuzat şi pe membrii comitetului?

PHILIPPEAUX (*găsind că avea dreptul*): Dacă au aşteptat patru luni până să-şi recunoască vina... Din prostia lor a curs. Însă patru luni sânge nevinovat în Vendeea. Răscoala s-ar fi potolit într-o lună...

FOUQUIER (*înfuriai, dă cu pumnul în masă*): Aici nu eşti adus să acuzi... aci eşti adus să te

y aperi...

PHILIPPEAUX (*cu fruntea sus, zâmbind*): Să mă apar că am acuzat?... Fouquier, Fouquier, eu nu ţi-aş dori însă ţie să te aperi cândva că ai acuzat (căci *apropierea morţii dă vedenii de profet).*

PREŞEDINTELE (*furios*): Mai departe. Acuzat, cum te cheamă, vârsta?

WESTERMANN fem *oarecare pedanterie, ca în tot ce face*): Westermann, general de brigadă. Patruzeci şi trei de ani, cinci luni.

PREŞEDINTELE: Eşti acuzat că...

WESTERMANN (*grăbit*): De ce sunt acuzat?

PREŞEDINTELE: Eşti acuzat că ăi ameninţat Comitetul public eu forţa armată. Între conspiratori ţi se rezervase rolul de conducător militar. De altminteri, întotdeauna ai dovedit sentimente de contrarevoluţionar.

WESTERMANN (candid şi absolut convins): Nu-i adevărat.

(Toată lumea zâmbeşte cu simpatie.)

PREŞEDINTELE: Ai fost instrumentul lui Dumouriez

şi complicele lui în trădarea care a înlesnit retragerea prusacilor...

WESTERMANN (*furios*): Nu-i adevărat, n-auzi?... (Mârâ*ie.) U*n alsacian nu poate face asta.

PREŞEDINTELE: Cumpărat de prusaci atunci, eşti consecvent cu tine însuţi acum, când te găseşti pe banca acuzării, la un loc cu agenţii lui Pitt. (*Westermann de-abia se stăpâneşte*.) Om fără patrie.

WESTERMANN (*izbucnind brusc*): Taci odată, nemernicule...

(Rumoare, scandal, chiar amicii încearcă să-l potolească, şi abia se potoleşte închis în el...)

PREŞEDINTELE (*către Westermann*): Credeai că ora când să dai socoteală poporului va întârzia. Astăzi eşti în faţa justiţiei neînduplecate...

WESTERMANN (*potolit şi dispreţuitor, se întoarce către sală*): Poporul? Da, voi da socoteală poporului... Mă voi dezbrăca în faţa lui şi va vedea că am primit şapte răni, toate din faţă... Una singură din spate: actul de acuzare...

(Aplauze în public. Vadier şi. Billaud-Varenne intră în sală.)

VADIER: Nemernicii, ticăloşii, îi avem în mână. (*Lui Fouquier*:) Uite cu ce să scapi din încurcătură.

FOUQUIER: Era şi timpul. (*Citeşte în mijlocul unei tăceri de moarte*:) „Convenţia naţională, după ce a ascultat raportul comitatelor mântuirii publice şi al siguranţei generale, decretează

24*

că Tribunalul revoluţionar va continua instrucţia relativă la conspiraţia lui Danton şi a celorlalţi şi că preşedintele va întrebuinţa orice mijloace pe care legea i le dă, ca să facă să i se respecte autoritatea şi să reprime orice tentativă a acuzaţilor de a tulbura linişstea publică şi de a împiedica mersul justiţiei, (*subliniază*) decretează că orice acuzat de conspiraţie care va rezista sau va insulta

justiţia naţională (*subliniază energic încă*) va fi scos imediat din sală şi judecat în lipsă”.

(Uluire generală, pe figurile acuzaţilor se citeşte groaza morţii:

Herault, care ridicase ochii din carte, surâde palid, ironic.)

PHILIPPEAUX (*deznădăjduit*): Atunci, asasinţi-ne pur şi simplu fără judecată!

(Poporul, ameninţător, copleşitor, murmură, preşedintele sună ameninţător.)

DANTON (*dorind să precizeze*): Unde-i răspunsul la cererea mea? Răspunsul Convenţiei…

(Preşedintele sună scurt, copleşitor.)

FOUQUIER (*citeşte pe altă foaie, sala întreagă aşteaptă*): „Comuna Paris. Noi, administratorii Departamentului poliţiei, în baza unei scrisori care ne-a fost scrisă de portarul, închisorii Luxembourg, ne-am transportat la zisa închisoare şi am făcut să se prezinte în faţa noastră cetăţeanul Lallotte, fost ministru al Republicii la Florenţa, deţinut în zisa închisoare de mai multe zile, şi care ne-a declarat că ieri, între şase şi şapte seara, fiind în camera cetăţeanului Artur Dillon, zisul Dillon, după ce l-a luat deoparte, i-a spus că trebuie să reziste opresiunii, ca oamenii cu cap şi cu inimă deţinuţi la Luxembourg şi ia alte închisori trebuie să se adune la un loc – că soţia lui Desmoulins le pune la dispoziţie o mie de galbeni, cu scopul ca să adune popor în jurul Tribunalului revoluţionar”.

CAMILLE (*năucit de groază*): Nu! Nu! Vor să omoare pe Luciiq. (*Leşină aproape*.) Nu! Nu!… Saint-Just vrea să asasineze pe Lucile…

ACUZAŢII (*sunt într-o fierbere de moarte*): Canalie, născocitori, nemernici…

FOUQUIER (vrea să citească mai departe, dar acuzaţii protestează îndârjiţi).

DANTON (amar, cu pumnul întins, arătând pe Vadier şi Billaud): Ah, corbii ăştia ne vor urmări până la mormânt.

VADIER (energic, lui Fouquier): Cere închiderea dezbaterilor.

PREŞEDINTELE (sună, cere să se facă linişte, se face o clipă linişte).

FOUQUIER (*a citit un bilet*): Trei zile ale procesului fiind trecute, cer juriului să declare dacă e luminat.

ACUZAŢII (înspăimântaţi, e în grupul lor un urlet de fiare înjunghiate): A! Curh?

DANTON (*uluit, înecat*): Cum o să se închidă dezbaterile? Dar nu s-a citit nicio piesă, – nu s-au audiat martori, n-a avut loc nici măcar rechizitoriul. Cum să se închidă dezbaterile?

PREŞEDINTELE (*dominând zgomotul*): Invit pe juraţi să delibereze...

(Juraţii se ridică şi ies.)

DANTON (se frânge-n două, dar fără desperare):

Totul s-a sfârşit.

t

CAMILLE (*înnebunit*): Dare cu neputinţă! (*Imploră*:) Robespierre...

(Poporul protestează împotriva măsurii.)

PREŞEDINTELE (*către popor*): Juraţii sunt reprezentanţii poporului... Aveţi încredere în ei...

(Se face linişte, dar mulţimea fierbe.)

CAMILLE (*rupe un memoriu pe care îl pregătise, scris, şi îl aruncă în capul lui Fouquier*): Canalie...

VADIER (*aprig lui Henriot*): Adu jandarmii în sală... Să nu se pronunţe verdictul faţă de acuzaţi...

HENRIOT: Dacă poporul vede jandarmi, totul e pierdut...

VADIER: Adu-i sub pretextul evacuării acuzaţilor. Fouquier să ceară evacuarea acuzaţilor... Să nu se pronunţe verdictul cu ei aci... de faţă... că e nenorocire cu

poporul. Ar trebui să li se împartă ceva pâine…

FOUQUIER (*care acum primeşte cocoloşi de hârtie*): îndrăzneala cu care acuzaţii insultă Tribunalul cere necesare măsuri de rigoare. Cer prin urmare ca întrebările să fie puse, (*răspicat*) şi judecata pronunţată, în absenţa acuzaţilor…

(AU t icnet de uimire, până şi mulţimea încremeneşte. Preşedintele dă un ordin, apar jandarmii. Danton e uluit, rânjeşte cu ochii sticloşi, teribil.)

CAMILLE (*urlă, se zbate*): Nu, nu se poate, Danton…

(Jandarmii îl scot afară.)

DANTON (*sfârşit*): E de prisos, Camille… Camille, nu putem lupta cu asasini atât de şireţi. E istovitor…

(Sunt scoşi afară în timp ce cade cortina.)

TÂBLOUL XX

În aceeaşi zi. Grefa de la Conciergerie, o încăpere simplă, înnegrită, de casă veche; în stânga – perete gros, în dreapta – un vitraliu şters, de sticlă, eu un geam care se dă la o parte ca un mic ghişeu. În fund – uşa. O bancă de lemn de-a lungul peretelui din stânga. Pe jos – se ulcea de băut apă. Lumina – scăzută de tot. Se văd vag prin geamlâc teancuri de hârtii dincolo, la grefa propriu-zisă.

DANTON, CAMILLE, FABRE, HERAULT, PHILIPPEAUX, WESTERMANN, DELACROIX, CHABOT, BAZIRE, RICHARD, LUCILE ŞANSON şi încă DOI-TREI BĂRBAŢI

(Condamnaţii aşteaptă aci să vie călăul, „casă le facă toalelau fi să-i urce în caretă pentru eşafod. E ora patru după amiază, dar aci e întuneric aproape, arde numai luminarea lângă perete. Westermann e încruntat într-un colţ. Fabre e jos, în faţă. Herault, pe banchetă, citeşte. Danton se plimbă agitat. Camille e descompus de durere, pe gânduri»)

DANTON (*vede pe Fabre, preocupat, nervos*): Ce-i, Fabre? Şi tu?

(Fabre tace părăsit gânduritor şi tristeţii lui.)

HfâRAULT (*se întrerupe din citit, întreabă liniştit pe Danton, care a ajuns în dreptul lui*): Aici?... Aici au aşteptat toţi condamnaţii? WESTERMANN (cu u*n* s*e*nt*iment de* s*ol*d*at dis*c*iplinat):*

Aici, la grefa!... HfâRAULT (acel*aşi filosof ama*b*il,* în*de*p*ărtat): D*ar dacă se termina procesul noaptea, ca al girondinilor, aşteptam tot aici (nu v*ed*e *pat*u*ri) pâ*nă vine călăul?

WESTERMANN (*s-a informat meticulos*)*: – (Mi*-a spus Richard... Toţi condamnaţii au aşteptat pe Sanson aici... Afară de girondini, care erau prea mulţi şi au aşteptat în odaia cu pereţi groşi...

— Şi afară de Charlotte Corday, care a

O» 7» 7

aşteptat într-o celulă, în faţa uşii, la dreapta... HERAULT (priv*eşte mir*a*t, ui*mi*t, uş*or *înd*u*ioşat): A*ici a plâns Maria Antoaneta! Ducele de Orléans! Manon Roland! De gratiile acestea s-a atârnat la Dubary... Custine, Bailly, Manuel... atâţi şi atâtea... (Pe gânduri o cli*pă, apoi c*i*teşte m*ai *dep*a*rte.) W*E*STE*R*MANN (e*nervat că Herau*lt citeş*te, şi el* n*u face* ni*mi*c*): Dac*ă *ar veni* Sanson precis la patru... Mai e un sfert de oră... HfiRAULT (surâde filosofic): De ce *atâta precizie?* Eu cred că trebuie să vie mai devreme, ca să ne facă toaleta, pentru că la patru plecăm... Caretele – mi se pare – sunt de pe acum în curte.

WESTERMANN (*adevereşte scurt*): Două, vopsite-n ros u...

y

(Herault citeşte... ipr,)

CAMILLE (*frământaţ, istovit, neputând să creadă*): Danton! Danton, e definitiv? (*Danton îl mângâie, surâzând ca unui frate... Camille înţelege, strigă înăbuşit în el*:) Lucile... Lucile. (Îşi *frânge mâi*n*ile.) D*ANTON (frăţ*eşte): F*ii liniştit, Camille... Las-o pe

Lucile… –.; (:

CAMILLE (*cţi febră, încleştat*): Mi-e cu neputinţă, Danton… E destul să gândesc că mory ca să-mi. apară ea… la un p-s… (Cu o viziuni *se*n*zuală:)* T*oată… (Abă*tut, cade în *el însu*şi*.)* E *de*st*u*l *să m*ă gândesc că; nu o voi mai Vedea, ca să: simt că moartea e cel mai monstruos lucru…

DANTON (*îi mângâie obrajii*): Camille, tu mori din cauza mea? i

CAMILLE (*regăsindu-se puţin*): Danton… (vorb*eşte lini*ş*tit) şt*iu bine că din cauza prieteniei cu tine mor. Dar când moare cineva cu un geniu ca tine, e încă o fericire… (Învoi*ndu-se parcă:) Nu, D*anton, dacă sufăr atât, e numai pentru că mă despart de ea… Eu dacă nu o vedeam câteva ore eram neliniştit. (Cu o nesfârş*it*ă d*eznădejde:*) *Mi se par*e acum că îmi stoarce cineva inima, – că îmi sfărâmă craniul… (îşi dă seama de *ne*no*rocirea* l*ui.) M-am crez*u*t c*el mai fericit om că am întâlnit-o, şi azi tocmai faptul acesta îmi face – mie singur dintre toţi – moartea cel mai neînchipuit chin. (Dintr-odată gra*v, convine:) De a*lt*fel, ni*ci acum nu cred că mor. (Toţi îl compătim*esc* v*ăzându-l aşa,* n*epământesc în* s*peranţa lui.)* T*rebuie s*ă *se* întâmple ceva! … (Are ochii ca de stic*lă.*)

PHILIPPEAUX (*constatând mirat oarecum*): Ce groaznică e moartea executat!

WESTERMANN (*aspru, scurt*): Ce? Dar cum ţi-ai închipuit-o?

PHILIPP fia UX (*convins, îndurerat*): Cât e de adevărat… Niciodată nu ştii nimic până nu eşti aici…

WESTERMANN (*dârz de jelul lui*): Dar cum ai crezut că e, tu, care ai trimis atâţia la moarte?

PHILIPPEAUX (*uimit şi abătui*): Dacă aş fi ştiut!…

Facfem răul pentru că nu îl cunoaştem, nu îl simţim… în i

IDANTON: Unii îl fac, e drept, pentru că n-au imaginaţie.

HERAULT (*care se întrerupe din lectură şi gândeşte o clipă*); Philippeaux are dreptate... Nu poţi să fii în două locuri dintr-odată... într-un loc eşti cu toate simţurile şi cu corpul, cu toate posibilităţile de viitor, cu toate interesele, iar într-alt loc eşti simplu excursionist cu imaginaţia. De la teatru te întorci când vrei acasă... Acum suntem aici, şi la ora asta – e patru fără un sfert zici, Westermann? – dincolo de pereţii camerei, dincolo de poartă, e o lume care trece pe stradă în aer liber, în soare, aşteaptă să întâlnească amici, are planuri pentru ora şase deseară la masă, pentru mâine... Noi am pornit într-altă direcţie. La ora şase!... gândiţi-vă ce vom face la ora şase, când ei îşi vor lua prăjitura la Palais Egalite...

PHILIPPEAUX (*încremenit*): Peste două ore...

(Danton ascultă adânc, pe gânduri.)

HERAULT: Peste două ore! (*Afară de Fabre şi Camille, toţi, prinşi, ascultă*.) ... Vom fi în spaţiile interplanetare. (Prop*une, pe* j*um*ă*tate* ser*ios:)* *S*ă ne aşteptăm unul pe altul la ghilotină, ca să fim toţi deseară la un loc... Se zice că dincolo de Saturn e un întuneric atât de groaznic şi de rece... că nu se văd nici sufletele...

PHILIPPEAUX (*nu-i vine să creadă*): Cum, peste două ore vom fi în haos, dincolo de Saturn?

HfiRAULT: Peste două ore? Adaugă şi cele patru ore de când am pornit... de azi de dimineaţă, de când s-a dat sentinţa. (Toţi *îng*h*eaţă, pa*l*izi.)* *C*e vă miraţi?... De patru ore am şi pornit pe lumea cealaltă. Dar n-am simţit. Cum se întâmplă uneori să nu simţi că a plecat corabia claca eşti în burta ei, ca noi acum. Nu te mai poţi întoarce, a dispărut ţărmul.

PIIÂLIPPEAUX (*cu umerii ridicaţi*): Cu toate astea, mai trecem peste o jumătate de oră prin oraş, printre şiruri de oameni?...

IIERAULT (*surâde*): Dar ce avem noi cu oamenii aceia care sunt vii? O să ne simţim străini, înlumina soarelui,

cum ţi se pare străină populaţia înghesuită când mergi cu corabia de-a lungul coastei în India.

DANTON (*brutal, cu privirea puternică*): Vorbe; la ora şase vom fi în carul cimitirului, cu gâturile ciuntite. Vom fi sânge şi carne la fel cu aceea a animalelor tăiate la abator. Astăzi, când cei care au asistat la execuţie se vor aşeza la §

masă... vom fi acoperiţi cu pământ, cu picioarele amestecate, în cimitirul Francis. Asta va fi tot... Sticla goală o arunci la gunoi...

CAMILLE (*îngrozit, cu ochii măriţi*): Danton, tu nu crezi că vom mai trăi într-altă lume? Tu nu crezi în nemurirea sufletelor?

DANTON (drept ca o statuie întunecată): Nu... astăzi la şase se termină totul... (Respiră cu pieptul larg.)

CAMILLE (*se jrânge deznădăjduit*): Ah, nimic nu poate opri apa asta care ne târăşte?

HERAULT: Ascultă, Camille... ascultă, uită-te la mine. Cea mai frumoasă maximă a lui de La Rochefoucauld e a[11]ceasta: „Soarele şi Moartea nu se pot privi fix”. De ce-o priveşti atâta? Gândeşte-te la altceva.

CAMILLE: Nu... nu... peste o jumătate de oră... peste o oră...

HERAULT: Gândeşte-te că tot trebuie să murim o

*

dată. Vor muri sigur, (*face o pauză*) vor muri sigur şi Robespierre, şi Saint-Just. Vor muri toţi ce iscare vor asista peste o oră la execuţia noastră. Toţi cei care vor scrie despre revoluţie... cei care vor citi ce s-a scris despre revoluţie. Vor fi tot atât de morţi ca şi noi... f”.

CAMILLE (cu o sinceritate elementară, care ţine de *revelaţie*): Ştiu: milioane şi milioane de oameni au murit... milioane şi milioane vor muri. (*Înnebunit, plesnesc în el*

11 Scriitor francez (1613—1680), autorul unor Maxime şi al unor Memorii.

a*rterele.)* *D*ar numai moartea mea e moartea adevărată.

WESTERMANN (în timpul acesta citeşte liniştit inscripţiile de pe pereţi).

Hfi RĂULT: Uite Westermann ce liniştit e...

PHILIPPEAUX: Westermann? Cum o să-l mai înspăimânte cuţitul ghilotinei, când el e străpuns de şapte ori?

CAMILLE (s-a dus să se trântească pe salteaua de paie).

DANTON: Nu... Westermann moare uşor din altă cauză... Nu are imaginaţie. E ca unul care trece în amurg peste o punte, fără să ştie că e deasupra unei prăpăstii de o mie de picioare adâncime.

HfiRAULT: Avem leac şi împotriva conştiinţei pericolului. Richard are să ne aducă vreo douăsticile de corii aci v

DANTON: Nu... eu nu iau... Vreau că întreaga mea conştiinţă să mai trăiască un ceas şi jumătate. Va privi moartea drept înainte. Pe urmă va fi pământ.

(Luminarea paptâie, jucând umbrele. La ghişeu apare Richard, cu sticle şi alte lucruri.)

TOŢI (*dar pe rând*): Richard/... a venit Richard!

FARRE (*neliniştit*): Ei, Richard...

RICHARD (*lui Fabre, scuzându-se oarecum*): Nu s-a găsit nimic... s-au ridicat hârtiile...

PHILIPPEAUX (*viu*): Dar mie?... Mi-a adus?

RICHARD: N-a putut nevastă-mea să se ducă nicăieri... Suntem foarte supravegheaţi... Pentru cetăţeanul Herault, o doamnă a vrut să dea un buchet de flori... dar nu e permis, de când cu garoafa dată Mariei Antoaneta, să aducă flori... Ne e frică... facem şi noi ce putem... Doamna, atunci a rupt o ramură din pom şi a rugat-o pe nevastă-mea, plângând, să v-o aducă... (Dă lui Herault o ramură de c*ire*ş *în*f*lorit; c*e*a mai* m*ar*e *part*e *din acuza*ţ*i* p*riv*e*sc h*a*lucin*a*ţi* r*amura d*e *cireş, ca pe o mic*ă

minune din afară.)

HERAULŢ (*surâde cu ochii umezi*): Asta-i din lumea cealaltă.

DANTON (se frânge slăbit, priveşte ramura cu buze arse).

CAMILLE (înnebunit): Dar de la Lucile?... De la Lucile nimic? Nimic? (Fuge şi se loveşte de un pereţţ.)

(Richard, în timpul mimicii lui Danton, mai aşteaptă încă, nehotărât, la ghişeu.)

DANTON (ca un om care ar sfărâma ceva în el, cum ai trânti de pământ un pahar, cu o veselie lugubră): Eh... Richard, eşti un cerber cumsecade. Ai inimă de târfă cinstită. Cu bani buni se înmoaie sincer., fii mulţumeşte.)

RICHARD: Cetăţene, (*sfios, şoptit*) soţia lui Camille Desmoulins e aici... Vrea să-i vorbească...

(Camille n-a auzit.)

DANTON (*încet, uimit*): Cum a pătruns aici? Ce caută aici?

RICHARD: Au arestat-o azi-noapte. De la secţie ne-au trimis-o adineauri aici. A căzut în genunchi în faţa nevestei mele... O mai ţinem acolo sub cuvânt că îi căutăm loc în celulă.

DANTON (*îndurerat, stăpânindu-se*): Şi ce să caute aici? Băiatul ăsta e în pragul nebuniei. Când o şti-o şi pe ea arestată... Lasă-i... (Surâzând, *zdrobit de durere:*) *Ei cred* în Dumnezeu. Peste cinci zile au să se culce împreună, pe iarbă, în rai...

RICHARD: Vine...

DANTON (*neliniştit, dar masiv*): Scoate-l pe Camille de aici... Spune că-l cheamă în corpul de gardă, să-i dea o scrisoare de la Lucile. (Înduioşat, *enervat:*) *Eh*, copiii ăştia! Trimite-o pe ea înăuntru, ea poate să intre... E ca şi moartă... e de-a noastră... Jandarmii sunt înţelegători? (Răsuflă greu.)

RICHARD: S-a aranjat. (*Face semnul banilor.*)

DANTON: Poate să meargă singură? Ori o aduceţi pe braţe?(*Tare*:) Camille, du-te la corpul de gardă, să-ţi dea ceva de la Lucile.

CAMILLE (*care într-un acces de nebunie tăcută îşi sfâşia hainele, halucinat*): Unde? Unde? (*S-a deschis uşa şi l-au scos jandarmii.*)

DANTON: Pregătiţi-vă... că vine o femeie.

O!”

LUCILE (*are un aer de nebună calmă*): Unde? (*11 caută cu privirea din prag, scâncil.*) Camille... (Cu o*ch*ii *uimiţi:) U*nde e?

ră MON (*emoţionat şi familiar*): Lucile... Cum naiba să-ţi explic...? Ascultă, nu se poate să-l vezi pe Camille... N-ar mai putea să moară, cum nu mai pot unii să doarmă...

LUCILE (*limpede, tristă şi halucinată*): Suferă?

DANTON: E în pragul nebuniei... nu trebuie să-l vezi...

LUCILE: ÎI voi vedea... peste zece zile îl voi vedea. (Surâ*de, ri*di*că în accent cir*c*omflex sprâncenele, cu* e*moţie.) M*-au arestat şi pe mine...

DANTON (*abătut, cu capul în piept*): Şi tu mori din: cauza mea!

JANDARMUL: Repede, că trebuie să vie călăul...

LUCILE (*cu sufletul încremenit, cu ochii măriţi*): Atunci?...

DANTON (*îi sărută mâna copleşit, se redresează”*): Lucile, dă ceva pentru Camille. L-am dus la corpul de gardă...

LUCILE (*caută nervoasă, înfrigurată, îi dă apoi, negăsind altceva, din sân, batista.*)

JANDARMUL: S-a sfârşit. (*O scoate.*)

HERAULT: Ce frumoasă ar fi moartea dacă...

DANTON (*îl întrerupe spunând lui Philippeaux*): Dă-i tu batista...

FABRE (*lui Camille, care e adus înapoi*): Camille,

Lucile ţi-a trimis o batistă.

CAMILLE (*sfârşit, nenorocit*): Unde e? La cine e?

FABRE (*fără să se întoarcă*): La Philippeaux.

CAMILLE (*ia batista, o priveşte cu ochii vii, i se pare că a primit cel mai cumplit dar. După ce priveşte lung, sărută într-un tragic elan mâna lui Philippeaux, nu recunoscător, ci surâzând; e. O mână frumoasă, căci i-a dat batista. Toţi sunt înduioşaţi şi se frâng abătuţi. Camille, surâzând cu o nesfârşită durere*): Lucile-Tăvălug drag, a fost în mâna ta, i-ai râs, i-ai zâmbit... ai purtat-o pe sân... sânul tău mie şi neastâmpărat, (îngheaţă, *devine* p*alid, gâfâie*) *şoldu*l rotund şi ochii... (Rămâne fără *răsuflet; pe urmă, crispat,* îşi *strânge haina pe piept.*) N*u* p*ot să* mor... Nu„Nu... e cu neputinţă. (Cu ochii de sticlă:) T*rebuie s*ă *s*e *întâm*ple ceva. (Se loveşte de perete.) *Ah! să te loveşti i*
383

de imposibil ca de un perete de plumb! (*Strigă cu rădăcini în suflet*:) Nu pot să mor...

DANTON (*înfuriat, voit grotesc*): Ba poţi... e foarte simplu... Ghilotina trebuie să-ţi demantibuleze coloana vertebrală, între a treia şi a patra vertebră. (I-arată *serios, pipăindu-i gâtul.*) *Uite,* vezi... aici cade şatârul după ce a basculat planşa. La mine o să fie mai greu de nimerit, (se pipăie) c*ă* s*unt gr*as... (Camille îl prive*şte nemişcat, aiurit, Danton* continuă *cu acelaşi ton lugubru, serios.*) *Un bu*n *călău* trebuie să te potrivească sigur pe basculă. În privinţa asta, Sanson îşi cunoaşte meseria şi nu greşeşte... La Lyon însă, erau nişte cârpaci... lui Chilier numai după a cincea încercare i-au retezat coihplet gâtul... Potriveau mereu greşit bascula, şi satârul neascuţit cădea pe vertebre. (Camille zâmbeşte ca idiotiza*t.*) *Tu* s*ă treci* c*el dintâi, c*ă e mai bine... Pe urmă se plictisesc măgarii de călăi şi dau rasol. (Mai toţi ceilalţi râd, el *continuă* i*roni*c.) *Ai gâ*n*dit* p*e* T*acit, ai gândit* omenirea şi viitorul societăţii, dar e mai bine să nu se pripească de loc călăul. (Trist, întunecat,

deodată:) Când *ai ieşit1 din pământ, nu* trebuie să te întorci împotriva pământului.

PHILIPPEAUX (*cu o nesfârşită admiraţie*): Şi un cap ca ăsta (*priveşte pe Danton*) pleacă din lume fără să se realizeze.

FABRE (*la fel*): Gândirea asta devine pământ!

DANTON: Capetele sunt de prisos pe lume, prietene. Pentru că lumea nu se conduce cu capete, ci cu pasiuni. Noi n-am avut îndârjirea patimii... Şi aici e superioritatea celor ce ne-au trimis la ghilotină... E adevărat că nici ei nu sunt întregi. De aceea Franţa are să cunoască nenorociri mari... A... dacă aş putea lăsa paraliticului Couthon picioarele, şi lui Robespierre... ce-i lipseşte... (surâde) Franţa ar fi salvată. (Poate că vredoată s-ar putea spune întocmai cum a spus el.)

CAMILLE (*priveşte uimit, potolit, e cu totul sleit*).

DANTON (*lui Camille*): Hei, te, – ai potolit? (*Râde şi îi dă o palmă prietenoasă.*) La dracu', te-am oprit pentru că te apucaseşi să faci inventarul farmecelor Lucilei. (*Zâmbesc toţi. – Se plimbă tăcut, nervos, doi paşi, dă cu ochii de ramură şi rămâne lung încremenit, zâmbeşte sfârşit de durere.*) Louise... (pe urmă *se contractă încet, cu ochii întorşi spre pământ, ca să se apere parcă de emoţie, şi murmură*) Louise... (Pe braţul drept, al cărui pumn îl muşcă, cad lacrimi, are un rânjet care devine iar râs.) Să fie afurisite femeile astea... după ce că nu te lasă să trăieşti, nu te lasă nici să mori...

HERAULT: Ce-i, Fabre? Eşti prăpădit de tot? Ţi-ai găsit manuscrisul?

FABRE (*convins*): Nu, cred că mi l-a furat Saint-Just... De-aceea mi-au confiscat hârtiile. Mi-a furat versurile...

DANTON (*îl asigură, bătându-l pe umeri*): Versuri? Rime?... N-avea nicio grijă... în opt zile ai să faci... râme... Cât e ceasul, Westermann?

WESTERMANN (*mirat*): Patru şi cinci minute.

DANTON (*zâmbind*): Ce înseamnă să decazi! Până şi călăul te face să aştepţi.

WESTERMANN: Tot tu l-ai numit şi pe ăsta, când «rai ministru.

DANTON: Pe Sanson nu. (*Nu e sigur.*) Nu-i aşa, Fabre? Pe ceilalţi îi am pe toţi pe conştiinţă. Pe Billaud-Varenne, Collot d? Herbois, Fouquier – pe ăsta nu, l-a sprijinit Lucile;

Herman, Dumas, toţi, juraţii. (*Gândiiid*:) Vezi, o deosebire între oameni şi animale. Câinele pe care l-ai ere-eut, totuşi nu te muşca niciodată... omul, da. (Zgomot de paşi afară, toţi se cutremură şi devin galbeni.) Ţinută, domnilor, puţină ţinută. (Grav, lui Sanson, care intră:) Altă dată, Sanson, nu te mai aşteptăm... Să faci bine să vii la timp. (*Camille* a *rămas încremenit de groază. Danton, examinând un coş adus:*) Ce-i cu coşul ăsta, Sanson?... Aci ne strângi capetele, ca pe sfecle? (Se uită la coş.) Dar nu pui tărâţe, ca să nu ne curgă sângele pe jos? (Se uită la capetele celorlalţi.) *Nu încap* toate!

ŞANSON: E numai pentru păr ăsta. (*Caută cu privirea cu care să înceapă.*)

(Camille a fugit tocmai în fund.)

HERAULT (*vine cel dintâi*): Nu vă supăraţi dacă încep eu? Mi-au plăcut întotdeauna debuturile.

ŞANSON (*îl caută la ceafă, vede că părul nu e mare*): Bun... (îi taie gulerul cămăşii, îl leagă cu mâinile la spate.)

HERAULT: Danton... ai fi putut să fii mai prevăzător ca ministru al justiţiei... puteai pune să facă operaţia asta o femeie... N-ar fi fost fără farmec.

(Sanson vine spre Camille.)

CAM ILLE (*fuge deznădăjduit*): Nu!... nu... mai lăsaţi-mă un minut nelegat...

(Westermann vine singur cu mâinile la spate, pregătii parcă.)

ŞANSON (*lui Camille*): Acum dumneata... trebuie să sfârşim odată...

CAMILLE (*tresare încleştat, cu gura căscată, pe urmă*): Danton, e definitiv! Nu... nu se poate... cum o să mor? Maximilien, cum poţi?... Am fost... în aceeaşi bancă. (Au pus mâna pe el, dar îşi sfâşie hainele, se smuceşte.) Nu se poate... Mai am de spus... Vreau să iubesc... să gândesc... (L-au scăpat, îl prind din nou.) Cum poate fi cineva omorât dacă nu vrea să moară? (Patru inşi abia îl ţin.) Horaee, adio... Adio, Lucile... Ţărmul vieţii mi-a scăpat de sub picioare... micuţule, adio... (Se zbuciumă legat, violent.) Danton, dă-mi din sân batista... batista Lucilei... (Imploră:) Dă-mi-o, Danton, în gură... Dumnezeule, primeşte-mă...

DANTON (*îl sărută pe gură, îi pune apoi batista în gură, Camille se potoleşte*).

(Ajutoarele au legat mai pe toţi prizonierii, afară de Danton.)

HERAULT (*emoţionat, legal*): Danton, adio în forma omenească!

DANTON (*vrea să-l sărute, dar călăul îl împiedică*): Dobitocule, ai să poţi împiedica tu capete e noastre să se sărute, în coşul cu tărâţe? (*Au pus mâna pe el, tresare definitiv.*) Aşadar, s-a sfârşit... Irevocabil neant... (închide ochii, gândeşte o clipă; pe urmă, ca o totalizare şi un semn ultim:) Eh! Am iubit viaţa, am iubit femeile. Hai la culcare, Danton...

ŞANSON (*indică şapte inşi*): întâia caretă... (Alţii.) A doua...

DANTON: Ascultă, Sanson, după ce îmi vei reteza capul, să-l ridici şi să-l arăţi poporului... Merită.

BĂLCESCU

PERSOANELE

N. BĂLCESCU LORD STUART

ARĂPILĂ (AL. GOLESCU) DINCĂ
BĂL-CEAURESCU BĂLĂCEANU
ALECU FILIPESCU-VULPE COSTACHE (CHIOIIU)
I. ELIADE TELL
AVRAM IANCU ION GHICA
LĂCUSTEANU DOBROVICI PREFECTUL MOLDOVEANU HAGI CURŢI
C. CANTACUZINO BIBESCU
MITIŢĂ FILIPESCU ODOBESCU
FĂPICĂŞANU SOLOMON
MARIN TĂCUTU MITROPOLITUL
SĂTEANUL SMEAD ION CATINA
SĂTEANUL DÂRZ ION IONESCU (de la Brad)
SĂTEANUL OBIDIT DOROBANŢUL I – MITRU TABACUL DOROBANŢUL".
DAMIAN TABACUL DOROBANŢUL III
STATE FUAD
POPA NEAGU ION CANTACUZINO
N. GOLESCU VOINESCU II
ŞT. GOLESCU ANA IPĂTESCU
LENŞ TIŢA BĂLCESCU
LAHOYARY MARIA CANTACUZINO
ROSETTI ELENA FILIPESCU
BRĂTIANU PORTĂREASA
PREFECTUL BALINT CHIVA
A*LECSANDRI ILIE

Ofiţeri, soldaţi, boieri, târgoveţi, târgoveţe, muncitori, săteni.

ACTUL I

TABLOUL!

Un sat ţărănesc, aşa cum îl înfăţişa în însemnările lui, acum un veac şi mai bine, Dinicu Golescu:

„Intrând cineva în acele locuri care se numesc sate, nu se vedea nici biserică, nici casă, nici gard împrejurul casei, nici bou, nici vacă, nici oaie… nici pasăre, nici pătul

cu semănăturile omului, pentru hrana lui, şi, în scurt, nimic, ci numai nişte odăi în pământ, ce se zic bordeie, unde intrând cineva nu are ce vedea alt decât o gaură numai în pământ, încât poate încăpea cu nevasta lui şi copiii împrejurul vetrei şi un coş cu nuiele scos afară din faţa pământului şi lipit cu balegă. Şi după sobă – încă o gaură, prin care el trebuie să scape fugind cum va simţi că este cineva la uşă-i, căci ştie că nu poate fi decât un trimis spre împlinire de bani”.

În faţă, în stângă, este un asemenea bordei. Este depărtat oarecum de celelalte bordeie, care se văd mai mult sau mai puţin dincolo de drumul care se scufundă în râpă, spre vadul râului. Este o după-amiază de iulie de prin anii 1838 – 39. Se cunoaşte că au fost câteva zile de ploi torenţiale, cu diferite întreruperi de căldură arzătoare. Acum e o zăpuşeală grea, cu ameninţări de ploaie.

SCENA 1

ELENA FILIPESCU, MITIŢĂ FILIPESCU, COSTACHE, SĂTEANUL DÂRZ, SĂTEANUL SMEAD, BABA CHIVA, apoi BĂLCESCU, TIŢA

şi ILIE

(Câţiva ţărani desculţi, aproape în zdrenţe, murdari de sus până jos de noroi, se trudesc din greu să ridice din râpa vadului un pian. Se îndeamnă cu strigăte potrivite. Căminarul Fiiipescu priveşte amarii această întâmplare. Soţia sa 6 pe lângă pian, cu grijă să nu-l vatăme oamenii. În faţa bordeiului stă jos o ţărancă bătrână şi câţiva copii, toţi deopotrivă de goi şi de istoviţi – chiar şi cei mai mici – de trudă şi necazuri, unul din ei şi de malarie.)

ELENA (*speriată la fiecare smucitură a pianului*): Cu grijă, oameni buni... Nu aşa, nu aşa... Ridicaţi mai sus. (*Apoi, când vede mutra încruntată a soţului ei, vine spre el.*) Je suis *désoléc, chéri... mais vous savez très bien que je ne peux me passer de musique, deux mois à la*

campagne.[12]

FILIPESCU: *Je vous Vai bien dit qu'il y aura des complications*. El, *voilà*... (Al[13] *cargă iar la oameni, care au reuşit să scoată pianul.) E*LENA: Enfi*n, ga* y *est*... Merçi, m*es ch*er*a* am*isz.* C*OSTAC*HE: Hai, acum săriţi jos toţii să scoateţi şi droşca din glod. SĂTEANUL OBIDIT: Nene Costache, mi scoat*e* sufletul din noi... SĂTEANUL DÂRZ: N-ai inimă de om?... Nu vezi că vine iar ploaia şi trebuie să ducem bucatele de pe câmp acas? Cu ce plătesc biru? Mi-a luat omul zapciului boii, o să-mi ia acuşi şi iapa...

COSTACHE: Şi ce să facem cu droşca împotmolită? SĂTEANUL DÂRZ: Fii omul lui Dumnezeu, că eşti de-ai noştri – tot noi te plătim – şi înţelege... Uite, e noapte... COSTACHE: N-am ce face, corvoada e corvoadă... (Se aude larm*ă.*) *Uit*e *că* s-a mai împotmolit

O brişcă... (Intr*ă Băl*c*escu, în* u*ni*f*ormă de* i*uncăr, cu* s*or*a *lui*, *Ti*ţa*, o* fată *ca* d*e* ş*ai*s*prezece ani*.) *H*ai mai repede, că pun dorobanţii pe voi. (Pocn*eşte din gâr*b*aci. Ţă*ra*nii se* t*rân*t*esc jos, se*ca*ţi la* i*n*im*ă.)*

SĂTEANUL DÂRZ (*jos, în genunchi*): Omoară-ne atunci, dacă este pe omorâte... că şi aşa, vai de păcatele noastre!

FILIPESCU (*vine binevoitor către ei*): Oameni buni, de ce nu vreţi să daţi ascultare ceauşului?

SĂTEANUL OBIDIT (*în timp ce ceilalţi se apleacă mai lipiţi de pământ*): Măria-ta, îndură-te de noi... Uite, ne putrezesc bucatele pe câmp, de cinci zile stau secerate şi nu le putem aduce acasă...

FILIPESCU: Bine, dar de ce aţi lăsat să treacă vremea? Nu trebuia să vă apuce ploile lui Cuptor cu grâul nestrâns de pe câmp...

SĂTEANUL OBIDIT: Poi a trebuit să secerăm întâi

---

12 Sint dezolată, dragă... dar ştii foarte bine că nu pot să mă lipsesc de muzică două luni la ţară (fr.),

13a Ţi-am spus eu că se vor ivi complicaţii. Şi iată... (fr.),

grâul boierului, că nu se putea altfel.

FILIPESCU: Să zicem că aţi muncit pentru el trei zile la secerat, adică tot cât sunteţi datori. Păi sunt aproape trei săptămâni de când a început secerişul. Ce-aţi făcut în timpul acesta? (*Bălcescu, care a intrat cu Tiţa, a ascultat tot timpul cu încordare.*)

SĂTEANUL DÂRZ: Trei zile ale legii fac după nartul 1 boierilor trei săptămâni de vară. Ce-am secerat în trei zile noi cu nevestele şi copiii noştri a trebuit să fie adunat în snopi, făcut căpiţe, adus în aria de la conac, treierat, încărcat în care, dus la schelă la Dunăre şi încărcat în ghimia2 neamţului. Taman trei săptămâni.

1 *Nart* – normă de munca pe care ţăranii erauobligaţi s-o realizeze într-o zi pe moşia boierilor.

2 *Chimie* – corubioara.

Alaltăieri noapte ne-am întors acasă, şi de atunci facem într-una corvezi.

FILIPESCU (*sever*): Ceauş, oamenii aceştia au făcut cu mult mai multe corvezi decât cere legea... De ce-i aduci tot pe ei aci la vad?

COSTACIIE: Boierule, n-am alţii... Pe ăştia i-am prins, pe ăştia i-am adus.

FILIPESCU: Cum? Au fugit?...

COSTACHE: Au lăsat bucatele pe câmp şi-au fugit în pădure... Cum aud şi văd vreo caleaşcă ori vreo butca... iau câmp îi de nu poţi să-i prinzi nici călare...

FILIPESCU: Ceauş, brişcă de veni acum, 111 urmă, poate fi scoasă din noroi şi întoarsă mai uşor?

COSTACHE: Apoi cu zic că da, boierule.

FILIPEŞCU (*către Bălcescu, care privea, cu patimă înilmplayea*): Domnule iuiicăr, vrei să ne întoarcem cu brişcă dumneavoastră vreo poştă înapoi, la conacul unui prieten al meu? Astăzi şi poate nici mâine nu se poate trece prin vad. Eu sunt căminarul Dumitru Filipescu, şi

dumneaei este soţia mea. (*Ridică din umeri, căci constată că soţia sa a dispărut.*)

BĂLCESCU (*tulburat*): Dacă nu este altceva de făcut, atunci aşa vom face, domnule Filipescu…

Eu mă numesc Nicolae Bălcescu, şi cu mine

t este sora mea, Sevastia Bălcescu… (Se s*al*u*tă.)*

FILIPESCU (*către ceauş*): Oamenii să întoarcă atunci brişcă domnului iuncăr, şi-apoi să plece la rosturile Ipr…

COSTACHE: Am înţeles, boierule… Aşa o să facem…

SĂTEANUL OBIDIT (*prosternându-se ca şi ceilalţi, de bucurie*): Măria-ta, să-ţi dea Dumnezeu tot după inima dumitale cea bună că mare pomană ţi-ai făcut cu noi! (*Ca şi ceilalţi*:) Să trăiti… Mergem să întoarcem brisca.

0 – I

BĂLCESCU (*bucuros de întâmplare*): Domnule căminar, îmi iau voia să vă spun că vă cunosc prea bine după nume. Ştie toată ţara că sunteţi întâiul român care şi-a luat doctoratul în drept la Paris… FILIPESCU: Mă bucură şi pe mine aceste două zile pe care le vom petrece împreună… (Către so*ţia s*a*, car*e *a*pa*re:)* Chérie, *je te* pr*ese*n*t*e*: monsie*ur *Bălcesc*o *et în se*l*le Bălcesc*o*. ELENA:* M[14]ais vou*s êtes ch*a*rman*t*e, în sell*e. *Vous par*a*issez tres jeune* d*'aille*ur*s… TIŢA (înc*urc[15]aţă): *Vorbesc p*rost franţuzeşte…

(Elena surâde şi-i ia braţul.)

FILIPESCU (*către Chiva*): Ascultă, bătrânico, nu ai pe cineva, vreun bărbat, să păzească o noapte, două clavirul ăsta? L-om cinsti cum se cuvine… CHIVA: Apoi Marin, fii-miu, nu poate, păcatele mele, că e bolnav. Zace-n bordei. Poate dac-o veni cumva Ilie de la arie… că e dus la muncă… FILIPESCU: Marin e tatăl copiilor? Dar ce are de

---

14 Draga mea, te prezint: domnul Bălcescu şi domnişoara Bălcescu (fr.).

15 Dar sînteţi fermecătoare,, domnişoară. Păreţi de altminteri foarte tinără (fr.).

zace?

CHIVA (*vorbeşte jonj, dar foarte repede*): Nu… copiii sunt ai lui Toader, da Toader s-a înecat la Sfântul Pantelimon, o să fie doi ani, cu boi cu tot, când descărca grâul boierului la Turnu… Marin e mai mic. Boleşte de astă-iarnă în bordei. Că a vrut să fugă pe o altă moşie în Vlaşca… dă l-au dibuit oamenii boierului şi l-au adus cu dorobanţi napoi, legat, pe jos, prin zăpadă… L-au închis în coşar şi au chemat oamenii să vadă cum îl bat cu frânghii ude.

(*Încet, ca o taină*:) Noaptea turna apă rece po el ca să îngheţe. (*Ridică din umeri*.) Acum îşi scuipă bojocii-n bordei… Da' nu-i nimic, că dacă vine Ilie o să păzească el. (Lămu*reşte:)* Băiatu' ăl mai mare al lui Toader… El ne arăneşte pe toţi… Uite-l că vine… (Vine într-adevăr*, în zdrenţe şi* pl*in de praf, Ilie.) Da' ce-i cu ti*ne, omule, de te-ai întors aşa devreme?

ILIE: S-a-mbătat iar moş Dumitru, şi mă caută cu cuţitul să mă omoare…

BĂLCESCU (uimit, ca şi Filipescu de altfel): Asia-i Ilie? El vă hrăneşte? câţi ani are?

CHIVA: Păi cum? Că e om în toată firea! Merge pe unşpe ani…

FILIPESCU: Uite, flăcăule, îţi dau un sfinţin să iei seama la drăcia asta. Vrei?

ILIE (bucuros): Îhî!

BĂLCESCU (mergând într-o parte cu Filipescu, gânditor – mereu îngrozit): Turnau apă rece pe el ca să îngheţe…

FILIPESCU (*cu tâlc*): Mai mult ca să dea o pildă la ceilalţi care ar gândi să fugă. Le e frica să nu rămână fără clăcaşi.

BĂLCESCU (*uimit*): Eu credeam că ţăranii sunt acum slobozi să plece din sat de la ei unde vor.

FILIPESCU: Şi cine să le muncească moşiile boieri

7 <…

lor? Fără clăcaşi… (Nu termină, căci intră noii-sosiţi.)

SCENA 2

ACEIAŞI, AFECU FILIPESCU-VULPE, BĂL-CEAURESCU, CANTACUZINO, LĂCUSTEANU, câţiva dorobanţi

(Alecu Filipescu-Vulpe, pe jumătate adormit, pe jumătate beat, adus de subsuori de doi dorobanţi, Constantin Cantacutino şi Băl-Ceaurescu, toţi îmbrăcaţi după felul Orientului, al patrulea fiind maiorul Grigore Lăcusteanu. Un om e încărcat cu ţoale, scoarţe şi perne, pe care, după indicaţiile lui Bălleaurescuy le aşterne pe jos. Cei sosiţi mai devreme se trag în părtea opusă – ieşind apoi din scenă – lăsându-i pe aceştia în faţă.)

COSTACHE (*înnebunit de spaimă*): Măria-ta… pe trei poşte-n jur nu putem găsi picior de om… Şi-au luat câmpii. Nu putem scoate butca din noroi, că e grea… De trecut dincolo… (Se ia cu mâinile *de păr.*) *LĂCUSTEANU: Mă*, vită ce eşti… Ştii tu cine este boierul? E marele vornic Cantacuzino, directorul Departamentului administrativ… Măriei-sale îi spui tu că nu ai oameni? CANTACUZINO (calm, fără urmă de supărare, *către dorobanţ): Pe acest netrebnic să*-l legaţi de butca şi să-l ţineţi acolo-n noroi până se vor aduce oameni de corvoadă… Dorobanţii să ia călăuze din sat să le arate ascunzişurile şi să bată pe două poşte satele vecine şi pădurile căutând locuitori, oricare or fi ei… Până nu scapătă soarele, butca să fie trecută dincolo. LĂCUSTEANU (lămurind): Să aducă din pădure *şi nişte* trunchiuri de tuf ani tineri, lungi şi drepte… Să le pui în cruce. (Arată cu degetele puse unele peste a*ltele.) Să ridice butca pe sus ca pe o nă*sălie, că altfel este greu să trecem, că a venit apa mare cu ploile astea. CANTACUZINO: Aşa să faceţi… Şi până atunci, noi continuăm partida. (Către cei doi dorobanţi:) Voi îngrijiţi *de băuturi şi cafele.* (Către boieri:) Cine face cartea? (S-au

așezat turcește, în timp ce slugile vor căra de la butca sticle de vin, fripturi brânzeturi, vinaţuri şi narghilele.)

BĂL-CEAURESCU (care este înspre mijlocul scenei, arătând în dreapta lui): Eu le făcusem când s-a împotmolit butca… E rândul boierului Vulpe… (Îi pune acestuia cărţile în faţă, dar omul e moale, adormit.)

CANTACUZINO (*zgâlţâindu-l puternic*): Boierule, fă cărţile… E rândul dumitale…

VULPE (se trezeşte puţin şi protestează toropit): Mă, voi sunteţi câini… Nu sunteţi oameni, de mă chinuiţi aşa… Două zile şi două nopţi de când jucăm fără întrerupere… Sunt bolnav de somn şi de oboseală.

CANTACUZINO: … Boierule, nu se poate… Pierdem zeci de mii de galbeni şi câteva moşii… (Face semn la obraz.) Nu uita că eşti banul Alecu Filipescu. Dă cartea.

LĂCUSTEANU: Eu sunt în banii mei. Nu pierd, nu câştig…

— o

VULPE (*dând cartea*): V-am spus de acasă: cum mă întorc de la moşie… jucăm mai departe.

BĂL-CEAURESCU: Păi, nu-i mai bine aşa cum facem? De ce să întrerupem jocul? Mergem cu toţi la dumneata la moşie, la târnosirea bisericii… Cu păcătoşenia asta de joc nou nu mă mai prindeţi altă dată… Mai cinstit e stosul. (Fac de câteva ori semne cu mâna sau spun „nu”, trecând şi aruncând cărţile.) Ia mai toarnă, măi băiete, în paharul ăla. Ce-aţi adormit, mă? (Toţi vor bea dintr-un singur pahar.)

LĂCUSTEANU (*către Ceaurescu*): Aţi văzut obrăznicie la Marghiloman? Şi-a lăsat barbă… Cui>i nu-şi cunosc unii oameni lungul nasului… Vorba aia…

BĂL-CEAURESCU: Ei, ce vrei, o fi crezând omul că la ţară poate să facă şi să se poarte cum vrea…

CANTACUZINO: Nu, boierule, nu sunt de părerea dumitale… Omul trebuie să fie cuviincios în toate… Dacă n-

are dreptul să poarte barbă, să nu poarte.

LĂCUSTEANU (aruncă jos cărţile): Nu.

BĂL-CEAURESCU (*nervos*): Mai daţi-mi şi mie cinci sute!

CANTACUZINO (uitându-se la Vulpe): Şi mie încă…

VULPE (*somnoros*): Am dat…

CANTACUZINO (încântat): Şi mie încă opt sute… (Trage nervos din narghilea.)

BĂL-CEAURESCU (aruncă furios cartea): Nu.

CANTACUZINO (*către Vulpe*): Ce faci, boierule, dai încă opt sute?

VULPE (ca prin vis, după ce s-a uitat cu ochii împăienjeniţi la cartea lui): Da… (Pune mâna într-o grămadă.)

CANTACUZINO (sigur de el, arată cartea): Ei, ai pierdut.

VULPE (pune şi el cartea pe masă): Ai… (Adună hanii, ceilalţi se privesc uimiţi, nu mai ştiu ce să spună, pe când Vulpe adoarme iar.)

CANTACUZINO (*exasperat, arâtându-l pe cel adormit*): Parcă e un făcut… Asta şi când doarme câştigă.

$ – TD

(Unul dintre dorobanţi vine din bordei, aducând cafele, ciubucuri şi servindu-le.)

BĂL-CEAURESCU (*amărât*): Mai dădui o mie de galbeni… (Lui *Lăcusteanu:) I*a mai spune-o, Grigoriţă, pe aia cu fata mare…

LĂCUSTEANU (jucând atent): Am auzit de la Glogojeanu una mai bună… Cică unu… vrând să se însoare… (Se întrerupe şi aleargă să-şi tragă cizmele, căci au apărut Elena Filipescu şi Tiţa Bălcescu în dreapta. Cei trei se uită cu stăruinţă la femei şi schimbă priviri de cunoscători.)

ELENA (*Ţiţei*): O să vă placă acolo, la prietenii noştri… Sunt foarte veseli. Cum o întoarce brişcă,

plecăm… TIŢA: Au nişte rude, mi se pare, pe lângă noi, pe Topolog.

CANTACUZINO (*către dorobanţ*): Du cafelele astea două la cucoanele de colo. ELENA (*surprinsă, vrea să refuze*): Dar… CANTACUZINO („grand seigneur”, *sculându-se de la locul lui şi salutând*): *Madame, permettez-nous de vous offrir dans ces parages une tasse de moka, a vous et votre compagne… Mon nom est Constantin Cantacuzino…* BĂL-CEAURESC[16]U (după ce a salutat şi el ca şi Lăcusteanu): *Boierule,* faci cartea… ELENA (mulţumeşte cu o *înclinare din cap, apoi spune dorobanţului*): *Du-le colo, pe* malul râpei… (Ies amândouă.) LĂCUSTEANU (*către* Cantacuzino, *care s-a aşezat jos, după ce a primit gestul de mulţumire*): *E nevasta căminarului* Filipescu, unul care s-a întors de la Paris, unde pretinde că a devenit învăţat… Îl văzui şi pe el pe aici… Se spune că urzeşte să răstoarne pe vodă Ghica… CANTACUZINO (cu interes): De unde se ştie că *vrea să răstoarne* pe vodă? LĂCUSTEANU: Ara cam mirosit noi ceva… VULPE (trezit de această stare din somn, in*teresat, bucuros*): *Umblă să răstoarne pe vodă? LĂCUS*TEANU: Asta s-o creadă el… VULPE (clipind din ochi): Şi ce e rău, Gligoriţă? BĂL-CEAURESCU: Umbli după scaunul domnesc acuma, nene Alecule?

VULPE: Ei, parcă voi nu vă gândiţi toată ziua la asta… Uite, Costache ăsta atât aşteaptă… Să se încurce puţin lucrurile… Cât despre tine… Dar vorba e că niciun boier nu vrea să audă de un Ceaurescu domn.

BĂL-CEAURESCU (*izbucnind furios*): Nu vor să mă vadă boierii domn? Strâmbă din nas? După câte am făcut pentru ei, după drepturile cu care i-am căptuşit?

VULPE: Da’ ce, Regulamentul le-a dat drepturile

16 Doamnă, permiteţi-ne să vă oferim în aceste meleaguri o ceaşcă de molra, d.-v. şi tovarăşei d.-v. Numele meu este Constantin Cantacuzino. (fr.)#

boierilor? Le-au dat strămoşii lor, care au durat ţara asta, de nu mai au loc săracii de venetici, de ţi se rupe inima…

BĂL-CEAURESCU: Te faci că nu ştii, ai, că înainte boierii nu erau scutiţi de orice bir şi că nu aveau atâtea drepturi câte au acum? Ţăranul plăteşte şi bir şi face şi clacă… Face şi milir t r ţie…

VULPE: Aşa a orânduit Dumnezeu… Că dacă Dum

nezeu ar fi vrut ca ţăranul să nu plătească nici bir, să nu facă nici clacă, nu-l făcea ţăran.

BĂI – CEAURESCU (*face un semn evaziv cu mâna*): Numai ca să-i scutesc pe boieri de miliţie şi numai ca să păstrez monopolosul rachiului şi al cârciumei pe seama proprietarului cât am luptat în comisie… De trei ori Kisselefne-a trimis înapoi proiectul, spunând că nu avem ruşine… că asemenea robie ca la ţăranul român nu s-a mai pomenit de pe vremea faraonilor.

VULPE: Ei, acum să ne apucăm să răsturnăm temeliile ţării româneşti…!

BĂL-CEAURESCU (dă cu calpacul de pământ): Nu mă vor boierii domn, ai?

26*

LĂCUSTEANU: Nu vă supăraţi, boierilor… Da e ştiută vorba veche… Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor… Mai bine jucaţi aici…

VULPE (*murmură o înjurătură, indulgent*): Ne-o spuseşi de la obraz, porcule… Da să ştii că tot eu te fac polcovnic…

CANTACUZINO (*către Lăcusteanu*): Cheamă-l pe Filipescu ăla aici la noi… mai schimbăm vreo vorbă…

LĂCUSTEANU: Este sub demnitatea mea de ofiţer să stau de vorbă cu 1111 complotist…

BĂL-CEAURESCU (*către Filipescu*): Mitiţă Filipescu nu ţi-e rudă?

VULPE (*aflând acum despre cine era vorba*): A, despre Mitiţă Filipescu e vorba? E o rudă mai aşa, dar nu-l

chemaţi, că e în stare să nu-mi sărute mâna, şi-l plesnesc cu ciubucul... (*întinde paharul să zise toarne.*) *Mult* o să mai stăm aici?... O fi sosit de aseară episcopul, că vine de la Argeş...

LĂCUSTEANU: Trei sute.

BĂL-CEAURESCU: Şi mie cinci sute.

VULPE: Este.

CANTACUZINO: Şi mie o mie.

LĂCUSTEANU (*azvârle cartea*): Nu.

BĂL-CEAURESCJJ: Va să zică, trei sute şi cu cinci sute, opt. Cu o mie, fac o mie opt sute. Şi mie încă o mie cinci sute, pun Vasilaţii-de-Sus pentru patru mii de galbeni...

VULPE (*îşi mângâie cu socoteală barba*): Câte familii de clăcaşi are?

BĂL-CEAURESCU: Are opt mii de pogoane.

VULPE: Eu te întreb câte familii de clăcaşi are.

BĂL-CEAURESCU: Opt mii de pogoane, pământ ca pâinea...

VULPE (*mânios*): Mă Ceaurescule mă, pe mine, vulpe bătrână, umbli tu să mă prosteşti?... Ce să fac eu cu pogoanele tale? Cine să mi le muncească?

Mie îmi trebuie ţărani, nu pogoane... (Face *un semn cu degetul pe obraz.*)

BĂL-CEAURESCU (*ca s-o întoarcă*): Are optzeci de familii de robi...

VULPE: N-am nevoie de ţigani... Nu ştiu să muncească la câmp.

BĂL-CEAURESCU: Am între ei şapte scripcari şi zece – fierari de-ţi pot drege şi chistoalele.

VULPE: îţi iau ţiganii, deosebit, cu un galben de cap, fără muieri... Pentru patru mii de galbeni, adu jos Dalota-Mare, băiatule...

BĂL-CEAURESCU (*uimit*): Cu trei sute de familii?

VULPE: Dacă pierzi, îţi dau de la mine douăsprezece

mii de pogoane în hotarul Sloboziei, pe Ialomiţa…

BĂL-CEAURESCU: Ce să fac eu cu bărăganul ăla, cu oameni sloboziţi? (*Se frământă nervos* şi *cercetează cartea.*) *Bine*, dau Dalota-Mare.

CANTACUZINO (*aruncă cartea furios*): Hai să mergem… de aici. Îmi poartă ghinion locul ăsta…

BĂL-CEAURESCU (*arată cartea lui vulpe*): Ai pierdut!

VULPE (*precizează iar*): Bagă de seamă, ţiganii fără copii… (Arat*ă car tea.) S*unt mai bun.

BĂL-CEAURESCU (*furios*): Hai să plecăm de aici… Ai dreptate, locul ăsta e spurcat… Da' de ce nu vin dobitocii ăia cu corvezile?

DOROBANŢUL I: Nu se pricepe să adune oamenii… E unul şi aici în bordei…

y (

DOROBANŢUL ”: Lasă-l, că ăsta e bolnav rău…

BĂL-CEAURESCU (*furios*): Ce bolnav? Scoate-l de colo… Sunt nişte trântori… Am eu un metodicon de a şti când un clăcaş e bolnav sau nu… îi arde vechilul una cu gârbaeiul. Dacă fuge, e sănătos… şi trebuie să meargă la munca…» (Concesiv.) Dacă *rămâne p*e loc, e bolnav. (Autoritar:) Scoa*ţe-l afar*ă, să-l vedem…

SCENA 3

ACEIAŞI, BĂLCESCU, FILIPESCU, apoi ELENA, TIŢ ŞI MAU ÎN

TĂCUTU

CANTACUZINO: Mai e puţin vinars acolo?

BĂL-CEAURESCU (când îl vede pe cel bolnav, adus sprijinit de dorobanţ, sfârşit şi alb ca de ceară): Nae, adu gârbaciul… să vedem dacă e sănătos… /

(Intră Bălcescu şi M. Filipescu.)

CANTACUZINO (*cu dispreţ*): Dă-l dracului, nene, că ăsta e cu un picior în groapă…

BĂL-CEAURESCU: Eu… păi dacă facem mofturi d-astea… Cine vrei să ne scoată butca din noroi? Nu-l

cunoaşteţi pe ţăran... E şiret şi leneş. Uită-te la el...

BĂLCESCU (*fierbând, nemaiputându-se stăpâni, strigă*): Lăsaţi-l în pace, boierule, pe omul ăsta! /*Azvârle haina de pe el.*) Fac eu corvoadă în locul lui... dacă e neapărat nevoie de el...

(Boierii îl privesc încremeniţi; a intrat speriată Tiţa, apoi

Elena.)

LĂCUSTEANU (*furios*): Iată cine răzvrăteşte pe ţărani...

BĂL-CEAURESCU (*şuierai*): Dacă domnişorul acesta vrea să pună umărul la roată... faceţi-i pe voie.

BĂLCESCU (*clocotind*): Acumpe loc, dacă nimeni nu mai cunoaşte omenia.

LĂCUSTEANU (*speriat*): *kvhon* bane, nu poate fi îngăduit ca un boier să fie pus la corvoadă. Pravila se opune... (Disp*reţuitor.) U*n puţoi fără minte.

BĂL-CEAURESCU: Dacă domnişorii aceştia se întorc cu mintea sucită de la Paris şi vor să tragă la roată, de ce să-i refuzăm? CANTACUZINO (*privind pe sub ochi pe Mitiţă Filipescu*): Vezi că tineretul acesta este o excepţie... – Ceilalţi care se întorc vor egalitate, dar y f (D

numai cu noi.

LĂCUSTEANU (cu dinţii strânşi): Nu-şi dau seama».»
* / →

ce vor... (Arun*că hai*n*a înapoi lui Băl*c*escu; ap*oi*,* *amen*in*ţător, că*tr*e Mit*i*ţă Fil*i*pescu:) E*u una vă spun: băgaţi-vă minţile în cap, că de nu, la ocnă putreziţi...

CORTINA

TABLOUL”.

La închisoarea de la Gorgani. O odaie goala, eu pereţii murdari, întunecoasă, căci nu are decât un lei de ferestruică sus, cu gratii. Un pat de scânduri, fără alt aşternut decât o perină soldăţească, umplută cu paie. Pe un scaun – un sfeşnic de pământ eu o luminare de seu.

Lângă el – un ceaslov şi o cană cu apă. Este o după-amiază geroasă de iarnă. La fereastră pâlpâie mereu o lumină roşie.

Nicolae Bălcescu, slăbit, neras, cu o manta veche soldăţească, ruptă, pe el, îşi încălzeşte mâinile, pe pat, recitind versuri franţuzeşti.

SCENA 1

uălcescu, lăcusţeanu, fărcăşănu, state

BĂLCESCU (*singur în odaie*; *ca să se încălzească, recită*):

„Îl eul avec honneur laisse mes cheveux gris... Et c'etait de să vie un assez digne prix... 11 est de tout son sang comptable a sa patrie...” 1

LĂCUSTEANU (*a ascultat un timp la uşă, pândind, apoi intră brusc, vrând să-l surprindă, împreună cu Fărcăşănu, ofiţerul de serviciu şi cu ser geniul State după el*. *Se opreşte în loc mirat, nepricepând nimic, apoi întreabă*): Cartea. Ce carte citeai? (*Aleargă şi cerce*tează *ceaslovul*.) Aceasta-i un ceaslov, citeai o carte franţuzeasca.

BĂLCESCU (*s-a ridicat milităreşte în picioare, dar nu înţelege nimic*): Nu citeam nicio carte...

LĂCUSTEANU (*mânios*): Unde ai ascuns-o? Am ascultat la uşă un sfert de oră. (*Către soldat*:) Caută pe sub pat... (Cătr*e ofiţer:) P*orunca e poruncă. Condamnatului nu-i este permis să aibă afară de ceaslov nici cărţi, nici hârtie, niciun obiect propriu al lui în celulă... Nimic...

BĂLCESCU (*îndârjit, amar*): Domnule maior, nu mai căutaţi pe sub pat. Nu e acolo cartea.

LĂCUSTEANU (*energic*): Atunci, dă-o numaidecât... Unde e?

BĂLCESCU (*cu respect ironic*): în cap... Am aici aproape cincizeci de volume. Recitesc în fiecare zi câte unul... Astea nu mi le puteţi confisca.

X „încărunţit de vreme, puteam să mai trăiesc, şi,

până-o clipă morţii, prin jertfe să-l slăvesc. Datornic este ţării tot sângele...*”* (Corneille, Hora*fiu, în* traducerea lui V. Eftimiu.)

LĂCUSTEANU (*strigă*): Fostul iuncăr Bălcescu! Nu-ţi dai seama că eşti osândit pentru înaltă trădare? (*Dispreţuitor*:) Dacă nu erai minor şi nu ai fi avut protecţie, nu scăpai numai cu trei ani. (*Sarcastic, către ofiţer*:) Dumnealui a vrut să răstoarne pe vodă... Să facă răspublică... Să ne ridice în cap pe ţărani... (Lui Bălcescu*:)* Ş*eful com*plotului, canalia de Mitiţă Filipescu, este de doi ani la Snagov, cu picioarele în apă. Îi cade carnea de pe ele, putrezită. Nu mai are niciun dinte şi-i aproape orb.

BĂLCESCU (*cutremurat, ameţit*:) Căminarul Filipescu?

LĂCUSTEANU: Aşa pătimesc ticăloşii care lirică ţara.

BĂLCESCU */plânge încet, gândindu-se la Filipescu*): Singurul care n-a fost laş.

LĂCUSTEANU: Cum este cu putinţă ca Un ostaş să se răzvrătească împotriva domnului său, căruia i-a jurat credinţă? În locul spătarului Ghica, eu nu-ţi trăgeam palme, cum a făcut el. La urma urmei, eşti fiu de boier. Eu viram sabia în dumneata şi te lăsam mort...

BĂLCESCU (*îl priveşte mut, apoi îi spune liniştit, dar din adâncul fiinţei lui*): Un înger a murit în mine când am simţit pe obraji palmele spătarului Ghica (*după ce tace câteva clipe, leagă cu tâlc*) şi s-a născut un om...

LĂCUSTEANU: Ce te-a făcut pe dumneata să te faci iuncăr? De ce ai vrut să devii ofiţer, dacă nu iubeşti armata?... Dacă nu-i cinsteşti uniform ma...

BĂLCESCU (*zâmbeşte amar, pentru sine însuşi, a* [>*oi îi spune apăsat, silabisind pâr că i. de ea*): Una din cele cincizeci de cărţi din biblioteca memoriei mele... este o lucrare a mea proprie.

Se numeşte *Puterea armată la români*. Ani gândit-o în temniţă la Mărgineni, frază cu frază. E întreagă aici. Nu

aşteaptă decât să fie aşternută pe hârtie. Sunt acolo şi campaniile oştirilor româneşti, toate câte au fost de la întemeierea Principatelor. (*Cu tilc, arătând*:) Dar uniforma asta nu-mi place… Nici cine o comandă…

LĂCUSTEANU (*impulsiv, vrea să scoată sabia*): Nemernicule…

FĂRCĂŞANU (*intervenind*): Domnule maior… Nu uitaţi că e prizonier şi e dezarmat…

LĂCUSTEANU (*îşi înghite mânia*): Să stai cu ochii pe bestia asta… (Se u*it*ă *la* c*ea*s.*)* *E*u am terminat inspecţia. Polcovnicul s-a speriat degeaba. Nu cred că focul o să se întindă-până aici, peste Podul Mogoşoaiei. Dacă totuşi crezi că e necesar să evacuăm deţinuţii, să ştii că o roată din batalionul meu este consemnată în cazarmă. Pe mine mă găseşti la vornicul Grădişteanu… Facem o partidă de whist[17] (ge*st) … su*ni *to*ată noaptea acolo. (înainte de a *ieşi,* amen*i*n*ţă p*e *Bălcescu*:*)* N-*o să ma*i ai prilejul să urzeşti revoluţii…

(Ies cei trei. Bălcescu tuşeşte crispat.)

FĂRCĂŞANU (*intră din nou*): Domnule Bălcescu, am o rugăminte. (*Şovăie râzând.*) Uite, mâine seară este o *soirée masquee*[18] la Momolo. Vine eu părinţii ei o demoazelă din protipendadă, care crede că este singura fiinţă din Bucureşti care ştie englezeşte… Şi vreau să-i spun câteva cuvinte englezeşti, s-o fac curioasă.

BĂLCESCU: Numai câteva cuvinte? Şi dacă-ţi răspunde ceva? Ce ai să faci? FĂRCĂŞANU: O să fiu sub mască. Tac şi mă prefac că nu vreau să vorbesc mai mult, ca să nu mă trădez. (*Râde şiret.*) Dar scrie-mi-le în pronunţarea românească. (*îi dă creion şi hârtie.*) BĂLCESCU (*după un timp, îi scrie ceva*): Spune-i versurile astea. Sunt din *Hamletl* FĂRCĂŞANU (*citeşte*): „Tu e nonri

17 Whist — joc de cărţi care se joacă în 3—4 persoane.

18 Serata mascată (fr.).

go... end cuieli tu. Faruel". BĂLC[19]ESCU (surâ*zând*)*: D*acă nu se poate mai bine, fie şi aşa.

SCENA 2

ACEIAŞI, TIŢA, STATE

(State, cu un coş în mână, adus de Tiţa Bălcescu, deschide uşa şi o lasă să treacă. E îmbrăcată în costumul epocii.)

STATE (*către Fărcăşanu*): Să trăiţi... dumneaei e sora deţinutului. Are învoire cu trei iscălituride la Vornicie, de la Agie, şi de la Spătărie, să-l vadă. FĂRCĂŞANU: Foarte bine, băiete... Poţi să te duci... STATE (şovăind): Pă*i, să v*edeţi... N-am văzut ce e în coş... Dar scrie în învoire că poate să aducă şi de-ale mâncării. FĂRCĂŞANU: Lasă în grija mea, poţi să te duci... (Sergentul iese, el se în*toarce că*tre *T*iţ*a.*) *C*r*ed cu un aveţi nici* arme de foc şi nici vreun pumnal în coş 1 (O salută. Ea nu are ae*r*u*l să asc*ul*te* şi *să* v*adă, c*ă*ci se uită î*n*cr*e*meni*tă *la* B*ăl*c*escu*. *I-a căzut* m*anşonul din* mâi*n*i.*) A*t*unci vă l*as*.* (*Salut*ă iar şi iese.)

SCENA 3

TIŢA, BĂLCESCU

TIJA (*se azvârle de gâtul fratelui ei*): Nicule... Nicule... (Murmurat*, după c*ât*va t*i*mp:*) D*in z*iua Simţului Simion, de aproape un an, nu te-am văzut...

BĂLCESCU (*o priveşte bucuros, dar întreabă neliniştit*): Mama?

TIŢA: E bine, sunt bine cu toţii... Şi Maria. şi Costa**

* 7 *

che, şi Barbu...

BĂLCESCU (*neliniştit*): Tiţa, ce e cu mama?

TIŢA: Nicule, o ştii, cu-ale ei... Este sănătoasă... A vrut ea anume să viu eu de data asta... Cum te cunoaşte de bine... (caută în buzunar*; găse*ş*te scriso*ar*ea*) ... *„Lăs*a*ţi-mă să-i* scriu, că dacă Nicu nu m-o vedea şi n-o vedea scrisul

---

19 7'ofl nunnery go! And quickly tool FarewelU — Du-le la mînăstire! Şi îjţc& repede! Adio!

meu, se sperie”.

BĂLCESCU (*parcurge grăbit, nervos, scrisoarea*): Nu o pot citi acum... Sunt bolnav de nerăbdare... Mi-e teamă că n-o să putem vorbi tot... E puţin cam târziu...

ŢIŢA (*face un gest, cu seriozitate copilărească*): Ce am păţit! De la zece am plecat de acasă, din Yisarion, şi abia acum am ajuns. Arde de două zile în Lipscani.

BĂLCESCU: Ard iar Lipscanii? Ard iar Bucureştii?

TIŢA (*volubilă, deşi tristă*): Focul a trecut peste Podul Mogoşoaiei, la Racoviţeşti, de acolo s-au aprins nişte acareturi la Corbeni şi a răbufnit în Brezoianu. Prin toate curţile stau maldăre de Boarfe şi de calabalâc... Sunt toate tulumbele pe uliţele vecine, dar nu ajunge... Poliţaiul a scos multă prostime cu gârbaciul şi s-au făcut vreo zece lanţuri de-a lungul uliţelor, spre gârla Dâmboviţei, de trec găleţile de la om la om. (Copi*lăreşte:) A*u vrut să mă ia şi pe mine. Noroc de logofătul Băloi:

„Nu vedeţi că e boieroaică... Fata sărdăresei»

Băleeasea... doftoriţa?” El m-a dus printre soldaţi şi ceauşi... > >, – BĂLCESCU: Dar cum de-aţi obţinut învoirea asta?

TIŢA: Tot biata coana Luxiţa Florescu. Două săptămâni a bătut la toate uşile.

BĂLCESCU: Biata coana Luxiţa...

TIŢA: Nicule, femeia asta e un înger pentru tine... Dar mai mult n-a putut face. (Desface coşul, înainte însă de a începe să scoată descoperă – parcă îngrozită – patul fără aşternut, cu scândurile goale.) Nicule, nu ai aşternut, nu te înveleşti cu nimic?

BĂLCESCU: Mantaua. Ţine destul de cald. (*încurcat*:) Parcă tot e mai bine aici ca la Mărgineni... De altfel, nu şânt-adus decât pentru cercetări...

TIŢA (*ca o destăinuire*): A fost doar o vorbă, tot coana Luxiţa a vegheat.

BĂLCESCU: Este şi ea dintre ai noştri...

TIŢA (*scoate din coş*): Uite, două rânduri de primeneli: ciorapii ăştia de lână, un cojocel... tot sunt bune pe gerul ăsta.

BĂLCESCU (*minţind*): Lăsaţi şi voi, că nu-i atât de rău. Un bărbat poate să îndure mai uşor... Ce vrei? închisoare!

TIŢA (*scoate iar*): Nişte baclavale, le-am făcut noi pe furiş, că suntem în postul Paştilor, şi mama s-ar supăra dacă ar şti. Ea îţi trimite halva cu alune, caramele, migdale.

BĂLCESCU (*surâde înduioşat când vede castronul mare de supă*): Şi orez cu lapte? Tot copil mă crede.

TIŢA: Cum o să fie cu lapte, dacă suntem în postul mare? E cu tahân.

BĂLCESCU (*neliniştit, bănuitor*): Tiţa, spune-mi adevărul... de ce n-a venit mama?

TIŢA (*tulburată*): Nicule, am să te lămuresc... (Şovă*ie.)* *A*m să te lămuresc. (Caut*ă să* i*as*ă *din înc*u*rcătură.) Ş*tii când a fost mama astă-toamnă la tine... ai refuzat să iscăleşti cererea de iertare lui vodă.

BĂLCESCU (*se întunecă, se crispează*): „Nu se putea altfel, Tiţa. (*Lasă capul pe piept.*) Şi aşa m-am simţit destul de prost că la judecată aţi făcut fel de fel de intervenţii pentru mine. (*Pe gânduri*:) Şi ceilalţi toţi au fost netrebnici... Toţi au dat ruşdnos înapoi... Numai Mitiţă Filipescu a stat drept şi a lăsat să cadă pe el totul... Acum îi putrezesc picioarele în apă la Snagov. (După un timp*, to*t *c*u *voc*ea *şo*p*ti*t*ă, ca mai sus*:) *E sup*ă*rat*ă mama?

TIŢA: Nicule, nu trebuia să refuzi să iscăleşti cererea de iertare. De atunci, mama parcă este bolnavă... Alergase biata de ea un am de zile... Bătuse la te-te uşile, care au rămas câineşte încuiate. Şi până în cele din urmă, vodă s-a înmuiat. A spus să faci cererea de iertare şi să i-o aducă până într-o săptămână coana

Luxita... Biata mama a crezut că înnebuneşte i

de bucurie. N-a mai dormit până a ajuns la tine... Şi când colo, tu nici n-ai vrut să auzi de o cerere de iertare.

BĂLCESCU (*vibrând îndurerat*): Soră, mi se sfâşie inima când mă gândesc la mama. Îmi dau seama că ea nu mă poate înţelege... Dar tu, tu trebuie să înţelegi că nu puteam să mă înjosesc până într-atâta încât să cer iertare acelui despot care semnase cu laşitate porunca pentru condamnarea noastră.

TIŢA (*rămasă pe gânduri, tulburată*): Nicule...”

BĂLCESCU (*întrerupând-o*): Vezi că mă înţelegi? Tu mi-eşti mai aproape decât orice alta fiinţă pe pământ... Mama e o sfântă, sora draga, dar e din alte vremuri. E supărată pe mine şi nu vrea să vină să mă vadă...

TIŢA /*strigă, speriată*): Taci... taci... Nu vorbi cu păcat... Nu e supărată, biata de ca (Cu gândul la *f*ă*ptura* m*ame*i*:)* Dacă *i s*-ar da voie, ar dormi la uşa ta, aici... Altul este motivul pentru care m-a trimis pe mine...

BĂLCESCU (*nedumerit*): Nu înţeleg nimic... (Fixe*ază asu*p*ra ei* o p*r*i*v*i*re* în*t*r*ebătoare.)*

TIŢA (*şovăie îndelung, nu ştie cum să-l lămurească, e stânjenită*): Mi-e greu...

BĂLCESCU (*tot mai nedumerit, caută să descifreze tăcerea ei prelungită, încurcată*): Spune-mi...

TIŢA (*mereu încurcată, dar fără să facă o dramă din asta, dimpotrivă, zâmbeşte înduioşată*): Vezi, Nicule, e foarte greu de spus... Tu nu crezi în anumite lucruri, şi mi-e greu să-ţi spun...

BĂLCESCU (*nervos*): Spune, spune, Tiţa. (*Tuşeşte şi, deoarece ea întreabă cu privirea, îi explică*:) Am răcit de aseară...

Tlţă (*zâmbind*): Uite, în noaptea de Crăciun mama a visat un vis...

BĂLCESCU (*lămurit acum, surâde cu ironie, înduioşat*): i Tiţa, soră dragă, am ajuns la vise?

TIŢA (*convinsă parcă şi ea*): O ştii pe mama cu visele

ei... Zice că i-a apărut în vis Maica Domnului şi i-a spus: „Zinco, să se ducă fata ta cea mai mică să-l înduplece pe frate-său”. S-a trezit numaidecât, şi de atunci nu mai are linişte.

(*încurcată*:) Şi coana Luxiţa crede că va fi mult mai uşor acum, cu vodă Bibescu, pentru iertarea ta... De aceea m-au trimis pe mine, spunând că sunt sigure că eu te voi îndupleca să semnezi cererea... De asta n-a venit mama. „Du-te, fetiţa mea, tu, că eşti suflet de copil... Ai să-l înduplеci... Ţie nu-ţi poate spune nu/”.

BĂLCESCU: Ce copilărie cu visele astea... Tiţa dragă, m-ai liniştit. (O *îmbrăţişează*)*:* Dar tu nu crezi în astfel de basme. Tu ştii bine că nu-mi poţi cere să mă umilesc până într-atâta. Nu e aşa? Nu pot să-i cer lui vodă să mă ierte. (Dar *aşteaptă răspunsul ei îndelung.*)

TIŢA (*tace îndelung, cu oarecare încăpăţânare, apoi scoate din manşon o cerere gata scrisă*): Nicule, acum e alt domn, nu mai e acela care te-a condamnat. (*Arată cererea, invitându-l să semneze, îngenunchind lângă scaun.*)

BĂLCESCU (*uimit*): Cum, şi tu îmi ceri asta? (*Tuşeşte iar.*)

TIŢA (*dezarmată, parcă învinsă*): Ai suferit prea mult, am suferit cu toţii prea mult... te imploră mama, fraţii şi noi, amândouă surorile. (A scos *din coş şi* o *călimară mică şi* o *pană.*)

BĂLCESCU (*luat prea repede, nu ştie ce să facă*): Dar...

TIŢA (*încurajată de încurcătura lui şi cu pana în mână, îl trage şi pe el lângă ea*): Trebuie să iscăleşti... (Cere*rea e desfăcută pe scaun; ei sunt în genunchi, unul alături de celălalt.*)

BĂLCESCU (*aşa cum stă în genunchi, cu o voce absentă, dând impresia că va iscăli, sugestionat de ea, citeşte*): „Înălţate stăpâne, cu fierbinte rugă de îndurare, cad în genunchi, la picioarele măriei-tale, cerând...” (Se

p*rivește pli*n *de* s*il*ă*, se* r*idi*c*ă înfiorat de* c*ee*a *ce* s*e* c*er*e*.)*
*N*iciun despot nu mă va avea în genunchi la picioarele lui. Mai bine îmi petrec viaţa în ocnă. TIŢA (s-a *ridi*c*at și ea, în*c*r*e*menită): D*ar, Nicule, ştii bine că aşa se scrie... Este doar, cum să spun... o regulă... Nu înseamnă că eşti în genunchi înaintea nimănui. BĂLCESCU (hotărât): Nu pot *ruga n*imic pe un despot... îi urăsc pe toţi. (Tuşeşte, ea îl prive*şte nel*ini*ş*t*it*ă*, întreb*ă*tor, iar el*, *încurcai,* se *ex*p*l*i*c*ă*:)*
*Am ră*ci*t* a*zi-noap*te. TIŢA (îndurerată, revenind *la atac):*
P*entru o* î*nt*o*rsăt*ură de condei? Cum poţi să dai însemnătate unui asemenea nimic?! Erai gata să iscăleşti.

O t

(*Bălcescu este foarte încurcat*, *parcă se lasă iar convins*, *șovăie*.) Voi cere ofiţerului altă hârtie, şi vei scrie tu cum vei voi, numai să fie acolo o cerere de a ta de iertare. Spune da. (*Aşteaptă*, *ia tăcerea lui drept o aprobare şi se îndreaptă spre uşă*, *apoi*, *din prag*, *spune unui soldat care nu se vede*:) Cheamă te rog pe domnul ofiţer până aici. (*Închide uşa şi ia*, *recunoscătoare*, *mâna fratelui*.) BĂLCESCU (*gândeşte sfâşiat*): Mitiţă Filipescu putrezeşte cu picioarele în apă... TIŢA: Care ar fi folosul dacă te-ai prăpădi şi tu? BĂLCESCU (după *ce* a *s*ta*t mul*t *pe* g*ân*d*uri, vo*r*b*e*şte lin*i*ştit, ho*t*ărât): A*scultă, Tiţa, oamenii aceia, tovarăşii mei, nu m-au întrebat întotdeauna ce elndese şi eu, şi asta mă înfurie şi azi, când îmi amintesc. Au luat hotărâri fără mine, fără să mă întrebe. M-au socotit desigur fără însemnătate, poate copil. Dar condamnarea. – r acum îmi dau seama – ne-a legat pe toţi într-un scop, şi soarta lor a devenit soarta mea. Nu pot părăsi singur temniţa. (Urme*ază*

— Gamil Petrescu – Teatru, vol. II 417

Uti lung răstimp de tăcere încărcată. Tiţa pare şi ea învinsă, abătută.)

TIŢA (merge şi scoate o mică icoană din coş, învăluită cu grijă într-un ştergar. O priveşte lung, dezarmată,

clătinând din cap; ridică din umeri, neştiind ce să mai facă): E prea încăpăţânat, Maică Preacurată...

SCENA 4

ACEIAŞI, FĂRCĂŞANU

FĂRCĂŞANU (*intrând*): M-aţi chemat, stimată demoazelă?

TIŢA (*puţin surprinsă*): Da, domnule ofiţer... (Neşt*iind ce* s*ă* m*ai spu*i*e:) E*ste voie să pun în perete iconiţa asta?

FĂRCĂŞANU: Icoane şi ceasloave, câte vreţi... Pături şi cărţi de citit n-are voie să primească... Uite, aveţi aici un cui, în perete. Cam mic, dar cred că-i de ajuns...

TIŢA (punând iconiţa): Da, e de ajuns.

FĂRCĂŞANU (*după un timp*, *încurcat*): Stimată demoazelă, îmi permiteţi să vă pun o întrebare... Nu sunteţi dumneavoastră logodită cu camaradul meu, adică fostul meu camarad, căci acum este mutat la Cratova, li*eutenant-vă Opre*a Nedelescu?

TIŢA (tulburată, surprinsă): Da, da...

FĂRCĂŞANU (*explicându-se*): Pe la Sfântul Dumitru eram într-o seară la teatru, la Momolo, la trupa franceză. Unul din camarazi a spus: „Iată pe Nedelescu cu logodnica lui”. V-am salutat şi ne-aţi răspuns amândoi.

TIŢA (*foarte încurcată*): Da... da... Eu eram... Suntem logodiţi... Aşteptăm să fie din nou mutat în Bucureşti... A trebuit să amânăm nunta. i

FĂRCĂŞANU (*cu o simpatică galanterie*): Am pierdut ocazia de a fi o pază de onoare.

TIŢA (*uimită*): Ar fi fost învoit fratele meu să asiste?

FĂRCĂŞANU: Nu, voiam să spun o pază de onoare pentru mire, camaradul nostru. Dar cine ştie, poate că, luat pe răspunderea noastră şi dându-şi cuvântul de onoare că nu fuge, ar

T» O

fi fost prezent în biserică pentru două-trei ore chiar şi

prizonierul nostru.

TIŢA (*exaltată, cu o nădejde nebună*): Domnule *lieutenant*, ar fi posibil un asemenea lucru? Ar putea merge sub paza dumitale o oră în oraş?

FĂRCĂŞANU (*puţin speriat*): Nu. Asemenea faptă ar fi cu neputinţă fără o aprobare de sus.

TIŢA (*caldă, cu o nădejde care imploră*): Domnule ofiţer, haide cu Nicu un ceas astă-seară la noi acasă.

FĂRCĂŞANU (puţin îngrozit, dar nu lipsit de curtoazie): Nu!... este o nebunie ceea ce vă trece prin cap. (Merge de-a-ndărătelea spre uşă şi iese.)

SCENA 5

BĂLCEŞCU, TIŢA

27*

BĂLCESCU (*vine frăţeşte spre Tiţa, care este nervoasă, îndurerată*): Poate că era mai bine să faceţi nunta în toamnă şi să nu mai aşteptaţi ca să fie mutat logodnicul tău din nou în Bucureşti... Te-ai fi dus la casa ta cu el, acolo, la Craiova.

TIŢA (pe care această discuţie despre logodnă o exasperează): Nu se putea, Nicule, era greu...

BĂLCESCU: De ce? Era vorba de fericirea ta...

TIŢA (*tace îndelung, umilită de această încurcătură; pe urmă, cu o concentrată gravitate*): A rupt el logodna. (*Cu un surâs amar*:) Când toată lumea ştia că ne pregătim de nuntă... când ieşise cu noi la teatru şi la sindrofii ca logodnic...

BĂLCESCU: Pentru numele lui Dumnezeu, a fost în stare să facă asta? (*Clocotind*:) Ar trebui pălmuit în stradă. Nu se compromite în felul acesta o fată de şaptesprezece ani! Cum a îndrăznit asta? Cum ţi-a spus-o?

TIŢA (*iritată, vrând să ocolească*): Tată-său i-a scris o scrisoare mamei...

BĂLCESCU: Mă întreb ce motiv au invocat ca să strice o logodnă făcută cu preoţi, când tocmai tatăl său v-a

schimbat inelele.

TIŢA (*ţinându-se tare, totuşi silabisind parcă pe gânduri*): Când cineva e de rea-credinţă, poate găsi pretexte uşor. Nu mai are nicio însemnătate. (*Cu o voce murmurată, iritată*:) Mi-e greu numai când mă întreabă lumea când se face nunta, şi eu trebuie să găsesc cuvinte… E greu… Parcă umblă râme pe mine.

BĂLCESCU (*neliniştit, insistând*): Tiţa, ce motiv a invocat? Ce s-a întâmplat de a fost el în stare de o asemenea îndrăzneală?

TIŢA (*nu vrea ca el să ştie că din pricina lui s-a sfârşit totul*): Nicule, nu-ţi mai bate capul atâta, că întâmplarea nu merită… Nimic, decât pretexte.

BĂLCESCU: Singurătatea asta, zidul ăsta pe care-l pune închisoarea între mine şi lume, neputinţa asta la care te reduce ca pe un sobol orb este mai rea decât foamea şi frigul. (*Ros de bănuială să nu se fi întâmplat vreo nenorocire*:) Soră dragă, sunt fratele tău, sunt în familia noastră prietenul tău cel de totdeauna, cel mai apropiat. Spune-mi ce s-a întâmplat. Spune-mi tot…

TIŢA (*şovăie încă*; *apoi, aproape în şoaptă, stânjenit*): Tată-său i-a scris mamei că-i pare rău, dar e nevoit să ceară dezlegare pentru cuvântul dat. Că el – scria – nu poate admite că fiul său să-şi „brizeze cariera” căsătorindu-se cu mine. Un ofiţer însurat cu sora unui… (şovă*ie) os*ândit pentru înaltă trădare.

BĂLCESCU (îngrozit, năucit, abia găsind cuvintele, înţelege): Din pricina asta?

TIŢA (*grăbită, ca să nu lase răspunderea asupra lui*): Ţi-am spus, pretexte. N-au ştiut ce să mai scornească…

BĂLCESCU (*zdrobit, împovărat, se plimbă prin odaie apoi vine la ea, îi ia mâinile*): Surioară dragă, ţi-am distrus şi ţie fericirea. Sunt un blestemat, înnegresc viaţa celor ce mă iubesc…

TIŢA (*dorind sincer ca el să nu se mustre*): De ce nu

vrei să recunoşti că n-are nicio însemnătate? Acum e puţin mai greu, până ce scap de întrebările tuturor proştilor. (*Şoptit*:) Unele femei, ca să ne umilească, mă întreabă cu o prefăcută compătimire, îmi cer lămuriri... vor să-mi desfacă inima fâşie eu fâşie... Dar la toamnă, când tot Bucureştii va şti, voi scăpa de orice sâcâială. (A luat manşonul *de pe jos. Palidă, face sforţări supraomeneşti să se mintă pe sine însăşi, dar izbucneşte, nemaiputându-se stăpâni:*) *Laş... laş*... a fost lin laş. (Cade pe pat.) A *plecat* din Bucureşti fără nicio lămurire „fără să-mi scrie un rând... (Zâmbeşte istovită.)

BĂLCESCU (*uimit, abătut*): L-ai iubit?...

TIŢA (*parcă nici nu aude, deşi se privesc în ochi*): Inelul, l-a trimis tată-său în plic. (*Copilăreşte, cu zâmbet amar*:) Şi spunea că şi-ar da viaţa pentru mine.

BĂLCESCU: Dar de ce nu şi-a dat seama de toate astea încă din timp, înainte de logodnă, de când cu judecata?

TIŢA: Un poltron... Şi-a pierdut capul când s-a văzut mutat din Bucureşti.

BĂLCESCU: Surioară, iartă-mă... A fost întâia ta iubire... Ar fi putut să fie frumos.

TIŢA (*istovită, murmurând*): Pune flori câte vrei... Le pui pe un mormânt... Ştiu acum ce este iubirea. În fundul fântânii ei nu este apă curată... Este doar mocirlă. Nu voi mai iubi niciodată!

BĂLCESCU (înfiorat, încearcă să o mângâie): Tiţa, tu eşti doar un copil... Ai şaptesprezece ani. (Zbuciumul l-a obosit, e palid.)

TIŢA (*sălbatică*): Niciodată!

BĂLCESCU (dezolat, vrea să facă un gest, ar vrea să spuie ceva, dar, surprins, se întoarce brusc, convulsiv, îşi duce batista la gură): Nu. (Tiţa a urmărit neliniştită convulsiunea lui; aşteaptă o clipă încremenită, pe urmă se duce la el, îi întoarce faţa şi vede batista plină de sânge.

Bălcescu, neputincios, priveşte cu faţa descompusă. Caută să-i explice): Ştii...

TIŢA (a căutat să se sprijine; apoi, ca paralizată de o idee fixă): Să nu afle mama...

BĂLCESCU (*învins, cu o voce pierdută*): Întâile semne au apărut iarna trecută, la Mărgineni... Sunt atacat...

TIŢA (*plângând mut*): Te-au ucis, frăţioare.

BĂLCESCU: Nu trebuie să afle nimeni.

TIŢA (*cu o dăruire liniştită a întregii vieţi*): Voi fi sora ta. Nimic decât sora ta până ce voi muri. (*îl mângâie.*) Te vei însănătoşi... Îţi voi da viaţă din viaţa mea.

BĂLCESCU (*de pe pat*): Îţi repet, nu trebuie să afle nimeni... Sunt însemnat... soarta m-a însemnat.

TIŢA (*cu o duioşie hotărâtă, de soră care şi-a închinat viaţa*): Nu, frate, trebuie să le spui, ca să fii scos de aici şi dus la spital... Altfel, te vei prăpădi...

BĂLCESCU (*înfrigurat, dintr-un izvor adâner cu un soi de deznădejde*): Nu... Nu! Ar scăpa prea ieftin. Mai am un an de pedeapsă, şi îl voi face până la sorocul lui, ca să fie socotelile în regulă. Ar scăpa prea ieftin aceste fiare... N-am nevoie de mila lor... Mi-au lăsat numai un ciot de viaţă... Dar vor plăti pentru acest ciot ca pentru trei vieţi. Tiţa, noaptea nu pot dormi, fac numai socoteli şi planuri. Am acum douăzeci şi trei de ani... Aş vrea să mai trăiesc numai alţi zece, şi voi răsturna putregaiul lor cum întoarce un fier de plug câmpul înţelenit de mărăciniş. (Cu sete de viaţă:) Zece *ani numai...*

TIŢA (*îngrozită*): Frate, nu e bună atâta ură... Trebuie să te rogi numai lui Dumnezeu, să te facă sănătos...

BĂLCESCU (*sălbatic, dar înăbuşit, întors în el însuşi*): Nu trebuie să se mai întâmple şi cu alţi români ceea ce s-a întâmplat cu Mitiţă Filipescu, cu mine şi cu ceilalţi. Nu trebuie ca acest popor să mai îndure câte îndură...

SCENA 6

BĂLCESCU, TIŢA, FĂRCĂŞANU, ARĂPILĂ

FĂRCĂŞANU (*intră, gros îmbrăcat, cu o căciulă mare în mână; cei doi îl privesc nedumeriţi. Întreabă grăbit, cu un ton conspirativ*): Domnule Bă I cescu, mai vrei să mergi în noaptea asta acasă?

BĂLCESCU (*priveşte încremenit*): Dar…

TIŢA (*cu o faţă aprinsă, tremurând din toată fiinţa ei*): Domnule ofiţer, vrei, vrei cu adevărat? Parcă se răstoarnă noaptea în zi.

FĂRCĂŞANU: Fii gata de plecare…

TIŢA: Vrei să spui că poate merge pentru un ceas, două acasă?

BĂLCESCU (*nemişcat*): Domnule, nu pot primi… Îţi rişti cariera şi libertatea… Nu am dreptul să primesc asemenea sacrificiu…

FĂRCĂŞANU: Te rog să primeşti… Nu va afla nimeni.

TIŢA (*a şi acceptat ideea*): Cum să facem ea să nu afle mama dintr-odată? Ah, şi nu avem decât un ceast…

FĂRCĂŞANU (*acelaşi ton conspirativ*): Nu, va rămâne toată noaptea… Vom reveni în zori… Am unde să dorm acolo? La vreun vecin?

TIŢA (*luminoasă*): Vei fi singurul care vei dormi în toată casa noastră, unde vei vrea. Noi vom sta în jurul lui lângă sobă, toată noaptea.

BĂLCESCU (*speriat parcă*): Nu am dreptul să primesc un asemenea sacrificiu.

FĂRCĂŞANU (*trudindu-se să fie calm*): Nu risc nimic* (*Apoi, nemişcat*:) Ăi fost iertat.

TIŢA (*se sufocă, pe urmă ascultă cu ochii în lacrimi*): A fost iertat? De unde ştii?

FĂRCĂŞANU: Este afară un domn care mi-a spus să vă spun doar atât: Că se numeşte Arăpilă.

(*Iese în prag.*) Poftiţi, domnule.

TIŢA (*văzându-l, uimită*): Domnul Alecu Golescu…

ARĂPILĂ (*emoţionat, abia vorbind*): Eşti liber… eşti liber, frate…»

BĂLCESCU (*neliniştit, cu tot trupul drept*): Numai eu?

ARĂPILĂ: Au fost iertaţi toţi. S-a răspândit ştirea că Mitiţă Filipescu e pe moarte… S-a adunat lumea în faţa palatului, cerând eliberarea lui. Vodă Bibescu a cedat. A semnat ofisul azi[20] la ora unu. A şi plecat un chervan pe tălpoaie, să-l aducă de la Snagov pe Mitiţă Filipescu. Mulţimea este acum din nou în faţa palatului. TIŢA (cade *moale în genunchi la icoană): N*u sunt vrednică… Nu sunt vrednică, Maică Preacul rată!

TABLOUL III

O grădină mica a unei cârciumi de vară, între viile de pe dealul Filaretului. În luna mai. Un chioşc de lemn în faţă, în stângă cu o masă rotundă, mare, vopsită în verde. Un parmalâc arată malul râpei, cu o vedere panoramică spre dreapta, deasupra vechiului Bucureşti: acoperişuri de case joase şi multe, foarte multe turnuri de biserici… în fund, în stângă, intrarea la gheţărie. În dreapta – intrarea la prăvălia de iarnă. Tot în fund – un grătar. Mai sunt şi alte mese neocupate la început. Trebuie să se ştie că aceasta este un fel de anexă, iar grădina principală este în partea cealaltă a prăvăliei. Se aud numai, de la ea, lăutarii.

SCENA 1

BĂLCESCU, ARĂPILĂ, ION GHICA, TELL

TELL (*în chioşc*): Fraţilor, credeţi-mă, vă vorbesc din inimă şi ca un cunoscător al situaţiei reale. Trebuie să-l admitem neapărat pe Eliade în Frăţia noastră, fiindcă fără ei nu cred să izbutim. Suntem în mai, iar revoluţia trebuia să izbucnească încă în aprilie, dacă nu din martie, ca şi în celelalte ţări din Europa. Am fost atunci de părere să nu ţinem seama de sfatul lui Lamartine şi să începem fără întârziere.

---

20 425

BĂLCESCU: Recunosc că acum trebuie să ne grăbim… Europa fierbe… ţara s-a trezit şi aici.

TELL: Tocmai pentru că e treabă grabnică avem neapărată nevoie de Eliade, care este astăzi, după Câmpineanu, cel mai popular bărbat român… Fără el, negustorimea şi mica boierime nu se mişcă, iar o revoluţie fără negusto

— 7 – / o rime şi fără micii boieri nu e cu putinţă… Pe ce ne sprijinim noi la urma urmelor? Pe membrii acestei societăţi şi pe batalionul meu, care este împrăştiat pe tot lungul Dunării…

BĂLCESCU: Revoluţiile europene trebuie să ne slujească drept pildă. La Paris s-a mişcat în februarie întreg poporul… lumea celor mulţi… Între mii de lucrători care părăsiseră lucrul în fabrici, am pătruns şi eu însumi până la tronul lui Ludovic Filip. Am vrut să-ţi aduc un petec de catifea roşie din acest tron, dar i l-am trimis lui Alecsandri, ca să-i inspire vreo poezie… Când am înfiinţat această Frăţie, acum cinci ani, ţinta noastră a fost să ne adresăm poporului, nu boierilor, să luminăm ţărănimea şi pe meseriaşi. Aşa am început!

TELL: Acum e prea târziu… Fără negustori şi fără micii boieri nu de putem mişca, deci avem nevoie de Eliade.

BĂLCESCU: O revoluţie clădită pe boierime este o revoluţie clădită pe nisip…

ARĂPILĂ: Eu nu tăgăduiesc popularitatea lui Eliade. După cum ştiţi, şi-a închiriat grădina pentru panoramele de la Moşi… Dar când ne călăuzeşte un om ca Bălcescu, o cauză justă ca aceea pentru care luptăm noi, nu avem nevoie de această popularitate… Dumneata, frate Ghica, ce spui?

GHICA (*şovăie*): De, frate Golescule, e foarte greu de… luat o hotărâre aşa, într-o clipă, atunci când îţi dai seama că această hotărâre poate atârna greu în cumpăna

revoluţiei şi când este vorba de o revoluţie menită să întoarcă crugul istoriei româneşti... Socot totuşi că Ion Eliade înseamnă un sprijin, pe care nu-l putem respinge, pentru mişcarea pe care o plănuim...

ARĂPILĂ (*mirat*): Dumneata, frate, eşti pentru primirea lui Eliade?

GHICA (*stânjenit*): Suntem în mai, nu mai putem întârzia, trebuie să pornim în grabă...

TELL: Aş vrea să nu fiu greşit înţeles... Şi eu admir pe marele cărturar, pe fratele Bălcescu... Dar faima lui Bălcescu nu trece de lumea cărturărească... E prea tânăr. (Lui Bălcescu*: N-ai nici* treizeci de ani, nu-i aşa? Eliade este aproape cu douăzeci de ani mai în vârstă... De un sfert de veac este dascăl, şi ziarele lui apar tot de un sfert de veac şi sunt nu numai cele dintâi, dar şi singurele ziare româneşti... Iată de ce nu poate fi revoluţie naţională fără el. Inima lui Eliade arde pentru poporul român.

ARĂPILĂ: Arde, nu zic ba, dar scoate mult fum. Inima lui Bălcescu arde... dar dă numai lumină.

BĂLCESCU* (*nervos, convins că trebuie respinsă primirea lui Eliade, dar cedând de teamă să nu pară invidios*): Discuţia este de prisos... Sunt şi eu de părere ca să fie admis... Doresc din adâncul fiinţei mele ca aducerea lui Eliade, pe care de altfel îl preţuiesc ca un mare dascăl al neamului nostru, să nu însemne pentru revoluţia pe care o pregătim şi prin care poporul vrea să-şi ia soarta în propriile lui mâini... o cotitură de care într-o zi să ne pară rău. Şi cu asta repet: votez admiterea lui Eliade în societatea noastră Frăţia. Dumneata ce zici, frate Golescule?

ARĂPILĂ: Eu nu mai am niciun drept de vot... Voi trei sunteţi întemeietorii Frăţiei şi cei trei ţi *mari* demnitari superiori ai ei... Dar ca membru în Comitetul Executiv pot să vă spun că faceţi o greşeală.

GHICA: Atunci, mă duc să-l poftesc pe Eliade aici...

BĂLCESCU (foarte surprins): Dar unde e?

CHICA: Este în cealaltă parte a grădinii. Aşteaptă răspunsul.

ARĂPILĂ (*iritat*): Era aşa de sigur de admitere? (*Se uită bănuitor la Ghica.*) Adică avea votul lui Tell, al (*întârzie cu răspunsul*) dumitale – două, avea deci majoritatea.

GHICA: Am avut cu el o întâlnire şi o lungă explicaţie la grădina Tei, alaltăieri... Pe urmă, ţineţi socoteală că suntem în mai şi nu mai e timp de pierdut. (Iese.)

BĂLCESCU (*către Tell*): Dar Eliade ştie regulile societăţii? Ştie că pe faţă suntem societatea literară sub numele de Asociaţia literară?

TELL: Ştie tot ce se cuvine: că membrii nu se ştiu între ei decât în grupuri de câte zece şi nu cunosc, dintre şefi, decât pe acei care îi înrolează şi le dau instrucţiuni. Să vedeţi ce solemn o să spună Dreptate şi frăţie.

ARĂPILĂ (*pe uşa gheţăriei intră sublocotenentul Dincă*): Iacă şi pe Dincă... Dar de ce vine din gheţărie?

TELL: El totdeauna vine prin râpă, ca să controleze intrarea subterană a gheţăriei... Să vadă dacă e cheia la locul ei şi să nu fie înţepenită uşa...

DINCĂ: Dreptate şi frăţie...

TELL (după ce, împreună cu ceilalţi, răspunde la fel la salut): Dreptate şi frăţie. E totul în regulă, Dincă?

DINCĂ: Via toată e înfrunzită, de am putea trece toţi în picioare nevăzuţi... În fundul râpei – * numai lăstari. (Se e*xpl*i*că* *înc*u*rcat:)* *Ş*tiţi, mi-e teamă să nu aresteze toată Frăţia o dată, la locul de adunare, cum îi arestară pe cei din Moldova... pe toţi o dată... Dar unde sunt ceilalţi?

BĂLCESCU: Iată şi pe fraţii Goleşti. Mai este şi Iancu Ghica... s-a dus să-l aducă pe Eliade.

(Intră doi fraţi Golescu, vorbind.)

DINCĂ (*uimit*): Adevărat, îl aleserăţi pe Eliade la Frăţie?

ARĂPILĂ: Uite-l…

SCENA 2

ACEIAŞI, ELIADE, giuvaiergiul HAGI-CURTI, negustorul DOBROVICI, DAM IAN TABACUL, MITRU TABACUL, un taraf de lăutari

ELIADE (*intrând teatral, în cântec de lăutari*): Dreptate şi frăţie! Fraţilor, sublimă este pentru mine această zi în care aduc sfios inima mea pe altarul Frăţiei. Am zis altar fiindcă altar slujit de preoţi este această sublimă societate, altar din care pornesc razele libertăţii ca nişte săbii… Am zis săbii, fraţilor, fiindcă de aci vor porni săbiile de lumină ale dreptăţii, ca să nimicească stihiile întunericului. (*încheie cu un salut final.*) „Dreptate şi frăţie, Frăţie şi dreptate”.

(Telt îi dă acolada, se aşază toţi în chioşc; Bălcescu rămân.

În faţă.)

BĂLCESCU (*arătând spre cei doi lucrători, care aşteaptă deoparte, sfioşi*): Dar flăcăii aceştia cine sunt?

DOBROVICI: Sunt calfe în tăbăcăria mea… în ei mi-e nădejdea la o adică… (Către un *băiat:*) *Băiete*, dă două chile de vin şi câte o friptură flăcăilor ăstora…

BĂLCESCU: Să-i chemăm aci, cu noi.

DOBROVICI: Cum asta? Să stea lucrătorii mei cu mine la masă?

(Se uită nedumerit la Eliade; Hagi-Curti pare de asemenea foarte surprins.)

ELIADE (*explicând cu bunăvoinţă, încurcat puţin*): Să vedeţi, prietenii mei nu sunt nişte meseriaşi cu doi-trei lucrători acolo… (Arat*ă:*) *D*umnealui este domnul Dobrovici, starostele blănarilor, care are o tăbăcărie cu cincisprezece meşteri şi cu o sută cincizeci de calfe… Nu se obişnuieşte… Dumnealui este Hagi-Curti, cel mai mare giuvaiergiu de pe Lipscani…

DOBROVICI (*iritat*): Nu vă supăraţi… Nu e vorba de

mine... dar, vedeţi, lucrătorii mei sunt oameni cuviincioşi, care ştiu ce se cade şi ce. t >

nu... S-ar simţi ei prost cu mine la masă. Nu se cuvine să stricăm orânduiala moştenită

7

din mosi-strămoşi, aşa cum a lăsat-o Dumne – i zeu.

BĂLCESCU (*tremurând*): Şi vreţi să le cereţi să-şi dea viaţa? Pentru ce? Nu vă supăraţi, rămâneţi dumneavoastră aici, mă duc eu la aceşti prieteni tabaci. (*Trece dincolo*.) ARĂPILĂ (*în liniştea care s-a făcut*): Nu vă supăraţi, trec şi eu acolo. (*Pleacă*.) DOBROVICI (*arătând pe Arâpilă*): Dumnealui nu-i feciorul marelui vornic Dinicu Golescu?(*Leagănă mâna cu admiraţie*.) Când a plecat în Europa i-am făcut bătrânului o du lamă de samur de s-au speriat nemţii de la Peciu când au văzut-o. Spuneau că la ei nu se putea lucra aşa ceva.

ELIADE (*ca unui copil*): Nu, dumnealui este feciorul marelui vornic Iordache Golescu... Uite, dumnealor (arat*ă pe* N*ic*o*lae şi* p*e* Ş*te*f*an Gol*e*scu) su*nt feciorii boierului Dinicu Golescu, de au fost la Viena...

(Fraţii Goleşti surâd cu indulgenţă. Lăutarii le cântă la ureche celor din chioşc.)

BĂLCESCU: Nu vă simţiţi bine că am venit şi noi

¥ f»

la masa dumneavoastră? Ce e asta? Hai noroc! MITRU TABACUL (*ciocnind sfios*): Ne pare bine, cum să nu ne pară bine, dar să vedeţi... De, noi cu lucrul, ca omul... Dacă am fi avut timp ne-am fi spălat şi noi... Că avem haine mai curate, de duminică. Dar aşa... adineauri ne-a spus jupânul...

BĂLCESCU: Cum vrei să spui că abia adineauri aţi întrerupt lucrul în tăbăcărie? Acum e ceasul zece şi mai bine.

DAM IAN TABACUL: Nu, lucrul în tăbăcărie nu s-a întrerupt nici acum, că e zor mare. (*Râsete în chioşc*.)

Trebuie să ne pregătim pentru târgul de la Urziceni… Astă-seară se lucrează până la douăsprezece…

BĂLCESCU (*se uită cu înţeles la Arăpilă*): Până la douăsprezece? Şi mâine când începe iară?

MITRU TABACUL: Păi, cum se luminează de ziuă… Pe la cinci, să zicem.

BĂLCESCU (*schimbă iar priviri cu Arăpilă*): Va să zică, în tăbăcăria dumneavoastră un lucrător lucrează nouăsprezece ore pe zi?

DAM IAN TABACUL: A, nu… numai când e zor… Altfel, pe la nouă, pe la zece – seara mergem la culcare.

(Râsete şi lăutari în chioşc.)

ARĂPILĂ: Cât eşti plătit dumneata pe zi?

MITRU TABACUL: Eu am trei lei pe zi, dar sunt unii care au şi cinci lei pe zi. (*Lui Bălcescu*:) Da’ nu vă supăraţi, boierule, eu îmi pare că vă cunosc de undeva… N-aţi fost dumneavoastră acu… să fie câţiva ani, la noi prin fabrică?

BĂLCESCU (*convenind, către Arăpilă*): Acum patru ani, conform planului de la Frăţia, am încercat să cunosc mai de aproape poporul muncitor. Cred că nici în galerele cu robi nu era o muncă atât de grea şi otrăvitoare ca în aceste tăbăcării. Că de dormit tot atâta de îngrămă ochii şi în zdrenţe, plini de plăgi şi de păduchi, dorm bieţii muncitori. (*Frământat*:) Ce e de făcut, frate Alecule? Ce e de făcut?

ELIADE (*ridică vesel paharul cu vin*): Noroc… Dreptate şi frăţie. f >

(Toţi din chioşc, către cei din dreapta, repetă „Dreptate şi frăţie”. Eliade vine spre Bălcescu.)

BĂLCESCU (*abătut, după ce priveşte lung pe tăbăcarii trudiţi, răspunde ridicând paharul, cu un amar înţeles*): Dreptate şi frăţie.

CORTINA

TABLOUL IV

În acelaşi loc, dar peste două săptămâni, după miezul

nopţii. În chioşc sunt în jurul mesei A.G. Golescu, N. Golescu, Vo ine seu, Bălcescu, Curţi şi alţi membri ai Frăţiei. Sunt luminaţi de un felinar atârnat. Restul grădinii este în întuneric. Toţi stau nemişcaţi, păziţi de patru dorobanţi cu armele întinse.

SCENA 1

ARĂPILĂ (*în şoaptă, intens, lui Bălcescu*): Pe cine bănuieşti?»

BĂLCESCU (*tot în şoaptă, nervos*): Stau şi mă gân... dese...

ARĂPILĂ (*cu palmele împreunate a nedumerire*): Eliade?

BĂLCESCU (*la fel de nedumerit*): Nu cred... ARĂPILĂ (căut*ând mer*e*u): T*ell?

28 433

(Se aud paşi, dorobanţii se ascund. Intră Şt. Golescu încrezător şi vrea să salute „Dreptate şi...", dar arme cu baioneta pusă îl încadrează din spate şi din dreapta. Acum se mai văd în întuneric celelalte două arme îndreptate înspre cei din chioşc.)

DOROBANŢUL I (*poruncitor*): Mâinile sus, eşti atestat! (*îl caută de arme, îi ia un pistol.*) Treci în chioşc.

(Golescu trece năucit în chioşc, aci descoperă îngrozit că şi ceilalţi arestaţi au mutre de înmormântare.)

DOROBANŢUL"; il. mai ţinem mult aici?

DOROBANŢUL X: Până când s-or aduna toţi şoarecii?»

În capcană. Domnul căpitan Costache îi numără, ascuns în şanţ, cu garda lui.

(Intră Do br o viei, cu care se repetă procedeul.)

ARĂPILĂ (*fioros*): Dacă Iancu Ghica n-ar fi la Constantinopol, pe el l-aş bănui...

(Urmează un răstimp de tăcere, în care cei arestaţi se privesc abătuţia cu armele aţintite asupra lor. Intră Dincă în uniformă. Cei doi dorobanţi vor să repete

procedeul, dar, intimidaţi de uniformă, rămân cu armele întinse, muţi. Dincă are o clipă de ezitare, dar într-o străfulgerare înţelege situaţia.)

DOROBANŢUL I: Stai... Mâinile... DINCĂ (dezlănţu*it, mânios*): *De ce* sunteţi numai patru dorobanţi aici? câţi inşi a dat ordin

X → >

măria-sa să fie aici? (*Dorobanţii îl privesc uimiţi.*) Opt.). Unde s-înt ceilalţi patru? DOROBANŢUL I (*intimidat*): Să vedeţi... DINCĂ (furi*os): C*e să văd? Unde-i căpitanul Costache? Unde-i Chiorul? DOROPANŢUL I (bub*âii): J*os, în şanţ, lângă pod... Aţi trecut pe lângă el”.

DINCĂ (*strigând şi mai tare*): Să vie Chiorul numaidecât aici!(*Arată chioşcul.*) Cum vreţi să păziţi pe tâlharii ăştia numai cu patru oameni? (*Cei din chioşc îl privesc uluiţi, cu groază.*)

DOROBANŢUL I: Ceilalţi înconjură via, ca să nu iasă nimeni...

DINCĂ: Şi pe cei care i-am arestat în beci, cine-i păzeşte? Voi doi mergeţi cu mine în beci... Tu te duci să-l chemi pe căpitanul Costache Chioru aici (prec*izează), d*upă ce vin eu de jos.

DOROBANŢUL I: Să trăiţi... aştept.

DINCĂ: Aşa... (împi*nge pe* c*ei doi în*s*pre pră*v*ălie, co*nd*ucându-i spr*e *beci. Se* în*toarce de* a*co*l*o, în* t*im*p *ce* a*res*taţii din chioşc pri*v*esc năuc*i, *deza*m*ăgiţi, şi* s*e* a*dr*e*sează doro*b*anţului 1:) S*pune-i lui Costache să vie numaidecât aici, că-l cheamă aghiotantul măriei-sale... Să reveniţi numaidecât...

(Cei din chioşc – mai uimiţi.)

DOROBANŢUL I (*speriat*): Venim numaidecât. (*Iese fugind.*)

28*

DINCĂ (*tăios*): Acuma... (De î*n*d*a*tă ce* i*es*e *înt*â*iul doro*b*anţ, el* p*u*ne *pis*t*olul în* t*âmpla cel*u*i rămas.) D*ă

arma... (Când acesta i-o dă năuc, strigă spre chioşc:) *Frate* Serghiescule, ia-i arma. Acuma, la beci cu ăsta! (Către *dorobanţ:) Cine* strigă e împuşcat. (Intră cu *el în prăvălie, revine cu două arme.) Frate* latina, frate Telegescule, luaţi armele astea şi păziţi aici, să-l prindem pe căpitanul Costache. (Se aşază *într-o parte şi alta, ca să nu fie văzuţi de cei ce intră, favorizaţi de altfel de întuneric, şi aşteaptă, căci se aud paşi.)*

COSTACHE (*de afară, strigând*): Aghiotantul măriei-sale, mă? Unde e, mă? Unde e...?

DINCĂ: Mâinile sus, Costache! (*L-a dezarmat; apoi, batjocoritor, lui Costache, care încă nu şi-a venit în fire*:) Ascultă, Costache, hrăpăreţ şi fricos ai fost toată viaţa, dacă devii din senin curajos, dacă strigi cumva, îţi zbor creierii. Haidem acum la beci. (*Către cei doi care rămân*:) Voi rămâneţi aici şi păziţi până mă întorc.

N.GOLESCU: Fraţilor, cum ieşim de aici? Mai repede.

DINCĂ (*revenind*): Prin gheţărie...

BĂLCESCU (*cu îndârjire stăpânită, către cei care pleacă*): Fraţi căuzaşi, de ce să plecăm? Ştiţi că au fost arestaţi ieri Negulici şi căpitanul Teologul! Că s-au făcut percheziţii pe la cei mai mulţi dintre noi... Villara şi aga Iancu Manu au dat listele de cei care trebuie să fie arestaţi... De ce să plecăm de aici înainte de a lua o hotărâre? Aici este singurul loc unde poliţia nu ne mai caută în noaptea asta!...

ŞT. GOLESCU: Dar dacă e printre noi alt trădător?

BĂLCESCU (*cald* şi *hotărât*): Trădare-netrădare, suntem luaţi de puhoi şi-au ne mai rămâne decât să mergem înainte. Întoarcere pentru noi nu mai este.

ARĂPILĂ (*fierbând*): Frate Bălcescule, bine ai grăit... Nu mai e întoarcere. Spune repede ce crezi că-i de făcut.

N. GOLESCU: Deh, dacă punem strajă afară, am putea rămâne.

ŞT. GOLESCU: Ce să facă straja afară... Dacă vine

cineva şi este oprit, se iscă zarvă mare şi vin toţi dorobanţii aici.

DINCĂ: Putem face altfel. Lăsăm să intre aici pe oricine vine, cum făceau ei. Aici le punem puştile în piept. Le întoarcem capcana.

ŞT. GOLESCU: Bine. Dar atunci, spune repede.

BĂLCESCU (*respirând adânc, concentrându-se*): Planul pe care-l urzim de trei săptămâni… îl aplicăm numaidecât. Astă-seară e sâmbătă… 5 iunie… Mâine plecăm din Bucureşti: eu la Telega, la căpitanul Cristofi, să încerc să viu cu compania lui şi cu ciocănaşii spre Bucureşti… Maiorul Tell e de trei zile la Giurgiu, aşteaptă un semn de la noi… Să plece mâine dimineaţă om} a ei, ca să-i spuie să se îndrepte numaidecât spre Islaz… unde ne aşteaptă căpitanul Pleşoianu cu compania treia din regimentul întâi. Dumneata, frate Ştefane, pleci mâine cu Eliade… Fruntaşii cunoscuţi ai revoluţiei

9»

sunt urmăriţi, de aceea trebuie să se împrăştie în toată ţara, ca să-l zăpăcim pe Bibescu. Să nu ştie unde e lovitura principală.

ŞT. GOLESCU: Unde-i proclamaţia? Ai scris-o? Trebuia să ne-o dai de joi.

BĂIXESCU (*puţin încurcat*): Joi a fost gata… I-am dat-o lui Eliade s-o tipărească în tipografia lui, şi uite ce-a ieşit din ea… (Scoate n*emulţu*m*it vreo ze*c*e fo*i *cu* p*roc*l*ama*ţ*ia.) Eu o* scrisesem scurtă, el a găsit-o prea aspră şi tăioasă… A pus peste ea mult untdelemn de miruit. Din trei pagini a făcut cincisprezece… Acum, rămâne aşa… (Reia firul acţiunii.*) De la Ce*l*ei vine* Popa Şapcă… Totul e pregătit pentru plecarea dumitale, frate Ştefan, dar trebuie să cereţi amănunte de la Rosetti, care nu a putut veni astă-seară… Veţi fi în seara de 7 la Islaz. De la Caracal, unde vă aşteaptă Magixeru cu opt sute de dorobanţi, toată lumea va merge să se unească cu pandurii de la Craiova… La

Râmnicu-Vâlcca pleacă dumnealor doi – Secghiescu, Teicgescu… La Bucureşfci (arată pe N. Golescu) cauţi pe Axente *Seve*r *ş*i aş*tepţi s*emnalul de la Islaz…

ARĂPILĂ: Tabacii şi măcelarii lui Axente Sever se adună cum or auzi clopotul Mitropoliei tras într-o dungă… Greutatea este că unele străzi sunt închise din pricina holerei… Dar când or suna clopotele tuturor bisericilor numai şovăie nimeni.

CATINA (*tu arma întinsă*): Eu am compus un *Marş al revoluţiei*, pe care vreau să-l citesc pe stradă… (scoa*te o f*o*a*i*e de* h*â*r*t*i*e) as*cultaţi:

Aideţi, fraţi, într-o unire, Ţara noastră e-n pieire; Aste ziduri şi palate, Unde zac mii de păcate, Aideţi a le dărâma… N-auziţi în piaţă larmă? Daţi năvală, – n mâini cu armă…

N. GOLESCU (*întrerupe nervos*): Frate, nu e timpul acum de citit poezii.

DOBROVICI: Lasă-te de astea.

CATINA (*a rămas încremenit, nedumerit*): Dar…

BĂLCESCU (*înţelegător*): Foarte bine, frate latina, îl vei citi, dar după proclamaţie.

GOLESCU: Şi noi am pus totul la punct cu Rosetti, Vinterhalter şi cu ceilalţi… Toţi negustorii ştiu ce au de făcut… Cum o suna clopotul Mitropoliei în dungă, închid prăvăliile şi ies cu oamenii lor în stradă. (Reia pe *alt* t*on*, *co*n*fid*en*ţial.) Am ce*rut din nou, eu cu Rosetti, să-l vedem pe Bibescu… încercăm să-l ducem… cu vorba, ca să nu treacă la arestări.

ARĂPILĂ (*fiernând*): Ce să mai staţi de vorbă cu el? Nu vedeţi că au şi început arestările? E mai şiret decât voi… E un vulpoi… S-a opus până acum la arestări, fiindcă nu vrea să le facă la întâmplare… Vrea să le facă cu muzică şi surle, ca să se laude faţă de despoţi că a tăiat răul din rădăcină. Dacă aseară ar fi izbutit, dacă nu avea atâta curaj Dincă, unde eram?

ŞT. GOLESCU (*grijuliu*): Nu te grăbi, căci nu se ştie încă în ce fel se termină seara asta... Nu este încă sigur că revoluţia noastră nu va fi sugrumată în faşă, cum a fost cea din Moldova... Acolo i-a arestat pe toţi într-o singură noapte, la locul de adunare.

DOBROVICI: Eu, drept să vă spun, nu sunt sigur că-i voi mai vedea pe ai mei de acasă.

N. GOLESCU (*trădându-se si el*): Nici eu nu prea văd cum vom ieşi de aici... Mai ales dacă mai lungim şedinţa asta... în orice caz, acasă eu nu mă mai duc... îmi pierd urma.

ŞT. GOLESCU: Dacă ne arestează pe noi, s-a terminat şi revoluţia.

(Se observă limpede că toţi au devenit din nou iritaţi, neliniştiţi.)

BĂLCESCU (*căutând să se stăpânească, dominat de idee*): Fraţi căuzaşi... Mie îmi pare că dumneavoastră judecaţi cu totul greşit situaţia... Nu vă daţi seama de cotitura la care se gă

— oseşte poporul românesc. Acum, după moartea lui Mitiţă Filipescu... vă mai temeţi de arestări?... Şij ceea ce e şi mai neînţeles, vă temeţi că dacă vom fi arestaţi noi s-a sfârşit revoluţia, fiindcă revoluţia suntem noi... Nespus vă înşelaţi... Iată, eu nu mă tem de ares. ţări ... Nu mă mai tem nici măcar de trădări... Revoluţia este în mers, este pornită de la începutul istoriei româneşti. E fructul unei îndelungi stări de lucruri şi nimic nu o mai o j.

poate opri, deoarece azi nu mai este a noastră, adică a boierilor, cum a fost cea din Moldova, ci este a poporului. Continuă pe a lui Tudor Vladimirescu... Dacă vom fi arestaţi, sunt convins că ne va scoate în câteva ceasuri poporul, de la închisoare.

DOROBANŢUL III (*de afară*): Dom căpitan. Dom căpitan Costache. (*Intră, strigând mereu.*)

DOBROVICI (*speriat şi toţi ceilalţi*): Hait... S-a

sfârşit... Iar ne arestuieşte.

DINCĂ (*Cei de pază se ascund la pândă. Dincă îi pune apoi pistolul în piept celui ce intră*): Ce este? Ce ai cu căpitanul Costache?

DOROBANŢUL III (*scăpând arma*): Porunca este de la Agie.

DINCĂ (*citeşte plicul, spune celor din chioşc cu emoţie*): L-au arestat pe Rosetti. (*Dorobanţului*:) Hai, că te duc eu la căpitanul Costache. (îl *scoate din grădină, îl împinge spre beci*.)

BĂLCESCU: Menirea noastră este numai să punem în mişcare maşina revoluţiei şi s-o dirijăm... Că pe urmă, ea nu se mai opreşte... Principalul – de mâine până joi – este deci ca fiecare să se găsească la postul său, aşa cum am arătat aici. Nu este sigur că toţi vom ajunge acolo unde suntem trimişi... Nu se ştie care dintre scântei va aprinde ţara, dar ţara nu aşteaptă decât o scânteie ca să ia foc. Cu cât trecem la fapte mai repede, cu atât mai bine. Revoluţia nu mai e azi în pericol... Revoluţia nu mai poate fi trădată... Asta e ceea ce aveam de spus. (Se cunoaşte că sforţ*ări*le *i-au* o*st*e*nii respir*a*ţia.)*

ARĂPILĂ (*calm*): Frate, ai spus şi ceea ce era în inima mea (*Este de altfel vizibil că şi ceilalţi sunt de aceeaşi părere*.)

BĂLCESCU (*revine grăb it, căci i se pare că a rămas dator*): Să nu mă înţelegeţi greşit... Revoluţia nu mai poate fi în pericol, adică trădată şi oprită prin denunţuri la Agie, la poliţie... Dar poate fi primejduită dacă o trădăm în esenţa ei, dacă înşelăm aşteptările poporului, dacă nu ţinem ceea ce am făgăduit acestui popor.

(Toţi rămân cu privirile concentrate, cu presentimentul celor ce vor veni,)

CORTINA

ACTUI, II

TABLOUL V

Scena împărţită în trei părţi, după cum îngăduie spaţiul disponibil. Eventual partea stângă va reprezenta strada cu câteva trepte, care ajung la o terasă-balcon a palatului, foarte uşor de escaladat. Partea dreaptă ar fi atunci un salon în palatul lui Bibescu. Sub acest salon, ca un subsol, înalt ca un stat de om, ar fi un mic salon boieresc, ocupat aproape tot de un divan turcesc, şi pe el – o masă joasă în trei picioare, cum sunt mesele ţărăneşti. Dacă din salonul mare se deschid uşi deopotrivă spre terasă şi spre interiorul „palatului", nu este nevoie ca hruba de dedesubt să comunice nici cu palatul, nici cu strada; e bine să se vadă că nu sunt acelaşi corp. Are o intrare a ei proprie, iar ferestrele lui din fund, câte or fi, dau într-altă stradă. Pictorul decorator va trebui să sugereze că aceste trei despărţituri au şi o valoare simbolică.

Strada va fi domeniul-poporului însuşi, salonul de sus va fi sediul unui „guvern în aer", fără sprijin, fie că e vorba de G. Bibescu, fie că e vorba de diferitele guverne revoluţionare şi locotenenţa care i-au urmat; în sfârşit, hruba strâmtă de dedesubt este ascunzişul reacţionarilor care aşteaptă.

Când nu va fi posibil ca hruba boierilor să fie aşezată dedesubt, i se va găsi un colţ oarecare, eventual în sală. Cortina între tablouri se va trage numai la cele două saloane.

Uneori, când adevărul cronologic permite, acţiunile în toate cele trei despărţituri vor fi simultane.

Eventual în stângă sau în dreapta scenei, un placat cât un afiş format doisprezece va fi schimbat de un figurant şi va indica data zilei respective, cum e indicat în text.

Pe terasă îşi ia cafeaua comandantul regimentului III din Capitală, polcovnicul Solomon, aşteptând împreună ca doi-trei ofiţeri ai lui să fie primiţi de vodă.

În stradă – două sentinele şi curioşi care privesc. Salonul e gol. Hruba boierilor de dedesubt are perdeaua trasă.

SCENA 1

11 iunie, dimineaţa

SOLOMON, FĂRCĂŞANU, ALŢI OFIŢERI, APOI MAIORUL

LĂCUSTEANU

SOLOMON (lui Fărcăşanu): Dumneata unde i-ai lăsat? (*Bea cafea, trage din ciubuc*.) FĂRCĂŞANU Yplin *de praf, abia sosit de pe drum*): La Caracal, şi am pornit-o înainte cu cărucioara poştei. S-a răspândit vestea pretutindeni, şi în fiece sat şi oraş îi aşteaptă altă lume care se ia după ei. LĂCUSTEANU (*vine din strada, ascultă ultimele cuvinte ale lui Fărcăşanu şi izbucneşte furios*): Prin ce întâmplare tot corpul ofiţeresc al regimentului este la palat şi eu nu ştiu nimic, domnule polcovnic? SOLOMON (*fără convingere, dar mizând pe schimbarea stării de lucruri*): Ei, maiorule, se petrec lucruri mari! Revoluţie! Vine Eliade cu Magheru, cu zece mii de panduri, şi Tell cu Ple şoianu, cu un batalion de soldaţi. Ia spune-i, Fărcăşene... (lămu*rind) că* el vine de acolo...»

FĂRCĂŞANU (*înflăcărat*): ... S-a ridicat toată ţara... S-a constituit un guvern provizoriu, care a dat o proclamaţie la Islaz, în care spune...

LĂCUSTEANU (*furios către Solomon*): Cum, domnule, dumneata tolerezi ca un căpitan, comandir de companie, să facă asemenea propagandă în regimentul dumitale?

FĂRCĂŞANU (*cu căldură, naiv totuşi*): Domnule maior, se dezrobeşte ţara...

LĂCUSTEANU (*fierbând*): Ascultă, domnule căpitan, dacă vei îndrăzni să vorbeşti o asemenea propagandă, mă jur pe onoare că îţi trăsnesc creierii la minut.

SOLOMON: Nu te mai necăji, maiorule, că, şi dacă

vor veni, sunt fraţi de-ai noştri, sunt rom în i, nu sunt nici turci, nici tătari.

LĂCUSTEANU (*băţos, indignat*): Dacă-i aşa, să ştii că în cazarmă eu nu mai intru, şi urc la vodă să-l rog să-mi primească demisia chiar acum, căci într-un regiment de panduri eu nu slujesc. (*Trece în salon.*)

SCENA 2

În salon.

LENŞ (aghiotantul intră şi dă de Lăcusteanu, care de un minut aşteaptă nervos): Hairola, ce eşti atât de amărât, nene Lăcustene?

LĂCUSTEANU (*strigând*): Camarade, sunt maiorul de serviciu pentru paza palatului. Vă rog să-i spuneţi măriei-salc că am să-i comunic ceva urgent.

LENŞ: Mai aşteaptă puţin atunci, până vine măria-sa.

BIBESCU (*intrând*): Cine strigă aci, ce-i asta?

LENŞ: Maiorul Lăcusteanu; comandă batalionul de pază şi vrea să vă comunice ştiri urgente.

BIBESCU (*palid, nedormit*): Ce-i, Lăcustene, ce eşti atât de zbuciumat?

LĂCUSTEANU: Măria-ta, este revoluţie în ţară... şi în timpul acesta...

BIBESCU (*vrând să-i dea curaj*): Să nu umflam lucrurile, Lăcustene...

LĂCUSTEANU: Sunt de părerea măriei-voastre că asta nu ar fi mare lucru, dar ceea ce vreau să vă spun este că se pregăteşte o revoluţie ostăşească... Chiar aici, la palat, comandirul regimentului III ascultă propagandă revoluţionară... Polcovnicul Solomon, în care aveţi încredere...

BIBESCU: N-am nicio încredere în el, dar n-am pe nimeni altcineva.

LĂCUSTEANO: Atunci, măria-ta, eu îmi dau demisia din armată...

BIBESCU: Nu poci, dragă Lăcustene, s-o primesc în

asemenea circumstanţe, dar tot ce te rog este să primeşti regimentul lui Solomon şi de îndată dau ofisul...

LĂCUSTEANU (*respectuos, dar ferm*): Nu pot primi această onoare într-o vreme aşa de anormală, când morala ostăşească este alterată... Este trist, măria-ta, că nu ai în Capitală decât un batalion oştire, şi acela condus de un neputincios.

BIBESCU! E mai mult şiret decât neputincios... îşi are şi el, ca toţi cei din jurul meu, socotelile l-ai, speranţele lui... Du-te şi cheamă pe colonelul Odobescu.

CORTINA

TABLOUL VI

În aceeaşi şi, 11 iunie, ora. nouă seara

Strada este înţesată de mulţime, care aclamă pe vorbitorii ocazionali şi strigă mereu „Dreptate, dreptate”... „Vrerii Constituţia”... Unii sunt căţăraţi pe ziduri, pe trepte. Agitaţia este de nedescris. Se aude din când în când clopotul Mitropoliei, căruia îi răspund uneori alte clopajte.

În salon e o atmosferă de panică. Bibescu, între boieri şi ofiţeri, se plimbă agitat. Se vede că nu are nici curajul şi nici posibilitatea să lupte. Odobescu – tot atât de abătut V ca şi el. La stânga terasei – o sentinelă în post, sau chiar două.

SCENA 1

În stradă.

HAGI-CURTI: Ascultaţi, ascultaţi. Poetul Ion latina ne va mai citi încă o dată cele douăzeci şi unu de punturi ale Constituţiei care a fost proclamată miercuri la Islaz. CATINA: Ascultaţi, ascultaţi... (Mulţ*imea aprobă cu* d*iverse exclamaţii: „D*a, da, aşa, şi a*ltele. Calina, cu* s*te*a*gul tricolor în* m*ân*ă*, c*i*te*ş*te cu* v*oc*e *tun*ă*toare, răspicat, cu* tâ*l*c*ul cuvenit.)* Ascultai i: Poporul decretă:

Puntul 1. Independenţa sa administrativă şi

legislativă. (*Urale*.)

Puntul 2. Egalitatea drepturilor politice. (A*clamaţii*.)

Puntul 3. Contribuţie generală la impozite. („*Aşa, aşa*!”)

Puntul 4. Adunare generală, compusă din reprezentanţi ai tuturor straturilor societăţii. (*Aclamaţii*.)

Puntul 5. Domnul responsabil şi ales pe câte cinci ani şi căutat în toate straturile societăţii. * *

(Aclamaţii. Citirea continuă, dar fără să se mai audă decât eventual aclamaţiile, ca să nu înăbuşe replicile din salon.)

SCENA 2

În salon.

BIBESCU (*abătut, pierdut*): Auzi... Domn ales pe cinci ani... Asta-i republică. ODOBESCU (nervos): *Măria*-ta, de porunceşti, pun tunurile să tragă. BIBESCU: Du-te şi le spune că pot trage tunurile.

SCENA 3

În stradă.

C YTINA: Ascultaţi puntul 13: Emanciparea clăcaşilor, ce se fac proprietari prin despăgubire.

(*Mulţimea strigă* „fără despăgubire”.

ODOBESCU (iese în balcon, şi când este lângă latina, care se întrerupe, spune): Oameni buni, împrăştiaţi-vă, că de nu, tunurile pe care le vedeţi vor trage.

MULŢIMEA (*huiduieşte în clocot*): ... Să tragă... Să tragă... Nu plecăm de aici... Mai bine moartea... Vrem Constituţia!

ODOBESCU (*înfrânt, trece din nou în salon, urmărit de huiduieli*): Nu mai e nimic de făcut. (*Apoi, cu brutalitate*:) Măria-ta, semnează... şi să se termine povestea! mai mult nu putem face.

CATINA: Ascultaţi... Ascultati... Cetăţeanul Go

lescu şi căpitanul Fărcăşanu vor intra la vodă să-i ceară semnarea Constituţiei...

(N. Golescu arată Constituţia şi păşeşte spre salon, urmat de Fărcăşanu, care are un steag în mână.)

HAGI-CURTI: Să meargă şi Firfiricul.

(Unele aplauze, după care Ion Brătianu merge lângă Golescu.)

BIBESCU (priveşte încremenit): Ce-i asta?

N. GOLESCU: Măria-ta, în numele poporului, îţi cerem să accepţi Constituţia.

(Mulţimea, afară, strigă: „\veni Constituţia".

FĂRCĂŞANU (*întinzând teatral steagul*): Măria-ta, jură pe steagul tricolor că acesta e steagul poporului şi semnează Constituţia.

(Strigăte: „Constituţia". Un larg răstimp de tensiune mută.)

BIBESCU (priveşte abătut şi întrebător în jurul său, dar nu întâlneşte decât priviri la fel de abătute. După o lungă aşteptare, face un pas spre masă): Pentru că poporul o cere... (Un aghiotant aduce o pană, şi el semnează hârtia întinsă de N. Golescu.)

BRĂTIANU: Măria-ta, douăzeci de mii de oameni aşteaptă în faţa palatului. Semnează şi lista noului minister. (*Îi pune pe masă lista*.) BIBESCU (*şovăie mult, apoi citeşte, în gând*): Asta cine-i? BRĂTIANU: Rosetti...

BIBESCU: Studentul acela cu barbă, arestat? BRĂTIANU: Da, măria-ta, cel de la puşcărie... BIBESCU (of*tează): L*a miliţie nu accept decât pe colonelul Odobescu. N. GOLESCU (şovă*ie): N*u va accepta poporul... BRĂTIANU (stingher*it): Eu cr*ed că va accepta.

(După semnare, cei trei salută pe vodă, abătut, şi ies din salon în balcon.)

FĂRCĂŞANU (aşteptat cu încordare de mulţime): Poporul a cucerit Constituţia.

(Mulţimea aplaudă delirant, oamenii se îmbrăţişează unii cu alţii.)

CORTINA

TABLOUL VII

19 iunie dimineaţa în stradă – curioşi care privesc veseli ferestrele salonului; de asemenea, unii trecători. În salon se delibereazǎ guvernul provizoriu. Dedesubt joacă stos aceiaşi din tabloul 1, stând turceşte pe divan. Alături – ciubucuri, cafele, băuturi. Mai sunt şi alţi boieri agitaţi pe lângă ei, care, de altfel, par absorbiţi de joc.

29 – Camii Petrescu – Teatru, vol. II

SCENA 1

În salon.

N. BĂLCESCU, ARĂPILĂ, MITROPOLITUL, C.A. ROSETTI.

GH. MAGHERU, ELIADE şi alţi memliri ai guvernului provizoriu şi ai ministerului, – n jurul unei mese mari

ELIADE: În fiecare zi, înainte de orice cuvânt spus, să mulţumim providenţei, să ne întoarcem faţa spre angelul libertăţii şi al frăţietăţii, şi tot guvernul, în picioare, să salutăm.

(S-au ridicat în picioare. Mitropolitul binecuvântează.)

ARĂPILĂ (*furios, către ceilalţi*): Mai bine să lucraţi... că de nu, vă răstoarnă reacţionarii... Fuga lui Bibescu la Braşov i-a speriat, dar nu i-a dezarmat.

ROSETTI: Să mă ierte scumpul şi gloriosul meu frate Golescu, dar, deşi mi-am dat azi demisia, ţin să vă spun că sunt şi eu de părerea fratelui nostru Eliade.

N. GOLESCU: Spune, spune, frate Rosetti.

ROSETTI: Nu uitaţi, domnilor, că am făcut cea mai măreaţă revoluţie de pe pământ, din lumea întreagă, din istorie... Europa întreagă ne admiră înmărmurită, extaziată, fraţilor, hotărâtă să ia exemplu de la noi...

BĂLCESCU (*puţin întărâtat*): Nu vă supăraţi, fraţilor, dacă tot vorbim şi nu lucrăm, ne prăbuşim... În ceea ce priveşte părerea exprimată de fratele Rosetti, socot şi eu că o răsturnare politică atât de paşnică este fără exemplu

în istorie, dar tot meritul este al poporului, care a cerut-o cu atâta energie, că a speriat pe cei care altfel s-ar fi împotrivit... Noi, în loc să lucrăm, ne felicităm mereu şi ne odihnim de prea multă fericire politică.

ROSETTI: Să mă ierte colegul nostru Bălcescu, dar e nedreptate strigătoare la cer să fie acuzat guvernu' şi minist eru de lipsă de activitate, într-o singură săptămână am decretat tricolorul ca steag naţional şi am oficializat lozinca: „Dreptate, frăţie". Am desfiinţat rangurile boiereşti, am hotărât libertatea tiparului şi a cuvântului, am înfiinţat guardia naţională... Atundi, în faţa unei activităţi fără pereche în istorie, stau şi mă întreb: are dreptate colegul Bălcescu?

BĂLCESCU (*tăios, scurt*): Am. (*Continuă apoi îndurerat*:) În împrejurările grele în care avem de înfăptuit revoluţia – revoluţia adevărată, întreaga, singura care s-ar putea menţine – ne trebuie mai înainte de toate un program de lucrări esenţiale, hotărâtoare pentru soarta revoluţiei şi pe care să le ducem la îndeplinire fără şovăire, cu toate mijloacele de care dispunem...

ŞT. GOLESCU (*iritat*): Şi care sunt, după dumneata, puntele acestui program?

BĂLCESCU (*tot mai dârz*): Ţărănimea aşteaptă de la noi, aşa cum i-am promis în proclamaţie la puntul 13, să o scăpăm de clacă, să o împroprietărim. (*Cu voce arzătoarei*) Acest lucru trebuie făcut numaidecât, chiar înainte de convocarea constituantei...

MITROPOLITUL (*uimit*): Gum? Cum? înainte de constituantă?... Asta nu se poate... Va zice lumea că suntem comunişti... Ne prăbuşim...

(Aprobări.)

BĂLCESCU (*cu o vibrantă convingere*): Dimpotrivă, devenim o putere de neînvins, fiindcă ne vom sprijini pe un milion de piepturi...

29*

ELIADE: Un milion de piepturi goale, fără arme, nu pot rezista nici măcar unui regiment adevărat…

BĂLCESCU: Atârnă numai de noi ca să organizăm aceste piepturi şi să le înarmăm. Vă propun ca acum, imediat, să numiţi pe colegul nostru Gheorghe Magheru căpitan general al armatei neregulate şi al Guardiei naţionale.

(Propunerea produce oarecare surprindere. În stradă, în faţa palatului, apare popa Neaga, cu o delegaţie de patru ţărani.)

TELL (*mirat*): Dar n-avem armată? De ce ar fi nevoie de altceva?

BĂLCESCU: N-am încredere în această armată şi în comandanţii ei. (*Uimire la toţi.*) Căpitanul general. Magheru să ridice ţara întreaga, începând deocamdată cu pandurii din Oltenia. În şase luni, într-un an, să ne dea armata naţională, pe care să ne întemeiem statul, cu care să-l apărăm de duşmanii dinăuntru fi dinafară.

ELIADE: Dar, deocamdată, ţărănimea nici nu este cu noi toată.

BILCESCU: Şi are dreptate, fiindcă nici n-am făcut încă nimic pentru că… Fiindcă nici nu ştie încă ce vrem… Fiindcă este sub înrâurirea calomniilor reacţionare. Tocmai de aceea propun ca să decretăm pe loc numirea unor, comisari speciali”, câte doi de fiecare judeţ.

ELIADE (*cutremurat*): Cum? Ca în Revoluţia Franceză? Dar ce, suntem iacobini?

(Vornicelul, care ieşise mai devreme pe terasă K vorbise cu cei din delegaţie, vine şi spune ceva la ureche lui Eliade.)

BĂLCESCU: Da, aşa cum s-a făcut atunci… Aceşti comisari vor merge în judeţele respective…

ELIADE (*îl întrerupe*): Fraţilor, o deputaţiune de săteni din judeţul Buzău vrea să felicite guvernul vreme Inicesc… Socot că o putem primi, nu-i aşa?

BĂLCESCU (*exasperat*): „Iar deputăţii? Iar salutări? Iar felicitări?

ELIADE (*cu o voce duioasă*): Socot că nu putem jigni pe dulcii noştri fraţi săteni, neprimindu-i... Au venit de atât de departe...

N. GOLESCU: Fără îndoială... îi primim...

ELIADE: Să fie conduşi ca de obicei prin intrarea de pe terasă.

(Delegaţia intră în palat. Eliade îşi pune mantia albă.)

POPA NEAGU (*ia cuvântul*): Cinstit guvern, îndrăzniţi-ne şi nouă, obidiţilor, oropsiţilor de până acum, se vă spunem două-trei cuvinte strămoşeşti. (*Prin faţa palatului se face, conspirativ, schimbul gărzii.*) V-am adus aceste flori de câmp, ca şi ele să înflorească noua lege ce aţi dat. V-am adus şi acest snop de spice de grâu, ca ele să rodească truda voastră spre binele obştesc. Iertaţi-ne de îndrăzneală.

ELIADE (*ia solemn cuvântul*): Fraţi săteni, când providenţa sublimă şi-a coborât ochii asupra nimicniciei noastre şi ne-a turnat în sânge harul ei, noi ne-am zis; „Nimic pentru noi, totul pentru poporul român... pentru aceşti arhangheli care sunt fraţii noştri săteni... 4

BĂLCESCU (*tăindu-i discursul*): Să trăiţi, fraţi săteni... Mergeţi sănătoşi acasă şi aşteptaţi-ne acolo, pe noi sau pe comisarii noştri pe care vi-i vom trimite.

POPA NEAGU: Vă mulţumim, fraţilor, vă aşteptăm bucuroşi. (*Ies.*)

ELIADE (*după ce au plecat sătenii*): I-am cam repezit puţin pe bunii noştri fraţi săteni... scumpe Bălcescule... Lor le face atâta plăcere să vie să ne vadă cum lucrăm...

BĂLCESCU (*nervos*): Cum să vadă cum lucrăm?

ELIADE: Desigur, desigur, să vie să ne vadă cum lucrăm aici frăţeşte, membrii guvernului, miniştrii, secretari şi prieteni (*apăsat*) laolaltă... Cu uşile deschise... Căci nu avem nimic de în ascuns... (Miroase flor*ile teat*r*al,*

priveşte pe fereastră), *Cu vara a*sta dumnezeiască”.

BĂLCESCU (ar vrea să răspundă aspru, dar se reţine scurt şi caută să reia de unde fusese întrerupt): Vă spuneam deci că este neapărat nevoie de un program de... (Este întrerupt de Odobescu, care intră marţial.)

ODOBESCU: Fraţilor şi onoraţi colegi... Ofiţerii regimentului III doresc să vă prezinte şi ei, la rândul lor, salutul şi felicitările lor. Vă cer îngăduinţa săprimiţi chiar acum...

BĂLCESCU (*cu un gest de exasperare*): Dar”, n-ar fi mai bine la sfârşitul şedinţei?

ELIADE (*care s-a dus să-şi îmbrace mantia albă*): De bună seamă, fraţilor, că vom primi numaidecât pe sublimii ofiţeri ai bravei noastre armate...

ODOBESCU: Intraţi, domnilor! (Ofiţerii intră, şi când li se spune numele salută scoţând săbiile.) Colonelul Solomon... (Toţi s-au sculat în picioare.) Maiorul Lăcusteanu... (Apoi global:) Ofiţerul polcului III.

ELIADE: Fraţi ofiţeri...

ODOBESCU (a luat un revolver din mâna unui ofiţer): În numele proprietarilor, vă arestez. (Către ofiţeri:) La zid cu ei...

(Miniştrii au rămas uluiţi o clipă, privesc săbiile îndreptate spre ei. Tell a vrut să scoată sabia, Odobescu i-a prins mâna.)

ARĂPILĂ (*după câteva clipe*): în numele proprietarilor? Mai spune o dată.

N. GOLESCU (îşi dă seama că nu e păzit şi, cum se găseşte în dreptul uşii, a şi ieşit afară, strigând pe trepte): Săriţi, săriţi, este arestat guvernul provizoriu! (Către Brătianu, dare tocmai venea:) Aleargă spre Calmata, adu ajutoare...

LĂCUSTEANU (după ce ofiţerii au împins cu săbiile pe cei arestaţi spre fund, îl împinge şi el pe Bălcescu): ţi-am spus, bestie, că o să ne mai întâlnim.

BĂLCESCU: Şi încă o să ne mai întâlnim.

ODOBESCU (*către un ofiţer*): Cernat, caută-l pe Lenş… Să vie cu proprietarii aici, ca să formăm guvernul.

(Magheru profitji de neatenţie, îşi reia sabia şi iese lup tind din palat. Ofiţerul iese.)

ROSETTI (*îşi revine acum, cu barba în vânt*): Istoria ne e martoră… Ruşine… Ruşine…

SOLOMONŢ – ine-ţi gura!

ELIADE: În numele Atotputernicului, care ştie ce e în conştiinţa noastră…

LĂCUSTEANU (*brusc furios, vine ca un turbat, îl ia de guler, îl zguduie, întrerupându-l*): Taci, tâlharule, că te omor şi te învăţ eu să mai dai proclamaţie… Ai intenţia a ne aduce la mizerie, ameninţând proprietarii a rămâne muritori de foame, arendaşii nemaiplătind arenda…

(Revoluţionarii sunt împinşi în ţund, ori eventual afară, în dreapta.)

ODOBESCU (care caută lot timpul în hârtiile de pe masă): Dă-l cornescului pe tâlharul ăsta.

(Soldaţii fac front milităreşte în fund şi în faţa palatului. Satisfăcut, mitropolitului:) Binecuvântează, părinte, am scăpat ţara de criminali…

ROSETTI (*s-a smucit, a rămas în urmă, indignat*): Criminali noi… noi, care am făcut cea mai sublimă revoluţie, fără să vărsăm o picătură de sânge?

ODOBESCU: Criminali care vreţi să călcaţi în picioare tot ce are omul mai bun, proprietatea…

(Rosetli e împins fi el.)

MITROPOLITUL (*blajin*): Aţi făcut treabă bună… Aţi mântuit patria de nişte oameni fără Dumnezeu… (Grijuliu*:) Aţi d*at de veste proprietarilor? Să vie mai repede… Să nu ne pomenim cu derbedeii peste noi…

ODOBESCU: Proprietarii vor veni numaidecât.

e

COUTINA

TABLOUL VIII

SCENA 1

„Dedesubt”, reacţionarii joacă cărţi.

CANTACUZINO: Intrigile boiereşti ne-au nenorocit pe toţi…

VULPE (*cu barba şi sprâncenele cănite*): Aşa-i boierul nostru, ambiţios… Când e copil, ambiţu e în el jos, jos de tot, pe la picioare. Toată ziua aleargă fără astâmpăr. Când începe să-i mijeasca mustaţa, ambiţu i s-a suit până la jumătatea trupului. Iar când l-au lăsat puterile de tot, ambiţu i se suie la cap… Nu visează decât mărimi…

CANTACUZINO (*jucând*): La Ceaurescu unde a ajuns acum?

VULPE (*pontează* şi *el*): A… la el a trecut de cap. Stă să-i iasă prin chelie.

BĂL-CEAURESCU (*furios*): Râde dracul de porumbe negre… (Denu*nţându-l:) U*mblă vorba prin oraş că şcum s-a dat şi cu craii din guvern. Ieri l-a lăudat unu Rosetti, zicând că e „patriot”, că a dat în 21 zece mii de galbeni lui Tudor Vladimirescu.

CANTACUZINO (*mirai*): E adevărat, nene Alecule, că i-ai dat zece mii de galbeni lui Tudor Vladimirescu?

VULPE: Mai i-am dat eu, mai mi-a luat el… Ce era să fac? Rămăsesem aproape singur în Bucureşti, mare vornic în slujbă. Că boierii mari fugiseră mai toţi, ca şi acum, peste munţi. Banu Brâncoveanu îmi scria ritos să fiu tare… da-mi scria de la Braşov… Hoţomanul de slujer nu mă mai scotea din „sărutăm cinstita dreaptă”, dar cu dreapta lui era tot pe pistol. Am dat, ce era să fac?! Şi daţi au fost…

CANTACUZINO: Lasă, că ţi i-ai scos înzecit la cărţi.

LENŞ (*triumfător, din prag*): Colonelul Odobescu vă pofteşte la palat, să formaţi guvernul.

VULPE (*emoţionat, spre uşă*): Acum, acum… (Cătr*e Can*t*acuzino:) H*ai repede, că ne-o ia înainte Furţună. E mort după caimacămie „i

CANTACUZINO: Mi se pare că la căimăcămie se gândeşte şi Odobescu. (*Lui Lenş*:) Ai proclamaţia către ţară? Arzul[21] către sultan?

LENŞ: Uite-l…

SCENA 2

În faţa palatului.

Cei dinainte, apoi îşi face apariţia prin mulţime ANA IPĂTESCU

ANA (*vine parcă în fugă*): Daţi iureş să eliberăm guvernul pe care l-au arestat ticăloşii de reacţionari… Sus, fraţilor… (S-a suit p*e trep*t*e.*) *Popor* român, vei lăsa pe fiii tăi arestaţi de acei nemernici? (Numărula*scultătorilor creşte, dar nu* s*e mi*ş*c*ă *în*c*ă ni*m*eni.*) *Cum p*uteţi să priviţi cu braţele încrucişate? Nu e nicio săptămână de când sub dealul Filaretului douăzeci de mii de oameni aţi jurat să apăraţi Constituţia cu viaţa voastră… Şi acum priviţi liniştiţi cum vi-o răpesc douăzeci de ticăloşi?… Eram mândră că sunt romăncă!… îmi curgeau lacrimi pe obraz… (Tresare indignată.) Şi a*cum? (îşi plimbă* privirea cu d*ispr*e*ţ pes*t*e ei to*ţ*i,* d*e la dr*e*apta* s*pr*e *stâ*ng*a.*) *P*e *câmpul liber*r*tăţii* voastre pasc iar râmătorii. Ca laptele crud, vitejia voastră s-a şi trezit, de marţi până sâmbătă… (Mai dispreţuitoare:) Vă sper*ie* a*cum puştile as*tea întinse spre voi? (S-a îndârjit dureros.) Dar n*u a*u *despoţi*i *atâtea* puşti ca să poată dobori pe toţi cei însetaţi de libertate… (S-a oprit în dreptul lui State, care are două pistoale la brâu, privind cu braţele încrucişate; îl întreabă brusc, prin surprindere:) Dumneata ce eşti?… STATE (fudul): Paznic de noapte la Eforie… ANA (cu un rânjet amar): Te întrebam dacă eşti bărbat, sau mămăligă… (Lumea râde; State se întoarce să vadă cine râde, dar Ana îi smulge unul dintre pistoale.) STATE (zăpăcit): Mi-ai luat pistolul. ANA (amar): La ce-ţi foloseşte, dacă nu-l ţii în slujba poporului? (Îi smulge şi al doilea pistol, prin surprindere, lăsându-l

21 Arz.— jalbă, memoriu trimis de domn sau de boieri la Poartă.

năuc în râsetele mulţimii. Ea ţine acum pistolul din dreapta îndreptat în sus, celălalt, din stânga, în repaus.) Fraţilor, haideţi să eliberăm guvernul!... Moarte vânzătorilor!... (Mulţimea, după voia bună de adineaori, s-a mai dezgheţat; se aud strigăte de îndemn.)

SĂTEANUL DÂRZ: Jos cu tâlharii!... MITRU TABACUL: Să mergem, fraţilor... Moarte vânzătorilor!... DAM IAN TABACUL: Moarte vânzătorilor!... ANA (cu pistolul din *mâna dreaptă ridicat*)*: Aţi jurat, după* mine... Pentru libertate! DAM IAN TABACUL (apare cu un val de t*abaci*)*: Sus, fraţilor!...*

(Soldaţii simt că nu pot rezista. Descarcă armele, doborând un rând de mulţime. Cad şase morţi şi opt răniţi pe trepte, înăuntru a pătruns în primul rând Ana Ipătescu şi şase-opt inşi hotărâţi şi bine înarmaţi. Apariţia lor paralizează pe of iţeri, care se uită la Odobescu, dar acesta şovăie. De afară se aud strigăte: „Moarte ucigaşilor l... Moarte nemernicilor!...”)

ANA (cu amândouă pistoalele întinse spre Odobescu): Zvârle sabia, ţicălosule!...

ODOBESCU: Eu?

ANA: Zvârliţi săbiile, nemernicilor!

VOCI (*de afară*): Moarte ucigaşilor!

ANA: Haide odată, ucigaşule... Ce, vrei să curgă iar râuri de sânge?

(Odobescu şi ofiţerii zvârl săbiile. Ana Ipătescurămâne o clipă pe loc, încremenită, apoi iese să ajute un rănit pe trepte.)

DAM IAN TABACUL (*după ce Ana a ieşit din scenă, punând mâna în gâtul mitropolitului*): Nelegiuitule, de ce ţi-ai călcat jurământul?... Ai călcat Constituţia pe care ai jurat...

ŢĂRANUL DÂRZ: La moarte... La moarte!

MITROPOLITUL: Iertati-mă, oameni buni... Am greşit!

DAM IAN TABACUL: Cum să te iertăm?... Ţi-ai călcat jurământul... în genunchi...

(Se întorc cei eliberaţi.)

MITROPOLITUL: Iertaţi-mă... Nu mai fac... Voi sluji Constituţia...

BĂLCESCU (*lui Lăcusteanu*): Ştiam ceva, nu-i aşa, când ţi-am spus că o să ne mai întâlnim. (*Iese după Damian Tabacul pe terasă.*)

ELIADE (*îmbrăcându-şi mantia albă, arată spre cei arestaţi*): Duceţi-i în adâncimile temniţei pe aceşti demoni ai tenebrelor.

(Arestaţii au fost scoşi afară. Eliade iese pe terasă. Lumea este copleşită de priveliştea celor morţi, prăbuşiţi pe trepte şi pe jos. Se descoperă tăcuţi, încercând să-i recunoască, fără să-i atingă. Bălcescu este consternat de aceste jertfe.)

BĂLCESCU (întreabă încet, cu pietate): Câţi au c ăzut?

DAMIAN TABACUL (*cu ochii împăienjeniţi*): îmi pare că sunt şase morţi... Sunt şi opţ răniţi... Au fost duşi...

BĂLCESCU (îşi trece cu o nesfârşită tristeţe privirea de la un cadavru la celălalt şi murmură ca pentru propria lui conştiinţă): în fiecare din ei a murit un erou, neştiutor de sine însuşi... (Unul dintre răniţi, care este Mitru Tabacul, are o tresărire; lângă el, gata de ajutor, este Damian Tabacul, care îi ridică uşor capul; Bălcescu s-a aplecat grabnic, îngenunchind, cu speranţa că poate fi de folos.)

DAMIAN TABACUL (cu o bărbătească durere, îşi trage mâna de sub ceafa celui căzut, şi capul se lasă moale pe muchia treptei): A murit şi el... Se numea Dumitraehe Stoica... Era tabac de-ai noştri... lumea îi spunea Mitru Tabacul.

BĂLCESCU (*îngenunchind; din adâncul fiinţei lui, ca un ecou al tuturor gândurilor care îl frământă*): Frate

Tabacule, ai murit pentru ca poporul român să fie liber... pentru ca istoria acestei ţări să fie alta... (îi mângâ*ie fruntea.) Ai mu*rit dăruindu-te tot... dintr-o singură dată... Aşa cum o singură dată a murit oricare dintre eroii de până azi... Mai mult decât tine n-a dat niciun om până acum în toată istoria. (11 priveşte lung, cu *luare-amin*te.*)*. Va *mai pomeni cin*eva despre ţine, Dumitraehe Stoica, după ce vei fi duş la groapă? (Cu o uşoară crispare*:) To*t*ul de*p*inde de* cum va izbuti revoluţia noastră... De va sfârşi în ridicul, atunci se va uita că aţi murit voi şase... (Cu umerii încleştaţi:) Dar n*u* v*a fi a*ş*a...*

ELIÂDE (care a apărut în mantia albă sus, pe terasă, privind impresionat şi el pe cei căzuţi): Se vor face funeralii naţionale acestor sublimi martiri ai libertăţii.

CORTINA

TABLOUL IX

„Dedesubt”.

Boierii FILIPESCU-VULPE, G. CANTACUZINO, BĂL-CEAURESCU şi un al patrulea. Apoi LAH OVAR ŞI LENŞ. Se joacă mereu stos. Alţi doi stau la taifas, fumând

SCENA 1

VULPE (*către Cantacuzino*): Dacă ar fi după tâlharii ăştia, mi-ar lua un sfert din moşii. (*Joacă.*) Şapte punturi, am luat...

BĂL-CEAURESCU (*tăindu-i cartea*): N-ai luat de loc... (Arat*ă.) S*unt mai tare.

LAHOVARY (intră vesel pe uşă): Vin...

VULPE (*se închină*): Dă, Doamne, dă... De unde ştii?

LAHOVARY; La Giurgiu s-a primit ordin să se adune zahărea pentru zece mii de infanterişti şi furaj pentru cinci mii cai.

CANTACUZINO (*surprins, vesel*): La Giurgiu? Te-ai închinat degeaba, nene Alecule...

VULPE (*plouat*): La Giurgiu, mă Niculaehe? De unde ştii?

9.

LAHOVARY: Au venit nişte negustori azi-noapte de acolo. (*Milog, către Cantacuzino*:) Ar hon boierule, dacă te pun turcii caimacam, să nu mă uiţi.

CANTACUZINO (*jucând*): Opt punturi... Te fac ispravnic, mă... Du-te şi dă veste prin târg să mai băgăm spaima în desculţii din guvern.

VULPE: Cine face cartea?

LENŞ (*intră*): Arhon bane, veste mare... Zosima, secretarul Mitropoliei, spune că mitropolitul a primit o scrisoare să pregătească merinde pentru două corpuri de armată. (Uimi*re şi* b*u*c*u*r*ie.) V*uieşte tot Bucureştiul, (Celu*i de-*a*l patrulea:) D*ă-mi locul. (Se a*şază la* j*oc).*

VULPE (*se închină*): Adu-i, Doamne... Adu-i pe drum de seară... (Se închi*nă iar, ap*o*i l*ui *Len*ş*:)* C*ât a*i pontat?

LENŞ: O sută de galbeni. (*Joacă şi pierde*.) Nene Aleeule, oi fi dumneata pravoslavnic... oi fi dumneata Vulpe, da mi-e teamă că te-ai închinat degeaba.

VULPE (*cu un cuţit în inimă*): Ce zici, mă Hristache?

LENŞ (*privind cu înţeles pe Ceaurescu*) \ Mi se pare că nu-i pentru cine se pregăteşte... ci pentru cine...

VULPE: Pentru cine?

LENŞ: Pentru cine se scoală mai de dimineaţă şi... (face *cu* o*ch*i*ul) nu* spune la nimeni.

BĂL-CEAURESCU (*joacă*): Nouă punturi... Am cişti-

VULPE (mâni*os): N*u se ştie, Ceaurescule, nu se ştie... Dar dacă o fi aşa... dacă oamenii mei, cu care am mers o viaţă întreagă, o să-mi facă mie una ca asta, uite, mă jur... îmi fac cruce... (se închină) mă fac t*ur*c *şi eu... I*ntru în partida lui Costache ăsta...

CANTACUZINO: Turc?

VULPE: Turc. Asta mi-e crucea. (*Se închină iar*.)

CORTINA

TABLOUL X

17 iulie 1848 Acelaşi decor.

SCENA 1

În stradă.

Lume trece în sus şi în jos; vânzători cu micile lor tarabe în spate: limonadă, dulciuri etc.

STATE: Frate, înscrisu-te-ai cumva în Guardia naţională?

DAMIAN TABACUL: Cum vezi, mi-am luat şi puşca…

Ma duc la lăcătuş s-o dreg. STATE: Ce, se dă oare şi sabie? DAMIAN TABACUL: Sabia asta e a jupânului… Că e căpitan…

STATE: Da' pentru puşcă tot ma înscriu… poate mă pomenesc adjutant, şi atunci îmi dă şi sabie.

SCENA 2

În salon.

Guvernul provizoriu deliberează; MITROPOLITUL, ELIADE, TELL, ŞT. şi N. GOLESCU, BĂLCESCU, VOINEŞCU II, ARĂPILĂ, MAGHERU şi alţii. Este o atmosferă de panică. Mai toţi au înfăţişarea de oameni bolnavi

ELIADE (*deprimat*): Ce ne facem acum? Dacă ne prind armatele lor, ne spânzură.

N. GOLESCU: Sunteţi sigur, înaltpreasfinte, că ordinele pentru intrarea trupelor străine în ţară sau şi dat?

MITROPOLITUL: Toate veştile oficiale care mi s-au adus întăresc acest fapt… Armatele protectoare sau şi pus în marş… Asta e… (Ia din nou o *poză enigmatică.*)

VOINESCU II Din nefericire, ştirile noastre sunt aceleaşi… Turcii vor debarca în câteva zile la Brăila şi la Giurgiu…

y JB

ELIADE (*frământându-se*): Nu văd de ce ne-ar spân. zura. În definitiv, ce-am făcut noi să ne spânzure?

VOINESCU II Nimic decât o revoluţie…

ELIADE (candid): Da?

BRĂTIANU: Eu nu cred că vom fi invadaţi... Con

vingerea mea este că...

BĂLCESCU: Nu avem ce face cu convingerea dumitale. Singura certitudine este că niciun imperiu despotic nu va îngădui un guvern revoluţionar şi o mişcare populară la hotarele lui. Este exemplu „rău” pentru el.

N. GOLESCU (*neliniştit*): Ce putem face? Suntem un guvern în aer... Fără niciun sprijin...

BĂLCESCU: De la cine vrei sprijin? De la proprietari?

Ei sunt duşmanii noştri cei mai înverşunaţi.

ELIADE (*obsedat*): Eu nu cred că armatele protectoare ar putea să ne spânzure, cum susţin proprietarii... în definitiv, ce am făcut noi? Am înlocuit numai pe Villara şi pe Iancu Mânucă nu suntem noi de vină că Bibescu a abdicat şi a fugit... Şi altceva: nu pricep nici măcar ce vor proprietarii cu noi, că noi nu ne-am atins de proprietate. Am cam atacat-o noi în prinţipul ei, dar nu ne-am atins de ea.

N. GOLESCU: Mie mi se pare că fratele Eliade are dreptate. Chestiunea proprietăţii trebuie discutată serios. Trebuie să ne gândim şi ce va spune sultanul.

BĂLCESCU: Atunci, pe ce vreţi să sprijiniţi revoluţia când este atacată şi subminată din toate părţile? Când de la ceas la ceas ne putem aştepta la o răsturnare totală?

TELL: Deocamdată pe armata pe care o avem...

BĂLCESCU (*sarcastic*): Ce crezi dumneata că se poate face cu trei regimente de infanterie, două escadroane de cavalerie şi cele patru tunuri care constituie toată armata română de azi?

VOINESCU II Dintre cele trei regimente trebuie să scoţi neapărat regimentul III, pe care Solomon şi Odobescu l-au demoralizat şi destrămat. Nu ne putem bizui pe armată...

BĂLCESCU: Aţi ascultat glasul unui colonel.

* o

ŞT. GOLESCU: Dar bine, omule, spune-ne ce trebuie să facem… Nu ne mai înnebuni aşa…

BĂLCESCU (*cu silabisită ironie*): Să vă duceţi acasă, să vă încălţaţi papucii, să vă aprindeţi ciubucurile şi să sorbiţi cafele. (*îi întoarce oarecum spatele, pe scaun.*)

ELIADE (*exasperat*): Dar ce vrei dumneata, Bălcescule, de la noi?

BĂLCESCU (*îl priveşte uluit*): Nu vreau nimic de la dumneata… Dar aş dori să st în ce căutaţi

J i 7

dumneavoastră aici.

(Membrii guvernului şi miniştrii se uită unii la alţii surprinşi, cu o naivă nedumerire.)

ELIADE: Acum, că făcurăm revoluţia… deh…

BĂLCESCU (*îl întregeşte cu priviri tăioase*): Sunteţi liniştiţi şi nu vreţi să rămâneţi decât ceea ce sunteţi. Nu-i aşa?

N. GOLESCU (*vag*): Vrem să guvernăm…

BĂLCESCU (*repede, tăios*). Şi cei cărora le-aţi luat locul credeţi că fel o să vă lase să vă faceţi liniştiţi digestia? Să „guvernaţi”? Până când? Proprietarii se agită iar şi vă vor da peste cap până într-o săptămână. Vă repet: credeţi că imperiile despotice protectoare vor îngădui aici un guvern revoluţionar mai mult decât o lună? Ordinele de invazie poate au şi pornit la ora asta.

TELL (*îndoindu-se*): Crezi sincer că vom fi invadaţi?

BĂLCESCU: Datoria noastră este să avem în vedere oricând o invazie posibilă şi să ne pregătim de rezistenţă.

N. GOLESCU (*iritat*): Dar dacă la proprietari nu putem găsi sprijin, dacă pe armată nu ne putem rezema, dacă diplomaţia nu ne ajută şi dacă puterile protectoare sunt împotriva noastră, atunci pe ce ne putem sprijini?

BĂLCESCU (*izbucneşte, de pare un pachet de nervi*

în explozie): Pe poporul român… Pe acest popor căruia îi dăruim libertatea şi rodul muncii lui. Pe un neam care-şi ia soarta în propriile lui mâini.

TELL (*neclintit în părerea lui*): Vrei să luptăm cu ambele imperii?

BĂLCESCU (fără şovăire): Da!

VOINESCU II (*uluit*): Asta este cu neputinţă… Armata noastră nu va accepta niciodată asemenea luptă disproporţionată. Trei regimente împotriva a o sută de divizii…

BĂLCESCU: Dar nu e vorba despre armata actuală, care nu va avea niciodată curajul să înfrunte asemenea riscuri… (Se r*idică.)* Vom crea o armată nouă… populară…

TELL: O armată de gloată, o armată de adunătură… Şi vrei să o duci să lupte cu armatele de carieră care duc războaie grele de sute de ani?

VOINESCU II Bălcescule frate, poporul român nu a mai fost în foc de două sute de ani…

BĂLCESCU: Vă repet. Resursele unui popor chemai la viaţă prin revoluţie sunt nelimitate… Armatele Revoluţiei Franceze, brigăzile acelea de sans*-culoţi,* neînarmate şi neaprovizionate la început, au învins toată Europa coalizată împotriva lor, într-o serie de lupte cum nu s-au mai văzut până atunci. De altfel, o politică laşă, trădătoare, costă orice popor mai scump şi în bani, şi în vieţi omeneşti decât o politică dârză în clipele potrivite.

N. GOLESCU (*triumfând*): A… a… „în clipele potrivite”. Ei bine, eu te întreb: crezi că e acum momentul potrivit pentru luptă?

— BĂLCESCU: Dacă ne pierdem şi ziua de azi, joi, dai Dar pentru asta nu şovăiţi, nu pierdeţi timp. Mai ales, nu pierdeţi ziua de azi, joi.

N. GOLESCU (*stăruitor, nervos*): Propune… propune pe loc…

BĂLCESCU: Să însărcinăm pe fratele Magheru – pe

care de altfel degeaba l-am numit căpitan general – să ne facă o armată nouă de panduri volintiri, şi pe lângă ea – o gardă mobilă. Trebuie să adunăm şi să înarmăm o sută de mii de clăcaşi dezrobiţi.

y r

TELL (*nemulţumit* şi *iritat*): Te întreb iar, cu astfel de gloată vrei dumneata să lupţi împotriva unor armate de meserie?

BĂLCESCU: Da!

VOINESCU II Frate Bălcescule, îţi sunt şi prieten, ştii cât te admir, dar mi se pare oarbă această încredere într-un popor care a pierdut de veacuri tradiţia intrării în foc…

BĂLCESCU (*cu fruntea lui mare> sus*): De ce aţi mai făcut revoluţia, dacă nu aveţi încredere în poporul român? Sunt convins că va lupta aşa cum a ştiut şi altă dată să lupte. Cu condiţia să lupte pentru el, nu pentru alţii. Vom lupta ca haiducii…

ELIADE: Ca haiducii?

BĂLCESCU: Ca haiducii!… Şi vom aştepta… Timpul e cu noi… Vor veni românii din Ardeal, grănicerii să ne ajute. Aşa trebuie să ne cunoască Europa.

ARĂPILĂ (*clocotind*): Suntem nişte nevolnici… nişte trădători ai cauzei pe care am proclamat-o… Să apucăm o politică mai energică, mai aspră împotriva inamicilor libertăţilor publice… care complotează subteran.

ELIADE (*vede că lucrurile au ajuns prea departe*): Nu, nu… Noi am spus ţării că venim cu duhul frăţiei şi cu porumbelul păcii, nu cu sabia şi dihonia…

ROSETTI: Acesta e adevărul… Numai porumbelul, această pasăre sublimă, ne poate mântui…

N. GOLESCU (*diplomat*): Ei… lăsaţi… Vărul Alecu exagerează puţin.

ARĂPILĂ: Un guvern slab e silit la mai mari cruzimi decât un guvern tare. Se cere deci să fim tari, ca să nu fim nevoiţi să vărsăm sânge zadarnic.

O

Să trecem pe loc la fapte. Să decretăm pe loc înfiinţarea armatei populare sub conducerea lui Magheru, aşa cum a propus-o Bălcescu.

ELIADE: Omule, nu mai fi aşa ţapăn. Mai lasă puţin şi de la dumneata.

BĂLCESCU: Cum?

ELIADE: Păi, dacă toţi ceilalţi spun că trei şi cu unu fac cinci, spune şi dumneata la fel, că nu se dărâmă lumea.

BĂLCESCU: Nu pot.

TELL (răspunde lui Arăpilă): Se poate discuta…

ARĂPILĂ (*hotărât*): Nu mai discutăm… Subscriem acum… Da, ori ba?

ELIADE (după o lungă ezitare): Da… (Apoi toţi, sub privirea lui Arăpilă, zic pe rând „da”, iar Eliade spune, în timp ce unii mai semnează încă:) Poftim, frate Bălcesculeeşti mulţumit?

BĂLCESCU (*nedumerit*): De ce să fiu mulţumit?

ELIADE: Că ţi-am făcut armată populară să faci praf armiile împărăteşti.

BĂLCESCU (*izbucnind amar, ironic*): Aţi făcut armată? Aţi semnat o hârtie, şi credeţi că aţi fq-ut o armată?

ELIADE (*indignat că Bălcescu e nemulţumit*): Am semnat un decret, aşa cum ai cerut.

BĂLCESCU (*dezgustat de moliciunea lor*): Ceea ce aţi semnat nu este un decret… E un simplu deziderat… pa să existe armată populară trebuife să i se arate anume organizarea prin lege… Trebuie să-i votaţi deci un buget…

O D

N. GOLESCU: De unde bani?… Prevederi sigure şi intrări până la toamnă nu sunt mai mult de şapte sute mii de lei… De unde bani pentru armată populară?

BĂLCESCU (*ca o sabie care cade, hotărât*): De la proprietari, care au fost până acum scutiţi şi de bir, şi de

serviciul militar… Au huzurit, numai în drepturi… fără datorii. A venit timpul să puie şi ei umărul la carul statului…

N. GOLESCU (*cu bunăvoinţă*): Crezi că se vor scoate de la proprietari atâţia bani câţi ne trebuie?

BĂLCESCU (*neînduplecat*): Trebuie să se scoată!… Vom scoate banii de unde se vor găsi… de la proprietarii care au îngrămădit averi peste averi…

ARĂPILĂ (*aprig, înverşunat*): Să plătească proprietarii pe două sute de ani în urmă… Clăcaşii nu mai pot da nimic altceva decât piepturile şi sângele lor… Viaţa lor e şi a copiilor lor… Numai smulgându-se boierilor monopolul băuturilor spirtoase se va putea echipa şi întreţine un corp întreg de armată.

HAGI-CURTI (*se scoală încruntat*); Deoarece afacerile mele nu-mi lasă timp destul ca să mă ocup cum aş vrea de trebile statului, vă rog să primiţi demisia mea din minister…

ELIADE (*speriat*): Frate Hagi-Curti, nu se poate să pleci…

HAGI-CURTI: îmi pare rău, dar nu mai pot să rămân. (Iese, urmărit de privirile uimite ale celorlalţi.)

ELIADE: Uite, cu asemenea vorbe nesăbuite ne înstrăinăm toată negustorimea… pierdem pe cel mai mare giuvaiergiu din Bucureşti.

ARĂPILĂ (*fierbând*): Nu-i mare pagubă… Printre martirii de la 19 iunie nu era niciun giuvaiergiu… Ba mi se pare că nu era niciun negustor…

N. GOLESCU (*se ridică hotărât*): Propun o comisie compusă din: C. Filipescu, ministrul finanţelor, G. Niţescu, Meneah Hillel, care să studieze cum trebuie pus bir (*apăsat*) pe toate clasele… Şi cu asta am terminat pe ziua de azi – nu-i aşa? (Se r*idică.*)

BĂLCESCU (*aruncă furios pana din mână*): O armată nu are nevoie numai de bani, ci şi de ostaşi… Cei care sunt

chemaţi să-şi dea viaţa pentru stat vor să aibă şi ei un cuvânt de spus în gospodăria lor… Convocaţi deci neîntârziat, aşa cum am propus la Islaz, o adunare constituantă.

ELIADE (*şovăind*): Chestiunea nu-i atât de simplă… Trebuie să stabilim prinţipurile legii electorale mai întâi…

N. GOLESCU: Să numim acum pe loc o comisie care să studieze chestiunea electorală. Propun pe fraţii: Eliade, Bălcescu, Kretulescu, Voinescu. II.

BĂLCESCU (*exasperat*): A şasea comisie numită pe ziua de azi… Scoateţi-mă, scoateţi-mă din orice soi de comisie…

ELIADE (*în şoaptă, lui N. Golescu*): Bun băiat Bălcescu ăsta… minunat… dar e un om imposibil… Nu se poate lucra cu el…

ARĂPILĂ (*bătând cu palma în masă*): Am alcătuit aici, împreună cu fratele Bălcescu, un proiect de decret pentru împroprietărirea pe loc a clăcaşilor… Aşa cum s-a promis la Islaz…

MITROPOLITUL: Prin decret? Dar ce, suntem aici cu toporul pe umăr? Numai voinţa poporului poate hotărî în privinţa asta… Numai Constituanta…

BĂLCESCU (*înfuriat*): Nu vreţi să înţelegeţi că singurul sprijin adevărat al revoluţiei sunt milioanele de clăcaşi? Că numai ei, împroprietăriţi, pot apăra statul de armatele străine?

N. GOLESCU: Fratele Bălcescu are dreptate… numim o comisie compusă din fraţii Eliade, Voinescu II, Grădişteanu, Marghiloman, Ar ion… care să studieze prinţip iile împroprietăririi clăcaşilor.

BĂLCESCU (o clipă deziluzionat, mai îndârjit apoi9 măsurându-i pe toţi cu privirea furioasă): Vreţi încă o comisie în pluş? Foarte bine… Eu propun atunci ca să facă parte din comisie şi optsprezece clăcaşi, câte unul din fiecare judeţ, iar ceea ce va hotărî această comisie să devie

proiect de lege pentru Constituantă...

(Se produce o mare mişcare printre membrii guvernului şi miniştri, toţi surprinşi de această propunere.)

TELL (*uimit*): Cum o să introducem optsprezece clăcaşi care să răstoarne propunerile miniştrilor şi ale specialiştilor?

BĂLCESCU (*amar*): Mai specialişti în chestiuni de clacă decât clăcaşii nu cunosc.

ELIADE: Nu se poate! Nu se poate admite această măsură.

TELL: Sunt totuşi de părere să primim propunerea fratelui Bălcescu, dar atunci, în locul comisiei propuse de fratele N. Golescu... se face o comisie agrară, compusă din optsprezece ţărani, dar şi din optsprezece proprietari de moşie...

(Propunerea apare acum surâzătoare tuturor.)

ELIADE: Aşa e foarte bine... Să discute între ei ca fraţii... Se aprobă, nu-i aşa?

BĂLCESCU (*schimbă priviri de luptători, înfrânţi, cu Arăpilă*): Primim şi noi, dar prezidentul comisiei să fie agronomul Ion Iones Ou, cel de la Brad.

(Se aprobă prin simplă tăcere.)

ELIADE (*lui N. Golescu*): Ţi-am spus... E un băiat foarte buri, dar nu se poate lucra cu el.

CORTINA

TABLOUL XI

19 august 1848 „în stradă” – nimic deosebit.

„Dedesubt66 – jucătorii de cărţi şi ceilalţi. Sala din tablourile precedente este uşor modificată, devenind sală de şedinţă a Comisiei pentru împroprietărire. La ridicarea cortinei, aci se discută liber, până se deschide şedinţa.

Sunt cam şapte boieri şi paisprezece ţărani. Vicepreşedintele I. Ionescu (de la Brad) deschide şedinţa.

SCENA 1

VICEPREŞEDINTELE: Deschizând a opta şedinţă a

Comisiei pentru împroprietărire, vă reamintesc că în prima şedinţă s-a discutat: „Cum să se facă muncile de toamnă?”

SĂTENII (*aproba*): Dara. dară... dară...

VICEPREŞEDINTELE; A doua zi şi a treia zi am discutat întrebările: „Dacă munca este sfântă”, „Dacă proprietatea este sfântă”.

UN SĂTEAN: Munca este sfântă, căci este cu sudoarea frunţii...

LENŞ (*proprietar*): Dar şi proprietatea este sfântă, că e de la Negru Vodă, întâiul voievod. Când a trecut în locurile acestea le-a găsit pustii şi le-a împărţit la strămoşii noştri, eroii care cu sabia în mână îşi apărau, patria...

SĂTEANUL DÂRZ (*din toată fiinţa lui r ca tunetul*): Dar noi unde eram atunci? Cine ducea greul în luptă?

POPA NEAGU: Ei, că nu sunt toate moşiile de la Negru Vodă... Mai sunt şi unele luate cu hap ca... de ne-aţi făcut pe toţi robi.

LAHOVARY: Claca nu este robie, ci este chiria în muncă pentru pământul închiriat în fiece an săteanului...

SĂTEANUL OBIDIT: Mai robie decât asta poate fi? Nevastă-mea luată la seceră, eu luat la coasă cu dorobanţul după mine, lăsasem acasă copilul numai de trei luni, copil care nu ştia să spună nici papă, nici cacă, fie-mi cu iertăciune. Nevasta, secerând din zorii zilei de vară până la prânzul cel mare, nu era slobodă să se ducă să dea ţâţă copilului...

LENŞ: Ce a fost să nu mai discutăm. Dar trebuie să recunoaşteţi că proprietatea este sfântă, că aşa spune şi Proclamaţia.

VICEPREŞEDINTELE: A patra zi s-a discutat: „Dacă poate cineva să se facă proprietar prin răscumpărare”.

LENŞ: Clăcaşul a fost întotdeauna liber să cumpere moşie... Chiar unii dintre noi poate că am fost clăcaşi. Dar am cumpărat moşii şi am devenit proprietari...

SĂTEANUL DÂRZ (*scurt*): Cu ce bani?

LENŞ (surprins de întrebare): Cum cu ce bani?

SĂTEANUL DÂRZ (*dur ca de cremene*): Cu ce bani ăi care aţi fost clăcaşi aţi devenit proprietari?

LENŞ: Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi…

POPA NEAGU (*aprig*): Cu ce bani, clăcaşi fiind, dumneata ori bunicul dumitale aţi cumpărat moşia? Că doar nu ţi-o fi dat-o de pomană. Cu câştigul din clacă nu poţi cumpăra o moşie de o mie de pogoane…

SĂTEANUL OBIDIT (*batjocoritor*): O fi fost poate cu bani de furat. Da muncind cu braţele nu se adună o mie de pogoane.

LENŞ: Noi am vrut numai să spunem că e liber clăcaşul cât vrea.

MARIN TĂCUÂU (*se ridică cu fala lui de ceară, cerând socoteala, ca din mormânt*): Liber? Liber ce? Cum poţi să spui. că am fost noi liberi? Poate vreţi să spuneţi că am fost liberi să plătim până cădeam în genunchi ca vitele. Am fost singurii care ara plătit în ţara asta. Că noi biruri grele de cap am plătit, oameni de oaste am dat numai noi; ispravnici, judecători şi dorobanţi numai noi am ţinut, drumuri şi şosele numai noi am lucrat, beilâcuri, podvezi şi havalele numai noi am făcut, zile de meremet numai noi am îndeplinit, clacă de bunăvoie şi fără de voie numai noi am dat… Când ne-am jeluit, când ne-am spus păsurile, ispravnicul ne-a bătut, dorobanţul ne-a bătuţi vătăşelul ne-a bătut, boierul ne-a bătut; cine s-a sculat mai de dimineaţă, pe noi ne-a bătut. Cine a vrut să ia, de la noi a luat, fără frică şi fără ruşine. j *t*.

LENŞ: Asta nu poate să spuie nimeni că e chiar adevărat… – Y-

BĂL-CEAURESCU (*parcă speriat de Marin Tăcutu, se ridică şi strigă, cu emoţie şi hotărâre*): Ba e adevărat. E adevărat… (Toţi *sunt surprinşi de această aprobare neaşteptată, iar boierii sunt consternati, se uită unii la alţii, nemaiştiind ce să creadă*) *Ş*i eu v-a. În robit, fraţilor,

v-am bătut, v-am dezbrăcat. De treizeci şi şase de ani, de când mă blestemaţi. Iertaţi-mă, vă rog, fraţi săteni. Luaţi-vă înapoi ce v-am răpit. Iată, vă dau înapoi părticica de pământ.

(Nu numai deputaţii ţărani, dar şi publicul din sală izbucneşte, aşa cum spune procesul-verbal, într-o detunătură de aplauze, de strigăte de „Ural”. Boierii în schimb se privesc mereu consternaţi, furioşi de această neaşteptată, 7 trădareli.)

VOCI de SĂTENI: Dumnezeu să te ierte, frate!... Să trăim în pace... Să fim fraţi... /Dumnezeu să binecuvânteze Constituţia.

LENŞ (*cere cuvântul şi participă cu o fanariotă şi pioasă perfidie la emoţia sălii, deplasând sensul mărturisirii lui Ceaurescu*): Am auzit cu toţii, cu destulă mâhnire, spovedania unui deputat proprietar. Nenorociţi au fost clăcaşii şi ţiganii dumnealui...

SĂTEANUL DÂRZ (*cu un r în jet amar*): Că dumneata, nici usturoi n-ai mâncat, nici gura nu-ţi miroase...

LENŞ (*vrând să continue cu perfidie*): Pentru a se putea preţui generozitatea domnului Ceaurescu, îl rugăm să arate acum, pe loc, ce pământ înţelege să dea sătenilor săi, pentru ca să ne fie poate şi nouă îndreptar... (Căci *Lenş ştie că o explozie verbală din slăbiciunea nervilor nu e încă o faptă, îşi cunoaşte oamenii.)*

BĂL-CEAURESCU: Fraţi ţărani, eu vă dau locul pentru casă şi namestii... şi hrana vitelor voastre. Pământ de muncă şi islaz, vă mai dau ceea ce aţi avut până la legea lui Caragea, care vi l-a luat, că pe temeiul ei vi l-am câştigat la judecată. Mergea o moşie patru ceasuri în lung, şi cât mergea, un ceas era pământul vostru. Satul era de o sută unul, sau altul de trei sute de case, în care unii dintre voi aţi avut un pogon de loc, alţii mai mult, alţii mai puţin. Pe acestea vi le dau.

VICEPREŞEDINTELE (*bănuind că e ceva neclar în*

declaraţie): Cum? Daţi vatra satului? Vor fi liberi sătenii să-şi vândă casele, livezile, viile, dacă vor voi să se ducă…

BĂL-CEAURESCU (*legănându-se*): … Dau cu despăgubire şi fără despăgubire… (Cu mâna *pe barb*ă*:*) *Prime*sc de-mi vor da despăgubire, ca de pomană. (Şi fârăr *s*ă*-şi d*e*a seama,* i*a tot înapoi.*) *Cât t*imp vor sta locuitorii pe moşie, pământul ce le dau va fi veşnic al lor; dar… (face o pauză*; ap*o*i, spor*in*d ec*hi*vocul,* d*eşi apare*nt *hot*ă*rât) cu două co*ndiţii: în mijlocul satului să fie cârciuma mea, numai a mea, aşa cum cere pravila pentru boier; a doua, pentru locul de casă vreau să-mi daţi găina de Crăciun şi puiul de San Petru.

LENŞ (*întărind cele spuse de Ceaurescu*); Constituţia nu scrie nicăieri că trebuie să ni se ia dreptul nostru de a fabrica numai noi rachiu şi de a ţine numai noi cârciumă în sat.

VICEPREŞEDINTELE: Pentru că timpul trece, vreau să vă amintesc că în ultima noastră şedinţă

s-a discutat despre…

(Intră Eliade, N. Golescu, ministrul Voinescu II. Intrarea solemnă a locotenenţei ridică salat cuviincioasă, în picioare.)

ELIADE (*cu mantia albă pe umeri*): Dreptate şi frăţie. Fraţilor, unde e libertate e şi Dumnezeu, iar unde e Dumnezeu e dragoste şi unire. Văzând însă că actuala comisie nu poate să aducă pacea şi unirea de care sunt însetate sufletele noastre între proprietari şi săteni, Locotenenţa a dat decretul pe care îl va citi acum secretarul de stat.

VOINESCU II (desface decretul şi citeşte, în ascultarea încordată a sălii):

a) Se suspendă până la al doilea decret lucrările comisiei. (În sală este o uimire de nedescris… Deputaţii ţărani devin mânioşi; protestează, privindu-se unul pe altul. Voinescu ridică tonul, ca să se facă auzit.) b) Fiecare

deputat îşi va da părerile în scris către guvern…

CORTINA

TABLOUL XII

13 septembrie 1848 în faţa cortului lui Fuad Paşa.

SCENA 1

BĂLCESCU, BRĂTIANU, ROSETTI, ŞTEFAN GOLESCU, MITRO

POLITUL şi alţi revoluţionari de o parte. CONST. CANTACUZINO

ALECU FILIPESCU şi alţi boieri reacţionari, ofiţeri şi ostaşi turci de altH parte. LENŞ (ca tâlmaci), apoi FUAD şi suita lui

ŞT. GOLESCU (ascultând salvele de puşcă mai îndepărtate): Ce să fie?

ROSETTI: Trag turcii salve în aer, încercând să împrăştie poporul.

(Intră Fuad Paşa cu suita lui, cei mai mulţi din deputăţie salută după obiceiul oriental; apoi tălmaciul continuă, după ce Fuad Paşa i-a vorbit turceşte încet.)

LENŞ (*plin de importanţă*): Excelenţa-sa întreabă care este rostul acestei mulţimi imense aşezate pe câmp şi pe drumuri, în calea armatei sale.

ROSETTI (*înflăcărat*): Este poporul bucureştean, care s-a ridicat ca un singur om, să aducă un omagiu maiestăţii-sale sultanului, augustul suveran, dar care ţine să arate că nu înţelege să renunţe la constituţia pe care şi-a dat-o. O asemenea măreaţă înfăţişare ar trebui să placă strălucitului poet care este excelenţa-sa Fuad Effendi.

LENŞ (*după ce a vorbit încet turceşte cu Fuad Paşa*): Excelenţa-sa spune că nu a venit aci cu lira, ci cu o armată, de a cărei siguranţă este răspunzător.

BRĂTIANU (*cu vocea lui ascuţită*): Am aci proclama?ţi-a pe care am dat-o în calitatea mea de prefect de poliţie, prin care îndemn şi cer mulţimii care s-a adunat în faţa oştirilor împărăteşti să vie fără niciun fel de armă, pentru o

demonstraţie paşnică.

LENŞ (*după ce a tradus, transmite răspunsul*): Excelenţa-sa nu poate să ia cunoştinţă de această declaraţie, nerecunoscând nici pe prefect, nici guvernul provizoriu. Ţine să ştiţi însă că vă ţine pe toţi cei de faţă răspunzători dacă, aşa cum i s-a raportat excelenţei-sale, se mai găsesc în pădurile şi lanurile de porumb, din jurul Capitalei şi alte mulţimi de ţărani gata să atace prin surprindere.

(Se aud acum şi lovituri de tun.)

BĂLCESCU (*mai îndârjit, cu desperare*): Spuneţi-i excelenţei-sale că acest limbaj este inadmisibil faţă de guvernul provizoriu care a fost recunoscut de către Soleiman Paşa, (*apasă*) în numele sultanului. Prin glasul meu, tot poporul protestează din toată, fiinţa lui împotriva oştirii turceşti care ne-a cotropit pământul.

(Cei de faţă se privesc speriaţi de îndrăzneala lui Bălcescu.)

ŞT. GOLESCU: Frate, ţine socoteală de situaţia în care ne găsim.

BĂLCESCU (*pornit*); Ţiu socoteala că vorbim în numele unei revoluţii… Trebuie să se găsească un om al revoluţiei care să vorbească turcilor aşa cum meFÂtă.

(Cei de faţă se privesc, mereu speriaţi de violenta lui Bălcescu, dar sunt unii care îl aprobă.)

LENŞ: (*după ce a vorbit încet cu Fuad Paşa*): Excelenţa-sa spune că este trimis de maiestatea-sa imperială aci să restabilească ordinea şi că o va rentabili cu orice preţ.

BĂLCESCU (*răspicat, dar cu un fel de exasperare nervoasă*): Nici tratatele încheiate de Mircea, de Vlad, nici vechile capitulaţii, nici dreptul internaţional nu îngăduie guvernului imperial să se amestece în conducerea lăuntrică a Principatelor… şi nici să trimită oştiri care să restabilească o pretinsă ordine împotriva aceleia adevărate

pe care şi. a dat-o – poporul însuşi.

VULPE (*înmărmurit, vine spre el*): Omule, ce, eşti / nebun? Vrei să ne taie turcul capetele la toţi?

BĂLCESCU (*retezându-i vorba*): Turcii nu taie decât capetele ce se pleacă.

LENŞ (*a vorbit cu Fuad Paşa, care se uită lung la Bălcescu, apoi a luat o proclamaţie din mâna unui secretar*); Excelenţa-sa vesteşte că în numele în a le st ăţ iisa 1 e împăratului, suzeranul acestui principat, a numit caimacam al Ţării. Româneşti pe marele vornic Constantin Cantacuzino...

(Mare senzaţie.)

BĂLCESCU (agitat ca şi eeiâalţi revoluţionari, care au căpătat curaj): Nu-l primim, ţara are un guvern pe care şi l-a dat singură. (Către Canta

cuzino:) Boierule, nu face de ruşine neanliil românesc.

I. CANTACUZINO (*îngenunche în faţa tatălui său*):

Tată, nu primi... C. CANTACUZINO (apăru*, către fiu*l *sau*)*: T*u vezi-ţi de medicina ta. Nu te amesteca în politică. (Sole*mn, către Fua*d*:)* *J*esu*is tre*s *reco*n*naissant; je* t*âc*h*erai de* t*ou*t*es mes forc*e*s de* s*e*rv*ir la* T*ur*q*uie...*[22]

FUAD (*ironic*): *Acest voire patrie, monsieur, que vous devez servir, et non pas la Porte*... (Vo[23]rb*eşte apo*i *lui Lenş.)* *L*ENŞ: Excelenţa-sa spune că acei care sunt pentru ordine să rămână...

(Fuad intră în cort urmat de caimacam, mitropolit şi boieri, ca şi unii revoluţionari care şovăie, apoi suita sa. Revoluţionarii cei mai dârzi rămân – şi unii negustori între ei – şi sunt imediat înconjuraţi de soldaţi, care îi înghesuie brutal şi ameninţător.)

---

22 Stnt foarte recunoscător; mă voi strădui din toate puterile să sltijcsc Turcia (fr.).

23 Trebuie să vă slujiţi patria, domnule, nu Poarta (fr.). ••

SCENA 2

Grupul arestat al revoluţionarilor, apoi VOINESCU II, BĂLCESCU.

ROSETTI: Uite pe fratele Voinescu, II. (*Către el*):

Fugi, omule, că te arestează... VOINESCU II (care *s-a apropiat): A*m venit să fiu arestat şi eu cu voi... Aici e locul meu. BĂLCESCU: De ce-ai venit? Trebuia să te duci la

Magheru... Să luptaţi acolo... în Oltenia. VOINESCU II (emoţiona*t): Mai î*ntâi ca să-ţi cer iertare ţie... Să cer iertare poporului român...

BĂLCESCU (*nedumerit*): Ce vrei să spui?

VOINESCU II (*sub impresia luptei de acolo*): Frate, viu din Dealul Spirei...

(Toţi prizonierii s-au strâns în jurul lui.)

BĂLCESCU (*nedumerit*): Omule, spune...

VOINESCU II (*cu ochii mari, încet, obosit parcă*): A fost luptă mare.

BĂLCESCU (*mai nedumerit, mai dornic să ştie, la* [*el cu ceilalţi*): Ce luptă?

VOINESCU II (*căutându-şi respiraţia*): Armata turcă a primit azi ordinul să intre în oraş. Când a ajuns în dreptul cazărmii din deal, au cerut regimentului ” să le predea pe loc cazarma... dar colonelul Golescu a spus că nu are niciun ojrdin de la Locotenentă pentru predare...

ROSETTI: Care colonel Golescu?

VOINESCU II Fratele lui Arăpilă. Armata turcă s-a oprit, a învăluit cazarma şi a pus tunurile în faţa porţii în bătaie. Colonelul a pus şi el cei patru sute de oameni pe care îi avea, în careu, în curte, cu drapelul în mijloc... şi a trimis, după ordine, la noi la Locotenenţă...

ŞT. GOLESCU: Ce fac locotenenţii?

VOINESCU II Eliade şi-a luat mantia albă şi a dis

părut de azi de dimineaţă, fratele tău s-a refugiat la

consulul englez, iar Tell şi cu mine

O O

aşteptăm fără gardă la palat. Oraşul e pustiu.

BĂLCESCU (*nerăbdător*): Spune despre luptă.

VOINESCU II Pe când aşteptau aşa, faţă în faţă, a venit din vale şi căpitanul Zăgănescu, cu cei două sute de pompieri ai lui. A spus că a primit ordin încă de aseară să intre în cazarmă… Turcii l-au anunţat că nu e voie, că iau ei cazarma… Dar Zăgănescu a dat ordin coloanei de pompieri să treacă prin armata turcească şi să intre în cazarmă.

BĂLCESCU (*uimit*): Cum să treacă prin armata turcească?

VOINESCU II Aşa, să taie coloana lor… (Reia*.)* *P*ompierii au început să treacă foarte ţanţoşi… Un ture a scuipat pe un soldat român… Atunci, sublocotenentul Dincă a scos sabia şi i-atăiat pe turc…

BĂLCESCU: Dincă Bălăsoiu?

*

VOINESCU II Da, Dincă al nostru… Doi turci au sărit la el, dar-el a urlat ca un nebun: „Pe ei, fraţilor!” şi a început să taie cu sabia în dreapta şi în stângă… Au sărit ai lor, au sărit ai noştri… a fost o învălmăşeală de nedescris…

j J

Turcii au aprins fitilele tunurilor care erau în bătaie şi au culcat la pământ un rând dintre ai noştri. Românii au sărit pe tunuri şi le-au întors împotriva turcilor, secerând cu zecile dinei. Atunci locotenentul Deivos, din curtea cazărmii, văzând cum stau lucrurile, a comandat foc de salvă asupra coloanei turceşti. Turcii au atacat cazarma. Numai cu mare greutate, după o oră, s-a oprit măcelul…

BĂLCESCU: Au căzut mulţi dintre ai noştri?

VOINESCU II Au rămas câţiva… Dar au căzut de trtei ori mai mulţi turci.

BĂLCESCU: Dincă a scăpat?

VOINESCU II Rănit grav... Rănit şi colonelul Golescu...

BĂLCESCU (*ca în vis*): Dincă... Zăgănescu... Golescu... Deivos... iată oamenii care ne trebuiau şi n-am ştiut... (Apoi, gândindu-se c*u emo*ţ*ie la trupă:)* *Ş*i *ceila*l*ţi*?

VOINESCUII (*ţierbind*): Frate Bălcescuie, este întâia bătălie romăhească după două sute de a-ii...

(*R* & *s de gânduri*:) Ah, ce n-am îi făcut noi eu asemenea oameni... cu <jei două sute de pompieri zănateci, cu cei patru sute de infanterişti ai lui Gole seu! Ostaş îi aceştia, nxi minaţi într-o cursă... ci atacândy feriţi de întuneric, prin surprindere... în grupuri răzleţe, ca să nu ştie turcii cât de puţini sunt, ar fi ţinut în loc, singuri, o săptămână, toată armata lui Fuad... Iartă-mă, frate Bălcescule, că nu te-am sprijinit în propunerile tale.

BĂLCESCU (*încă în transă, exaltat*):

Duc voulez-vous qu-ils jissent?

Bi & ux cent contre dix milles?

Q a-i Is perissent...

Ils sont morts...!

(*Parcă pluteşte pe altă lume. Se întoarce spre Voinescu.*) Dacă am fi avut lângă noi pe aceşti oameni la 28 iunie, n-ar mai fi fost o „fugă” la Rucăr. N-ar mai fi fost Eliade insultat, legat şi trimis din post în post, ca un răufăcător... Dincă... Zăgănescu... Golescu... Deivos... v-am cunoscut prea târziu... Unde aţi fost? (Cu duioşie:) Ah, sunteţi *b*u*ni de s*pânzurat...

VOINESCU îi suntem vinovaţi şi trebuie să ispă

s şim...

BĂLCESCU (*torturat de păreri de rău, exaltat*): Ce ziceţi voi de revoluţia asta, care se dovedeşte posibilă, chiar în clipa în care se prăbuşeşte?

VOINESCU II (*ros şi el de păreri de rău*): Frate Bălcescule, trebuia să viu să-ţi cer iertare, oriunde ai fi fost... Eram ca într-o cămaşă de foc.

I Ce voiaţi să facă?

Două sute împotriva a zece mii?

Să moară…

Au murit… (fr.). – 4 ftă

BĂLCESCU: Dar cei treizeci de mii de oameni care dorm de trei nopţi pe câmp, hotărâţi să împiedice aşa, fără arme, sugrumarea revoluţiei… care azi se aruncau în faţa infanteriştilor, care se agăţau de călăreţii turci şi le întorceau

O».» *9*

caii? (*Ca pentru el, ca o mărturisire din adânc*:) Popor român, nu greşeşte cine crede în ţine!

CORTINA

ACTUL III

TABLOUL XIII

Sfârşitul lui august 1849. Peste un an, în munţi, deasupra Câmpenilor. O masă ţărănească, pe picioare bătute în pământ. În stânga – o colibă jumătate îngropată între pietre, acoperită cu cetină. Culmile pleşuve sunt luminate de razele piezişe ale soarelui care scapătă. La uşa colibei – un moţ înarmat, de pază. Tribunii Moldoveanu şi Balint stau de vorbă în jurul mesei. E de asemenea Dincă, venit din Oltenia să lupte în oastea lui Iancu; e în uniformă, are în cap o căciulă, pe umeri o zeghe; cântă acum din luier un cântec învăţat de la moţi.

SCENA 1

MOLDOVEANU, BALINT, DINCĂ

MOLDOVEANU (*după ce Dincă s-a oprit din cântat*): Apăi de mărs, o mărs, frate Dincă, da’ nu-ş’ ce soarele aveţi voi, oltenii, că o luaţi mereu

9 >7 7 9

prea iute, parcă sunteţi mereu a grabă. Noi, moţii, luăm sama când punem piciorul şi privim departe. Numai că ascultă la mine şi cată a hi mai domol, că acum i-am pus la pământ pe grofi cu armata lor şi nu mai e nimeni ca să

ne gonească din urmă. (*Cântă.*)

BALINT (*gânditor, când se opreşte Moldoveana*): Apăi crezi dară că grofii îs la pământ?... Eu, când privesc la vale, tăt aştept să se aprindă iar focuri, dând de veste că se apropie grofii cu armata...

MGLDOVEANU: S-o gătat, frate. cu ei; Kossuth o fo' fugit la turci, iară Bem aşa şi-o fo' topit armata, că parcă nici n-ar fi fo'. Ostile lui Gorgey o fo' tocate la Şir ia. Pe el, şi pe gheneralii lui i-au prins, şi de bună seamă că îi spânzură la Arad... Apăi crezi că nimerea acest maghiaron de Bălcescu aici, dacă putea să fugă?... Dar pe oricare drum apuca, nu întâlnea decât oşti împărăteşti. Când l-o fo' prins, s-o jurat că a luptat în armata Iancului, de l-or slobozit. Dar când l-o prins pe Abrud ai noştri, n-o mai mărs să minţească... (Către moţul *de pază:*) *AI Rudului*, stai cu ochii pe el. Eu, drept să vă spun, am vrut să-l spânzur pe loc „v

BALINT: Că bine făceai... Asta o mâncat gulas cu o»

Hetveni, la Peşta şi la Debreţin...

MOLDOVEANU: Asta n-am vrut, şi am trimăs om la

Iancu, să ia el hotărâre. Mi-o fo' trimăs vorbă să viu eu de la Abrud aici, cu el sub pază...

DINCĂ: Frate, şi crezi că-l va spânzură?

BALINT: Apăi, de bună seamă, fiindcă acest Bălcescu n-o vânt de la Bucureşti ca să lupte aşa cum lupţi dumneata, în rândurile noastre, ci o fo' spionul lui Kossuth... No... că iacă şi Iancu... De amu, când o scăpata soarele de tăt... s-o gătat...

(Se ridică toţi trei)

SCENA 2

ACEIAŞI, AVRAM IANCU

IANCU (*după ce salută*): Ei, l-aduserăţi?

MOLDOVEANU: L-aduserăm.

IANCU: No, apăi că unde-i?

MOLDOVEANU: închis în coliba aia.

IANCU (*tace îndelung*): închis în colibă…

MOLDOVEANU: Cată ca până-n seară să sfârşim… Musai să fiu devale la Abrud… Am doi ficiori cu mine… buni de treabă.

IANCU (*îngândurat*): D-apoi vezi, că-i un cărturar mare al neamului.

DINCĂ: Este unul din capii răscoalei de la Bucureşti… A fost ministru acolo.

MOLDOVEANU: O fi fo', nu zâc ba… Dar s-o ţânut de poala lui Kossuth cinci luni… Acest Bălcescu şi cu alţi vânzători de neam s-o fo' tocmit cu grofii să le facă o legioană de rumâni… ca să lupte împotrivă-ne. Iancule frate, lasă-mă numai să-l întreb: unde o fo' când l-o spânzurat pe Buteanu şi l-o puşcat pe Dobra… De cântau lăutele şi jucau ceardaşul în jurul spânzurătorii… Şi nici batâr nu-i prinseseră în luptă… Îi minţiseră să vie, că vor pace.

IANCU (*sjâşiat şi cutremurat în acelaşi timp, se ridică şi parcă se frânge tot, sprijină mâna pe pistoalele din şerpar*): Frate Moldovene, au ce suflet ai de-mi pomeneşti acum de Buteanu? Nu ştii că am muşcat amândoi, tu şi cu mine, din cremenea muntelui, de furie, când am auzit de mişelia nemeşilor? Fruntea lui Buteanu

lumina pădurea… Am ars şapte văi ca să răcorim mânia moţilor… Dar ce vrei acum? Ce putea face acest Bălcescu şi cei câţiva ca

el, acolo? De eram slabi, el mai slabi nu ne putea face… fără tăria noastră n-o fo' dânsul. Dacă n-o lovit cu mâna lui – şi n-o lovit – apăi că nu-i drept să primească pedeapsă. Putem să-i dăm ajutor acum şi putem să nu-i dăm. Dară eu zic: acest cărturar al neamului este oaspele nost şi deci vezi să grijim de el şi să-l ferim de cei ce îl urmăresc.

DINCA (*prietenos*): Atunci, eu voi rămâne alături de el, să-l apăr.

MOLDOVEANU: Iancule, eşti domn peste noi, fiindcă noi te-am voit domn… şi hotărârea dacă ai luat-o, noi toţi om ascultă-o şi ne-om supune. Dar în cugetul meu, un cărturar care a greşit mai vinovat e… (Către mo*ţul d*e *la uşă:*) *Apoi,* frate, ţipă-l afară.

SCENA 3

ACEIAŞI, BĂLCESCU

BĂLCESCU (*îi priveşte pe toţi pe rând, tulburat, încurcat*): Am crezut că viu la prieteni, şi acum nu mai ştiu ce să spun…

IANCU: No, apăi, după cele întâmplate, prieten nu ţi-om putea zice… Dară ne eşti frate, şi fratele tăt frate rămâne, chiar şi atunci când îi un frate rătăcit. Amu vrem să ştii că de aceea ne găsim aici, ca să afli că ţi-om purta tătă grija… Am hotărât să te ascundem în bordeiul ăsta, fiindcă eşti căutat cu gânduri de ucidere de ostile împărăteşti. (Arată.) *Pe ăş*ti doi cai sunt cele de trebuinţă pentru ca să poţi locui aici, atâta timp cât vei crede domnia-ta că-i mai bine. Sunt şi cărţi, şi cele ale scrisului… fără tu, al Rudului, ai să rămâi cu cei patru oameni aici, de strajă… fără dumneata, frate din ţară, de vei vrea să umbli pân' sate au pân' tabără, e mai bine să dai jos barba şi să îmbraci straie de-ale noastre… Iată aici şi o ţidulă precum că eşti Alexandru Ionescu, venit din ţară, luptător în rândurile noastre… Dară cată mai bine să te fereşti… Asta-i ceea ce am hotărât, frate.

BĂLCESCU (*tremurând parcă*): O, cuvânt fără seamăn, „frate", cum cazi tu în urechea mea în munţii aceştia dincolo şi dincolo de alţi munţi! Aici, departe de Argeşul meu, de Bucureştii înălţărilor şi căderilor noastre… Câtă răcoare aduci tu în arşiţa pribegiei mele… Pentru acest „frate", Iancule al munţilor, îţi mulţumesc… Dar lângă acest cuvânt răcoritor ai pus un altul, pe care

nu-l pot primi, cum nu-l pot primi, cum nu voi mai putea primi nici ospit-alitatea pe care vrei să mi-o dai… M-ai făcut „rătăcit”…

MOLDOVEANU (*cu cruzime*): „Rătăeit” o spus Iancu, noi tăţi de aci spus-am alt cuvânt, spus-am „vândut”, vândut lui Kossuth…

BĂLCESCU (*ameţit*): Eu, Bălcescu, vândut?

MOLDOVEANU (*aprig, cu o mânie îndurerată*): Unde ai fo’ până acuma? Din ce tabără vii? Uite, vezi calul acela – că e cal; o fo’ şi el la Fântânele, cu noi cu taţi, unde tunau puştile şi ţâşnea sânjele pentru libertate… dară dumneata, rumân, unde erai? Te întreb numa…

BĂLCESCU (*moale, ca pentru el însuşi*): Vândut? (*Dus parcă de gânduri*:) Când li s-a spus întâi oamenilor că pe partea cealaltă a pământului sunt alţi oameni care merg cu capul în jos fără să bănuiască… cei mai mulţi au spus că asemenea faptă nu este cu putinţă… Azi, ştiu că împrejurarea se repetă şi nimic nu este cu neputinţă… Nici să se spună lui Bălcescu în faţă că şi-a vândut neamul, de către cei care merg ei cu capul în jos…

MOLDOVEANU (*răstit*): Vorbeşte mai făţiş, cu jetul nost e mai drept, nu se încovoaie şi nu se ascunde după cuvinte.

BĂLCESCU (*drept, hotărât*): Ei bine, vream să vă spun că voi aţi greşit, că voi nu ştiţi că aţi mers cu capul în jos…

MOLDOVEANU (*uitându-se la Iancu, văzând că acesta e dus pe gânduri*): Noi? Noi am greşit? (*Cu o furie amară*:) Atunci, spune: ce-o fost cu legioana? Pentru ce ai vrut să rueulezi fişori de rumâni pentru armata maghiară? Să vie să lupte rumânii noştri, duşi de mână de unguri, împotrivă-ne? Ei, aflǎ că asta numim noi vânzare de neam…

BĂLCESCU (*liniştit*): Tot ceea ce am cerut, am discutat şi mai ales ceea ce am izbutit, atât cât a îngăduit

trufia lui Kossuth şi a oamenilor lui să izbutească – şi asta atât de târziu – este trecut în protocoale şi întovărăşit de documente. Aceste protocoale şi documente am vrut să le aduc Iancului, ca să ştie de ele, ca să fie de folos cândva, ca un lucru recunoscut chiar de unguri, şi de aceea sunt acuma aici, să-i arăt ce-am adus, ascuns la piept... căci pentru asta am venit, nu ca să-mi scap o viaţă şubredă. Nu vreau să mă judecaţi şi nu vreau să mă judece nimeni decât pentru propriile mele acte pentru cât am avut îndreptar conştiinţa mea, interesele poporului meu, şi nimic mai mult... Am discutat legioana, ca să lupte alături de unguri, dar veţi afla din aceste documente...

MOLDOVEANU (*biruitor*): Ei, ei, mărturiseşti: ca să lupte alături de unguri...

BĂLCESCU: Oh, cât aş fi vrut ca şi voi, frumoşii mei ostaşi, să luptaţi alături de unguri! Să ne organizăm şi noi românii într-o armată râii-o >

duită, adevărată, ca să cruţăm sângele românesc.

BALINT (*odată cu exclamaţiile uimite ale celorlalţi*): Noi alături de unguri? Noi laolaltă cu grofii? Noi în frunte cu fişpanii?

BĂLCESCU (*liniştit*): Nu laolaltă cu grofii, nu alături de nemeşi, ci alături de acest dârz şi minunat popor maghiar, care de un an de zile a învins, unele după altele, oştile Vienei. Toate privirile celor ce urăsc despotismul au fost aţintite asupra poporului maghiar. Dar lăcomia grofilor şi a nemeşilor a dus la pământ marea revoluţie maghiară, aşa cum lăcomia boierilor a dus la pământ revoluţia din Principate... Nu... încă nu a bătut ceasul popoarelor.

BALINT (*nedumerit*): Eu tăt nu pricep cum am fi putut fi noi alături de unguri.

BĂLCESCU (*cu căldură*): \ a veni o vreme când aceste două popoare nu vor putea pricepe cum de nu au fost totdeauna împreună, de ce atât amar de vreme s-au duşmănit şi s-au înjunghiat de câte ori le-a venit la

îndemână... (Scoa*te de* l*a* p*ie*p*t un* p*a*c*h*e*t de* a*ct*e*.)* *I*ată, Iancule, aici, documentele de care am vorbit. Este lămurit cu grijă că în niciun caz legioana nu va lupta împotriva poporului român... a moţilor... Dimpotrivă, scrie aici că Iancu va trece în ţară în fruntea oştirilor româneşti ca general recunoscut şi de ei, de unguri, ca să mântuie Principatele de robie... Fireşte, minţea i-a venit lui Kossuth prea târziu, că dacă avea poporul român alături, nu împotriva lui, alta ar fi fost soarta războiului... Dar azi nu mai e nimic de făcut... (S-a aşezat pe o rădăcină r*e*t*ezată*.)

MOLDOVEANU (*izbucneşte tremurând de indignare*): Ce stam noi să ascultăm aceste vorbe de clacă? Cum de mai îndrăzneşte azi acest om să spună către noi că trebuia să fim alături de unguri? Dară unde sunt ungurii acuma? învinşi, zdrobiţi... Generalii lor, prinşi, aşteaptă în temniţă să li se puie ştreangul de gât... Kossuth şi miniştrii lui sunt fugari la turci... fără noi tăt aici, neînvinşi, alături de steagurile împăratului, tari pe dreptul nostru, câştigat prin vitejia şi credinţa noastră... Cum mai poate acest om întortochea vorbele, când tătul e gătat, şi planurile sunt acum fapte care grăiesc? Ungurii sunt învinşi, îngropaţi ca neam, iară noi suntem alături de împăratul învingător... Să tacă odată. (Se uita la Iancu*,* d*ar* a*c*e*s*t*a e m*er*eu* p*e gând*u*r*i*.)*

BĂLCESCU (*amary prwindu-i îndurerat*): Ah, dacă înţeleg bine bucuria voastră, sunteţi mândri nespus c-aţi ajutat pe împărat să înfrângă pe unguri... Sunteţi mulţumiţi că ungurii sunt la pământ, şi noi românii – umăr la umăr cu împăratul... Vă şi vedeţi în fruntea ospăţului biruinţei, salutaţi de acel despot pentru care s-a risipit fără socoteală sângele moţilor noştri... De acum... vă socotiţi deschisă dinainte o cale frumoasă, imperială. Ah, cât vă înşelaţi... (Vine spre ei.) Fraţi *din ţinu*t*ul* Arieşului şi al Zarandului... iată ce vă kpun eu... Despoţii n-au inimă... N-au cuvânt de cinste... Tăria lor silă e şi minciună, mereu

întoarsă... Nu voi veţi fi oaspeţii iubiţi, ai petrecerii împărăteşti, ci poate tocmai nemeşii, care i-au lovit cu sabia labele lor hrăpăreţe... Ţinuţi la uşă, alungaţi cu dispreţ de veţi cere, o, amarnic vă veţi căi, fraţii mei, că aţi avut încredere în Viena împărătească... Mi-e ruşine că Habsburgii au folosit vitejia românilor pentru a sluji pe exploatatori. (Ia fluierul din mâna lui Dincă şi întoarce o *privire grea asupra lui Iancu.)* F*rate Iancule, eu* m*ulte zile de trăit nu* mai am. Plec acum în pribegie, dar eu îţi spun că tu, viteazule, tu, prieten al împăraţilor, vei pribegi la fel ca mine şi vei plânge cu piinsul codrilor şi vei jeli, cu jalea acestui fluier, nenorocul neamului românesc. (îi dă fluierul.) Păstrează-l. O, vă vor mai *pălmui obrajii* oamenii despoţilor! (Se întoarce să plece.) Cu bine, frate.

IANCU (*mereu pe gânduri*): Să se aducă merindea şi aşternutul... Acest cărturar este oaspele nostru...

MOLDOVEANU: No, d-apoi...

IANCU: Noj-aşa cum am zis...

CORTINA

TABLOUL XIV

U martie 1850, la Paris, într-o cameră modest mobilată, în care locuieşte Bălcescu. El, slăbit de boală, îng în durat, e acum în halat pe o canapea.

SCENA 1

BĂLCESCU, ARĂPILĂ

ARĂPILĂ (intră în costum de voiaj, cu macferlan, cu umbrelă, ducând cu oarecare greutate un mare geamantan, pe care-l trânteşte în mijlocul odăii şi se aşază pe el; vede pe Bălcescu încă neîmbrăcat, îl ceartă contrariat): Ai fost la bancă? Au sosit banii?

BĂLCESCU (*palid, istovit, stânjenit*): Nu ştiu. N-am izbutit să mă dau jos din pat...”

ARĂPILĂ (*speriat*): Nicule, ţi-e atât de rău? Mi s-a părut ieri că eşti mai bine...

BĂLCESCU (*abătut*): Ploaia... ploaia asta, care nu se

mai sfârşeşte… Am ascultat-o toată noaptea… Am adormit numai către ziuă.

ARĂPILĂ: De mult n-a mai fost un martie atât de ploios…

BĂLCESCU: Câte nădejdi pusesem în primăvara asta… (*Priveşte surprins geamantanul.*) Dar ce ţi-a venit să-ţi aduci bagajul?

ARĂPILĂ: Nu mai aveam unde să stau… întemeiat pe spusele lui Ghica, am dat de acum două săptămâni drumul, la cameră. Am venit cu omnibusul, că nu am avut nici bani de birjă… Şi acum tu îmi spui că n-ai bani. Ce facem, că la douăsprezece se închide banca.

BĂLCESCU: Du-te tu să vezi măcar dacă mişelul de Ghica ni i-a trimis.

ARĂPILĂ (*se împiedică de geamantan, îl duce furios în colţ*): Omul acesta este nebun. De ce îţi tot scrie „ţi-am trimis azi patru sute de galbeni”, când el nu mai are de gând să-i trimită?

BĂLCESCU: Are intenţii bune… Nu face decât o greşeală de gramatică. Pune trecutul în locul viitorului condiţional. (*Cu ciudă:*) De mi-ar fi trimis măcar şahul…

ARĂPILĂ: Dacă aşa stau lucrurile, eu nu mai plec la Viena. Tot hram unde să mai stau… Mă mut undeva la ţară. Scap şi de creditori. M-am săturat să mănânc doar o dată pe zi.

BĂLCESCU (*obosit*): Arăpilă, nu te mişeii şi tu… Lasă calambururile. Ai să pleci negreşit. Am ştiri noi de la Magheru că Avram Iancu este la Viena, arestat, împreună cu prefecţii Alexe Sever şi Balint. Trebuie să le dăm ajutor. Trebuie să organizăm neapărat pe transilvăneni. Arăpilă, poate că în vara asta o. să avem o revoluţie comună a ungurilor, slovacilor, polonilor şi românilor. Gândeşte-te, Arăpilă, şi roagă-te lui Dumnezeu, trădează-ţi pe frăţâne-tău cel negru.

ARĂPILĂ (*încăpăţânat, bând un pahar de apă*): Fără o

sută şaizeci de galbeni nu plec…

BĂLCESCU: Cum vin banii de la Ghica, ai o sută şaizeci de galbeni şi pleci…

ARĂPILĂ: Tu mai crezi în minuni? Ar trebui să cauţi în altă parte.

BĂLCESCU: În altă parte la cine? Că toţi emigranţii la un loc nu pun pe masă cincizeci de galbeni.

ARĂPILĂ: Nici douăzeci…

BĂLCESCU: Atunci?…

ARĂPILĂ: Iar creditorii nu mai dau un ban.

BĂLCESCU: Atunci, Arăpilă?…

ARĂPILĂ: Am încercat… Sunt fioroşi…

BĂLCESC U: Ieri unul m-a ameninţat cu închisoarea… Cu burghezia franţuzească nu se glumeşte în chestiuni de bani… Ascultă-mă pe mine… Singura nădejde este în Ghica. Va scoate bani din piatră seacă şi ni-i va trimite…

ARĂPILĂ (*sceptic, brusc, cu tonul scăzut*): Ai ceva de mâncare? N-am mâncat de ieri.

BĂLCESCU (*nervos*): Nu.

PORTĂREASA (*intrând*): Domnule Bălcescu, azi îmi daţi să târguiesc de-ale mâncării, că am drum la piaţă.

BĂLCESCU (*încurcat*): Sunt bolnav, *madame* Piou, şi doctorul mi-a recomandat să nu mănânc nimic câteva zile.

PORTĂREASA (*bombănind*): Mă mir… Doctorul dumneavoastră nu vede că slăbiţi din zi în zi? O supă grasă, o găină rasol nu ar putea să vă facă rău.

ARĂPILĂ (cu poftă): O supă grasă, o găină rasol… (Portăreasa l-a văzut cu coada ochiului.)

BĂLCESCU: îmi pare rău, *madame*, dar trebuie să ascult sfaturile doctorului.

PORTĂREASA (*bombănind mereu*): Mai bine aţi asculta sfaturile stomacului, că el ştie mai bine ce vrea. (*Iese*.)

BĂLCESCU: Şi când mă gândesc că bietul doctor mi-

a recomandat un litru de lapte de capră dimineaţa şi câteva mese pe zi…

PORTĂREASA (*se întoarce*): Uf, că tare sunt uitucă! Venisem să vă spun că un domn cu bărbuţă întocmai ca a prezidentului vrea să vă vorbească.

ARĂPILĂ (*speriat*): E încasatorul librăriei… Spune-i, mada*me, că* domnul Bălcescu nu este acasă, (grăb*it) că* este bolnav şi nu poate primi pe nimeni… Absolut pe nimeni.

PORTĂREASA (*republicană*): Foarte bine… Am să-i trântesc uşa în nas prezidentului.

ARĂPILĂ: De comun acord…

BĂLCESCU: Toate aceste chestiuni de bani sunt penibile… şi mai ales minciuna… (Se uită *la ceas.) Aproa*pe unsprezece. Sarsailă, zboară la bancă, peste case… peste grădini, şi vino repede înapoi.

SCENA 2

ACEIAŞI, LORD STUART

ARĂPILĂ (se reîntoarce speriat, conducându-l pe lordul Stuart): Poftiţi, milord, poftiţi… (Vine speriat lângă el.) Nicule, era lordul Stuart…

BĂLCESCU (foarte surprins, orânduindu-şi îmbrăcămintea): Aci, la Paris, milord? Mă pregăteam să vă caut la Londra…

ARĂPILĂ (*îngrozit de ispravă, în şoaptă*): ÎI îmbrâncea *madame* Piou pe scară. Îl socotea creditor… Când el mi-a spus cine e, mi-a venit rău…

BĂLCESCU: Au…

ARĂPILĂ (*plecând*): Pe mine vă rog să mă scuzaţi, am un *rendez-vous* grăbit… (Se s*al*u*tă, el* ies*e.)*

LORD STUART (*rece, nervos, politicos*): Am impresia că sunt puţin indiscret… Vă rog să mă scuzaţi, domnule Bălcescu…

BĂLCESCU: O, *milord*, îmi pare nespus de rău că v-aţi deranjat de prisos. Tocmai mă pregăteam să viu eu la

Londra, să dau lordului Palmerston explicaţiile de care are nevoie…

LORD STUART (*încurcai puţin*): Da… Da… (Ocolind:) *Ştiţi*, domnule Bălcescu, portăreasa dumneavoastră are umor. Mi-a spus: „Deşi nu aveţi mutră de creditor, tot vă poftesc să plecaţi”.

32*

BĂLCESCU: Portăreasa noastră este într-adevăr spirituală… Este o franţuzoaică, milo*rd. Ea* mă apără de prieteni, cum mă apără de cei care mă urmăresc pentru bani.

LORD STUART: Nu trebuie să vă simţiţi stânjenit din pricina dificultăţilor financiare… Nu este atât de compromiţător să ai încurcături băneşti când eşti exilat.

BĂLCESCU: Trebuie să vă mărturisesc că întreaga emigraţie românească stăm foarte prost în privinţa banilor… Este, trebuie să vă spun, şi unul dintre motivele pentru care nu am putut veni la Londra.

LORD STUART: Cunosc toate aceste dificultăţi ale emigraţiei române – cum să vă spun? – în amănunte… Le cunoaştem, cred că înţelegeţi cum, încă de anul trecut, de când aţi fost la Londra…

BĂLCESCU: Sincer vorbind, nu prea înţeleg cum…

LORD STUART: Ni s-au adus, fireşte, la cunoştinţă şi polemicile dintre dumneavoastră. Acuzaţiile pe care vi le-aduce domnul Eliade.

BĂLCESCU (rămâne, consternat): Dar…

LORD STUART: Era vorba, dacă nu mă înşel, de anumite acuzaţii de reţineri de bani… Ba de şase sute de ludovici, ba de două mii etc. (Surâ*zând:*) *D*e anumite provocări la duel… între dumneavoastră şi generalul Teii… ori f O

domnul Eliade…

BĂLCESCU (*sarcastic*): Atunci, ştiţi desigur că o comisie de anchetă a limpezit cu totul această chestiune!

LORD STUART: Fără îndoială… De altfel, pot să vă asigur că nimeni nu a luat în serios, nici chiar printre emigranţii dumneavoastră cu care am vorbit, asemenea acuzaţii.

BĂLCESCU: Cu atât mai bine, *milordl* De altfel; este probabil că, urmând să primesc azi banii necesari, voi putea pleca mâine chiar la Londra.

LORD STUART (*rece*): Dar, vedeţi, domnule Bălcescu… mai este încă o dificultate…

BĂLCESCU: Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi…

LORD STUART: Mai este o piedică în calea plecării dumneavoastră la Londra… şi asta, reală.

BĂLCESCU: Vă repet, *milord*, că nu înţeleg ce vreţi să spuneţi…

LORD STUART (*încurcat mereu*): Vedeţi, lordul Palmerston are cunoştinţă de un anumit „comitet secret”…

BĂLCESCU (o clipă sur prins, caută să ghicească jocul): Un comitet secret?

LORD STUART: Da, da, un comitet „secret”. (*Apasă cuvântul*.)

BĂLCESCU (*calm*): Nu-l cunosc…

LORD STUART (*surâzând*): Aveţi o reputaţie de conspirator prin tepaperament, domnule Bălcescu… Dar înţeleg: se creează situaţii ca acestea, când nu puteţi spune nici da, nici nu. Ar fi însă cu atât mai ciudat să nu-l cunoaşteţi, cu cât sunteţi unul dintre iniţiatorii lui… Dar…

BĂLCESCU (*voit*): Vă repet că nu cunosc un asemenea „comitet secret”.: …

LORD STUART: Atunci, daţi-mi voie să vă citesc lista celorlalţi membri ai acestui comitet. Pentru Ungaria: generalul Klapka, Telelei, 4 Pulski; pentru Polonia: prinţul Lubomirski şi contele Braniki; pentru iugoslavi…

BĂLCESCU (*nevoit să întrerupă*): Şi ce sco. p ar avea acest comitet secret, dacă există cumva?

— LORD STUART: După cum ştiţi, el urmăreşte

dezmembrarea imperiilor turc şi austriac.

BĂLCESCU: Presupunând că acest comitet exista şi că ar avea scopurile pe care i le atribuiţi, întrucât ar stânjeni pe englezi?

LORD STUART: Pentru moment, Anglia este foarte interesată în menţinerea unui echilibru european, iar pentru aceasta ea se bazează pe menţinerea celor două imperii… cel turc şi cel austriac.

BĂLCESCU: Dar sunt două imperii în descompunere…

LORD STUART: Aceasta este azi politica guvernului augustei noastre suverane… Mai târziu poate fi altfel. Mai este un lucru, domnule Bălcescu… Guvernul englez lasă liberă pe teritoriul său expresia oricărei opinii. (Apasă cu*vântu*l.) *Domni*a-voastră însă aţi desfăşurat la Londra o (apasă cu *tâlc*) *activi*tate care a depăşit cu mult domeniul simplei opinii. Aţi frecventat anumite saloane, aţi organizat interpelări în ambele Camere, aţi dat informaţii şi articole nesemnate în ziarele engleze. Aţi luat contact nu numai cu Mazzini, dar şi cu Louis Blanc. Acum pregătiţi cu Mazzini înfiinţarea unui comitet pentru (apasă) S*olida*ritatea revoluţionară a Europei. (Reia, pa*rcă* ob*osit:*) *Sunte*ţi un temperament conspirativ, domnule Bălcescu.

BĂLCESCU (*a înţeles*; *spune după o pauză lungă*): Atunci, *milord9* voi delega un alt membru al emigraţiei, care să întregească memoriul ce îl interesează pe lordul Palmerston.

PORTĂREASA (*intrând*): Este afară o doamnă atât de frumoasă, că nu-mi vine s-o las să plece… N-am mai văzut-o încă.

LORD STUART: Oh, dar eu râu vreau să vă privez de o asemenea vizită plăcută, plec. La revedere.

(Portăreasa introduce pe Maria Cantacuzino, care răspunde cu o înclinare uşoară a capului salutului lui Stuart şi se duce spre fereastră.)

BĂLCESCU: La revedere, *milord*, şi luaţi notă, vă rog, că, deşi le-am fi dorit sprijinul, nădejdea noastră nu este totuşi în guverne şi diplomaţie, Noi credem că e mai bine să vorbim de la popor la popor.

SCENA 3

BĂLCESCU, MARIA CANTACUZINO

MARIA CANTACUZINO (orânduieşte florile aduse în vasul de pe masă, în timp ce el conducea pe lord Stuart): Am aflat de la Bazil că de trei zile eşti bolnav în casă… şi am venit să te cert.

9»

BĂLCESCU (*care o priveşte lung*, cu *admiraţie*): Cum poţi să aduci atâta lumină de pe o stradă ploioasă, noroioasă, într-o încăpere atât de tristă?

MARIA (*făcându-se că nu a înţeles*): Din seră… Sunt garoafe de seră.

BĂLCESCU: Nu, lumina este în dumneata…

MARIA: A, nu, mulţumesc, nu vreau complimente…

BĂLCESCU: Dar sunt nespus de sincer…

MARIA: Oh, sinceritatea dumitale cu femeile este cunoscută… de câte ori te faci plăcut unei femei frumoase, urmăreşti un scop… Ei bine, eu informaţii politice nu-ţi pot furniza, relaţiile pe care aş putea să ţi le fac le ai de mult, iar pentru comisioane revoluţionare nu sunt aptă.

BĂLCESCU (*mânios, cu simpatie*): Asta este părerea dumneavoastră despre mine?

MARIA: Nu, este şi mai rea. M-am amuzat foarte mult când mi s-a spus că la Londra erai foarte asiduu în saloanele doamnei Gibson, care te credea îndrăgostit de ea. A fost foarte dezamăgită când a aflat că te interesează de fapt soţul ei, membru al Camerei Comunelor, ca să-ţi facă o interpelare în chestia principatelor dunărene.

BĂLCESCU: Să zicem că aşa a fost la Londra, dar

7

dumneata eşti creată de Dumnezeu într-o»

clipă când şi-a simţit vocaţie de pictor…

MARIA: Drept să-ţi spun, astă-iarnă am crezut însă că e altceva… Şi am fost puţin geloasă pe Anica Ghica…

BĂLCESCU (mirat, surprins): Geloasă?

MARJA: De la Crăciun şi până deunăzi, când a plecat eu bărbatu-său în ţară, te-a crezut toată lumea prins în mrejele acestei frumoase moldovence. Pe urmă s-a văzut că nu urmăreşti decât să-l faci pe Vasilică Ghica partizan al unirii Principatelor, iar pe ea – propagandista dumitale la Galaţi şi la Iaşi…

— *3. t.*

BĂLCESCU: Doamnă, trebuie să mărturisesc că într-adevăr acest lucru l-am urmărit…

MARIA: Dar ce, fruntaşii moldoveni nu doresc „unirea”?

BĂLCESCU: Ba da, însă devenind buni români le e teamă să nu fie socotiţi drept răi moldoveni… Aşa cum sunt socotit eu rău piteştean.

MAR IA (*ironică*): Prin urmare… Ana Ghica…?

BĂLCESCU: Dar protestez cu îndârjire că m-aş fi prefăcut îndrăgostit de ea… Mi-a plăcut mult, şi atâta tot… Ana Ghica este o femeie încântătoare.

MAR IA: Da, este frumoasă, dar aş vrea să ştiu ce ţi-a plăcut anume la ea.

BĂLCESCU: N-ai să crezi. Gura ei mare…

MARI A: Spune…

BĂLCESCU: Gura ei mare şi cărnoasă, când râde cu toţi dinţii.

MAR IA: Drept să spun, asta cam scandaliza pe franţuzoaice, care preferă gura mică şi surâsul abia schiţat…

BĂLCESCU (*surâde*): Melancolia romantică… Den* tistul meu mi-a explicat că aceste femei misterioase surâd numai din pricină că nu mai au dinţii din faţă.

MARIA: Au dreptate prietenii dumitale când spun că

eşti rău...

BĂLCESCU (a luat o garoafă, pe care o priveşte şi o miroase cu patimă): Spun ei asta? (Stă pe gânduri.) Primăvara şi toamna au dreptate.

MARIA: Da. (Arată o carte de pe masă.) Ce-i asta?... Question ecortomique des Principautes...[24]

BĂLCESCU: O lucrare a mea. O lovitură de bardă...

MARIA (privindu-l maliţioasă): Rău şi încrezut.

BĂLCESCU: Trebuie să recunosc că uneori am o excelentă părere despre mine.

MARIA: Aşadar, recunoşti că nu eşti modest? De aceea căuzaşii dumitale se tem de dumneata.

BĂLCESCU: N-am zis asta... Ce are a face buna părere despre sine cu modestia? Poţi să ai o extraordinară părere intimă despre tine şi să te mulţumeşti cu puţin. Să fii modest, adică lipsit de ambiţie. Uite, Ion Brătianu. Nu l-a auzit nimeni lăudându-se vreodată. Dar într-o zi vor şti fraţii cauzaşi ce înseamnă ambiţia, ambiţia devorantă a lui Ion Brătianu, acest neastâmpărat agitator»

MARIA: Crezi că Ion Brătianu nu este patriot?

BĂLCESCU (*aruncă garoafa pe masă. Precizând*); Brătianu Ion este un patriot burghez...

MARIA: Cred că femeile iubesc la dumneata tocma* aceste năzdrăvănii, în care lucrurile sunt întoarse pe dos... Explică-mi şi mie...

BĂLCESCU: Burghezul face din măsura fericirii lui personale condiţia fericirii patriei. Când îi merge lui bine, totul e bine. Dacă revoluţia reuşea, cred că într-o zi, dintre noi toţi, singur Brătianu, cu ambiţia lui crâncenă şi tăcută, ar fi izbutit să facă un partid. Şi poate îl va face. Va fi un partid de oameni bogaţi, care îşi vor freca mâinile fericiţi: „Slavă Domnului, ţara românească este o ţară bogată şi fericită jff

MARIA (*mirată*): Ai o părere atât de proastă despre

---

24 Chestiunea economică a Principatelor (fr.)ţ

Ion Brătianu...?

BĂLCESCU: Nu numai despre el, ci şi despre toţi cei care au dirijat revoluţia, despre mine mai ales...

MARIA: Ce are a face? Revoluţia putea să nu izbutească până la capăt, şi totuşi conducătorii ei să fie bărbaţi de merit.

BĂLCESCU: Am făcut toţi greşeli prea mari pentru ca poporul român să nu fi fost aruncat încă o dată de pe scara istoriei.

MARIA (*prinsă în joc*): Spune-mi, ce greşeli...

BĂLCESCU: Vezi ce nedreaptă eşti? Mă învinovăţeşti că nu fac decât politică, şi acum mă sileşti dumneata să discut politică.

MARIA: Pentru că sunt femeie, sunt curioasă şi inconsecvenţă...

BĂLCESCU: Una din cauzele nereuşitei revoluţiei este că am pierdut primele două săptămâni, (*brusc, nervos, agitat*) celehotărâtoare, nefăcând nimic decât discursuri şi luptând cu Odobescu şi Solomon, care trebuiau arestaţi din prima zi. Am început revoluţia cu un iz de comedie, de jumătate de măsură, datorită angelismului lui Eliade. A fost o greşeală acceptarea lui Eliade la roluri de conducere, primirea lui în societatea Fr ăţia. Dacă nu-mi era teamă că voi trece drept ambiţios, aş fi votat contra primirii lui şi nu ar mai fi fost vorba de Eliade în conducerea revoluţiei.

MARIA: Cum, socotiţi că numai din pricina asta?...

BĂLCESCU: Nu* evident, am făcut şi alte greşeli...

MARIA (îl urmărea cu interes, dar în acelaşi timp parcă speriată de agitaţia şi violenţa lui): Domnule B ălcescu...

BĂLCESCU (*în fierbere continuă*): Ah, v-am spus că nu vă interesează asemenea fapte şi întâmplări, că o să vă plictisiţi...

MARIA: Mă interesează cât nu-ţi închipui, dar mă

îngrozeşte fierberea asta a dumitale... Te rog vorbeşte mai liniştit, aşază-te aci la masă...

BĂLCESCU: Nu pot gândi aceste lucruri fără să nu m ă cuprindă din nou furia şi deznădejdea... Dacă ai şti cum mă mistui în nopţile de insomnie, verificând mereu ce-a fost... căutând locurile unde au fost cotiturile greşite. (Iar cupr*ins de furi*e.) *Ah, c*âte greşeli am făcut... Ascultă, ca să nu devenim suspecţi de iacobinism, am lăsat Frăţia în umbră, în dezagregare, în loc să o înzestrăm cu o gardă proprie; un organ de luptă, care să-i aducă la îndeplinire hotărârile ei, peste capul guvernului, care şi aşa era dezar mat şi tot timpul în aer, gata să fugă în orice clipă. Un organ executiv al Frăţiei ne-ar fi permis să nu mai aşteptăm convocarea Constituantei, decretând din prima zi votul universal şi împroprietărirea clăcaşilor. Votul universal şi împroprietărirea clăcaşilor ne-ar fi înlesnit apoi crearea unei armate naţionale populare. Am fi fost şi alături de Avram Iancu, căci altfel am fi discutat cu Kossuth în numele unui popor de opt milioane de oameni. (A căzut isto*vit pe scaun, r*e*ia încet*:) *Azi, am fi* avut România visată de toţi.»

MARIA: Şi aşa, nu va mai fi?

BĂLCESCU: Va fi cu certitudine, fiindcă nimic nu poate împiedica un proces istorie. România va fi o republică democrată. (*Râde palid*.) Fii liniştită... doamnă... Tot prietenii dumitale, fraţii noştri căuzaşi... şi Ălecsandri... şi Golestii, şi Rrătienii, şi Ghica şi ceilalţi vor fi >.» t * >

pe rând miniştri şi prim-miniştri în viitoarea Românie...

MARIA: Şi dumneata?

BĂLCESCU (*brusc melancolic, cu tristeţe*): Eu? nu? Eu nu pot porunci acestui trup să dureze până atunci.

MARIA (*vine lângă el; apoi, cu accent adânc, cu o caldă dragoste*): Dar eu, da, eu îţi pot porunci dumitale...

Ascultă) până în trei zile fă-ţi bagajele. Părăseşte totul… Mergem într-un orăşel de munte cu climă sănătoasă… Cunosc un ojăşel, lângă Toulon, Hyeeres…

PORTĂREASA (intră cu o faţă de masă9 cu o tavă cu două tacâmuri şi începe serioasă să pună masa, în timp ce Maria trece spre fereastră): Pot să pui masa?

BĂLCESCU (surprins cu totul, mirat): Dar?…

PORTĂREASA (*şireată*): N-am găsit muşchi, cum mi-aţi cerut… O să vă mulţumiţi cu o supă grasă şi cu un rasol de găină. S-a dus şi bărbatu-meu să aducă un litru de vin negru. (îi f*ac*e *dis*c*ret cu* o*ch*i*ul lui Băl*c*escu, ca*re *nu*-ş*i revine.)* *C*ă n-o s-o lăsaţi pe doamna să plece pe ploaia asta!…

BĂLCESCU (*încurcat*): Vream să…

ARĂPILĂ (intră triumfător pe uşă, n-o vede pe Maria): Au sosit banii… Trei sute de galbeni de la maică-ta. (Vede apoi pe Maria, vede masa pusă şi rămâne încremenit.)

PORTĂREASA (*cu aluzie către Arăpilă*): Nu sunteţi de părere să pun trei tacâmuri?

ARĂPIL & (surâzând cu tâlc): Excelentă părere…

BĂLCESCU (*copleşit de duioşie şi recunoştinţă*): De la maică-mea… (Apoi*, re*gă*sindu-se, am*uz*at, în*cu*rcai:)* *V*ream să vă spun, doamnă, să vă uitaţi bine la prietenul meu Alecu Golescu Negru… Va fi şi el într-o zi prim-ministru în ţara românească.

CORTINA

TABLOUL XV

Surjitul lui septembrie 1852, pe puntea piroscafului austriac Maria Dorothea, la Galaţi. E o după-amiază înnourată, apăsătoare. Coşul vasului este în stângă. Colaci de salvare… în dreapta, Bălcescu stă într-un scaun lung de odihnă, învelit în pături, nemişcat, scrutează cheiul portului» depărtarea. E ras pe toată faţa; obrajii, fruntea şi orbitele i-au devenit mai osoşi. Are paloarea pământie a

celor pierduţi.

SCENA 1

BĂLCESCU, ALECSANDRI, DOCTORUL, TIŢA, ION CANTACUZINO

ALECSANDRI (*în stânga, cu doctorul*): Doctore, mi s-a spus că şi noaptea trecută n-a dormit în cabină... că a stat tot timpul pe punte, aşa ca acupci... Mare imprudenţă...

DOCTORUL (*trist*): Starea lui este atât de gravă, încât o asemenea imprudenţă nu mai are nicio însemnătate.

ALECSANDRI: Nu mai are decât o lună de trăit? Este atât de grav, doctore?

DOCTORUL: Plămânul stâng e pierdut)... Nu mai are decât o jumătate din plămânul drept... Nu-l mai ţine în viaţă decât inima... N-am văzut o asemenea inimă în cariera mea... Va avea o moarte foarte grea. (Face câţiva *paşi*; *apoi, cu u*n *ton* vo*it ve*s*el:*) *Dom*n*ule B*ălcescu, pe cine credeţi că vă aduc? Prietenul dumneavoastră, poetul Vasile Ălecsandri.

(Bălcescu întoarce capult îl vede pe Ălecsandri, schiţează un zâmbet obosit, indiferent.)

ALECSANDRI (*volubil*): *Mon cher, mon cher,* ce surpriză! Când azi la han mi-a spus doctorul, nici nu-mi venea să cred. (*Doctorul iese.*) Aproape-i un an de când nu ne-am văzut. Ai primit scrisoarea mea?

BĂLCESCU (*puţin amar*): Da, Bazil... Cum am ajuns în Constantinopol, m-am dus la cimitir, la mormântul Elenei Negri...

ALECSANDRI: Ai depus coroana, aşa cum te-am rugat?

BĂLCE SCU: Fii liniştit, Bazil... Am confecţionat „regretele eterne” conform prescripţiilor tale: din cositor argintat, ca să fie mai durabile.

ALECSANDRI: îţi mulţumesc, frate, trebuie să-mi

spui cât îţi datorez…

BĂLCESCU: Nimic, Bazil, socotelile noastre sunt şi aşa destul de încâlcite. Ţi-am rămas dator nişte bani din călătoria noastră la Neapole…

ALECSANDRI: Lasă, când ne vom vedea la Paris…

BĂLCESCU: La Paris? (*Surâde melancolic.*) Tu ştii, Bazil, că s-ar putea să mor şi eu pe acest piroscaf săptămâna viitoare, intrând în Bosfor?… Ca Elena Negri.

ALECSANDRI (*optimist*): Cine ţi-a spus asta? Nicule, ai să te faci bine, îţi spun eu, şi o să ne vedem din nou la Paris…

BĂLCESCU (cu o clătinare a mâinii): S-a sfârşit, Bazil…

ALECSANDRI (*acum îngrijorat*): Ascultă, frate, ai încercat totul? Nu se poate face nimic? Nimic nu te poate vindeca?

BĂLCESCU: Nimic… decât poporul şi pământul patriei mele…

ALECSANDRI: Dar clima ţării noastre este prea aspră pentru trupul tău slăbit… Orice doctor îţi poate spune asta.

BĂLCESCU: Se înşală doctorii. Nimic nu mă poate face bine decât acest pământ românesc, pe care nu l-am călcat de patru ani… Dacă mi-ar îngădui Ştirbey să cobor, aş merge pe jos până la Bucureşti, pentru ca să simt pământul sub tălpi… Să mă lovesc de toate glodurile drumului…

ALECSANDRI: Cum poţi să vorbeşti aşa?… Aici te-ar ucide viscolele şi toamnele ploioase… Îţi trebuie soare mult…

BĂLCESCU: Ce ştii tu? Ce ştiţi voi? (*Merge la balustrada vaporului.*) Uite, vezi tu Dunărea asta miloasă? Vezi cerul ăsta cenuşiu? De ieri stau

pe punte şi m-am simţit mai bine decât pe

Mediterana ta însorită. Am ascultat până am adormit orăcăitul broaştelor astea de la Galaţi, şi niciodată un concert nu m-a pătruns mai adânc. (*îi dă mână*.) Simt că mi-a scăzut febra.

ALECSANDRI: Mie, drept să-ţi spun, mi se pare o nebunie să stai în septembrie o noapte întreagă pe puntea vaporului.

BĂLCESCU: Ascultă, Bazil, şi înţelege… Ştii tu când m-am simţit mai sănătos în aceşti zece ani de când sunt bolnav? Când am dormit o lună în bordei, în pădure, în Ţara Moţilor… Şi după aceea trei. săptămâni… cât a durat drumul până la Belgrad…» Avram Iancu mă sfătuise, ca să pot trece printre trupele imperiale, să mă prefac vânzător de ciubere. Mi-a dat cincizeci de galbeni şi un car de ciubere… iar eu cu însoţitorii mei ne-am îmbrăcat în straie de munteni şi ne-am spoit pe faţă cu funingine… Ca să nu ne trădăm cumva, ne tocmeam cu babele câte o oră pentru doi-trei creiţari. Era tot pe vremea asta, ploua şi dormeam pe iarbă, sub car… N-am tuşit o dată, trei săptămâni cât a durat călătoria, iar la Belgrad, medicul, care mă văzuse cu câteva luni înainte şi mă ştia bolnav, spunea că nu mai pricepe nimic. Ah, să mai muşte iar viscolul din obrazul meu pe dealul Topologului, ca în atâtea ierni când veneam în sanie, învelit în sarică, la Piteşti. Mi-ar face de zece ori mai bine decât soarele leşinat al Mediteranei.

ALECSANDRI: Cum poţi vorbi aşa? Nu-ţi plac porturile însorite şi parfumate ale Mediteranei?…

BĂLCESCU: Să le la dracu' de porturi ale Mediteranei…”

Am să mor eu tot ajutorul lor… ALECSANDRI: Ah, nu pot îndura ea prietenul meu cel mai bun să vorbească despre moartea lui… Ar fi îngrozitor… BĂLCESCU: Nu-i nimic, Bazil… Ai să te consolezi… Ai să faci probabil o poezie cu dor şi cu o păsărică, şi apoi ai să fii iar tânăr şi

ferice, ALECSANDRI: Frate, nu mai vorbi aşa, că îmi sfâşii inima…

BĂLCESCU (se uită spre chei şi strigă zguduit): Uite… Tiţa… Tiţa… (Vrea să strige şi nu-l ajută vocea.) Strig-o pentru mine, strig-o repede, să ne vadă. ALECSANDRI: Mademoiselle Balcesco… BĂLCESCU: Uite-o, ne-a văzut…

ALECSANDRI: Domnişoara Bălcescu te întovărăşeşte din nou în străinătate? BĂLCESCU: Deocamdată nu poate veni. După cules.

(Apare Tiţa)

SCENA 2.

CEI DOI, TIŢA

ALECSANDRI (întâmpinând-o) On vous attend febrilementy mademoiselle (Îi sărută mâna.)

(Tiţa abia îl priveşte, mulţumindu-i totuşi la bună ziua.)

BĂLCESCU (palid, resemnat): Atunci?…

TIŢA: Am încercat totul… Ştirbey nici nu vrea să audă. Luxiţa Florescu s-a dus şi ea la nevasta lui.

BĂLCESCU (*abătut*): Corabia asta mă va duce către lumea cealaltă. (*întoarce capul.*) Mi-am închipuit că mama nu va putea veni. Dar cât aş fi vrut s-o văd! Esenţa neamului românesc întreg ar fi fost prin ea aci, într-o ultimă privire… Aş fi vrut să-i cer iertare pentru tot răul pe care i l-am făcut…

TIŢA: N-ai făcut nimănui niciun rău. Tu eşti o lumânare de ceară sfinţită care se consumă fără oprire pentru popor… Numai ţie ţi-ai făcut rău…

ALECSANDRI (*văzându-se uitat*): Atunci, îmi permiteţi să vă las, aveţi desigur multe de vorbit… Îţi spun, scumpe prietene, la revedere, căci sunt convins că te vei întoarce în ţară sănătos, peste un an, doi, trei… Sper că în ianuarie ne vom vedea la Roma…

BĂLCESCU: Câte luni mai sunt până în ianuarie?

ALECSANDRI (dând mâna cu Tiţa): Trei... (Face un semn amical şi iese.)

BĂLCESCU: Trei luni... octombrie, noiembrie, decembrie... S-a procedat la executarea sentinţei, condamnatul fiind scos din celulă... Tita, îţi... i»

mulţumesc că nu ai mai pus-o pe mama pe drumuri.

TIŢA (*mărturiseşte, foarte stingherită*): Nicule, mama a venit până aproape de Brăila... dar n-a mai putut călători mai departe. A avut dureri de ficat şi a trebuit să rămână la un conac.

BĂLCESCU (*îngrozit*): Cum o vei duce înapoi acasă? Cât va suferi! Şi tot din pricina mea...

TIŢA: Am făcut alaltăieri şi ieri tot ce am putut ca să nu bănuiască nimic. I-am spus că e vorba doar de învoirea lui vodă, dar ca sosirea ta în ţară va fi mai târziu, că eşti deocamdată la Constantinopoie... Nu scotea o vorbă... privea numai cu un soi de îndârjire încruntată. Alaltăieri dimineaţă, înainte de plecare, am vrut să mai cumpăr ceva din Gabroveni... Când am venit la hanul poştei, am găsit-o acolo, cu scurtei ca pe ea, cu fişiul în cap... N-am mai putut face nimic... Se zbătea ca o leoaică. „Vreau să-mi văd copilul... Mi-au alungat copilul”. A trebuit s-o iau în poştalion...

BĂLCESCU (*abătut*): Se va prăpădi... şi numai eu sunt de vină... Aproape de Brăila, singură, bolnavă...

TIŢA: Gândeşte-te la tine, nu te mai gândi la nimeni altcineva.

BĂLCESCU: De ani munceşte şi adună ca să-râââî plătească mie datoriile. Şi-a vândut până şi zes trea ei de fată.

TIŢA: N-avea nicio grijă, este fericită să-ţi poată fi de folos... Ce vrei, dacă asta e fericirea ei?

BĂLCESCU (*recapitulând obosit*): Ţie ţi-am distrus viaţa...

TIŢA: N-ai distrus mare lucru. Fii liniştit.

BĂLCESCU (*îi sărută recunoscător mâinile*): Mi-am jefuit fraţii şi surorile. N-am fost de niciun ajutor celor ce m-au iubit.

TIŢA: Lasă-ţi fraţii şi surorile. Poate că e altcineva care să aibă mai multă nevoie de sprijinul tău…

BĂLCESCU (nedumerit): Altcineva?

TIŢA (*extrem de încurcată, cu gingăşie şi pudoare*): N-am îndrăznit să-ţi vorbesc niciodată despre asta…

BĂLCESCU (*nedumerit, extenuat*): Despre ce vrei să vorbeşti?

TIŢA (făcând sforţări să-şi învingă pudoarea, cu obrajii înroşiţi): Bonifaciu… (Cu privirea vagă:) Nu mi-ai vorbit niciodată despre el.

33*

BĂLCESCU (*tresare zguduit, rămâne pe gânduri, după aceea izbucneşte*): Am fost un fiu nerecunoscător, un frate egoist, un tată denaturat… Asta am fost. TIŢA: Pe vremuri te găseai doar „rău piteştean”. BĂLCESCU (*cu surâs îndurerat*): Am mai făcut progrese, Tiţa… (Cu o*ch*ii *înl*ă*crimaţi:) A*m mai făcut progrese… Pentru nimeni dintre cei care m-au iubit n-am fost în stare să fac nimic… TIŢA: Nicio pagubă.). Ai făcut pentru poporul românesc.

BĂLCESCU (*priveşte lung apa*): Curge mereu Dunărea… Ţi-aduci aminte, Tita, în ziua când era * >.» /

să ies din închisoare? Mi-am dorit încă zece ani de viaţă. I-am trăit. Ce-am izbutit? Nimic… TIŢA: Ţi se pare… Roadele trudei tale se vor vedea mai târziu.

BĂLCESCU: Mai târziu? (*Surâde cu tristeţe*.) Dar aş fi vrut atât!(*Se aude o sirenă*.) S-a sfârşit… Pleacă vaporul, Tiţa. (Se *îmb*r*ăţişează.) T*IŢA: Uite o scrisoare pentru bancherul din Palermo. Iată şi cheia de la valiză. Ţi-am lăsat-o în cabină. În decembrie voi fi şi eu la Palermo*. (Îl îmbrăţişează*. *Sirena*. *Se ridică*.)

BĂLCESCU: Tiţa… mama… ai grijă de mama. TIŢA (lângă uş*ă): N*i*men*i nu-l va mai vedea niciodată.

(Vaporul pleacă.) CORTINA

CUPRINS

Redactor responsabil's NICOLAE TEICA1 Tehnoredactor's TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 11.01.1964. Bun de tipar 19.03.1964. Apărut 1964. Tiraj 40140 ex. broşate. Hârtie tipar de 50 g/m. Format 700 X 920J32. Coli editoriale 20, 90. Coli tipar 16, 25. A. nr. 15755J1963. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R C.Z. pentru bibliotecile mici 8R-2.

Tiparul executat sub comanda nr. 20022 la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. a Bucureşti – R.P. R.

3 în sfârşit, s-a făcut... Mulţumesc, dragi prieteni (fr.).

I 423

1 *OJis* – decret domnesc.

1 Sinteji aşteptata cu înfrigurare, domnişoară (fr.).